

Волинський національний університет
імені Лесі Українки

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ

Випуск 15

Видавничий дім
«Гельветика»
2021

**Друкується за рішенням Вченої ради
Волинського національного університету імені Лесі Українки
(протокол № 13 від 28 грудня 2021 року).**

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор: **Макарук Л. Л.**, д. філол. н., проф. (Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк)

Відповідальний секретар: **Пасик Л. А.**, к. філол. н., доц. (Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк)

Белсхова Л. І., д. філол. н., проф. (Херсонський державний університет, м. Херсон)

Бехта І. А., д. філол. н., проф. (Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів)

Біскуп І. П., д. філол. н., проф. (Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк)

Кійко Ю. Є., д. філол. н., проф. (Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, м. Чернівці)

Коляда Е. К., к. філол. н., проф. (Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк)

Ущина В. А., д. філол. н., проф. (Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк)

Товарес Алла, доктор філософії з лінгвістики, доц. (Університет Говард, США)

Урбанавичене Йолита, старший науковий співробітник Центру досліджень стандартної мови (Інститут литовської мови, м. Вільнюс, Литовська Республіка)

Адреса редакційної колегії: 43025, м. Луцьк, проспект Воли, 13.

E-mail: philology@journals.vnu.volyn.ua. Веб-сайт збірника: <http://journals.vnu.volyn.ua/index.php/philology>

A43 Актуальні питання іноземної філології. Збірник наукових праць. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2021. Вип. 14. 138 с.

ISSN 2414-1135 (Print)

DOI <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2021-14>

Науковий журнал містить статті, у яких висвітлено актуальні питання сучасної іноземної філології (дискурсознавства, лексичної семантики, лінгвокультурології, літературознавства, термінознавства, лінгвістики тексту, лексикології, когнітивної, комунікативної та прикладної лінгвістики).

Для науковців, викладачів, аспірантів і студентів факультетів іноземних мов закладів вищої освіти та наукових установ.

This journal includes the articles which are related to current issues of modern foreign linguistics (discourse studies, lexical semantics, cultural linguistics, literary studies, terminology, text studies, lexicology, cognitive, communicative and applied linguistics).

The target audience is scientists, teachers, postgraduates and students of the foreign philology faculties of higher educational establishments and academic institutions.

УДК 80-027.63(082)

Науковий журнал «Актуальні питання іноземної філології»
zareєстровано Міністерством юстиції України
(Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
серія КВ № 24818-14758ПР від 04.03.2021)

«Актуальні питання іноземної філології» включено до Переліку наукових фахових видань України
категорії Б у галузі філологічних наук (спеціальності 035 – Філологія)
відповідно до Наказу МОН України
від 30.11.2021 № 1290 (додаток 3).

Статті у виданні перевірені на наявність плагіату за допомогою програмного забезпечення
StrikePlagiarism.com від польської компанії Plagiat.pl.

УДК 821.521

DOI <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2021-15-1>

Ніна БАЛИКОВА

аспірантка кафедри мов і літератур Далекого Сходу та Південно-Східної Азії, Інститут філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, бульвар Тараса Шевченка, 14, м. Київ, Україна, 01601

ORCID: 0000-0001-9225-8954

Бібліографічний опис статті: Баликова, Н. (2021). Досвід жіночого мандрівного самітництва у «Товадзугатарі» Нідзьо. *Актуальні питання іноземної філології*, 15, 3–9, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2021-15-1>

ДОСВІД ЖІНОЧОГО МАНДРІВНОГО САМІТНИЦТВА У «ТОВАДЗУГАТАРІ» НІДЖЬО

Постановка проблеми. У статті розглянуто японську повість «Товадзугатарі» – твір щоденникового жанру ніккі, написаний близько 1307 року буддійською черницею й колишньою придворною пані на ім'я Нідзьо. Цей твір умовно поділяється на дві частини, де перша (1–3 сувої) описує життя авторки при дворі, а остання (4–5 сувої) – її подорожі країною й паломництва до буддистських і синтоїстських святинь після постригу в черницю. Значна увага до самітницької тематики у творі дозволяє поставити питання про віднесення його до японського літературного напрямку самітницької літератури, що включає в себе твори, написані буддистськими ченцями й зосереджені на розкритті чернечого досвіду. Проте попередньо потрібно встановити, наскільки значну роль самітництво відіграє у цьому творі.

Метою статті є з'ясування місця самітництва у «Товадзугатарі», способів і тональності зображення самітницької тематики, особливостей сприйняття авторкою власного досвіду усамітнення, співвідношення понять «самітництво» та «свобода», а також ролі мандрів як основного способу усамітнення авторки.

Методами вибору є текстуальний і контекстуальний аналіз «Товадзугатарі» в оригіналі давньояпонською мовою та в перекладах.

Наукова новизна статті зумовлена відсутністю попередніх досліджень теми самітництва та самітницької літератури у зв'язку з «Товадзугатарі», тоді як цей твір посідає важливе місце в каноні японської класичної літератури, так само як самітницька література відіграє ключову роль у середньовічній японській літературі, тож обидві теми потребують всебічного вивчення.

Висновки. Самітництво є центральною темою «Товадзугатарі», якій великою мірою присвячені не лише четвертий і п'ятий сувої, але також і перші три. У творі наявна трансформація манери зображення й сприйняття самітництва – від ідеалізованого символу свободи в перших сувоях і до більш приземленої реальності останніх сувоїв. Тим не менше, основна функція самітництва – забезпечення творчої свободи – зберігається протягом всього твору і є для нього основоположною.

Ключові слова: самітництво, Товадзугатарі, Нідзьо, самітницька література, буддизм, подорожжя література.

Nina BALYKOVA

PhD student at the Department of The Far East and Southeast Asia Languages and Literature, Institute of Philology of the Taras Shevchenko National University of Kyiv, 14 Taras Shevchenko Boulevard, Kyiv, Ukraine, 01601

ORCID: 0000-0001-9225-8954

To cite this article: Balykova, N. (2021). Dosvid zhinochoho mandrivnoho samitnytstva u "Towazugatari" Nijo [Female experience of recluse travel in Nijo's "Towazugatari"]. *Current Issues of Foreign Philology*, 15, 3–9, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2021-15-1>

FEMALE EXPERIENCE OF RECLUSE TRAVEL IN NIJO'S "TOWAZUGATARI"

Background. The article examines the Japanese novel "Towazugatari", a memoir of the 'nikki' genre written circa 1307 by Nijo, former court lady turned Buddhist nun. This literary work can be divided into two parts, where the first part (scrolls 1 to 3) describes the life of Nijo at court, and the last part (scrolls 4–5) is devoted to her travels and pilgrimages

to Buddhist monasteries and Shinto shrines after taking the tonsure. A significant amount of attention paid to reclusion in the text raises the question of whether this novel can be counted among the representatives of reclusive literature, a medieval Japanese literary movement that includes works written by Buddhist monks focusing on the reclusive experience. However, it is first necessary to examine how prominent reclusion really is in the novel.

The aim of the article is to establish the role and place of reclusion in the "Towazugatari" narrative, how the reclusive experience is described, and how Nijo perceives her own experiences of reclusion and solitude, to evaluate the relationship between «reclusion» and «freedom», and elucidate the role of travel as the main reclusive practice of the author.

The chosen methods are the textual and contextual analyses of the "Towazugatari" in the original Old Japanese versions and in translation.

The scientific novelty of the article arises from the lack of previous research on the subject of reclusion and reclusive literature as pertaining to "Towazugatari". This novel holds an important place in the Japanese literary canon, and reclusive literature played a key role in medieval Japanese culture, therefore producing the need for a comprehensive study of both.

Conclusions. Reclusion is the central theme of "Towazugatari", and not only of its fourth and fifth scrolls, but also of the first three. The manner of depiction and perception of reclusion transforms over time – from the idealized symbol of freedom in the first three scrolls to the more mundane reality of the last two. However, the main function of reclusion – ensuring creative freedom – is preserved throughout the novel and is fundamental to its understanding.

Key words: reclusion, Towazugatari, Nijo, reclusive literature, Buddhism, travel literature.

Вступ. «Товадзугатарі» (також «Непрохана повість») – твір японського щоденникового жанру *ніккі*, написаний близько 1307 року колишньою придворною пані на ім'я Нідзьо, яка прийняла чернечий постриг. Він складається з п'яти сувоїв, перші три з яких описують життя авторки при дворі, а останні два – її подорожі країною й паломництва до буддистських і синтоїстських святинь після постригу в черниці.

«Товадзугатарі» лишився практично невідомим декілька століть, поки в 1940 році його не віднайшов у архівах Імператорського дому дослідник Ямагіші Токухей. Проте з часу його першої сучасної публікації в 1950 році твір набув значної популярності й нині вважається однією з найкращих літературних пам'яток Японії. Незважаючи на це, в Україні він досі майже невідомий.

Актуальність проблеми. «Товадзугатарі» є цікавим літературним явищем з декількох поглядів. По-перше, сам зміст твору є незвичним для японської класичної літератури, адже в ньому відверто описуються інтимні стосунки авторки з членами імператорської родини. Окрім того, це один із перших японських творів, де зображено життя жінки поза рамками й обмеженнями аристократичного суспільства.

По-друге, твір характеризується жанровою невизначеністю: його може бути віднесено як до жанру щоденникової прози *ніккі*, так і до жанру подорожньої прози *кіко* або повісті *моногатарі*.

По-третє, існує також питання належності твору до самітницької літератури – самотнього літературного напрямку японського середньовіччя, до якого належать поетичні й прозові

твори, написані самітниками (переважно буддистськими ченцями) й зосереджені на описі самітницького досвіду.

Думку про належність «Товадзугатарі» до цього напрямку висунув американський дослідник Мішель Марра (1991), оскільки половина твору присвячена саме самітницькому досвіду авторки. Тим не менше, більшість дослідників зазвичай не згадує імені Нідзьо серед представників цього напрямку.

Самітницька література була одним із ключових літературних напрямів японського середньовіччя 12–14 століть (доби пізній Хейан, Камакура і Муромачі), а самітництво було вкрай розповсюдженою практикою того часу. Отже, всебічне вивчення «Товадзугатарі» як визначного твору класичної літератури Японії є важливим як саме по собі, так і в поєднанні з самітницькою тематикою, яка може краще розкрити і сам твір, і добу, в яку він був написаний.

Метою статті є визначення місця й ролі самітництва у «Товадзугатарі» Нідзьо, з'ясування, до яких способів і тональності зображення самітницької тематики вдається авторка та як вона сприймає свій та чужий досвід усамітнення. Стаття також має на меті підтвердити чи спростувати теорію, що самітництво в даному творі виступає своєрідним синонімом до поняття «свобода», допомагаючи авторці звільнитися від пут придворного суспільства, що завдають їй страждань. У статті також розглядається мотив мандрів і роль мандрівного самітництва як основного способу усамітнення авторки.

Основним **методом** дослідження є текстувальний аналіз «Товадзугатарі» в оригіналі

давньоаяпонською мовою та в англійському перекладі, а також елементи контекстуального аналізу. Цитати з твору подаються в нашому перекладі, що базується на кількох наявних текстових джерелах, як оригінальних, так і перекладних. Окремі епізоди з тексту ідентифікуються у статті за нумерацією розділів (оскільки електронні версії книг не дозволяють цитувати окремі сторінки).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Як уже згадувалося, в Україні практично немає досліджень «Товадзугатарі» як окремого твору. Як виняток можна назвати дві статті А. Присяжнюк про контекст написання «Товадзугатарі» (1) та особливості передачі внутрішнього світу персонажів у творі (2). Проте ці дослідження не містять аналізу самітницької тематики.

Середяпонських дослідників відомі К. Цугіта (2003), який видав переклад «Товадзугатарі» сучасною японською з повним коментарем, Я. Мацумото (2001) та К. Тамаї (1971), які провели ґрунтовні дослідження змісту й контексту твору, та інші. Проте усі вони також не зосереджуються на питанні самітництва у творі.

З англійських авторів важливий вклад у вивчення «Товадзугатарі» здійснили: М. Марра (1991), який перший умовно зарахував «Товадзугатарі» до творів самітницької тематики; Е. Сарра (2001), яка проаналізувала відносини авторки-ліричної героїні з батьком; С. Кімура (2007), яка висунула нову теорію щодо мети мандрів Нідзьо – збирання буддистського фольклору про можливість жіночого релігійного спасіння; М. Чітко (2009), яка розглянула образ авторки-ліричної героїні в трьох іпостасях – фрейліні-наложниці, черниці та письменниці. Проте усі вони більше зосереджуються або на історичному контексті життя авторки та її подорожей, або на окремих аспектах цих подорожей, не створюючи загальної картини.

Виклад основного матеріалу. Нідзьо була дочкою чиновника невисокого рангу і годувальниці імператора, яка пізніше стала і його коханкою. Її мати дуже рано померла, тож дівчинку виховував батько. Коли Нідзьо було 14 років, батько проти її волі звів її з экс-імператором Го-Фукакуса, який давно мріяв замінити нею її померлу матір в якості коханки. З того часу і до свого постригу в 32 роки вона була для імператора не лише наложницею, але й, як висло-

вився з цього приводу М. Марра, «сексуальним посередником» (Марра, 1991, 107), за допомогою якого Го-Фукакуса налагоджував зв'язки з потрібними людьми, «позичаючи» їм Нідзьо на деякий час (серед таких людей були зокрема його власні брати – экс-імператор Камеяма та буддистський монах Шьодзьо).

Життя при дворі для Нідзьо було сповнене емоційних переживань, інтриг і особистих трагедій – невдовзі після приєднання Нідзьо до імператорського почту помер її батько, потім бабуся; в 16 Нідзьо народила вперше, проте невдовзі її син помер; їй довелося віддати принаймні одну дитину в іншу сім'ю проти власного бажання; головна дружина імператора погано ставилася до неї, а рання смерть або постриг у ченці близьких родичів-чоловіків, а також поступове охолодження стосунків із экс-імператором зрештою позбавили її соціального захисту й статусу; імператор та інші чоловіки користувалися нею у власних цілях, і навіть ті, з ким у неї була взаємна симпатія, не могли залишитися з нею надовго. Всі ці обставини призвели до того, що навіть перші три сувої, присвячені нібито суцільно світському життю, просякнуті прагненням відійти від світу й постригтися в черниці.

Так, після смерті батька Нідзьо її мачуха зі своїми служницями прийняли постриг (як було заведено для жінок, які втратили свого покровителя), і Нідзьо з цього приводу пише (сувій 1, розділ 4): «Я прагнула б наслідувати їхній приклад, та в моєму становищі це було марно», – адже вона на той момент була вагітна. Нідзьо заздалегідь уявляє, який важким буде її подальше життя, і що в неї не лишилося людини, до якої можна звернутись по розраду.

Не лише сама Нідзьо прагнула чернечої долі – перед своєю смертю її батько напучував доньку таким чином (сувій 1, розділ 4): якщо в майбутньому любов экс-імператора охолоне і Нідзьо втратить своє становище при дворі, вона повинна негайно прийняти постриг і стати черницею. Цей вчинок дасть їй змогу молитися за себе й батьків і підвищити їхні шанси усім разом зустрітися в буддистському раю на пелюстці лотосу. Батько застерігав Нідзьо, що завести нові стосунки чи піти служити в інший дім – це порушення дочірного обов'язку, що знечестить ім'я її родини. Проте він не лише застерігає, але й дає доньці щось на зразок

надії на більшу свободу колись у майбутньому: «Прийнявши постриг, жінка обриває зв'язок із сім'єю, тож як вона поводить далі – лише її справа.» Можна припустити, що таке напучування зіграло певну роль у подальших мріях Ніджьо про самотність як про шлях до особистої свободи.

Хоча більшість часу Ніджьо жила в палаці экс-імператора Го-Фукакуса, час від часу вона усамітнювалася від світу. Часом це було секулярне усамітнення в домі якогось далекого родича, а часом релігійне – в буддистському монастирі. Зокрема, Ніджьо періодично навідувала свою далеку родичку, черницю Шінгамбо, відбувала з нею монастирську службу, слухала співи черниць і описувала свою заздрість до їхнього простого й тихого життя, де вони можуть дозволити собі навіть проігнорувати імператора (сувій 1, розділ 5).

Після смерті свого маленького сина Ніджьо щиро вважає, що це кармічне покарання за її гріх, адже вона на той час зраджувала імператору з коханим чоловіком, який також служив при дворі. Вона пише: «Я почувалась так, ніби мене одну переслідують усі скорботи світу. Ніщо не могло бути краще, ніж стати ученицею Будди й звільнитися від мирських пут любові й обов'язку» (сувій 1, розділ 8).

Ніджьо пригадує, що її мрії про постриг почалися ще у 8 років, коли вона прочитала ілюстровану біографію мандрівного поета-відлюдника Сайгьо. Особливо їй припала до душі ілюстрація, де Сайгьо милується краєвидом, стоячи біля струмка під деревом сакури, з якого опадають пелюстки, а вдалині видніють гори. Цей образ так запав Ніджьо в душу, що викликав у ній самій нестримне бажання жити так, як Сайгьо – вільно подорожувати країною, складати вірші й милуватися красою природи, а ще – лишити після себе збірку своїх мандрівних нотаток і поезій для майбутніх поколінь. Повертаючись зі спогадів у теперішнє, Ніджьо відзначає: «Тепер, не в змозі уникнути сумної долі всіх жінок – коритися батькам замолоду, чоловікові у шлюбі й дітям у старості – я ще більше прагнула віддалитися від шуму й клопоту світу...».

З наступних сувоїв стає зрозуміло, що Сайгьо лишився її ідеалом і дороговказом у її власних мандрах до самого кінця (наприклад, див. сувій 5, розділ 14).

Протягом усього часу придворної служби Ніджьо не полишає бажання звільнитися. Однак протягом десятиліть її утримував обов'язок, прив'язаність до экс-імператора та інших людей, а також різні зовнішні обставини. Так, одного разу экс-імператор Го-Фукакуса образився на свого брата Камеяму, який перебрав собі більше політичного впливу, і став погрожувати полишити світ і усамітнитися (ставати самотником чи постригатися в ченці після особистих невдач у житті було поширеним явищем того часу). Ніджьо дуже зраділа, адже він збирався і її взяти з собою (коли постригався господар, слуги його дому також зазвичай робили те саме). Проте экс-імператора задобрили інші політичні діячі того часу – військова ставка *бакуфу* – тож він передумав, на велике розчарування героїні (сувій 1, розділ 9).

Іншого разу вона вже зовсім було вирішила розірвати зв'язок зі світом, проте зрозуміла, що знову вагітна (вагітні жінки зазвичай вважалися нечистими і перебувати у монастирі в такому положенні було небажаним) (сувій 2, розділ 8).

Зрештою, Ніджьо все ж наважується зробити останній крок і стає черницею, коли відносини з экс-імператором псуються остаточно. Проте сам момент постригу з якоїсь причини випадає з оповіді: третій сувій завершується ще до нього, а четвертий починається вже після.

Четвертий сувій – перший із власне самотницької частини повісті – починається тим, що Ніджьо вирушає зі столиці в паломництво. Більшість оповідей в останніх двох сувоях присвячено саме її подорожам країною. Ці подорожі найчастіше побудовані за зразками відомих подорожей минулого: так, Ніджьо слідує маршрутами поетів Сайгьо та Арівара-но Наріхіра (останній описано у відомому пісенно-прозовому творі «Повість про Ісе»), а також головного героя відомого роману X ст. «Повість про Генджі» – принца Генджі – та інших реальних і легендарних аристократів, які стали вигнанцями у східних провінціях.

Проте її власні мандри часто виявлялися далекими від омріяного ідеалу. Ніджьо прагнула побачити славнозвісні місця, оспівані митцями давнини, і отримати від них таке ж естетичне задоволення, яке отримували й вони, – але доволі часто виявлялося, що описане поетами місце вже зовсім не таке, яким було тоді. Так, Ніджьо переконалася, що вже

не існує хатини поета Семімару в місцевості Аусака, і зруйновано вісім мостів Яцухаші, прославлених у «Повісті про Ісе». І хоч гора Фуджі так само вкрита хмарами, «як і має бути» згідно з віршами, над нею не піднімається димок, як це було описано в Сайгьо. А на перевалі через гору Удзу вона не бачить кленових дерев і плетінь плюща, змальованих у «Повісті про Ісе» (сувій 4, розділ 1).

Проте не це найбільше засмучує героїню. Де б вона не була, Нідзьо лишається незмінно сумною. Вона часто проливає сльози через розставання з минулим життям, і все не може розлучитися з ним цілковито, постійно пригадуючи то экс-імператора, то своє колишнє життя. «Часом я не могла не шкодувати за покинутим життям при дворі, до якого так звикла,» – пише вона (сувій 4, розділ 4).

Тоді як перші три сувої характеризуються тим, що Нідзьо перебуває при дворі, душею прагнучи до усамітнення, в останніх двох сувоях Нідзьо перебуває в усамітненні, періодично прагнучи душею до покинутого мирського світу. Можна сказати, що зрештою спокою вона не знаходить ніде.

Незважаючи на це, Нідзьо все ж радо користується перевагами своєї свободи. Часом вона відвідує фестивалі чи навіть банкети, часом – храмові церемонії. Іноді вона зупиняється в родичів чи знайомих, хоча переважно – у гостинних дворах та при монастирях. Вона спілкується з людьми з усіх прошарків суспільства, від аристократії до вуличних повій, від військових до рибалок. Вона також часто відвідує інших поетів і бере участь у поетичних змаганнях.

Нідзьо надає перевагу подорожам на самоті, адже це дає їй більшу свободу дій і руху. Вона вільно знайомиться з людьми й так само легко прощається з новими друзями, жодного разу не дозволяючи собі набути нових прив'язаностей, які б змусили її зупинити свої мандри. «Людина приходить у цей світ одна і полишає його одна. Всі зустрічі закінчуються прощаннями. Всі народження закінчуються смертю. (...) Емоції, що ми відчуваємо під час прощання, лише тимчасові,» – розмірковує вона (сувій 4, розділ 5).

Свобода переміщень Нідзьо часом грає з нею злі жарти, адже її вільні візити до чоловіків-поетів породжують чутки про її стосунки з ними, що принаймні одного разу зму-

шує Нідзьо швидше покинути ту місцевість (сувій 4, розділ 7).

Часом Нідзьо повертається до столиці Хейан (сучасне Кіото) або ж намагається надовго затриматися у якомусь із монастирів для переписування сутр, проте неспокійна натура не дає їй сидіти на місці. «Гнана сліпим пошуком духовного просвітлення», вона зрештою вирушає в подальші мандри (сувій 4, розділ 8).

Одного разу під час відвідування чергового монастиря Нідзьо неочікувано зустрічає там экс-імператора Го-Фукакуса. Незважаючи на те, що розлучилися вони не надто дружньо, час загладив образи, тож зустріч виявляється дуже теплою, і вони всю ніч проводять у розмовах і спогадах про минуле. На прощання імператор дарує Нідзьо нижні шари кімоно зі свого тіла (що є виявом надзвичайної близькості), чим викликає у героїні наплив старих почуттів, і вона полишає монастир, сповнена щастя від зустрічі з коханим, тимчасово забувши про свої аскетичні прагнення (сувій 4, розділ 9).

Нідзьо неодноразово зізнається, що одна з основних цілей її подорожі – втамувати біль від нещасливого кохання. Отже, мрія про звільнення не витримала перевірки дійсністю хоча б тому, що думками Нідзьо так і не змогла звільнитися від цього типу мирських пут.

Після їхньої випадкової зустрічі в монастирі Го-Фукакуса знову ніби намагається посісти колишнє місце в її житті, час від часу надсилаючи їй листи й дарунки й запрошуючи до себе. Нідзьо спочатку відмовляється, але пізніше визнає свій програш перед власними почуттями й потай навідує його палац. «Вочевидь, моя любов до нього виявилася сильнішою за мою вірність праведному шляху, який я обрала», – визнає вона (сувій 4, розділ 12).

Ця нова зустріч виливається в довгу розмову про причини постригу Нідзьо і спосіб її життя під час мандрів. Экс-імператор розпитує, чому вона вирішила покинути світ, на що сподівається, як живе в подорожах? «Чоловіки можуть вільно подорожувати куди завгодно (...), тоді як на жінок чатує багато труднощів. Вони потребують чоловічої допомоги,» – вважає він, фактично підозрюючи Нідзьо у зраді й розпусній поведінці, на що Нідзьо запевняє його, що не має стосунків з чоловіками, адже це б порушило саму мету її подорожей – досягти духовного самовдосконалення і позбутися душевних хви-

лювань. Часом їй доводиться спати у спільних кімнатах монастирів, де крім неї сплять кілька чоловіків, часом вона живе в таких умовах багато днів, управляючись із ченцями в поезії – проте вона сподівається на порятунок у наступному житті й тому утримується від будь-яких стосунків. Заспокоєний, імператор відпускає її, запрошуючи зустрічатися й надалі (сувій 4, розділ 12).

На цьому фактично завершується розділ 4 (рік 1292), а п'ятий сувій починається з року 1302 і чергової подорожі Нідзьо. У 1304 році Го-Фукакуса помирає після хвороби, і Нідзьо щиро оплакує його, відчуваючи, що остання близька людина її покинула. Вона продовжує свої мандри, проте її все більше мучать сумніви, чи встигне вона зробити достатньо для свого посмертя – чи встигне переписати сутри, щоб забезпечити собі переродження в раю; і чи варті чогось її подорожні записи, які вона, наслідуючи Сайгьо, мріє залишити для нащадків? Такими роздумами завершується п'ятий сувій, а разом з тим і уся повість «Товадзугатарі».

Висновки і перспективи. Отже, детальний розгляд тексту «Товадзугатарі» дозволяє зробити висновок, що самітництво є центральною темою твору. Їй присвячено не лише четвертий

і п'ятий сувої, як звикли вважати дослідники, – перші три сувої наскрізно просякнуті прагненням до усамітнення. Також стає очевидним, що самітництво в перших трьох сувоях виступає в уяві героїні як ідеалізований шлях до особистої свободи – як свободи дій і свободи пересування, так і творчої свободи, коли можна повністю присвятити себе мистецтву. Останні ж два сувої, хоч і підтверджують роль самітництва у забезпеченні творчої свободи, все ж водночас із тим розвінчують ідеалізацію самітницького життя – на практиці воно виявляється не таким приємним, романтичним і позбавленим проблем та переживань. Втім, воно все ще дозволяє авторці завершити справу свого життя – свої подорожні нотатки.

Перспективними видаються подальші дослідження тексту з метою остаточного з'ясування належності «Товадзугатарі» до напряму самітницької літератури, а також порівняльний аналіз «Товадзугатарі» та інших японських жіночих творів, де підіймається тема самітництва, та контекстуальний аналіз у розрізі жіночих прав у середньовічній Японії та пошук і порівняння інших способів набуття жінками свободи в часи японського середньовіччя.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Присяжнюк А. С. «Непрохана повість» Нідзьо у контексті літератури епохи Камакура. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. 2015. № 15. Том 2. С. 15–17.
2. Присяжнюк А. С. Психологізм «Непроханої повісті» Нідзьо. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Східні мови та літератури*. 2016. Вип. 1 (22). С. 68–71.
3. Citko M. Three faces of lady Nijō, the authoress of Towazugatari. *Silva Japonicarum*. 2009. Vol. 21/22. P. 11–60.
4. Go-Fukakusa-in Nijo. Lady Nijo's own story. The candid diary of a thirteenth-century Japanese imperial concubine / transl. by W. Whitehouse, E. Yanagisawa. Rutland, Vermont & Tokyo: Charles E. Tuttle Company, 1983. 395 p.
5. Go-Fukakusa-in Nijo. Towazugatari. *Yatagarasu Navi*, 2019. URL: <https://yatanavi.org/text/towazu/index.html>
6. Go-Fukakusa-in Nijo. Towazugatari (Annotated classics series) [in Japanese] / transl. by K. Tsugita. Tokyo: Meiji Shoin, 2003. 319 p.
7. Kimura S. Regenerating narratives: The confessions of Lady Nijo as a story for women's salvation. *Review of Japanese culture and society*. 2007. Vol. 19. P. 87–102.
8. Marra M. The aesthetics of discontent: Politics and reclusion in medieval Japanese literature. Honolulu: University of Hawaii Press, 1991. x+222 p.
9. Matsumoto Y. Female Saigyō. The world of Towazugatari [in Japanese]. Tokyo: Bensei Shinsho, 2001. 272 p.
10. Sarra E. Towazugatari: Unruly tales from a dutiful daughter. *The father-daughter plot. Japanese literary women and the law of the father* / Eds. R. L. Copeland, E. Ramirez-Christensen. Honolulu : University of Hawai'i Press, 2001. P. 89–114.
11. Tamai K. Complete research of Towazugatari [in Japanese]. Tokyo : Meiji Shoin, 1971. 687 p.

REFERENCES:

1. Prisyazhniuk, A. (2015). "Neprokhana povist" Nijo u konteksti literatury epokhy Kamakura ["The Confessions of Lady Nijo" in the context of the Kamakura period literature]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Ser.: Filolohia*, 15 (2). 15–17. [in Ukrainian]

2. Prysiazhniuk, A. (2016). Psykholohizm “Neprokhanoi povisti” Nijo [Psychologism of Nijo’s “The Un-Asked-For Tale”]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Skhidni movy ta literatury*, 1 (22). 68–71. [in Ukrainian]
3. Citko, M. (2009). Three faces of lady Nijō, the authoress of Towazugatari. *Silva Iaponicarum*, 21/22. 11–60.
4. Go-Fukakusa-in Nijo. (1983). *Lady Nijo’s own story. The candid diary of a thirteenth-century Japanese imperial concubine* (W. Whitehouse & E. Yanagisawa, Trans.). Charles E. Tuttle Company (Original work published ca. 1307).
5. Go-Fukakusa-in Nijo. (2019). Towazugatari. *Yatagarasu Navi*. URL: <https://yatanavi.org/text/towazu/index.html> [in Japanese]
6. Go-Fukakusa-in Nijo. (2003). *Towazugatari (Kochu koten sosho) [Towazugatari (Annotated classics series)]* (K. Tsugita, Trans.). Meiji Shoin [in Japanese] (Original work published ca. 1307).
7. Kimura, S. (2007). Regenerating narratives: The confessions of Lady Nijo as a story for women’s salvation. *Review of Japanese culture and society*, 19. 87–102.
8. Marra, M. (1991). *The aesthetics of discontent: Politics and reclusion in medieval Japanese literature*. University of Hawai’i Press.
9. Matsumoto, Y. (2001). *Onna Saigyō-Towazugatari no sekai [Female Saigyō – The world of Towazugatari]*. Bensei Shinsho. [in Japanese]
10. Sarra, E. (2001). Towazugatari: Unruly tales from a dutiful daughter. In R. L. Copeland & E. Ramirez-Christensen (Eds.), *The father-daughter plot. Japanese Literary Women and the Law of the Father* (pp. 89–114). University of Hawai’i Press.
11. Tamai, K. (1971). *Towazugatari kenkyū taisei [Complete research of Towazugatari]*. Meiji Shoin. [in Japanese]

УДК 811.111(410)

DOI <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2021-15-2>

Катерина БОНДАР

аспірант кафедри теоретичної і прикладної фонетики англійської мови, Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, вул. Дворянська, 2, м. Одеса, Одеська обл., Україна, 62000

ORCID: 0000-0002-0096-7743

Бібліографічний опис статті: Бондар, К. (2021). Просодичні параметри регіональної варіативності скотс (Scots) у Шотландії. *Актуальні питання іноземної філології*, 15, 10–15, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2021-15-2>

ПРОСОДИЧНІ ПАРАМЕТРИ РЕГІОНАЛЬНОЇ ВАРІАТИВНОСТІ СКОТС (SCOTS) У ШОТЛАНДІЇ

У пропонованому дослідженні зроблено спробу опису просодичних особливостей Scots, що функціонує в центральній частині Шотландії, у містах Единбург та Глазго.

У центрі уваги перебувають п'ять носіїв скотс, жіночої статі. Визначення просодичних параметрів, що ідентифікують їх мовлення є метою пропонованого дослідження. Завдання роботи зорієнтовані на опис мовної ситуації в Шотландії та на визначення просодичних, зокрема частотних характеристик, які є маркерами мовлення шотландців, носіїв скотс. Основним методом дослідження є комп'ютерний аналіз із застосуванням програми PRAAT.

У результаті проведеного дослідження просодичних (частотних) особливостей мовлення носіїв скотс, мешканців двох міст рівнинної Шотландії – Глазго та Единбурга – можна зробити висновок про те, що мова Шотландії скотс є продуктом не тільки внутрішнього, а й зовнішнього контактування мов. На просодичному рівні це підтверджено частотністю висхідно-спадного та рівного тонів, які найбільш яскраво виражені в мовленні представників Уельсу та Ірландії.

Параметри, які можуть виступати просодичними маркерами мовлення досліджуваних інформантом є широкий частотний діапазон, високі показники максимумів ЧОТ (F_{max}) та частотність рівного та висхідно-спадного термінального тонів. Такі просодичні параметри вказують на високу експліцитність та емоційно-забарвлений характер мовлення. Перспективою подальшого дослідження є визначення темпоральних особливостей мовлення носіїв скотс та порівняння з мовленням ірландців та валлійців.

Ключові слова: просодичні, скотс, параметри, маркери, частотні, Шотландія.

Kate BONDAR

Post graduate student at Department of English Applied and Theoretical Phonetics, Odesa Mechnikov National University, 2 Dvorianska, Odesa, Ukraine, 62000

ORCID: 0000-0002-0096-7743

To cite this article: Bondar, K. (2021). Prosodychni parametry regionalnoi variatyvnosti scots u Shotlandii [Prosodic parameters of Scots regional variation in Scotland]. *Current Issues of Foreign Philology*, 15, 10–15, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2021-15-2>

PROSODIC PARAMETERS OF SCOTS REGIONAL VARIATION IN SCOTLAND

An attempt has been made in the given article to describe prosodic peculiarities of Scots, which function in the speech of central part of Scotland representatives, in the cities of Edinburgh and Glasgow.

In the centre of investigation there are five female gender representatives of Scots.

The aim of the paper is to define prosodic parameters, which identify their speech. The tasks of the research are directed on the description of language situation in Scotland and defining prosodic, in particular, frequency characteristics which can be markers of the Scots speech.

Computer analysis with the use of PRAAT programme is the main method of investigation.

The conducted analysis of the prosodic frequency peculiarities in the speech of the analysed Scots, who are representatives of Glasgow and Edinburgh allowed to conclude that Scots in Scotland is the product of not only inner, but also external language contacting. On the prosodic level it is proved by Rising-Falling and Level tones, which are brightly expressed in the Welsh and Irish speech.

The parameters, which can serve as markers of the investigated informants' speech are wide frequency range, high rate of maximum frequency and the usage of Rising-Falling and Level tones.

Such prosodic parameters reveal high-toned explicitness and emotionally coloured speech. The perspectives of further research include the study of temporal character of Scots' speech in comparison with the Irish and Welsh speech.

Key words: *prosodic, scots, parameters, markers, frequency, Scotland.*

Особливості функціонування й шотландських діалектів *scots* вивчаються протягом багатьох років, однак вони не отримали визначення як соціолінгвістичного статусу ідіоми рівнинної Шотландії (Лоуленда), так і системного визначення його структурно-лінгвістичної автономності щодо англійської мови. Вчені відмічали регіональну варіативність діалекту *scots*, вивчали особливості мовної ситуації в Шотландії (Brato, 2012), вимовні зміни в мовленні молодіжних груп (Евстафьева, 2017).

З погляду вимовних особливостей, діалект *scots* є неоднорідним, деякі вимовні риси *scots* навіть дозволяють говорити про нього, як про самостійну мову.

Сучасні дослідження діалекту *scots* (Scots) спрямовані на визначення відмітних вимовних особливостей діалекту в різних регіонах Шотландії. Але, як і раніше залишається низка питань соціолінгвального напрямку, зокрема щодо детального аналізу просодичних особливостей мовлення носіїв діалекту *scots*.

Питанням діалектного вивчення мови приділяється значна увага в працях вітчизняних і зарубіжних лінгвістів: М. М. Маковського (1980), Д. А. Швейцера (2008; 2012), П. Традгіла (1999; 2000; 2006), О. Я. Присяжнюк (2003), В. С. Григораш (2014). У роботах зазначених авторів накопичений багатий теоретичний матеріал щодо вивчення діалектів і варіантів британської вимови, проведені комплексні дослідження у царині вимовних та просодичних особливостей, територіальної і соціальної диференціації.

Серед дослідників зростає зацікавленість у дослідженнях діалектів шотландського мовного континууму: вивчаються особливості мовної ситуації в Шотландії (Brato, 2012); статус регіонального діалекту *scots* (Lawson, Scobbie, 2008; Stuart-Smith, 2008; 2014).

Позиція дослідників щодо *scots* неоднозначна. Деякі вважають його діалектом англійської мови (Традгил, 1999), інші – самостійною мовою (Lawson, Scobbie, 2008), акцентуючи на тому, що звукова будова *scots* і його лексичний склад мають достатню кількість рис відмінних від англійської. У той же час цікавим уявля-

ється дослідження варіативності просодичних особливостей мовлення носіїв *scots*, зокрема вивчення тих просодичних ознак, які б дозволили диференціювати мовленнєву поведінку представників досліджуваного діалекту.

Мета дослідження полягає у визначенні просодичних параметрів, що ідентифікують мовлення представників центрального регіону Шотландії – міст Единбург та Глазго.

Завданнями роботи є:

- опис сучасної мовної ситуації на території Шотландії;
- проведення комп'ютерного акустичного аналізу із залученням програми PRAAT 5.8;
- виокремлення просодичних параметрів, які виступають маркерами регіонального варіювання діалекту Scots у мовленні досліджуваних інформантів.

Інформантами виступали чотири студентки з м. Единбург та Ейршир (поблизу Глазго) та викладачка співів з м. Глазго.

У зарубіжній лінгвістичній літературі, у роботах Дж. Картера, П. Екерта (2004), П. Традгіла (2006), Дж. Стюарта-Сміта (2008) зазначається, що шотландські діалекти *scots* – це група діалектів, які складаються з кількох груп говірки, що характеризується певними територіальними і мовленнєвими відмінностями.

Учені неодноразово зазначали, що багатівічне співіснування на території Шотландії діалектів *scots* створило складну соціолінгвістичну ситуацію. З точки зору вимовних відмінностей статус *scots* є неоднорідним. П. Традгіл вказує на той факт, що варіативність вимовних рис *scots* дозволяє говорити про нього, як про самостійну мову (Trudgill, 2006).

Н. Євстафьева виділяє чотири основних регіони – центральний, східний, південний та острівний, які зазнали впливу діалектів *scots* (Евстафьева, 2017).

Ейткен виділяє три основних історичних періоди поширення *scots*: давньоанглійських, староанглійський та новошотландський (Aitken, 2006).

Значимо, що *scots* відрізняється від літературної англійської, особливо на фонетичному

рівні. У ньому наявна велика кількість лексики, відсутньої в сучасній англійській мові, але вона продовжує існувати в Шотландії, у мові *скотс*. Це дозволяє вченим припустити, що *скотс* – це не просто територіальний діалект англійської мови, а швидше група діалектів. Кожний регіон. В якому функціонує *скотс* має відмінні особливості на всіх рівнях мовної системи.

У запропонованому дослідженні аналізуються особливості мовлення носіїв діалекту *скотс* на просодичному рівні із визначенням тих параметрів, які є маркерами, що ідентифікують носіїв цього діалекту.

Першим завданням дослідження було проведення аналізу частотних характеристик у мовленні досліджуваних інформанток. Визначалися такі параметри як:

- максимальне та мінімальне значення частоти основного тону (ЧОТ);
- максимальний діапазон ЧОТ;
- середній рівень ЧОТ.

У результаті застосування комп'ютерного аналізу були виявлені параметри середнього рівня ЧОТ (див. табл. 1).

Таблиця 1

Інформанти	Середній рівень ЧОТ (Гц)		
	м. Единбург	м. Ейршир	м. Глазго
Жінки (6)	185	215	192

Порівнюючи середні показники ЧОТ у мовленні досліджуваних інформанток, можна констатувати, що найвищі показники демонструють інформантки з м. Ейршир (215 Гц), дещо менші показники зареєстровані в мовленні викладачки співів з м. Глазго (192 Гц) і найменші показники в мовленні студенток з Единбургу (184 Гц).

Нижченаведені інтонограми ілюструють отримані результати.

DATE OF BIRTH (DD/MM/YYYY): 25

GENDER: female

PLACE OF BIRTH: Ayrshire (a small village near Glasgow)

OCCUPATION: university student

EDUCATION: university education

Two weeks before I moved here we moved out the house. So that was quite distressing. Em, I went to school in a local village school called Gateside Primary...

$$F_{\max} = 322 \quad F_{\Delta} = 233$$

$$F_{\min} = 89 \quad F_{\text{mean}} = 215$$

Рис. 1. Інтонограма з мовлення мешканки Ейршира

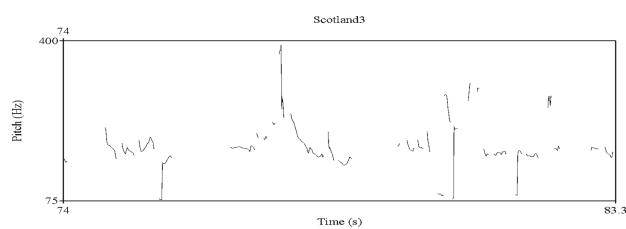
GENDER: female

PLACE OF BIRTH: Edinburgh, Scotland (центральна група діалектів)

OCCUPATION: student

EDUCATION: university education

Um, yeah so there's my mum and dad, and I get on particularly well with my dad, because we've just got, we just got a bit of a bond thing going.

$$F_{\max} = 314 \quad F_{\Delta} = 239$$

$$F_{\min} = 75 \quad F_{\text{mean}} = 185$$

Рис. 2. Інтонограма з мовлення мешканки Единбурга

GENDER: female

OCCUPATION: singing teacher

EDUCATION: trained at drama school

Erm, and then just moved round quite a lot. As a kid, er, but we spent the longest time in schools and living just in and around Glasgow.

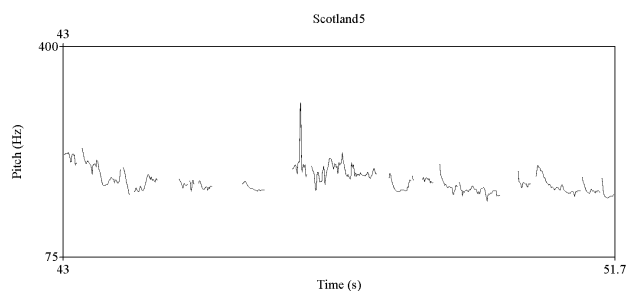

Рис. 3. Інтонограма з мовлення вчительки співів з м. Глазго

Аналіз діапазону ЧОТ перш за все підтвердив попередні дослідження В. Григораш (2014), К. Бондар (2021), О. Присяжнюк (2003), Р. Потапової (2012) щодо тенденції до наявності широкого діапазону в жіночому мовленні. У мовленні досліджуваних інформантів найширший діапазон представлено в мовленні студентки з Ейширу (249 Гц), найвужчий – у мовленні представниці з м. Глазго (164 Гц).

Наведемо приклад найширшого діапазону ЧОТ:

*I really enjoy em like the size of the places here.
Just Scotland, don't know if you've ever been...*

$$\begin{array}{ll} F_{\max} = 341 & F_{\Delta} = 249 \\ F_{\min} = 92 & F_{\text{mean}} = 191 \end{array}$$

Рис. 4. Інтонаграма вищезазначеної фрази

Такий широкий діапазон мовлення свідчить про яскраво виражену просодичну експліцитність.

Максимальний діапазон ЧОТ (341 Гц) зафіксовано в межах першої синтагми, а мінімальний рівень ЧОТ (92 Гц) в межах другої синтагми. Отже максимальний рівень ЧОТ локалізується на першому наголошеному складі, у той час як

мінімальний на заядровому складі. Діапазон Чот складає 249 Гц, вимовляється приблизно в одному тональному діапазоні.

Особливістю мовлення представниць досліджуваного центрального регіону є конфігурація термінального тону, який, як представлено на рисунках 1–4, є висхідно-спадним та рівним середнього діапазону. Зазначимо, що вживання висхідно-спадного термінального тону є характерною особливістю мешканців Уельсу (Карпова, 2018), а вживання рівного тону домінує в мовленні ірландців (Бубнов, 2021).

У результаті проведеного дослідження просодичних (частотних) особливостей мовлення носіїв скотс, мешканців двох міст рівнинної Шотландії – Глазго та Единбурга – можна зробити висновок про те, що мова Шотландії скотс є продуктом не тільки внутрішнього, а й зовнішнього контактування мов. На просодичному рівні це підтверджено частотністю висхідно-спадного та рівного тонів, які найбільш яскраво виражені в мовленні представників Уельсу та Ірландії.

Параметри, які можуть виступати просодичними маркерами мовлення досліджуваних інформантом є широкий частотний діапазон, високі показники максимумів ЧОТ ($F_{\max}$) та частотність рівного та висхідно-спадного термінального тонів. Такі просодичні параметри вказують на високу експліцитність та емоційно-забарвлений характер мовлення. Перспективою подальшого дослідження є визначення темпоральних особливостей мовлення носіїв скотс та порівняння з мовленням ірландців та валлійців.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бондар К. С. Соціопросодичні особливості мовленнєвої поведінки шотландців. *The scientific heritage. Серія: Філологія*. Vol. 3, N 58 (58) (2021). Budapest, Hungary, 2021. С. 61–65.
2. Бубнов Д. В. Особливості мовленнєвої поведінки ірландців в ситуації двомовності. Автореф. дис. ... докт. філософії. Одеса, 2021. 18 с.
3. Григораш В. С. Соціолінгвістичні особливості йоркширського діалекту (інструментально-фонетичне дослідження усного мовлення). Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Одеса, 2014. 21 с.
4. Евстафьева Н. М. Социолингвистический аспект функционирования английского языка в Шотландии (на материале речи молодежи г. Глазго). Автореф. дис. ... канд. филол. наук. Симферополь, 2017. 28 с.
5. Карпова Д. М. Фонетичні характеристики регіонального мовлення носіїв валлійського варіанта англійської мови (інструментально-фонетичне дослідження). Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Одеса, 2018. 203 с.
6. Маковский М. М. Английская диалектология. М. : Высшая школа, 1980. 191 с.
7. Потапова Р. К., Михайлов В. Г. Основы речевой акустики. М. : МГЛУ «Рема», 2012. 493 с.
8. Присяжнюк О. Я. Просодические особенности территориальных типов британского произношения. Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04. Одесса, 2003. 214 с.
9. Швейцер А. Д. Современная социолингвистика. Теория, проблемы, методы. М. : ЛИБРОКОМ, 2012. 176 с.
10. Швейцер, А. Д. Литературный английский язык в США и Англии. 3-е изд. М. : URSS, 2008. 199 с.

11. Aitken A. J., McArthur T. *Languages of Scotland*. Edinburgh, 1979. 120 p.
12. Aitken A. I. Scots and English in Scotland. *World Englishes*. Ed. By K. Botton and B. B. Kachru. London, New York : Routledge, 2006. 339 p.
13. Brato T. A Sociophonetic Study of Aberdeen English: Innovation and Conservatism: Phd. thesis [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://geb.uni-giessen.de/geb/volltexte/2012/8840/pdf/BratoThorsten_2012_06_14.pdf
14. Corbett J. A Brief History of Scots. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2004. P. 11–15.
15. Eckert P. Adolescent language. *Language in the USA: Themes for the Twenty-first Century*. Cambridge: Cambridge University Press, 2004. P. 361–374.
16. Kerswill P. Dialect levelling and geographical diffusion in British English. *D. Britain, J. Cheshire (Eds.). Social Dialectology*. Amsterdam: Benjamins, 2003. P. 223–243.
17. Lawson E., Scobbie J. M., Stuart-Smith J. Articulatory insights into language variation and change: preliminary findings from an ultrasound study of derhoticization in Scottish English. *University of Pennsylvania Working Papers in Linguistics*. 2008. Vol. 14. N 2. P. 100–110.
18. Lawson R. Introduction: An overview of Language in Scotland. *Sociolinguistics in Scotland*. Palgrave Macmillan, 2014. 358 p.
19. Stuart-Smith J. Glasgow: Accent and Voice Quality. *Ch. 11. Urban Voices: Accent Studies in the British Isles*. Routledge, 2014. 328 p.
20. Stuart-Smith J. Scottish English Phonology. Berlin, New York : Mouton de Gruyter, 2008. P. 47–67.
21. Trudgill P. New-Dialect Formation: The Inevitability of Colonial Englishes. Edinburgh University Press, 2006. 180 p.
22. Trudgill P. Sociolinguistics: An Introduction to Language and Society. London: Penguin, 2000. 240 p.
23. Trudgill P. Standard English: What it isn't. *T. Bex, R. J. Watts (Eds.). Standard English: the widening debate*. London: Routledge, 1999. P. 117–178.

REFERENCES:

1. Bondar, K. S. (2021). Socioprosodychni osoblyvosti movlennjevoji povedinky shotlandciv [Socioprosodic peculiarities of the Scot's' speech behavior]. *The scientific heritage. Serija: Filologhija*. Vol. 3, N 58 (58). Budapest, Hungary. [in Ukrainian]
2. Bubnov, D. V. (2021). Osoblyvosti movlennjevoji povedinky irlandtsiv v sytuatsii dvomovnosti [Peculiarities of speech behaviour of the Irish in the bilingual situation]. *Avtoref. dys. ... doktora filosofii: 035 Filolohiia*. Odesa. [in Ukrainian]
3. Grigorash, V. S. (2014). Sotsiolingvistichni osoblivosti yorkshirskogo dsalektu (Instrumentalno-fonetichne doslidzhennya usnogo movlennya) [Sociolinguistic peculiarities of yourkshire dialect (instrumental phonetic investigation)]. *Avtoref. dis. ... kand. filol. nauk: 10.02.04*. Odesa. [in Ukrainian]
4. Evstaf'eva, N. M. (2017). Sociolingvisticheskiy aspekt funkcionirovaniya anglijskogo yazyka v Shotlandii (na materiale rechi molodezhi g. Glazgo) [Sociolinguistic aspect of English functioning in Scotland (dased on Glasgow youths' speaking)]. *Avtoref. Diss. Kand. filol. nauk. Simferopol*. [in Russian]
5. Karpova, D. M. (2018) Fonetychni kharakterystyky rehionalnoho movlennia nosiiv valliiskoho varianta anhliiskoi movy (instrumentalno-fonetychne doslidzhennia). [Phonetic characteristics of Welsh English regional speech (instrumental phonetic investigation)]. *Dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.04*. Odesa. [in Ukrainian]
6. Makovskiy, M. M. (1980). Angliyskaya dialektologiya [English dialectology]. M. : Vysshaya shkola, [in Russian]
7. Potapova, R. K., Mihaylov, V. G. (2012). Osnovyi rechevoy akustiki. M. : MGLU «Rema». [in Russian]
8. Prisyazhnyuk, O. Ya. (2003). Prosodicheskie osobennosti territorialnykh tipov britanskogo proiznosheniya [Prosodic peculiarities of territorial dialects of British pronunciation]. *Dis. ... kand. filol. nauk: 10.02.04*. Odessa. [in Russian]
9. Shveytser, A. D. (2012). Sovremennaya sotsiolingvistika. Teoriya, problemy, metody [Contemporary sociolinguistics. Theory, problems, methods]. M. : LIBROKOM. [in Russian]
10. Shveytser, A. D. (2008) Literaturnyy angliyskiy yazyk v SShA i Anglii [Literary English in the USA and England]. 3-e izd. M. : URSS. [in Russian]
11. Aitken A. J., McArthur, T. (1979). *Languages of Scotland*. Edinburgh. 120 p.
12. Aitken, A. I. (2006). Scots and English in Scotland. *World Englishes*. Ed. By K. Botton and B. B. Kachru. London, New York : Routledge. 339 p.
13. Brato, T. A. (2012) Sociophonetic Study of Aberdeen English: Innovation and Conservatism: Phd. thesis: http://geb.uni-giessen.de/geb/volltexte/2012/8840/pdf/BratoThorsten_2012_06_14.pdf
14. Corbett, J. A. (2004). Brief History of Scots. Edinburgh : Edinburgh University Press. P. 11–15.
15. Eckert, P. (2004) Adolescent language. *Language in the USA: Themes for the Twenty-first Century*. Cambridge : Cambridge University Press, P. 361–374.

16. Kerswill, P.(2003) Dialect levelling and geographical diffusion in British English. *D. Britain, J. Cheshire (Eds.). Social Dialectology*. Amsterdam : Benjamins. P. 223–243.
17. Lawson, E., Scobbie, J. M., Stuart-Smith, J. (2008). Articulatory insights into language variation and change: preliminary findings from an ultrasound study of derhoticization in Scottish English. *University of Pennsylvania Working Papers in Linguistics*. Vol. 14. N 2. P. 100–110.
18. Lawson, R. (2014) Introduction: An overview of Language in Scotland. *Sociolinguistics in Scotland*. Palgrave Macmillan, 358 p.
19. Stuart-Smith, J. Glasgow: (2014). Accent and Voice Quality. *Ch. 11. Urban Voices: Accent Studies in the British Isles*. Routledge, 328 p.
20. Stuart-Smith, J. (2008) Scottish English Phonology. Berlin, New York : Mouton de Gruyter. P. 47–67.
21. Trudgill, P. (2006) New-Dialect Formation: The Inevitability of Colonial Englishes. Edinburgh University Press, 180 p.
22. Trudgill, P. (2000). Sociolinguistics: An Introduction to Language and Society. London : Penguin, 240 p.
23. Trudgill, P.(1999). Standard English: What it isn't. *T. Bex, R. J. Watts (Eds.). Standard English: the widening debate*. London : Routledge, P. 117–178.

УДК 811.111

DOI <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2021-15-3>

Тетяна БУБЛИК

кандидат філологічних наук, доцент кафедри англійської філології, Львівський національний університет імені Івана Франка, вул. Університетська, 1, м. Львів, Львівська обл., Україна, 79007

ORCID: 0000-0002-8474-2137

Бібліографічний опис статті: Бублик, Т. (2021). Тематичні групи як основа концептуального наповнення творів Ошо (індійського містика та гуру неоіндуїзму). *Актуальні питання іноземної філології*, 15, 16–21, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2021-15-3>

ТЕМАТИЧНІ ГРУПИ ЯК ОСНОВА КОНЦЕПТУАЛЬНОГО НАПОВНЕННЯ ТВОРІВ ОШО (ІНДІЙСЬКОГО МІСТИКА ТА ГУРУ НЕОІНДУЇЗМУ)

Статтю присвячено аналізу лінгвістичних особливостей праць індійського містика та гуру неоіндуїзму – Бхагавана Шрі Раджніша, відомого як Ошо, а саме – тематичних груп у творах автора «*A cup of tea*» та «*Seeds of wisdom*». **Мета** нашого дослідження – виокремити тематичні групи слів, які слугуватимуть основою для актуалізації концептуального наповнення досліджуваних творів. Напрацювання Бхагавана Шрі Раджніша не були предметом лінгвістичних студій у нас чи закордоном, що визначає **актуальність** та **новизну** дослідження. **Методологічним підґрунтям** роботи є загальні засади когнітивно-комунікативної парадигми лінгвістичного знання, що дає змогу проаналізувати інтенцію автора через мовні засоби, визначити їх когнітивну-прагматичну та концептуальні функції.

Оскільки автор дотримується думки, що все необхідне для повноцінного життя можна знайти у повсякденних речах, на лоні природи, що кожна особа від народження вже є щасливою, відповідна концепція знаходить своє відображення у зверненні до текстових одиниць, які розділяємо на декілька тематичних груп, які актуалізують світоглядну позицію автора та концептуально наповнюють твори. Під тематичною групою розуміємо сукупність слів, об'єднаних однією функцією, які, в свою чергу, узгоджуються з поняттями зовнішнього світу.

Як наслідок виділяємо наступні тематичні групи: слова, об'єднані значенням «перешкода на шляху до самопізнання»; слова, об'єднані значенням «негативні почуття»; слова зі значенням «сприйняття через органи чуття»; слова зі значенням «явища природи», які, у свою чергу, ділимо на групи «небесні світила», «погодні явища» та група зі значенням «флора/фауна»; слова, об'єднані значенням «позитивні почуття», слова зі значенням «пробудження» та слова зі значенням «самопізнання». Виокремлені тематичні групи слів стали основою для актуалізації таких концептів як *OBSTACLES*, *NATURE*, *ENLIGHTENMENT* та *SELF*. Вивчення способів їх реалізації у тексті, виокремлення прагматичних, когнітивних та концептуальних установок автора складає перспективу подальших досліджень.

Ключові слова: тематична група, тематика, лексико-семантична група, концепт, концептуальне наповнення.

Tetiana BUBLYK

PhD in Philology, Senior Lecturer at the Department of English Philology, Ivan Franko National University of Lviv, 1 Universytetska St, Lviv, Ukraine, 79007

ORCID: 0000-0002-8474-2137

To cite this article: Bublyk, T. (2021). Tematychni grupy yak osnova kontseptualnoho napovnennya tvoriv Osho (indiyskoho mistyka ta guru neoinduyizmu) [Thematic groups as the means of conceptual loading of Osho's works (an Indian mysticist and the guru of neoinduism)]. *Current Issues of Foreign Philology*, 15, 16–21, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2021-15-3>

THEMATIC GROUPS AS THE BASIS OF THE CONCEPTUAL CONTENT OF OSHO'S WORKS (INDIAN MYSTIC AND GURU OF NEOHINDUISM)

The article is devoted to the analysis of linguistic features of the works of Indian mystic and guru of neo-Hinduism – Bhagavan Sri Rajnish, known as Osho, namely – thematic groups in the works «*A cup of tea*» and «*Seeds of wisdom*». The **purpose** of our study is to identify thematic groups of words that will serve as a basis for conceptual content of the works. The achievements of Bhagavan Sri Rajnish have not been the subject of linguistic studies in our country or abroad, which determines the **novelty** of the study. The **methodological basis** of the work combines the principles of the cognitive-

communicative paradigm of linguistics, which studies the intention of the author through language means, determines their cognitive-pragmatic and conceptual functions.

Since the author is of the opinion that everything necessary for a full life can be found in everyday things, close to nature, that every person is happy since birth, the idea is reflected in text units, which are divided into several thematic groups. By thematic group we mean a set of words united by one function, which, in turn, are consistent with the concepts of the outside world.

*As a result, we distinguish the following thematic groups: words united by the meaning «obstacle to self-awareness»; words united by the meaning of «negative feelings»; words with the meaning of «perception through the senses»; words with the meaning of «natural phenomena», which, in turn, are divided into groups «celestial bodies», «weather phenomena» and a group with the meaning of «flora / fauna»; words united by the meaning of «positive feelings», words with the meaning of «awakening» and words with the meaning of «self-awareness». The thematic groups of words became the basis for the actualization of such concepts as OBSTACLES, NATURE, ENLIGHTENMENT and SELF. Studying the ways of implementing them in the text, pointing out pragmatic, cognitive and conceptual intentions of the author may be the **prospects of the further research.***

Key words: thematic group, subject matter, lexical-semantic group, concept, conceptual content.

В епоху глобалізму і швидкого темпу життя, динамічних змін і постійних стресів, питання і способи усамітнення та самозаглиблення не полишають своєї актуальності, оскільки є острівком спокою і віднайдення справжніх цінностей у житті та соціумі. У системі людського пізнання досягнення бажаного стану можливе через релігію, мистецтво, літературу, музику тощо.

Різноманітні релігії та практики пропонують свої шляхи досягнення бажаного стану умиротворення, визначають місце людини у всесвіті, її призначення, можливості самореалізації та пізнання. Особливої популярності, починаючи із двадцятого століття, набули релігійні течії Індії: індуїзм, буддизм, конфуціанство, суфізм, неоіндуїзм. Предметом нашого зацікавлення постає напрямок неоіндуїзму, представлений першочергово працями індійського містика та гуру неоіндуїзму – Бхагавана Шрі Раджніша, відомого як Ошо (1931–1990). Релігійний проповідник запропонував релігію, основною метою якої є досягнення людиною блаженства і щастя, а місце Бога в ній посідає «саме існування, сповнене медитацією і любов'ю». Тільки така нова релігія, на його думку, може перемогти страх і ненависть, що володіють людством (Жиртуєва, 2006).

Пропонуємо зосередити увагу на лінгвістичних особливостях праць Ошо, а саме – тематичних групах, представлених у творах автора, що служитиме першим кроком у подальших дослідженнях концептуального наповнення досліджуваних творів. Питання, що можуть зацікавити як лінгвістів так і, до прикладу, філософів чи релігієзнавців, оскільки через лінгвістичну компоненту зможемо говорити про сутність філософії автора. Крім того,

напрацювання Бхагавана Шрі Раджніша не були предметом лінгвістичних студій у нас чи закордоном, що, тим самим, визначає **актуальність** нашого дослідження.

Мета нашого дослідження полягає у виокремленні тематичних груп слів, які слугуватимуть основою для актуалізації ключових концептів у творчості індуїстського містика Ошо.

Об'єктом дослідження є тематичні групи слів, які складають основу концептуального наповнення досліджуваних творів. **Предметом** дослідження є комунікативні, когнітивно-сміслові та концептуальні характеристики мовних одиниць досліджуваного жанру.

Матеріалом дослідження слугують збірки Ошо, написані ним власноруч (оскільки багато творів автора записували його учні під час його промов), а саме «A cup of tea» та «Seeds of wisdom» загальним обсягом 412 сторінок.

Оскільки дослідження виконано в руслі когнітивно-комунікативної парадигми мови, яка спрямована на вивчення способів репрезентації ментального світу людини у мові, на виокремлення чинників вибору тієї чи іншої текстової форми актуалізації знань у творі чи комунікативній ситуації, то для досягнення поставленої мети в роботі поставлено наступні **завдання**:

- розмежувати поняття тематичні та лексико-семантичні групи;
- виокремити тематичні групи слів, які характерні для досліджуваних творів;
- прослідкувати зв'язок між тематичними групами та ключовими концептами у творах.

Для виконання поставлених завдань у роботі використано загальнонаукові (аналіз, синтез, порівняльний, описовий) і лінгвістичні методи дослідження. А саме, **метод компонентного аналізу**, який полягає у розщепленні значення

слова на елементарні смислові компоненти для опису семантичного аспекту значення мовних одиниць; **метод контекстуального аналізу**, спрямований на реконструкцію авторського задуму, мотивів, загального змісту тощо; **метод прагматичного аналізу** – для дослідження цілей та особливостей мовлення автора та адресата; **когнітивний аналіз**, який уможливає пошук концептів, як певної когнітивної структури, що ховаються у творі під звичними знаковими символами. Як наслідок стверджуємо, що **методологічним підґрунтям** роботи є загальні засади сучасної когнітивно-комунікативної парадигми лінгвістичного знання, що дає змогу проаналізувати інтенцію автора і його задум через мовні засоби і прийоми, визначити їх когнітивно-прагматичну функцію із залученням основних понять когнітивної лінгвістики.

Першочергово слід визначитись із терміном “тематична група”, щоб уникнути непорозуміння та двозначностей, оскільки, якщо говоримо про явище тематичної групи, то зазвичай постає питання розмежування таких понять як “тематична група” та “лексико-семантична група” слів. Дослідженнями тематичних груп займалися такі науковці як Р. Микульчик (працює над тематичною класифікацією фізичних термінів-епонімів) (Микульчик, 2016), Л. Симоненко (аналізує питання біологічної термінології) (Симоненко, 2006), Л. Козак (вивчає аспекти електротехнічної термінології) (Козак, 2002), О. Колган (досліджує явище синонімії у термінології гірництва) (Колган, 2009), Г. Ракшанова (працює у сфері науково-технічної термінології) (Ракшанова, 2004), Н. Яценко (розглядає терміни на позначення військової форми одягу в українській мові) (Яценко, 2007) тощо.

Л. А. Лисиченко стверджує, що тематичні групи – це слова різних частин мови, об’єднані спільним відрізком дійсності (Лисиченко, 1997, с. 129). Ж. П. Соколовська говорить, що тематична група є сходинкою класифікації, на якій логіка мовного членування семантичного континууму виступає вже не просто як попередня, інтуїтивна основа, як орієнтир у процесі систематизації людських уявлень про об’єктивну дійсність, але і як самостійний фактор, як питомо мовне членування уявлень людини про об’єктивну дійсність (Соколовська, 1979, с. 98). Ф. П. Філін вказує на різний зміст таких понять, як лексико-семантична група й тема-

тична група, коли говорить, що у рамках однієї тематичної групи існують більш дрібні, але тісно пов’язані між собою лексико-семантичні групи слів (Філін, 1982, с. 315). Д. М. Шмельов зазначає, що, відображаючи ті чи інші відрізки дійсності, слова, дійсно, пов’язані між собою, як взаємопов’язані і явища самої дійсності, що ними відображаються. Завдяки цим «позамовним» зв’язкам слова об’єднуються в групи, котрі можна назвати тематичними (Шмельов, 1973, с. 13). У лексикографічних джерелах знаходимо наступні визначення тематичної групи. Низка слів, які об’єднуються спільністю родових значень, тобто слова, які називають різновиди одного й того самого ряду предметів: назви птахів, квітів, мінералів (Ганич, 1985, с. 55). Тематична група – це те саме, що й лексична серія: тематична група предметів домашнього вжитку; тематична група кольору; низка слів, яка за своїм основним (стрижневим) значенням належить до того самого семантичного поля: хоробрий, сміливий, відважний, мужній, безстрашний тощо (Ахманова, 1966, с. 118). Відрізняються думки дослідників і стосовно поняття «лексико-семантична група». Л. М. Васильєв вважає, що цим терміном можна позначати будь-який семантичний клас слів (лексем), об’єднаних хоча б однією спільною лексичною парадигматичною семою (або хоча б одним спільним семантичним множинком). До тематичної групи, як зазначає дослідник, слід відносити лише такі класи слів, які поєднуються однією типовою ситуацією чи темою, але спільна (ядерна) сема для них є не обов’язковою (Васильєв, 1971, с. 110). Л. Вайсгербер називає лексико-семантичну групу мовним полем, що співвідноситься із семантичною системою мови, а тематичні групи узгоджуються з поняттями зовнішнього світу. Лексико-семантичні групи, дослідник відмежував від тематичних предметних груп. Перші, на його переконання, співвідносяться із семантичною системою, а другі – із зовнішнім світом (Weissgerber, 1962, p. 185).

Оскільки наше дослідження спрямоване на аналіз тематичних груп у творах автора як основного елементу концептуального наповнення досліджуваних творів, то підходимо до розуміння тематичної групи як сукупності лексичних одиниць, об’єднаних спільною темою.

У нашій роботі тематичне структурування вибудовується на внутрішніх зв'язках слів чи явищ дійсності, поєднаних у певну тематичну групу і зумовлено, насамперед, логічними ознаками, які, знову ж таки, актуалізують світоглядну позицію автора. У класичному розумінні тематичної групи «поєднання слів у тематичну групу відбувається на основі подібності чи спільності функцій позначуваних словами предметів і процесів» (Симоненко, 2006, с. 21). Подібне поєднання прослідковуємо і у тематичних групах, виокремлених у творах Ошо, проте слова поділено не відповідно до семантичного компонента (який, проте присутній на рівні конотативного значення, яке з'являється у відповідних словах у досліджуваних творах), а функції, які характерні для слів у контексті даних творів, згрупованих у відповідну тематичну групу і співвідносяться із зовнішнім світом.

Ошо, як містик і проповідник, намагається достукатись до людини, розбудити її до повноцінного життя та стану безперервного блаженства через аналіз того як і де живе людина, що робить, і як зовнішні та внутрішні чинники обтяжують та утруднюють життя. Проаналізувавши зміст та тематику автора, помічаємо, що твори містять певні тематичні групи слів, які відображають його світоглядну позицію та вибудовують відповідну концептуальну модель.

Виділяємо наступні тематичні групи слів:

- слова, об'єднані значенням «перешкода на шляху до самопізнання»: *words, names, doctrines, scriptures, religion, concepts, formulas, negation, explanations, definitions, scriptures, society. Scholarship is an accumulation of dead facts. ... These facts become a curtain* (Osho, 1994, с. 64). *To really attain to God, one has to renounce all mental concepts* (Osho, 1994, с. 70). *Drop explanations, drop definitions, drop scriptures and doctrines, remember neti, neti not this, not that!* (Osho, 1971, с. 70);

- слова, об'єднані значенням «негативні почуття»: *opposition, suppression, despair, sorrow, worry, anguish, suffering, violence, lust. He was sad, worried and anguished. "What a suffering the world is! What a torment it is!" Gautam Buddha said, "Come where I am; there is no suffering there, there is no anguish there"* (Osho, 1994, с. 25).

Вищезазначені групи слів виступають підґрунтям концепту OBSTACLES, концепт, який у значенні автора спричинюють численні правила, порядки, доктрини, які нав'язані ззовні суспільством, релігією, церквою і викликають безліч негативних емоцій.

Наступні тематичні групи складають основу концепту NATURE. Через споглядання усього, що нас оточує, небесних світил, явищ природи, квітів, птахів тощо ми позбавимось умовностей і подивимось на світ по-новому.

- слова зі значенням «сприйняття через органи чуття»: *fragrance, colour, light, taste, smell, touch, sound. Form, taste, smell, touch, sound – apart from these what else is there in me? That which has not been attained by the senseorgans – consciousness – only that is truth. It has not come from the sense-organs, rather it is behind them* (Osho, 1994, с. 37). *There is hearing, there is seeing, but no word in between. Words separate one from existence* (Osho, 1994, с. 73);

- слова зі значенням «явища природи», які, у свою чергу, ділимо на групи «небесні світила»: *sun, sunlight, sky, stars*, «погодні явища»: *wind, rain, hail, dew, wave* та група зі значенням «флора/фауна»: *flower, tree, grass, bird, horse, donkey, rat, sheep* тощо. *At night, when the sky is filled with stars, do not think about them but see them. And when a bud is opening into a blossom see it, just see it. When there is no thought but only seeing, a great secret is revealed and access is gained through the door of nature into that mystery which is God* (Osho, 1994, с. 34). *There were cold winds in the night, and earlier in the morning the grass was covered with dewdrops. Now the rays have absorbed them, and the sunlight has become warmer* (Osho, 1994, с. 73).

Dance – like the waves on the sea! Blossom – like the flowers in spring! Sing – as the birds do continuously (Osho, 1971, с. 41)!

Власне через споглядання і контакт із природою негативні почуття відступають, натомість людина відчуває присмні емоції, результатом яких є стан пробудження і нірвани.

- слова, об'єднані значенням «позитивні почуття»: *happiness, hope, nonviolence, nonpossession, liberation. Nothingness, in this emptiness, is everything isness. This liberation begins with the attainment of nothingness* (Osho, 1994, с. 40). *We have to experience the emptiness. Nonviolence, nonpossession of gifts, nonstealing,*

truth and celibacy – these are the flowers born of right living (Osho, 1994, с. 68);

- слова зі значенням «пробудження»: *consciousness, wakefulness, liberation, enlightenment, awareness. Awakening into thoughtlessness opens the door to existence* (Osho, 1994, с. 26). *Sleep shatters and wakefulness comes. The attainment thereafter is the real attainment, give up all concepts and then see* (Osho, 1994, с. 70);

- слова зі значенням «самонізнання»: *self-knowledge, self-ignorance, self-forgetfulness, self-deception, self-remembrance, self-torture, self-ignorance. Self-ignorance is the world; self-knowledge is liberation* (Osho, 1994, с. 25). *Just as self-oblivion is the way to forget sorrow, self-remembrance is the way to overcome sorrow* (Osho, 1994, с. 17). *Self-knowledge is life. Self-forgetfulness is death* (Osho, 1994, с. 75).

Можемо говорити, що концепти ENLIGHTENMENT та SELF доповнюють кон-

цептуальну картину автора і є передостаннім кроком до набуття блаженства і відкриття власного «я» або, як його називає автор, «isness», тобто стану, коли людина відбувається вже і зараз, проживає повноцінне життя, яке, проте, потрібно побачити і відчутти, відкинувши умовності і правила. *Self is above everything. It is through the self that we are connected to isness* (Osho, 1994, с. 74). *Isness is beyond thoughts. ... Dropping thoughts, becoming calm and empty, and so comes that nonduality which puts one into truth, into isness* (Osho, 1994, с. 71).

Окрім зазначених тематичних груп, які складають основу концептуального наповнення творів Ошо, варто звернути увагу на інші прийоми та засоби, якими послуговується автор, щоб пробудити людину і відкрити її для самої себе. Подальше їх вивчення вважається **перспективним** з огляду на прагматичні, когнітивні та концептуальні установки автора.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов. Москва : Сов. Энциклопедия. 1966. 606 с.
2. Васильев Л. М. Теория семантических полей. *Вопросы языкознания*. 1971. № 5. С. 105–113.
3. Ганич І. Д., Олійник І. С. Словник лінгвістичних термінів. Київ : Вища шк. 1985. 360 с.
4. Жиртуєва Н. С. Проблема «Просвітлення» у вченнях неоіндуїзму. *Мультиверсум. Філософський альманах*. Київ. Центр духовної культури. 2006. № 56. URL: http://www.filosof.com.ua/Jornel/M_56/Zhyrtujeva.htm
5. Козак Л. В. Українська електротехнічна термінологія (словотвірний аспект) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: 10.02.01 «Українська мова». Київ, 2002. 19 с.
6. Колган О. Явище синонімії в термінології гірництва. *Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології»*. 2009. № 648. С. 82–87.
7. Лисиченко Л. А. Лексико-семантична система української мови. Харків. Харківський держ. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. 1997. 131 с.
8. Микульчик Р. Б. Тематична класифікація фізичних термінів-епонімів. *Вісн. Нац. ун-ту «Львів. політехніка»*. 2016. № 842. С. 92–95.
9. Ракшанова Г. Ф. Система дериваційних засобів сучасної науково-технічної термінології (когнітивно-номінальний аспект) : автореф. дис. канд. філол. наук: 10.02.01. Київ. 2004. 20 с.
10. Симоненко Л. О. Біологічна термінологія : формування та функціонування : навч. посіб. Умань, 2006. 103 с.
11. Соколовская Ж. П. Система в лексической семантике (анализ семантической структуры слова). Київ, 1979. 192 с.
12. Филин Ф. П. Очерки по теории языкознания. Москва, 1982. 410 с.
13. Шмелев Д. Н. Проблемы семантического анализа лексики : уч. пособ. для студ. высш. уч. завед. Москва, 1973. 280 с.
14. Яценко Н. О. Назви військової форми одягу в українській мові : автореф. дис. канд. філол. наук. Київ. 2007. 20 с.
15. Osho. A cup of tea. 1971. URL: https://www.oshorajneesh.com/download/oshobooks/hindi-translations/A_Cup_of_Tea.pdf
16. Osho. Seeds of wisdom. 1994. URL: <http://www.alaalsayid.com/ebooks/OSHO%20pdf/Seeds%20of%20Wisdom.pdf>
17. Weissgerber L. Grundzüge der inhaltsbezogenen Grammatik. Düsseldorf. 1962. 480 s.

REFERENCES:

1. Akhmanova, O. S. (1966). Slovar' lingvisticheskikh terminov [Dictionary of linguistic terms]. Moskva : Sov. Entsiklopediya. [in Russian]
2. Filin, F. P. (1982). Ocherki po teorii yazykoznavaniya [Essays on the theory of linguistics]. Moskva. [in Russian]
3. Hanych, I. D., Oliynyk, I. S. (1985). Slovnyk linhvistychnykh terminiv [Dictionary of linguistic terms]. Kyiv : Vyscha shk. [in Ukrainian]
4. Kolhan, O. (2009). Yavlyshche synonimi v terminolohiyi hirnyctva [The phenomenon of synonymy in the terminology of mining]. *Visnyk Nats. un-tu «L'vivs'ka politekhnika». Seriya «Problemy ukrayins'koyi terminolohiyi»*. № 648, 82–87. [in Ukrainian]
5. Kozak, L. V. (2002). Ukrayins'ka elektrotekhnichna terminolohiya (slovotvirnyy aspekt) [Ukrainian electrotechnical terminology (word-forming aspect)] : avtoref. dys. na zdobuttya nauk. stupenya kand. filol. nauk: spets. 10.02.01 «Ukrayins'ka mova». Kyiv. [in Ukrainian]
6. Lysyuchenko, L. A. (1997). Leksyko-semantichna systema ukrayins'koyi movy [Lexico-semantic system of the Ukrainian language]. Kharkiv : Kharkivs'kyi derzh. ped. un-t im. H. S. Skovorody. [in Ukrainian]
7. Mykulchyk, R. B. (2016). Tematichna klasyfikatsiya fizychnykh terminiv-eponimiv [Thematic classification of physical terms-eponyms]. *Visn. Nat. University «Lviv. Polytechnic»*. № 842, 92–95. [in Ukrainian]
8. Osho. A cup of tea. (1971). URL: https://www.oshorajneesh.com/download/osho-books/hindi-translations/A_Cup_of_Tea.pdf
9. Osho. Seeds of wisdom. (1994). URL: <http://www.alaalsayid.com/ebooks/OSHO%20pdf/Seeds%20of%20Wisdom.pdf>
10. Rakshanova, H. F. (2004). Systema deryvatsiynykh zasobiv suchasnoyi naukovo-tekhnichnoyi terminolohiyi (kohnityvno-nominatyvnyy aspekt) [The system of derivational means of modern scientific and technical terminology (cognitive-nominative aspect)] : avtoref. dys. kand. filol. nauk: 10.02.01. Kyiv. [in Ukrainian]
11. Shmelev, D. N. (2008). Problemy semanticheskogo analiza leksiki: uch. posob. dlya stud. vyssh. uch. zaved. [Problems of semantic analysis of vocabulary]. Moskva. [in Russian]
12. Sokolovskaya, Zh. P. (1979). Sistema v leksicheskoy semantike (analiz semanticheskoy struktury slova) [System in lexical semantics (analysis of the semantic structure of the word)]. Kyiv : Vishcha shkola. [in Ukrainian]
13. Symonenko, L. O. (2006). Biologichna terminolohiya: formuvannya ta funktsionuvannya: Navch. posib. [Biological terminology: formation and functioning: Textbook]. Uman'. [in Ukrainian]
14. Vasil'yev, L. M. (1971). Teoriya semanticheskikh poley [Theory of semantic fields]. *Voprosy yazykoznavaniya*. № 5, 105–113. [in Russian]
15. Weissgerber, L. (1962). Grundzüge der inhaltsbezogenen Grammatik. Düsseldorf. [in German]
16. Yatsenko, N. O. (2007). Nazvy viys'kovoyi formy odyahu v ukrayins'koyi movi [Names of military uniforms in the Ukrainian language] : avtoref. dys. kand. filol. nauk. Kyiv. [in Ukrainian]
17. Zhyrtuyeva, N. S. (2006). Problema «Prosvitlennya» u vchenyakh neohinduyizmu [The problem of «Enlightenment» in the teachings of Neohinduism]. *Multyversum. Filosofsky almanakh*. Kyiv : Tsentru dukhovnoyi kultury. № 56. URL: http://www.filosof.com.ua/Jornel/M_56/Zhyrtuyeva.htm [in Ukrainian]

UDC 80:81'42

DOI <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2021-15-4>

Svitlana GLADIO

PhD in Philology, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Foreign Philology and Translation, Vinnytsia Institute of Trade and Economics, 87 Soborna St, Vinnytsia, Ukraine, 21018

ORCID: 0000-0002-6698-524X

Liliia TERESHCHENKO

PhD in Philology, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Foreign Philology and Translation, Vinnytsia Institute of Trade and Economics, 87 Soborna St, Vinnytsia, Ukraine, 21018

ORCID: 0000-0002-2774-8540

To cite this article: Gladio, S. & Tereshchenko, L. (2021). Vyklyky ta perspektyvy tsyfrovoy komunikatsii [Challenges and perspectives of digitalized communication]. *Current Issues of Foreign Philology*, 15, 22–29, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2021-15-4>

CHALLENGES AND PERSPECTIVES OF DIGITALIZED COMMUNICATION

The article focuses on contemporary digitally-based communication (computer discourse, Internet discourse). The aim of the article is to present the overview of the general features of digitalized communication, including the new perspectives of studying its addressee and addresser roles. Methods of research are deductive analysis, synthesis, interpretive and semantic analysis, linguistic modeling. Novelty of research. Digitalized communication involves a variety of «addresser» and «addressee» roles which include Artificial Intelligence agents or at least technology assisted human communicators. The article raises a number of issues connected with transformation of traditional sender and receiver roles in digitalized communication, as well as its influence on the language use and semantic interpretation practice. Conclusions. Internet discourse (ID) is a multifaceted concept that has become the center of research in linguistics and many related disciplines as it combines traditional definitions of discourse with the features of modern digitalized communication. Due to its uniqueness, it is regarded as an independent form of discourse. Its hybrid nature (that of spoken and written conventionally defined discourse) can be specified by functional features, genre diversity, information transmission channel, target audience, types of communication means, stylistics, communication strategies, as well as subject area. The specific features of digitalized communication are transformed nature of communication due to the lack of information about the addressee and the addresser, which involves low protection against misrepresentation and manipulation of information; non-human agents that can act as communicators or at least assist human communicators; blending of features of oral and written speech; structured and organized practice of using visual iconic patterns.

Key words: Internet discourse, digitalized communication, addresser, addressee, Artificial Intelligence assistant.

Світлана ГЛАДЬО

кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри іноземної філології та перекладу, Вінницький торговельно-економічний інститут, вул. Соборна, 87, м. Вінниця, Україна, 21018

ORCID: 0000-0002-6698-524X

Лілія ТЕРЕЩЕНКО

кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри іноземної філології та перекладу, Вінницький торговельно-економічний інститут, вул. Соборна, 87, м. Вінниця, Україна, 21018

ORCID: 0000-0002-2774-8540

Бібліографічний опис статті: Гладьо, С. & Терещенко, Л. (2021). Виклики та перспективи цифрової комунікації. *Актуальні питання іноземної філології*, 15, 22–29, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2021-15-4>

ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЦИФРОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Стаття присвячена викликам та перспективам дослідження сучасної цифрової комунікації (комп'ютерного дискурсу, Інтернет-дискурсу). **Метою** статті є огляд загальних особливостей цифрової комунікації, включаючи нові перспективи вивчення ролей адресата й адресанта. **Методами** дослідження є дедуктивний аналіз, синтез, інтерпретаційний та семантичний аналіз, лінгвістичне моделювання. **Новизна дослідження.** Цифрова комунікація включає різноманітні ролі «адресанта» та «адресата», які зокрема залучають штучний інтелект у якості комуніканта або, принаймні, асистента комуніканта. У статті порушується низка питань, пов'язаних з трансформацією традиційних ролей адресанта й адресата цифрової комунікації, а також з її впливом на використання мови та практику семантичної інтерпретації. **Висновки.** Інтернет-дискурс (ІД) – це багатоаспектне поняття, яке залучає лінгвістичні та міжпредметні дослідження, оскільки поєднує традиційні визначення дискурсу з особливостями сучасної цифрової комунікації. Завдяки своїй унікальності він розглядається як самостійна форма дискурсу. Його гібридність (поєднання рис традиційного усного та письмового дискурсу) проявляється у функціональних особливостях, жанровому різноманітті, каналах передачі інформації, цільовій аудиторії, типах комунікаційних засобів, стилістичних особливостях, комунікативних стратегіях, а також тематиці. Особливістю цифрової комунікації є її трансформація через відсутність інформації про адресата та адресанта, що спричиняє неможливість убезпечити учасників від перекручування та маніпулювання інформацією; залучення штучного інтелекту, який може виступати в ролі комуніканта або принаймні асистента учасника комунікативної події; поєднання особливостей усного та писемного мовлення; структурована й організована практика використання наочних знакових зразків.

Ключові слова: Інтернет-дискурс, цифрова комунікація, адресант, адресат, штучний інтелект.

Formulation of a research problem and its significance. Global informatization of society has lately been leading to radical changes in traditional communication. Embracing every aspect of contemporary social life virtual communication tends to minimize many barriers, while the global community has to deal with a different universal system of information exchange, where the Internet plays a key role in meeting daily communication needs.

The access to the Internet implies free dissemination of enormous amount of information in digital dimension, which means changes in the structure of communication, type and manner of interaction, relationships between communicators. However, the two orthodox categories of the addressee and the addressee do stay as well as the two basic functions of any communicative act – to express/manage communication and influence/manipulate. Governing the flow of information, digital communication has become not only an informative source, but also a powerful impact on general public and individuals, which makes its research a topical issue not only in linguistics but also psychology, social studies, information technologies, philosophy, etc.

Analysis of the research into this problem. The study of digitalized communication relies greatly on the output of classical linguistic studies, including research in text linguistics (I. Arnold, M. Bakhtin, R. Barthes, R. Beaugrande, A. Bell, I. Bekhta, T. van Dyck, I. Halperin, U. Eco,

O. Vorobyova), theories of modern hypertext (R. Barthes, N. Belozeroва, M. Belyaev, N. Butorina, V. Bush, O. Huber, M. Wiesel, O. Galichkina, O. Goroshko, K. Davydova), communication and Internet discourse (N. Akhrenova, E. Varlamova, Y. Vzheshch, I. Diasamidze, I. Lukyanov, M. Ryzhkov, L. Schipitsin and others).

As relatively new, digitalized communication is still experiencing the transitional period from being treated as conventional communication via digital channels (Fawkes & Gregory, 2000) to a new type of discourse. Thus, in terms of metalanguage the concept «Internet discourse», for example, is used to denote the discourse of indirect communication and can also be named as «computer discourse», «virtual discourse», «electronic discourse», «network discourse» (Остапенко, 2013). While many researchers agree on the term «computer discourse» as a special type of discourse, they interpret it differently. Computer discourse is defined as any communication in computer networks (Кримова, 2018); or communication on computer topics (Yus, 2011); or communication between people via the Internet, but also human communication with a computer, which includes listening to audio files, typing, watching videos, working on the Internet, etc. (Borisov, 2016).

Therefore, computer discourse can be considered as an integral concept for the discourses of indirect communication (Посохова, 2013). Network discourse is seen as the process by which

communicators interact to share information and resources (Гудзь, 2015). A local area network discourse is considered its subtype, the major difference between them being the coverage on local or global levels accordingly (Луценко, 2013, p. 65). A virtual discourse is a text immersed in a situation of virtual communication.

The multifocal view on digitalized communication allows researchers study its various aspects. They define the prototypical features and genre characteristics of Internet communication (Гудзь, 2015; Нерян, 2018; Патрушева, 2014; Borisov, 2016), while others focus on its pragmatics (Yus, 2011), defining the roles of the participants (Більовська, 2018) or its functions, which include manipulation and control (Медведева & Терещенко, 2019). Research of verbal and non-verbal features of digitalized communication falls into several trends: study of visual iconic patterns (Bays, 2010; Aldunate & González-Ibáñez, 2017); research of linguistic features of Internet discourse (Гудзь, 2015; Луценко, 2013; Borisov, 2016; Yongyan, 2000); studies of digitalized communication of different social groups, e. g. the youth (Остапенко, 2013), English slang speakers (Кримова, 2018), etc. The most advanced, yet intricate, issues connected with digitalized communication are those speculating on the ways, forms and moral consequences of reshaping human communication via technology, thus giving rise to a new object of research – Artificial Intelligence-Mediated Communication (Hancock, Naaman & Levy, 2020).

The aim of the article is to present the overview of the general features of digitalized communication, including the new perspectives of studying its addressee and addresser roles.

The body of the article. Digitalized communication is represented by various genre forms of online and offline communication. It is characterized by hypertexts and interactivity (e. g. the presence of hyperlinks, which gives readers freedom to navigate on their own, and therefore change the process of text perception). It is also characterized by a special hierarchy along with component integrity (Зайцева, 2012).

Generally speaking, digitalized communication falls into two broad categories which sometimes overlap each other: Internet mediated communication and mobile phone mediated communication. The Internet possesses a set

of tools for communication, which are transmitted exclusively through the web (e. g. blogs, vlogs, posts, forums, social networks) in contrast to mobile communication, where the communicative function is implemented via a different set of tools (Патрушева, 2014, p. 116), such as SMS, voice mail, voice recognition artificial intelligence program Siri, etc.

Being a concept that combines computer, electronic and network discourses, Internet discourse is referred to both as the medium and the source of information. Thus, to a large extent it embraces communication via the direct use of personal computer as a means of information exchange as well as smartphones or other communication viable gadgets (Yus, 2011).

The structure of discourse has traditionally been considered within several perspectives: 1) cognitive, with a discourse content model as a generalized model of the reference situation; 2) informative, when knowledge about the world, is embodied into a text; 3) social, with context highlighting the specifics of social interaction; 4) linguistic at micro and macro levels, the former actualizing semantic and syntactic knowledge, and the latter focusing on narrative schemes of text construction (Borge, 2013, p. 76).

Internet discourse is believed to possess numerous constitutive features, among which are 1) electronic signal (a channel of communication); 2) virtual nature of communication; 3) separation in space and time (distant involvement); 4) an ability to become viral; 5) hypertexts; 6) equality of participants; 7) the specific ways of expressing emotions, facial expressions, and feelings with the help of emoticons, emoji, gifs, and the like; 8) a combination of different types of discourse; 9) computer ethics (Гудзь, 2015). Internet discourse is perceived as an information environment that acquires a new distinctive communicative content, respectively, the text is transformed, adapting to the tendentious system of values, and filling some gaps in public consciousness (Borge, 2013, p. 12).

Generally digitalized communication is characterized by distance between the communication partners who are frequently so elusive that have to be imagined by communicators. It is the addressee with his/her typological characteristics who becomes a determining factor for the selection of language tools and principles of text creation. The term «addressee» helps

emphasize the conscious direction of speech to the second participant (specific or non-specific) of the interaction, thus, the communicative intention of the author must be consistent with this category. In other words, any language act is designed for a certain model of the addressee (Fawkes & Gregory, 2000). Describing an event or sharing information, the addresser imagines the addressee, so each text is bound to have its own target audience. This is the only way for the text to be able to have a significant impact on the addressee, because a clearly defined starting point is an important component of successful communication.

Traditionally, the term «addressee» means the person(s) to whom the author sends a text message, focusing in advance on his / her general characteristics when constructing a text that the person understands and that causes a physical, mental or emotional reaction. Addressability can be considered as the «opinion» of the addresser about the imaginary addressee (Більовська, 2018). Thus, in successful communication there should be a certain «pressure» of the addressee's factor on the language, hence, the «error of the addressee» is equal to appealing to the wrong authority.

Digitalized communication includes a greater variety of «addresser» and «addressee» roles, namely:

- 1) human addresser – human addressee;
- 2) human addresser – artificial intelligence (AI) addressee;
- 3) AI addresser – human addressee;
- 4) human addresser assisted by AI – human addressee.

Some common examples of these are so called 'bots' in social media chats (artificially generated participants with predetermined content of speech acts); Siri, Alisa, Ok Google and other artificial intelligence voice recognition search engines, etc. As the disclosure of the AI assisted communication is not clearly demanded either by moral, or legal norms the human participants of communicative situations may misrepresent their communicative partner and misinterpret his/her/its communicative intention.

A significant feature of Internet discourse is the transformed nature of communication due to the lack of information about the addressee and the addresser who in order to achieve their goals of communication select avatars, nicknames,

information (often unverifiable) about their gender, education or age, etc. Their feelings and emotions are expressed either by graphic verbal means (capital letters, repeating punctuation marks, etc.), or special software graphic means (emojis, emotions, gifs, etc.), which leads to the emotional saturation of the compensatory type (Bays, 2010). Finally, voluntariness and desirability of contacts contribute to self-presentation of the virtual language personality and its creative self-realization (Aldunate & González-Ibáñez, 2017).

Soon AI technologies will make it possible to generate whole messages on behalf of a human addresser including creating online profiles. No wonder concerns are rising around AI's involvement in human communication, especially in deep fakes where AI is used to misrepresent what a person says or does in audio or video (Suwajanakorn, Seitz, & Kemelmacher-Shlizerman, 2017). Nowadays even streaming videos cannot be considered as reliable because faces can be morphed to match the viewer's preferences (Hancock, Naaman, & Levy, 2020). No doubt obscurity of the information about the participants is one of the reasons why manipulation and deception thrive in the Internet discourse (Медведєва & Терещенко, 2019).

The language of the Internet combines the features of written and oral speech, but also has its own properties mediated by computer communication (Crystal, 2001, p. 78), which is characterized by extensive use of informal forms of greeting and leaving; the first and second person pronouns; the unrestricted and uncontrolled expression of feelings and emotions; the frequency of interactions, largely phatic in nature, in which humour and strengthening of social bonds are the main communicative intentions (Yongyan, 2000; Yus, 2011).

The language of Internet discourse created by netizens performs first and foremost generalizing function as its buzzwords become symbols of news and changes in society; reflect present media culture, and highlight public opinion (Більовська, 2018, p. 212). As the language of the digitalized communication develops, the use of emoticons is no longer arbitrary but is considered to be an organized interactional and structured practice similar to other visual conversation codes, such as sign languages (Bays, 2010).

Hohenstein & Jung (2020) show in their research paper that smart replies prompted by

Google in text messaging are overly positive (e. g. *sounds great! well done!*) and can be used to improve relationships between communicative partners. This raises the question whether the technology mediated language use can eventually alter the speech patterns of ordinary communicators in the future.

In digital communication the addresser of the text creates certain conditions of communication that are targeted at promoting rapprochement with the addressee. Describing an event the addresser sets certain pragmatic parameters aimed at a dialogue or monologue, with the involvement of the addressee in communication by imitating oral spoken language. This tactic minimizes the distance between the author and the reader and creates the most favorable conditions for the perception of information by the addressee through cooperative interaction. For instance, personal pronouns are used to determine the distance between the addresser and the addressee. The author's «I» dynamically correlates with the reader's YOU while YOU tends to get transformed into WE. Such relations are a powerful signal of illocutionary attitude to the commonality of actions, the involvement. The transition from I to WE is not just a change of subject, but rather the transformation of WE into a full-fledged word with the lexical meaning of an indivisible community (Crystal, 2001, p. 64).

However, the unifying effect of WE notion doesn't work that predictably with Internet discourse due to its unlimited number of participants from all walks of life. For instance, Elon Musk's Twitter note of January, 18, 2022 (<https://twitter.com/elonmusk/status/1483484932961972227>): *We should be much more worried about population collapse* has started an agitated discussion of overpopulation vs. declining birthrates. Some of the responses rely heavily on the initial WE notion, which encompasses the humankind or at least its innovative, science-oriented part: *We should be investing in technology that makes having kids much faster/easier/cheaper/more accessible; We should be more worried about extending the life of the ones that are already living...* Yet, the concept is quickly squeezed to the notion of 'citizens with social concerns': *We want kids that were wanted and loved. Not kids whose parents are resentful for them; We should also be worried about those in power who want to reduce the population.*

While in the responses mentioned above the pronoun 'we' may mean that Elon Musk (the initial addresser) is included in the groups entitled as WE, he is obviously excluded from the following ones, due to his race or financial status: *Africans are still multiplying in large numbers and we're bound to double in twenty years ceteris paribus. This is largely a Western/East Asian problem...; We can barely afford sustaining ourselves.* So the unifying function of WE concept is quickly replaced with the separative one along with a more traditional tool for expressing opposition – the pronoun 'you': *Elon, you're not worried about population collapse. You're worried about having enough workers; So you have a issue... How do you overcome it? Its not easy when rich gets richer and poor gets more poor... If this goes on we go back to dark times.*

Yet, alternatively, 'you' is used in the expressions of the participants' respect for the personality of the initial addresser and his opinion: *You are spot on, but it takes a cultural shift for that one. You can be a role model for this shift; Yes sir, you said it. China is also going on a downstream population.*

Thus, we see multiple constructions and deconstructions of several concepts, verbally expressed by two simple pronouns (we and you), but used by different communicators in various contexts, yet in one common discourse. It is a hierarchically organized, multilevel complex, in which texts of smaller structural and semantic volume are included in larger textual 'wholes' (Нерян, 2018). Asynchronous response by an unrestricted number of participants to any of the previous messages sent within one communicative situation makes Internet discourse different from traditional forms of communication.

The constitutive features of Internet discourse can also be researched in the perspective of a discursive picture of the world and a linguistic embodiment (Habermas, 1992, p. 12), where the author's presence can be of stylistic characteristics: 1) identification of the author (from the «shadow presence» of the author in absolutely objective information to the frank «I» with a story about the circumstances of obtaining information and its understanding); 2) degree of complexity (texts with one author's voice and polyphonic texts); 3) the share of means of representation of the author's «I» (this parameter refers to the relative text space allocated for the author's origin).

Research data show that as minimum the author's «beginning style» is presented in short information genres – notes, memos, and messages. The lack of manifestations of the author, i. e. the author's assessment, information about the extraction of information, unconditional personal pronouns and other verbal signs gives the text rigor and formality. The only function of such texts is information. In such cases, the identification of the author belongs to a category called a «shadow presence», because the reader only guesses that behind the text is a person who selected, collected, and systematized information in a certain way. The share of the author's «I» representation is minimal; the role of the subjects is performed by inanimate objects and abstract concepts.

The opposite end of the scale is the obvious and direct authorial presence in the text, namely, the maximum share of the author's beginnings is found in analytical genres – correspondence, commentary, and analytical article. However, the gradation of the author's presence can be observed in a number of informational, analytical and artistic materials with different proportions of the author's representation, varying degrees of complexity and different roles. The list of the roles, in which the author acts, may include: propagandist (agitator), polemicist, reporter, chronicler, artist, analyst, researcher, ironist, informant, interviewer, expressionist, etc. (Yus, 2011).

For instance, in notes and short information texts the author acts as a seemingly neutral informant, giving objective information without expressing any attitude to it (though it is he/she who chooses what information in what perspective to share); in texts with analytical elements there can be observed the implicit presence of the author who evaluates the information. The assessment is expressed in the forms of evaluative markers, such as, «unfortunately», «strange»; while in analytical genres informing is combined with an open expression of opinion to what is reported. As for the rest of the author's roles there is the prevalence of a particular author's role in the text, which attains certain genre characteristics to a text (Yus, 2011).

Conclusions and prospects for further research. Netizens explore the Internet for searching, transmitting, discussing and storing information, as well as communicating and getting entertainment. Since digitalized communication eliminates social, gender, age and other differences, communicators become status-equal. Several local-temporal conditions (cybernetic, asynchronous, and real) create maximum convenience for satisfying communication needs. Internet discourse is becoming a genre-generating sphere that not only derives the long-known ones, but also stimulates the emergence of new genres, depicting a changing world picture.

Internet discourse is an artificially created communicative environment, has no spatial and temporal constraints, compared to traditional discourse. Cognitive frame of conventional discourse is a hierarchy of elements, the main of which are: agent/addresser/author, recipient/addressee/reader, means/channel, result, object, cause, condition, time, place, purpose, and others. Their interaction is established by the idea of action (act). Unlike the cognitive frame of traditional discourse, distinctive features of Internet discourse exclude condition, time and place, as the information exchange in cyberspace can take place in different ways. Communicative acts can last for a short or long period, can be direct or indirect, signed or anonymous, voluntary and express a wide and complicated range of the emotions.

The dichotomy «author-reader» is a success of communication and depends on the author's intention as well as the degree of involvement of the addressee as a linguistic personality. The author, embodying his/her ideas in the text, creates a message for specific readers, thus forming his target audience.

Communicative and psycholinguistic approaches are the basis for pragmatic research in which the images of the author-addressee are related to the influence of the text. This function is realized through lexical-semantic, graphic, grammatical means with the help of «hidden grammar». Categories «addresser» and «addressee» are the basis for interpretation.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Більовська І. Категорії “автор-адресант” як знакові характеристики досягнення ефективності сучасних медіатекстів. *Вісник Львівського університету. Серія: Журналістика*. 2018. С. 212–217.
2. Гудзь Н. О. Інтернет-дискурс як новий тип комунікації: структура, мовне оформлення, жанрові формати. *Сучасні лінгвістичні студії : навчальний посібник*. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. С. 61–87.
3. Зайцева С. В. Інтернет спілкування як нова форма міжособистісної комунікації. *Дослідження з лексикології і граматики української мови*. Дніпро, 2012. Вип. 11. С. 45–53.
4. Кримова А. В. Особливості функціонування сучасного англomовного інтернет-сленгу WEBLISH. *Перекладацькі інновації : матеріали VIII Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції*. Суми : СумДУ, 2018. С. 30–32.
5. Луценко О. І. Лінгвістичні аспекти Інтернет-комунікації. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Філологічна*. 2013. Вип. 40. С. 64–66.
6. Медведева С. А., Терещенко Л. Я. Маніпуляція у соціальних мережах: комунікативний аспект. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*. 2019. Вип. 15. С. 46–51.
7. Нерян С. Допис у соцмережі як мовленнєвий жанр Інтернет-комунікації. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія: Лінгвістика. Вип. 34. Т. 1. Херсон, 2018. С. 66–70.
8. Остапенко Г. І. Особливості віртуального спілкування молоді в комунікаційному середовищі мережі Інтернет. *Світ соціальних комунікацій*, 2013. Т. 10. С. 113–117.
9. Патрушева Л. С. Інтернет-форум як речевої жанр комп'ютерного дискурса : сб. науч. тр. молодых ученых. Екатеринбург, 2014. Вып. 16. С. 116–120.
10. Посохова В. В. Стили онлайн спілкування інтернет-користувачів в повсякденній мережній діяльності. *Теоретичні і прикладні проблеми психології*, 2013. № 3. С. 211–215.
11. Aldunate N., & González-Ibáñez R. (2017). An integrated review of emoticons in computer-mediated communication. *Frontiers in psychology*, 7, 2061.
12. Bays H. (2010). Visual iconic patterns of instant messaging: Steps towards understanding visual conversations. *International Handbook of Internet Research*, Jeremy Hunsinger, Lisbeth Klastrup and Matthew Allen (eds), 41–64. Berlin : Springer.
13. Borge S. (2013). Questions. *Pragmatics of Speech Actions*, 411–445.
14. Borisov O. (2016). Lexical Peculiarities of Dialogical Genres of Chat, Blog and Forum in British and Ukrainian Internet Space: a Comparative Aspect. *Path of Science: International Electronic Scientific Journal*, 2 (10). Retrieved from: <https://pathofscience.org/index.php/ps/article/view/226/248>
15. Crystal D. (2001). *Language and the Internet*. Cambridge: CUP.
16. Fawkes J., & Gregory A. (2000). Applying communication theories to the Internet. *Journal of Communication Management*, 5 (2), 109–124. Retrieved from: <https://doi.org/10.1108/13632540110806703>
17. Habermas J. (1992). *Moral consciousness and communicative action*. Cambridge, Massachusetts : The MIT Press.
18. Hancock J. T., Naaman M., & Levy K. (2020). AI-mediated communication: definition, research agenda, and ethical considerations. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 25 (1), 89–100.
19. Hohenstein J., & Jung M. (2020). AI as a moral crumple zone: The effects of AI-mediated communication on attribution and trust. *Computers in Human Behavior*, 106, 106190.
20. Suwajanakorn S., Seitz S. M., & Kemelmacher-Shlizerman I. (2017). Synthesizing Obama: Learning lip sync from audio. *ACM Transactions on Graphics (TOG)*, 36, 95.
21. Yongyan L. (2000). Surfing e-mails. *English Today*, 64 (14, 4), 30–34.
22. Yus F. (2011). *Cyberpragmatics: Internet-mediated communication in context*. John Benjamins Publishing Company, Vol. 13. Retrieved from: <https://library.oapen.org/viewer/web/viewer.html?file=/bitstream/handle/20.500.12657/30723/643256.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

REFERENCES:

1. Bilovska, I. (2018). Kategorii “avtor-adresant” yak znakovi kharakterystyky dosiahnennia efektyvnosti suchasnykh mediatekstiv [Categories “author-addresser” as sign characteristics of achievement the effectiveness of modern media texts]. *Visnyk Lvivskoho universytetu, Seria: Zhurnalistyka*, 212–217. [in Ukrainian]
2. Hudz, N. O. (2015). Internet-dyskurs yak novyi typ komunikatsii: struktura, movne oformlenniy, zhanrovi formaty [Internet discourse as a new type of the communication: structure, verbal form, genre formates]. *Suchasni linhvistychni studii*, 61–87. [in Ukrainian]
3. Zaitseva, S. V. (2012). Internet spilkuвання yak nova forma mizhosobystisnoii komunikatsii [Internet communication as a new form of interpersonal communication]. *Doslidzhennia z leksykologhii i hramatyky ukrainskoi movy*, 11, 45–53. [in Ukrainian]

4. Krymova, A. V. (2018). Osoblyvosti funktsionuvannya suchasnoho anhlomovnoho internet-slenhu WEBLISH [Features of functioning of modern English Internet slang WEBLISH]. *Perekladatski innovatsii : Proceedings from VIII Vseukrainska studentska naukovopraktychna konferentsiia – The Eighth National Scientific and Practical Conference.* (pp. 30–32). Sumy : Sumy State University. [in Ukrainian]
5. Lutsenko, O. I. (2013). Lihvistychni aspekty Internet-komunikatsii [Linguistic aspects of Internet communication]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia».* Seria: Filolohichna, 40, 64–66. [in Ukrainian]
6. Medvedieva, S. A., & Tereshchenko, L. Ya. (2019). Manipuliatsia u sotsialnykh mrezhakh: komunikatyvnyi aspekt [Manipulation in social networks: communicative aspect]. *Aktualni problemy filolohii ta perekladoznavstva*, 15, 46–51. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apftp_2019_15_13 [in Ukrainian]
7. Nerian, S. O. (2018). Dopys u sotsmerezhi yak movlenniievi zhanr Internet-komunikatsii [Document in the social network as a speech genre of Internet communication]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnogo universytetu*, Seria: Lihvistyka, 34 (1), 66–70. [in Ukrainian]
8. Ostapenko, G. I. (2013). Osoblyvosti virtualnoho spilkuvannya molodi v komunikatsijnomu seredovyschi mrezhki Internet [Features of virtual communication of young people in the communication environment of the Internet]. *Svit sotsialnykh komunikatsiy*, 10, 113–117. [in Ukrainian]
9. Patrusheva, L. S. (2014). Internet-forum kak rechevoy zhanr kompyuternogo diskursa [Internet forum as a speech genre of computer discourse] : sb. nauch. tr. molodykh ychenykh, 16, 116–120. [in Russian]
10. Posokhova, V. V. (2013). Styli onlain spilkuvannya Internet-korystuvachiv v povsiakdenniy mrezhniy diyalnosti [Styles of online communication of Internet users in everyday online activities]. *Teoretychni i prykladni problemy psykholohii*, 3, 211–215. [in Ukrainian]
11. Aldunate, N., & González-Ibáñez, R. (2017). An integrated review of emoticons in computer-mediated communication. *Frontiers in psychology*, 7, 2061.
12. Bays, H. (2010). Visual iconic patterns of instant messaging: Steps towards understanding visual conversations. *International Handbook of Internet Research*, Jeremy Hunsinger, Lisbeth Klastrup and Matthew Allen (eds), 41–64. Berlin : Springer.
13. Borge, S. (2013). Questions. *Pragmatics of Speech Actions*, 411–445.
14. Borisov, O. (2016). Lexical Peculiarities of Dialogical Genres of Chat, Blog and Forum in British and Ukrainian Internet Space: a Comparative Aspect. *Path of Science: International Electronic Scientific Journal*, 2 (10). Retrieved from: <https://pathofscience.org/index.php/ps/article/view/226/248>
15. Crystal, D. (2001). *Language and the Internet*. Cambridge : CUP.
16. Fawkes, J., & Gregory, A. (2000). Applying communication theories to the Internet. *Journal of Communication Management*, 5 (2), 109–124. Retrieved from: <https://doi.org/10.1108/13632540110806703>
17. Habermas, J. (1992). *Moral consciousness and communicative action*. Cambridge, Massachusetts : The MIT Press.
18. Hancock, J. T., Naaman, M., & Levy, K. (2020). AI-mediated communication: definition, research agenda, and ethical considerations. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 25 (1), 89–100.
19. Hohenstein, J., & Jung, M. (2020). AI as a moral crumple zone: The effects of AI-mediated communication on attribution and trust. *Computers in Human Behavior*, 106, 106190.
20. Suwajanakorn, S., Seitz, S. M., & Kemelmacher-Shlizerman, I. (2017). Synthesizing Obama: Learning lip sync from audio. *ACM Transactions on Graphics (TOG)*, 36, 95.
21. Yongyan, L. (2000). Surfing e-mails. *English Today*, 64 (14, 4), 30–34.
22. Yus, F. (2011). *Cyberpragmatics: Internet-mediated communication in context*. John Benjamins Publishing Company, Vol. 13. Retrieved from <https://library.oapen.org/viewer/web/viewer.html?file=/bitstream/handle/20.500.12657/30723/643256.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

УДК 378.018.43.091.26:811.111

DOI <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2021-15-5>

Марина ГЛУХОВСЬКА

кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри іноземних мов, Національний аерокосмічний університет імені М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут», вул. Чкалова, 17, м. Харків, Харківська обл., 61070

ORCID: 0000-0001-6533-3015

Ірина ВІННІЧЕНКО

старший викладач кафедри іноземних мов Національного аерокосмічного університету імені М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут», вул. Чкалова, 17, м. Харків, Харківська обл., 61070

ORCID: 0000-0002-8174-8170

Бібліографічний опис статті: Глуховська, М., Вінніченко, І. (2021). Дієві інструменти вирішення проблем адекватного онлайн-оцінювання знань іноземної мови студентів у закладах вищої освіти. *Актуальні питання іноземної філології*, 15, 30–35, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2021-15-5>

ДІЄВІ ІНСТРУМЕНТИ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ АДЕКВАТНОГО ОНЛАЙН-ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ СТУДЕНТІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Онлайн-оцінювання знань іноземної мови студентів – це збір інформації про те, що наші студенти знають і можуть зробити, щоб ми могли вжити принципових дій під час викладання та зрозуміти, наскільки успішно вони пройшли курс навчання. Однак рішення, як найкраще оцінити студентів з іноземної мови, може бути складним, особливо коли ми наші студенти працюємо дистанційно, пристосовуючись до незнайомого навчального середовища та використовуючи нові технології.

У статті ми розглянемо відповідні інструменти онлайн-оцінювання знань іноземної мови студентів у закладах вищої освіти. Ми опираємося на підходи підсумкового оцінювання, яке має на меті показати, чого досягли студенти, оцінювання, яке зосереджується на моніторингу прогресу студентів як способу підтримки їхнього навчання. Основні принципи оцінки знань іноземної мови студентів однакові в будь-якому контексті, й оцінювання дистанційно часто є питанням адаптації звичного оцінювання. В умовах глобалізації викладачі іноземних мов постійно відчують необхідність удосконалення вмінь і навичок роботи з інтернет-інструментами, застосування яких позитивно впливає на якість навчання та розвиток іншомовної компетентності студентів у закладах вищої освіти (Електронний ресурс).

Наголошено, що створення системи електронного оцінювання знань іноземної мови студентами, яка зможе забезпечити ефективне підтвердження особистості здобувача освіти, його авторство через інтеграцію сучасної технології є актуальним питанням. Зазначено, що система ідентифікації особи під час електронного оцінювання навчання дає можливість навчальним закладам забезпечити прозорий та зрозумілий користувачам процес електронного оцінювання у процесі онлайн-навчання на базі різних навчальних середовищ та платформ. Окрім того, використання дієвих інструментів вирішення проблем адекватного онлайн-оцінювання знань іноземної мови студентів та інноваційних технологій у навчальному процесі дозволяє підвищити впевненість у собі, мотивацію до вивчення іноземної мови та більш ефективної організації самостійної пізнавальної діяльності студентів (Електронний ресурс).

Дистанційне навчання є перспективним з огляду на посилення тенденції навчання протягом усього життя, є економічно вигідним для навчальних закладів тощо. За таких умов особливого значення набуває якість навчального середовища та забезпечення сучасних підходів до оцінювання іншомовної компетентності. У статті було окреслено основні інструменти для оцінювання та узагальнено інформацію щодо ефективного впровадження різноманітних дієвих інструментів для оцінювання знань іноземної мови студентів закладів вищої освіти: CloudApp, GoogleDocs, Google forms, Quizlet, Screencast-o-matic, Socrative, Weebly, WordPress та ін.

Ключові слова: дистанційне навчання, інноваційні технології, інструменти оцінювання, онлайн-навчання, онлайн-оцінювання.

Maryna HLUKHOVSKA

Candidate of Philological Sciences, Senior Lecturer at the Department of Foreign Languages, National Aerospace University «Kharkiv Aviation Institute» Kharkiv, 17 Chkalova Street, Ukraine, 61070

ORCID: 0000-0001-6533-3015

Iryna VINNICHENKO

Senior Lecturer at the Department of Foreign Languages, National Aerospace University «Kharkiv Aviation Institute» Kharkiv, 17 Chkalova Street, Ukraine, 61070

ORCID: 0000-0002-8174-8170

To cite this article: Hlukhovska, M., Vinnichenko, I. (2021). Effective Tools Dealing with Problems of Adequate Online Assessment of Students' Foreign Language Knowledge in Higher Education Establishments. [Diievi instrumenty vyrishennia problem adekvatnoho onlain-otsiniuvannia znan inozemnoi movy studentiv u zakladakh vyshchoi osvity]. *Current Issues of Foreign Philology*, 15, 30–35, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2021-15-5>

EFFECTIVE TOOLS DEALING WITH PROBLEMS OF ADEQUATE ONLINE ASSESSMENT OF STUDENTS' FOREIGN LANGUAGE KNOWLEDGE IN HIGHER EDUCATION ESTABLISHMENTS

Online assessment of students' foreign language skills is the collected information about what students know and are able to do so that we can take the correct actions during teaching and understand how successfully they have completed the course. However, deciding how best to assess students' foreign language skills can be difficult, especially when we and our students have distance learning and try to adapt to unfamiliar learning environments and use new technologies.

In this article we will consider the relevant tools for online assessment of students' foreign language skills in higher education establishments. We rely on final assessment approaches to show what students have achieved, an assessment that focuses on monitoring student progress as a way to support their learning. The basic principles of assessment of students' foreign language skills are the same in any context, and distance assessment is often a matter of adapting the standart assessment. In the context of globalization, foreign language teachers constantly feel the need to improve their skills and abilities to work with Internet tools, the use of which has a positive impact on the quality of learning and the development of foreign language competence of students in higher education.

It is emphasized that the establishing of an electronic assessment system of students' foreign language knowledge is a topical issue. This system will be able to provide effective confirmation of the student's identity and his/her authorship through the integration of modern technology. It is noted that the system of personal identification during e-assessment enables to provide a transparent and user-friendly e-assessment process for online learning based on a variety of learning environments and platforms. Moreover, the use of effective tools for solving the problems of adequate online assessment of students' foreign language skills and innovative technologies in the learning process allows to increase self-confidence, motivation to learn foreign language and to organize students' self-cognitive activities more effectively.

Distance learning is perspective in a view of the increasing lifelong learning trend and is cost-effective for educational establishments, etc. In this context, the quality of the learning environment and the use of modern approaches to the assessment of foreign language competence become especially important. The article deals with the main tools for e-assessment and the information of effective implementation of various tools for assessing foreign language skills of students in higher establishments: CloudApp, GoogleDocs, Google forms, Quizlet, Screencast-o-matic, Socrative, Weebly, WordPress and others.

Key words: *distance learning, innovative technologies, assessment tools, online learning, online assessment.*

Сучасні реалії, а саме пандемія, та процес діджиталізації змінили процес навчання, а саме вивели його на інший рівень, де складові компоненти залишилися, але піддалися деяким змінам. Не залишилось осторонь і оцінювання. На сьогоднішній день оцінювання розглядається не лише як процес перевірки знань, вмінь та навичок студента, але і як механізм, що створює передумови для удосконалення прогаин у програмі/курсі/занятті, допомагає проаналі-

зувати та виявити «слабкі місця» під час планування та у подальшому не повторювати таких помилок (Електронний ресурс).

Перехід на дистанційне навчання у зв'язку з пандемією COVID-19 спричинив погіршення якості та доступності освіти, а також заострення низки освітніх нерівностей. Маємо організувати безпечні умови праці для себе і навчання студентів. У 2021/2022 навчальному році навчальний процес у закладах вищої освіти

має організовуватися з неухильним дотриманням протиепідемічних заходів у закладах освіти на період карантину, затверджених постановою Головного державного санітарного лікаря № 4, постановою Кабінету Міністрів № 1236, а також Рекомендацій з організації роботи закладів вищої освіти.

Минуло вже два роки з початку пандемії. За цей час викладачі іноземної мови закладів вищої освіти були вимушені опанувати нові інструменти організації процесу навчання та оцінювання знань студентів дистанційно. Підходи до оцінювання освітнього процесу також потребували переосмислення та перегляду. Звичні форми процесу перевірки знань, умінь та навичок стали неефективними та іноді навіть технічно неможливими для реалізації. Виділення раніше не вирішених частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Незважаючи на достатній рівень опрацювання проблематики перевірки прогресу студента, такий її аспект, як оцінювання в умовах карантину є новим (Електронний ресурс) та все ще залишається відкритим для подальших наукових розвідок, що й обумовлює **актуальність і новизну** даної статті.

Об'єкт дослідження – проблеми адекватного онлайн-оцінювання іноземної мови.

Предмет дослідження – дієві інструменти адекватного онлайн-оцінювання іноземної мови у закладах вищої освіти.

Мета статті полягає у вирішенні проблем адекватного онлайн-оцінювання іноземної мови у закладах вищої освіти. Для досягнення мети та вирішення поставлених завдань було використано комплекс методів наукового дослідження: теоретичний аналіз наукової літератури – для з'ясування доробку науковців з означеної теми дослідження; структурно-системний аналіз – для виявлення інструментів вирішення проблем адекватного онлайн-оцінювання іноземної мови закладів вищої освіти.

Проблеми оцінювання іншомовної компетентності студентів вищих навчальних закладів розглядалися у роботах вітчизняних дослідників Д. Демченко, Я. Крапчатова, О. Нітенко, С. Опратного, О. Хоменко, О. Чаюк, ін. зарубіжних учених S. Brown, J. Cowan, K. Gamage, S. Hedge, A. Paramour, P. Race, B. Smith та ін. Науковці зазначають, що використання онлайн-технологій для контролю знань та самостійного

оцінювання володіння англійською мовою студентами забезпечує вдосконалення їхніх знань із граматики й лексики, покращення навичок володіння письмом та надає студентам можливість відчутти швидкий зворотній зв'язок, що позитивно впливає на їхню мотивацію вивчати іноземну мову, допомагає організувати дистанційне навчання (Електронний ресурс). Огляд сучасних публікацій свідчить про те, що актуальною є проблема методики контролю сформованості іншомовної комунікативної компетентності та її окремих складників у процесі вивчення іноземної мови.

Сьогодні онлайн-освітою нікого не здивуєш, тому що велика частина навчальних закладів в Україні та за кордоном у тій чи іншій мірі використовують в освітньому процесі онлайн-технології. Сучасний освітній процес вимагає впровадження і використання сучасних інформаційних технологій. Особливо актуальним це стало в період дистанційного навчання, зумовленого карантинними обмеженнями (Електронний ресурс).

Одним зі світових лідерів у сфері цифрових технологій є компанія Google. Серед її розробок – онлайн-інструменти для роботи з текстовими і табличними документами, презентаціями і формами опитування (тестування), організації віртуальних класів і проведення онлайн-зустрічей (Захар, 2013; Захар, 2014). Важливою перевагою всіх цих засобів є їх повна сумісність між собою та можливість взаємної інтеграції (Електронний ресурс). Тому використання інструментів Google може бути суттєвою допомогою не лише для підготовки й організації якісного навчального процесу, для самоорганізації та полегшення роботи викладача, а й адекватного онлайн-оцінювання знань іноземної мови студентів закладів вищої освіти (Електронний ресурс). У межах дослідження ми зосереджуємося на дієвих інструментах онлайн-оцінювання знань іноземної мови студентів вищих в умовах дистанційного навчання. Пропонуємо, на наш погляд, найефективніші.

Google Docs (частина Google Drive) – це набір хмарних програм для спільної роботи, що включають текстовий процесор, редактор зображень, програмне забезпечення для електронних таблиць та презентацій та платформу опитування. Документ схожий на інтерфейс Microsoft Word, але він має кілька захо-

плюючих інших функцій. Найважливішою особливістю Google Docs є те, як студенти можуть співпрацювати над одним документом у режимі реального часу. Google Docs має функцію для коментування тексту, а також вікно чату зліва на екрані (Осіпа, 2005). Документи можна створювати безпосередньо у браузері або завантажувати з комп'ютера. Уся робота в документі автоматично зберігається в хмарному сховищі, тому ви можете повертатися до того самого документа багато разів не турбуючись про втрату своєї роботи (Задорожня, 2008; електронний ресурс).

Google Forms – можна використовувати для true/false, завдань із множинним вибором, відкритими відповідями, короткими відповідями. Викладач самостійно може створити шкалу, встановити, яка відповідь правильна, щоб комп'ютер робив усі позначення, завантажувати фотографії, відео, аудіо чи текст та ставити запитання (Електронний ресурс). *Survey Monkey* – ще один сайт із подібними функціями. Безоплатна версія дає змогу скласти до десяти питань (Електронний ресурс).

Quizlet – це інтернет-інструмент для складання вікторин за допомогою зображень або слів. Його часто використовують для створення флеш-карток або цікавих вікторин. Ці вікторини можна використовувати для домашнього завдання або на практичному занятті (Електронний ресурс).

Socrative дає змогу створювати живі вікторини, і це може бути цікавим способом для студентів продемонструвати, чого вони навчилися. Крім того, вони можуть відповідати на запитання за допомогою жестів руками або піднімати аркуші паперу з написаними на них відповідями. Якщо регулярно використовувати кілька платформ, можна зберігати запитання в окремій електронній таблиці, щоби полегшити їх пошук і повторне використання в майбутньому (Електронний ресурс).

Групові проекти можуть мати різну форму – від презентацій та плакатів до листівок та веб-сайтів. Вони дають змогу оцінювати глобальні навички, такі як співпраця та цифрова грамотність, поряд із мовою, а виявлення індивідуальних внесків студентів стає простішим, коли вони співпрацюють у цифровій формі. Інтернет-інструменти для створення авторів, такі як *Google Docs*, дають змогу відстежувати

редагування, зроблені кожним студентом, тоді як програми для спільної роботи, такі як *Slack*, записують їхню співпрацю, коли вони працюють разом (Електронний ресурс).

Електронні портфоліо, як і паперові портфоліо, об'єднують зразки робіт студентів із рефлексивними коментарями та сприяють розвитку автономії, саморефлексії та навичок критичного мислення. Електронні портфоліо надають додаткові переваги, оскільки вони можуть включати аудіо та відеофайли, легко ділитися з колегами та розвивати цифрову грамотність. Студенти можуть створювати електронні портфоліо за допомогою інструментів для створення блогів або вебсайтів, таких як *Weebly* або *Word Press*. Як низькотехнологічний варіант, студенти можуть працювати на папері, а потім сканувати та завантажувати свої роботи (Електронний ресурс).

Для того щоби оцінити мовлення, ви можете попросити студентів зробити аудіо чи відео-записи, працюючи індивідуально, в парах або в групах. Ці записи можуть мати різні формати, такі як презентації чи коментарі на малюнку чи графіку, і вони забезпечують хорошу можливість для самооцінки та оцінки за допомогою дескрипторів *CEFR* або інших критеріїв оцінки (Електронний ресурс). Студенти мають змогу створювати та ділитися своїми записами за допомогою спеціальних інструментів, таких як *Screencast-o-matic* або *CloudApp*, або вони могли завантажувати записи смартфонів у службу обміну файлами, як *Google Drive* або *Dropbox* (Електронний ресурс).

Ідеї та роздуми студентів також можна збирати синхронно після заняття. Наприклад, студенти могли взяти участь в опитуванні через веб-сайт / додаток, як *Poll Everywhere*; ви можете створити для них вікторину за допомогою інструмента для створення вікторин, такого як *Google Forms*; або студенти могли сприяти дискусійному форуму, який можна створити на багатьох навчальних платформах та системах управління навчанням (*Moodle*). Незалежно від того, чи оцінювання відбувається в інтернеті чи віч-на-віч, мета одна: визначити метод, який є точним і справедливим, репрезентативним для реального використання мови, корисним для навчання студентів та практичним для впровадження. Будь-який обраний метод буде специфічним

для конкретної ситуації, визначається часом та ресурсами, які у вас є, і може передбачати певний компроміс (Електронний ресурс).

Отже, в основі запропонованих дієвих інструментів онлайн-оцінювання знань іноземної мови студентів лежать технічні можливості онлайн-платформ, які здатні забезпечити повноту, академічний характер і ергономіку організації освітнього процесу. Усі перелічені інструменти враховують специфіку навчання іноземної мови і відповідають особливостям підготовки і проведення теоретичних та практичних занять. Перспективи подальших наукових розвідок вбачаємо у визначенні

ефективності та раціональності використання онлайн-платформ, які найчастіше використовуються у процесі теоретичної та практичної підготовки студентів під час занять іноземної мови. Вважаємо також доцільними охарактеризувати, проаналізувати та відібрати онлайн-платформи, які б найповніше відповідали критеріям, запропонованим у цьому дослідженні, в умовах дистанційної підготовки студентів закладів вищої освіти. Аналіз і розробка критеріїв відбору навчальних онлайн-платформ може також вважатися актуальною в межах підготовки філологів та інших спеціалістів закладів вищої освіти України.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Задорожна Н., Серeda X., Тебенко О. Методика і технологія керування інформаційним наповненням освітніх сайтів. Інформаційні технології і засоби навчання: *електронне наукове фахове видання*. 2008. № 3 (7). Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/ITZN/em7/emg.html>
2. Захар О. Г. Використання Інтернет-технологій у процесі підвищення кваліфікації вчителів. Комп'ютер у школі та сім'ї. 2014. № 5 (117). С. 7–10.
3. Захар О. Використання соціальних інтернет-сервісів у процесі підвищення кваліфікації вчителів. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія № 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. Збірник наукових праць. Заг. ред. проф. В. Д. Сиротюка. К. : Вид-тво НПУ ім. М. П. Драгоманова. 2013. Вип. 42. С. 87–93.
4. Осіпа Р. Інформаційно-комп'ютерні технології в освіті. Навч. Посібник. К. : Міленіум. 2005. 78 с.
5. Персональний сайт вчителя, данина моді чи потреба. Методична скарбничка: веб-сайт. URL: http://techerworldlit.at.ua/publ/metodichna_skarbnichka/personalnij_sajt_vchitelja_danina_modi_chi_potreba/10-1-0-96 (дата звернення: 22.01.2022).
6. Дистанційне навчання у закладах вищої освіти: ризики та перспективи розвитку. НУБіП: веб-сайт. URL: <https://nubip.edu.ua/node/100736> (дата звернення: 20.01.2021).
7. Проблеми та перспективи розвитку системи вищої освіти в Україні. Матеріали Всеукраїнської науково-методичної інтернет-конференції 15 жовтня 2020. URL: https://kstuca.kharkov.ua/wp-content/uploads/2020/12/Sobr_soch_prob_l_osv_2020.pdf (дата звернення: 19.01.2022).
8. Цифрові інструменти Google для використання у викладацькій і науковій діяльності опановують викладачі університету. НУХТ: веб-сайт. URL: <https://nuft.edu.ua/news/podiyi/czifrovi-instrumenti-google-dlya-vikoristannya-u-vikladaczki> (дата звернення: 15.01.2021).
9. 15 цифрових інструментів для формативного оцінювання учнів. Нова освіта: веб-сайт. URL: <https://osvitanova.com.ua/posts/4306-15-tsyfrovykh-instrumentiv-dlia-formatyvnoho-otsiniuvannia-uchniv> (дата звернення: 27.12.2021).
10. Щодо організації дистанційного навчання. *Лист МОН № 1/9-609 від 02.11.20 року*. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/77298/ (дата звернення: 22.01.2021).
11. Онлайн-інструмент SELFIE масштабують на всю систему загальної середньої та професійної освіти. МОН: веб-сайт. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/onlajn-instrument-selfie-masshtabayut-na-vsyu-sistemu-zagalnoyi-serednoyi-ta-profesijnoyi-osviti> (дата звернення: 21.01.2021).

REFERENCES:

1. Zadorozhna, N., Sereda, H., Tebenko, O. (2008). Metodyka i tekhnolohiia keruvannia informatsiinym napovnenniam osvitynikh saitiv. Informatsiini tekhnolohii i zasoby navchannia. [Methodology and technology of information content management of educational sites. Information technologies and teaching aids]: *electronic scientific professional publication*. № 3 (7). Access mode: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/ITZN/em7/emg.html>
2. Zakhar, O. (2014). Vykorystannia Internet-tekhnolohii u protsesi pidvyshchennia kvalifikatsii vchyteliv. Kompiuter u shkoli ta simi. [The use of Internet technologies in the process of teacher training. Computer at school and family]. № 5 (117). P. 7–10.

3. Zakhar, O. 2013. Vykorystannia sotsialnykh internet-servisiv u protsesi pidvyshchennia kvalifikatsii vchyteliv. [The use of social Internet services in the process of teacher training]. Scientific journal of NPU named after MP Dragomanova. Series № 5. Pedagogical sciences: realities and prospects. Collection of scientific works. Head ed. prof. V. D. Sirotyuk. K. : Published by NPU. M. P. Dragomanova. Pub. 42. P. 87–93.
4. Osipa, R. (2005). Informatsiino-kompiuterni tekhnologii v osviti. Navch. posibnyk. [Information and computer technologies in education. Teaching manual]. K. : Millennium. 78 p.
5. Personalnyi sait vchytelia, danyna modi chy potreba. Metodychna skarbnychka: veb-sait. URL: http://techerworldlit.at.ua/publ/metodichna_skarbnichka/personalnij_sajt_vchitelja_danina_modi_chi_potreba/10-1-0-96 (data zvernennia: 22.01.2022).
6. Dystantsiine navchannia u zakladakh vyshchoi osvity: ryzyky ta perspektyvy rozvytku. NUBiP: veb-sait. URL: <https://nubip.edu.ua/node/100736> (data zvernennia: 20.01.2021).
7. Problemy ta perspektyvy rozvytku systemy vyshchoi osvity v Ukraini. Materialy Vseukrainskoi naukovo-metodychnoi internet-konferentsii 15 zhovtnia 2020. URL: https://kstuca.kharkov.ua/wp-content/uploads/2020/12/Sobr_soch_prob_l_osv_2020.pdf (data zvernennia: 19.01.2022).
8. Tsyfrovii instrumenty Google dlia vykorystannia u vykladatskii i naukovii diialnosti opanovuiut vykladachi universytetu. NUKhT: veb-sait. URL: <https://nuft.edu.ua/news/podiyi/czifrovi-instrumenti-google-dlya-vikoristannya-u-vykladaczki> (data zvernennia: 15.01.2021).
9. 15 tsyfrovyykh instrumentiv dlia formatyvnoho otsiniuvannia uchniv. Nova osvita: veb-sait. URL: <https://osvitanova.com.ua/posts/4306-15-tyfrovyykh-instrumentiv-dlia-formatyvnoho-otsiniuvannia-uchniv> (data zvernennia: 27.12.2021).
10. Shchodo orhanizatsii dystantsiinoho navchannia. *Lyst MON № 1/9-609 vid 02.11.20 roku*. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/77298/ (data zvernennia: 22.01.2022).
11. Onlain-instument SELFIE masshtabuiut na vsiu systemu zahalnoi serednoi ta profesiinoi osvity. MON: veb-sait. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/onlajn-instrument-selfie-masshtabuyut-na-vsyu-sistemu-zagalnoyi-serednoyi-ta-profesijnoyi-osviti> (data zvernennia: 21.01.2021).

УДК 811.161.2'276.6:32-055.2

DOI <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2021-15-6>

Наталія ГОЦА

кандидат філологічних наук, доцент кафедри теорії і практики перекладу, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, вул. Кривоноса, 2, м. Тернопіль, Тернопільська обл., Україна, 46027

ORCID: 0000-0001-7296-3306

Анна КОСЕНКО

кандидат філологічних наук, доцент кафедри комунікативної лінгвістики та перекладу, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, вул. Коцюбинського, 2, м. Чернівці, Чернівецька область, Україна, 58012

ORCID: 0000-0001-9390-871X

Ірина БЕЖЕНАР

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри комунікативної лінгвістики та перекладу, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, вул. Коцюбинського, 2, Чернівці, Чернівецька область, Україна, 58012

ORCID: 0000-0001-5314-1446

Бібліографічний опис статті: Гоца, Н., Косенко, А., Беженар, І. (2021). Мовні засоби вираження комунікативно-прагматичних інтенцій жінок-політиків. *Актуальні питання іноземної філології*, 15, 36–41, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2021-15-6>

МОВНІ ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНИХ ІНТЕНЦІЙ ЖІНОК-ПОЛІТИКІВ

Мета роботи. У статті визначено та проаналізовано домінуючі мовні засоби вираження комунікативно-прагматичних інтенцій жінок-політиків. З огляду на актуальність зазначеної тематики та наявність певних прогалин у її вивченні, мета статті полягає у визначенні та аналізі домінуючих мовних засобів вираження комунікативно-прагматичних інтенцій жінок-політиків. Об'єктом дослідження виступає жіночий політичний дискурс, предметом – мовні засоби вираження комунікативно-прагматичної інтенції. Джерельною базою послужили промови відомих жінок-політиків.

Методологія дослідження є комплексною, оскільки було використано методи: описово-аналітичний – для відбору мовних та мовленнєвих фактів та їх подальшого розрізнення; контекстний – для вивчення співвідношення лексичних одиниць в рамках тексту; кількісний та порівняльний аналіз – для дослідження якісного та кількісного складу мовних явищ, що виражають комунікативно-прагматичні інтенції жінок-політиків.

Наукова новизна. В умовах сучасної геополітичної ситуації і постінформаційного суспільства політичний дискурс незмінно залишається об'єктом зацікавленості мовознавців. Новизна представленої розвідки полягає у дослідженні мовних засобів вираження комунікативно-прагматичних інтенцій в політичних промовах представників різної гендерної приналежності.

Висновки. У результаті аналізу наукових розвідок у цьому напрямі стверджується, що використання мовних засобів для досягнення таких інтенцій значною мірою залежить від соціокультурних та індивідуальних характеристик спікера. Проаналізувавши промови та виступи сучасних молодих та перспективних жінок-політиків, ми визначили головні теми, які вони підіймають, апелюючи до аудиторії. Так, у більшості випадків комунікативний намір аналізованих спікерів спрямований на вирішення завдань, зумовлених такими темами як сім'я; рівність (гендерна, расова, соціальна); булінг, насильство; походження. Для досягнення зазначених вище комунікативно-прагматичних інтенцій політичні діячки використовують такі мовні засоби як метафори; антитези; градація; слова та вирази, що підкреслюють особисте ставлення мовця; слова та вирази, що залучають аудиторію до обговорення та закликають до дій.

Ключові слова: політична комунікація, політичний дискурс, політична риторика, гендер, суспільно-політична промова, комунікативно-прагматична інтенція.

Nataliia HOTSIA

PhD, Associate Professor of the Department of Theory and Practice of Translation, Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, 2 Kryvonosa str., Ternopil, Ternopil region, Ukraine, 46027

ORCID: 0000-0001-7296-3306

Anna KOSENKO

PhD, Associate Professor of the Department of Communicative Linguistics and Translation, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, 2 Kotsyubynsky str., Chernivtsi, Chernivtsi region, Ukraine, 58012

ORCID: 0000-0001-9390-871X

Iryna BEZHENAR

PhD, Associate Professor of the Department of Communicative Linguistics and Translation, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, 2 Kotsyubynsky str., Chernivtsi, Chernivtsi region, Ukraine, 58012

ORCID: 0000-0001-5314-1446

To cite this article: Hotsia, N., Kosenko, A., Bezhenar, I. (2021). Movni zasoby vyrazhennia komunikatyvno-pragmatychnykh intencii zhinok-politykiv [Linguistic means of expressing the communicative and pragmatic intentions of female politicians]. *Current Issues of Foreign Philology*, 15, 36–41, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2021-15-6>

LINGUISTIC MEANS OF EXPRESSING THE COMMUNICATIVE AND PRAGMATIC INTENTIONS OF FEMALE POLITICIANS

Objective. The article identifies and analyzes the dominant linguistic means of expressing the communicative and pragmatic intentions of women politicians. Given the relevance of this topic and certain gaps in its study, the aim of the article is to identify and analyze the dominant linguistic means of expressing communicative and pragmatic intentions of women politicians. The object of research is women's political discourse, the subject – the linguistic means of expressing communicative and pragmatic intention. The source base was the speeches of famous female politicians.

The methodology of the research is complex, as the following methods were used: descriptive-analytical – to select linguistic and speech facts and their further distinction; contextual – to study the relationship of lexical units within the text; quantitative and comparative analysis – to study the qualitative and quantitative composition of linguistic phenomena that express the communicative and pragmatic intentions of women politicians.

Scientific novelty. In the current geopolitical situation and post-information society, political discourse invariably remains the object of linguists interest. The novelty of the presented paper is to study the linguistic means of expressing communicative and pragmatic intentions in political speeches of representatives of different genders.

Conclusions. The analysis of scientific research in this direction states that the use of language means to achieve such intentions depends largely on the socio-cultural and individual characteristics of the speaker. Having analysed the speeches of contemporary young and promising women politicians, we identified the main topics they raise, appealing to the audience. Thus, in most cases, the communicative intention of the analyzed speakers is aimed at solving problems related to such topics as family; equality (gender, racial, social); bullying, violence; origin. To achieve the above communicative and pragmatic intentions, politicians use such linguistic means as metaphors; antitheses; gradation; vocabulary that emphasizes the personal attitude of the speaker; vocabulary that engages the audience in the discussion and call for action.

Key words: political communication, political discourse, political rhetoric, gender, socio-political speech, communicative-pragmatic intention.

Актуальність проблеми. Політика не може існувати поза людською діяльністю. Однією з найважливіших ланок в політичній і соціальній діяльності людини виступає політичний дискурс, що пов'язує політика з його аудиторією, виступає як провідник політичних ідей в суспільстві і досліджується в контексті політичної риторики. Гендерний аспект дозволяє зрозуміти, як функціонують

в політичному дискурсі різні вербальні та невербальні засоби залежно від соціокультурних стереотипів. Також відмітимо, що гендер є актуальною темою лінгвістичних розвідок, оскільки основний акцент при подібному підході ставиться на мовних відмінностях між чоловіками і жінками. У сучасній лінгвістиці одним із пріоритетних завдань в дослідженні політичного дискурсу є вивчення

комунікативної поведінки, яка характеризує діяльність політичного лідера в професійній галузі, що і становить актуальність представленої дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В умовах сучасної геополітичної ситуації і постінформаційного суспільства політичний дискурс незмінно залишається об'єктом зацікавленості мовознавців. Так, поняття політичної риторики та політичної комунікації стали центральними аспектами досліджень таких лінгвістів як Ю. Ключев, М. Гаврілова, Б. МакНейр, А. Бірд, П. Е. Коркоран та ін. Поняття гендеру стало ключовим у роботах Дж. Коутс, Дж. Корбетт, П. Екерт, С. Ромен, Д. Таннен, Дж. Т. Вуд, О. Горошко, І. Кузнцова, А. Мартинюк, О. Бессонова, Н. Гоца та ін. Гендерні особливості у політичному дискурсі висвітлено у розвідках таких мовознавців як К. Фуентес-Родрігес, Г. Альварес-Беніто, Д. Кемерон, С. Шоу, Дженіс Л. Едвардс, Р. Арустамян. Проте, незважаючи на уже проведені дослідження, особливої уваги потребує аналіз мовних засобів вираження комунікативно-прагматичних інтенцій в промовах представників різної гендерної приналежності.

Мета дослідження. З огляду на актуальність зазначеної тематики та наявності певних прогалин в її вивченні, мета статті полягає у визначенні та аналізі домінуючих мовних засобів вираження комунікативно-прагматичних інтенцій жінок-політиків. Об'єктом дослідження виступає жіночий політичний дискурс. Предметом є мовні засоби вираження комунікативно-прагматичної інтенції у політичних виступах. Джерельною базою проведеного дослідження послуговували промови таких жінок-політиків як Камала Гарріс, Александрія Окасіо-Кортес, Еліза Стефанік, Бет Фукумото.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сьогоднішній день відбувається загострення інформаційного протистояння в політичному просторі, що в свою чергу «висуває нові вимоги до мовного наповнення публічних виступів» (Гоца, 2020, с. 107). Для досягнення стратегічно заданих комунікативних цілей, політик повинен враховувати екстралінгвістичні чинники та комунікативні характеристики обраних мовних засобів (Гоца, 2020, с. 107).

У рамках нашого дослідження ключовими аспектами виступають такі поняття як «полі-

тичний дискурс», «політична комунікація» та «політична риторика», що є взаємозалежними та виконують однаково важливі функції для творення гендерно-маркованого іміджу мовців. Т. Кадлубович у своїй статті чітко та ґрунтовно окреслює співвідношення понять політичного дискурсу та політичної комунікації (Кадлубович, 2013). Ґрунтуючись на висловленій нею тезі, можемо охарактеризувати політичний дискурс «як сукупність усіх мовленнєвих актів у відповідній інституційній атмосфері, що передбачає врахування фону, очікувань автора та аудиторії, прихованих мотивів, сюжетних схем тощо» (Кадлубович, 2013, с. 196). Також слідом за визначенням М. Я. Блоха інтерпретуємо політичний дискурс, як тематично певний текст, задуманий і передбачуваний як цілісний і завершений, що розглядається в ситуації спілкування (Блох, 2006, с. 15). Такому дискурсу притаманний високий ступінь маніпулятивного, адже метою висловлювання кожного політичного діяча є здійснення впливу на аудиторію.

Поняття політичної комунікації тлумачиться як процес передачі політичної інформації, що шириться різними частинами політичної системи, між політичною і громадською системами, а також процес обміну інформацією між політичними структурами, суспільними групами та індивідами (Березин, 2014). Політична комунікація також розуміється як сукупність теорій та методів, якими можуть користуватися політичні організації та органи влади з метою визначення своїх завдань і впливу на поведінку аудиторії (Beard, 2015, с. 26).

У свою чергу політична комунікація неможлива без свого основного інструменту – політичної риторики, що виступає теорією політичного мовлення та інтерпретує його як засіб отримання і здійснення державної влади та впливу на владні структури (Corcoran, 1979, с. 83).

Продукт політичної комунікації повинен мати яскраво виражену комунікативно-прагматичну інтенцію. Комунікативно-прагматичний аспект (або ж прагматичний потенціал) будь-якого дискурсу спрямований безпосередньо на реципієнта та має на меті донести до нього найголовніші ідеї та зміст висловлювання (Fetzer, 2013, pp. 3–4). Враховуючи вищесказане, аргументація є одним

з ключових інструментів впливу в політичній комунікації, а тому передбачає вибір конкретних мовних засобів і стратегій. А оскільки тактики впливу в політичному дискурсі часто марковані гендерними відносинами, то і способи аргументації відзначаються гендерними ознаками (Edwards, 2009, p. 118). Загалом, аргументаційні прийоми є універсальними та найчастіше гендерно нейтральними. Аргументаційний прийом стає гендерно маркованим, як тільки його починає використовувати політик певної статі. Таким чином, гендер виявляється у використанні спікерами певних аргументативних стратегій.

У політичних виступах гендерні асиметрії відіграють важливу роль в конструюванні дискурсу і відборі лексичного матеріалу, які обумовлені суворими правилами, продиктованими стилістикою офіційно-ділового типу текстів (Воронина, 2013, с. 35). Відмітимо, що гендерні чинники в жіночій та чоловічій політичній аргументації проявляються на всіх мовних рівнях. Зміст політичних виступів теж відрізняється.

Проаналізувавши промови та виступи сучасних молодих та перспективних жінок-політиків, ми визначили головні теми, які вони підіймають, апелюючи до аудиторії. Так, у більшості випадків комунікативний намір аналізованих спікерів спрямований на вирішення завдань, зумовлених такими темами як: 1) сім'я; 2) рівність (гендерна, расова, соціальна); 3) булінг, насильство; 4) походження.

Для досягнення зазначених вище комунікативно-прагматичних інтенцій політичні діячки використовують такі мовні засоби як: 1) метафори; 2) антитези; 3) градація; 4) слова та вирази, що підкреслюють особисте ставлення мовця; 5) слова та вирази, що залучають аудиторію до обговорення та закликають до дій.

У політичному дискурсі комунікативні інтенції часто можуть бути прихованими та реалізуватися через **метафору**. Усього нами було виокремлено та проаналізовано 42 метафоричних висловлювання. У політичних промовах метафорам притаманний високий прагматичний потенціал, внаслідок чого вони дуже часто стають засобом маніпуляції суспільною свідомістю. Метафору також відносять до оцінно-емотивної складової політичного дискурсу, що «викликає у слухачів конкретні емоції та впли-

ває на їхні висновки та судження» (Гоца, 2020, с. 108). Наприклад:

1) *And, my Democratic friends and colleagues were eagerly **arming themselves** with words of resistance to incite their base and regain power* (Fukumoto, 2020). 2) *A movement striving to recognize and **repair the wounds of racial injustice, colonization, misogyny and homophobia*** (Ocasio-Cortez, 2020). 3) *Madam Speaker, I rise with **a heavy heart*** (Stefanik, 2021). 4) *This **hallowed temple of democracy** is where generations of Americans have peacefully come together to face our nation's greatest challenges, bridge our deepest fissures, and create a more perfect system of government* (Stefanik, 2021).

Антитеза (протиставлення) часто є вербальним засобом впливу на аудиторію. У аналізованих промовах виділяємо 40 випадків вживання цього мовного засобу. Використання антитези у політичній риторичі полягає у контрасті, тобто різкому протиставленні певних понять, чи явищ, які об'єднані загальною структурою чи внутрішнім змістом. Наприклад:

1) *A movement that realizes the unsustainable brutality of an economy that rewards **explosive inequalities of wealth for the few at the expense of longterm stability for the many**, and who organized a historic grassroots campaign to reclaim our democracy* (Ocasio-Cortez, 2020). 2) *And to me when all of that happened, it became very important that – and in my framework, in my belief that we **not just have a wealthy society but that we have a moral society*** (Ocasio-Cortez, 2020). 3) *Americans will always have the freedom of speech and the Constitutional right to protest, but violence in any form is absolutely **unacceptable**, it is anti-American, and must be prosecuted to the fullest extent of the law* (Stefanik, 2021). 4) *Wealthy bankers accusing **innocent homeowners** of fault, as if Wall Street's mess was of the people's making* (Harris, 2021).

Градація, тобто стилістична фігура з наростаючим змістом значущості слів або виразів, теж використовується жінками-спікерами для досягнення зазначеної комунікативної мети. Усього нами було виокремлено 38 випадків вживання цього мовного засобу. Наприклад:

1) *It is a culture of **lack of impunity, of accepting of violence and violent language against women, and an entire structure of power that supports that*** (Ocasio-Cortez, 2020). 2) *These were*

the words that Representative Yoho levied against a congresswoman. The congresswoman that not only represents New York's 14th Congressional District, but every congresswoman and every woman in this country (Ocasio-Cortez, 2020).

Також проведене дослідження дало підстави стверджувати, що жіночому політичному дискурсу притаманні співпереживання, отождолення себе з аудиторією, наголошення на власних позиціях. Саме тому значну частину жіночої політичної риторики складає лексика, що підкреслює особисте ставлення мовця, а також залучає аудиторію до обговорення та закликає до дій.

Слова та вирази, що підкреслюють особисте ставлення мовця. Загалом жінки-спікери використовують такі фрази як *I think, I believe, I guess*. У деяких випадках мовці вказують на своє непогодження чи незадоволення, використовуючи *I do not care, It doesn't matter to me* і т. д. У будь-якому випадку, наголос ставиться на особистому, а тому характерним є вживання займенників *I, me, my*. Наприклад:

1) *You know, for me I think that my politics is just an emergence of my life experience and it's a reflection of all of our experiences here, not just in the Bronx but as working people* (Ocasio-Cortez, 2020). 2) *I am honored each and every day to*

represent New York's 21st Congressional District, and I believe it is my solemn and sacred duty to serve as their voice and their vote in the People's House (Stefanik, 2021). 3) *I do not care what your views are* (Ocasio-Cortez, 2020). 4) *It doesn't matter to me who you voted for* (Fukumoto, 2020).

Слова та вирази, що залучають аудиторію до обговорення та закликають до дій:

1) *So let's do this. And let's do it together. And let's start now* (Harris, 2021). 2) *You know, some say we need to search to find that common ground* (Harris, 2021).

Така лексика створює ефект отождолення мовця з аудиторією та спрямована на те, щоб викликати в аудиторії довіру, тому часто використовуються займенники *we, you, your us*. Наприклад:

1) *We can and we should peacefully and respectfully discuss these concerns* (Stefanik, 2021). 2) *This attack was not just on the President, it was an attack on you – your voice and your vote* (Stefanik, 2021).

Висновки і перспективи подальших досліджень. Перспективою подальших досліджень можуть слугувати розвідки в напрямі вивчення мовних засобів вираження комунікативно-прагматичних інтенцій на інших мовних рівнях або ж їх порівняльний аналіз у промовах жінок та чоловіків.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Арустамян Р. Проявление гендерных особенностей в политическом дискурсе. *Политическая лингвистика*. 2016. № 6 (60). С. 242–247.
2. Березин В. М. Массовая коммуникация: сущность, каналы, действия. М.: Рип-Холдинг, 2014. 174 с.
3. Блох М. Я., Резникова Н. А. Средства эмоционального воздействия политических выступлений. Вестник ТГПУ. Серия: Гуманитарные науки (Филология). 2006. Выпуск 9 (60). С. 14–19.
4. Воронина Е. Ю. Гендерные различия в политическом дискурсе. «Молодежный научный форум: Гуманитарные науки»: материалы II студенческой международной заочной научно-практической конференции. Москва: Изд. «Международный Центр Науки и Образования», 2013. С. 35–41.
5. Гоца Н., Пасічник Н., Косенко А., Беженар І. Лексичне вираження оцінно-емотивного аспекту жіночих суспільно-політичних промов. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Філологія. 2020. № 46. Том 1. С. 106–109.
6. Кадлубович Т. Співвідношення понять політичного дискурсу та політичної комунікації. URL: <http://visnyk.academy.gov.ua/wp-content/uploads/2013/11/2010-1-27.pdf> (дата звернення: 15.01.2022)/
7. Beard A. *The Language of Politics*. Taylor & Francis, 2015. 132 p.
8. Cameron D., Shaw S. *Gender, Power and Political Speech: Women and Language in the 2015 UK General Election*. Springer, 2016. 140 p.
9. Corcoran Paul E. *Political language and rhetoric*. University of Texas Press, 1979. 216 p.
10. Edwards J. L. *Gender and Political Communication in America: Rhetoric, Representation, and Display*. Lexington Books, 2009. 310 p.
11. Fetzer, A. *The Pragmatics of Political Discourse: Explorations across cultures*. John Benjamins Publishing, 2013. 246 p.

12. Fuentes-Rodríguez C., Álvarez-Benito G. A Gender-based Approach to Parliamentary Discourse: The Andalusian Parliament. John Benjamins Publishing Company, 2016. 222 p.
13. Fukumoto Beth. My speech at the Hawaii Women's Marc. URL: <https://bethfukumoto.com/portfolio/my-speech-at-the-hawaii-womens-march/> (Accessed: 15.01.2022).
14. Harris Kamala. First Speech as Vice President. URL: <https://time.com/5931955/kamala-harris-vice-president-inauguration-speech> (Accessed: 16.01.2022).
15. Ocasio-Cortez Alexandria. House Floor Speech on Yoho Remarks July 23. URL: <https://www.rev.com/blog/transcripts/rep-alexandria-ocasio-cortez-floor-speech-about-yoho-remarks-july-23> (Accessed: 15.01.2022).
16. Stefanik Elise. House Floor Remarks on Objecting to Certain Electorshttps. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=lk4uuu5WB7A> (Accessed: 17.01.2022).

REFERENCES:

1. Arustamian, R. (2016). Proiiavlenie gendernykh osobennosti v politicheskom discurse [Manifestation of gender characteristics in political discourse]. *Politicheskaiia linguistica*, 6 (60), 242–247. [in Russian]
2. Berezin, V. M. (2014). Massovaiia comunicaciia: sushnost, kanaly, deistviia [Mass communication: essence, channels, actions]. M. : Rip-Holding. [in Russian]
3. Blokh, M. Ya. & Resnikova, N. A. (2006). Sredstva emocionalnogo vozdeistviia politiceskikh vystuplenii [Means of emotional impact of political speeches]. *Vestnik THPU. Serii: Humanitarnye nauki (Filologiiia)*, 9 (60). 14–19. [in Russian]
4. Voronina, Ye. Yu. (2013) Gendernyie razlichiya v politicheskom diskurse [Gender differences in political discourse]. «Molodezhnyi nauchnyi forum: Gumanitarnye nauki» : matepialyi II studencheskoy mezhdunarodnoy zaochnoy nauchno-prakticheskoy konferentsii. Moskva : Izd. «Mezhdunarodnyi Tsentr Nauki i Obrazovaniya», 35–41. [in Russian]
5. Hotsa, N., Pasichnyk, N., Kosenko, A., Bezhenar, I. (2020). Leksychno vyrazhennia otsinno-emotyvnogo aspektu zhinochyh suspilno-politichnyh promov. Naukovii visnik Mizhnarodnogo humanitarnogo universitetu. [Lexical expression of the evaluative and emotive aspect of women's socio-political speeches] Ser.: Filologiiia. *Naukovyi visnyk humanitarnogo universytetu*. Ser.: Philologiiia, 46 (Vols. 1), 106–109. [in Ukrainian]
6. Kadlubovuch, T., 2013. Spivvidnoshennia poniat politychnogo dyskursu ta politychnoi comunicacii [Correlation between the concepts of political discourse and political communication]. (n. d). *visnyk.academy.gov.ua*. Retrieved from: <http://visnyk.academy.gov.ua/wp-content/uploads/2013/11/2010-1-27.pdf> [in Ukrainian]
7. Beard, A., 2015. *The Language of Politics*. Taylor & Francis.
8. Cameron, D. & Shaw, S., 2016. *Gender, Power and Political Speech: Women and Language in the 2015 UK General Election*. Springer.
9. Corcoran, Paul E., 1979. *Political language and rhetoric*. University of Texas Press.
10. Edwards, J. L., 2009. *Gender and Political Communication in America: Rhetoric, Representation, and Display*. Lexington Books.
11. Fetzer, A., 2013. *The Pragmatics of Political Discourse: Explorations across cultures*. John Benjamins Publishing.
12. Fuentes-Rodríguez C., & Álvarez-Benito, G. A., 2016. *Gender-based Approach to Parliamentary Discourse: The Andalusian Parliament*. John Benjamins Publishing Company.
13. Fukumoto, Beth, 2020. My speech at the Hawaii Women's Marc. Available at: <https://bethfukumoto.com/portfolio/my-speech-at-the-hawaii-womens-march/> [Accessed: 15 January 2022].
14. Harris, Kamala, 2021. First Speech as Vice President. Available at: <https://time.com/5931955/kamala-harris-vice-president-inauguration-speech> [Accessed: 16 January 2022].
15. Ocasio-Cortez, Alexandria, 2020. House Floor Speech on Yoho Remarks July 23. Available at: <https://www.rev.com/blog/transcripts/rep-alexandria-ocasio-cortez-floor-speech-about-yoho-remarks-july-23> [Accessed: 15 January 2022].
16. Stefanik, Elise, 2021. House Floor Remarks on Objecting to Certain Electorshttps. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=lk4uuu5WB7A> [Accessed: 17 January 2022].

UDC 81'35;81'26

DOI <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2021-15-7>

Viktoriia HROMOVENKO

PhD in Philology, Associate Professor of the Department of Foreign Languages of Professional Communication, International Humanities University, Fontanska road, 33, Odesa, Ukraine, 65009

ORCID: 0000-0001-6706-3231

To cite this article: Hromovenko, V. (2021). Analiz pocherku movnoi osobystosti z metoiu diahnostryky psykhychnykh rys (iak obiekt suchasnoi yurydychnoi lnhvistyky) [Analysis of the Handwriting of a Language Personality in Order to Diagnose Mental Traits (as an Object of Modern Legal Linguistics)]. *Current Issues of Foreign Philology*, 15, 42–48, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2021-15-7>

ANALYSIS OF THE HANDWRITING OF A LANGUAGE PERSONALITY IN ORDER TO DIAGNOSE MENTAL TRAITS (AS AN OBJECT OF MODERN LEGAL LINGUISTICS)

The purpose of the article is to demonstrate the possibilities of graphological analysis of a person's handwriting to diagnose his / her mental traits. Methodology used: general scientific (logical-conceptual, generalization and systematization, descriptive) and special (linguistic portraiture (provides a description of the speaker – his language personality, features of speech and communicative behavior, character traits that determine them, etc.) and graphological analysis (used to identify and describe the key mental qualities of the language personality)). Scientific novelty: in the article for the first time practically (on some concrete examples) the algorithm of the graphological analysis of the language personality with reliance on theoretical and methodological bases of linguopersonology is developed. Conclusions: the algorithm of the graphological analysis in order to diagnose the mental traits of the language personality includes the following actions: to form a general impression of the handwriting; to determine the gestalt, the macrostructure and the microstructure of the handwriting; to determine the degree of the pressure in the handwriting; to describe the pace of the handwriting; to determine the degree of the constancy of the handwriting; to describe the shape of the handwriting; to determine the level of the general development of the language personality (using the characteristics of the speed, the readability, the originality, the organization of the handwriting); to describe the vertical of the handwriting (by describing the three zones of the letters, the vertical edges, the distance between the lines, the size of the handwriting, the vertical scope of the letters, the direction of the lines); to describe the horizontal handwriting (by analyzing the angle, the width / narrowness, the horizontal edges, the distance between the words, the distance between the letters); to interpret the results, describing the key individual and psychophysiological positive and negative traits of the language personality based on the analysis of a sample of his / her handwriting. The effectiveness of the algorithm is proved by analyzing the handwriting samples of 3 linguistic personalities of famous Ukrainian writers: Taras Shevchenko, Ivan Franko, Ostap Vyshnia.

Key words: handwriting, language personality, graphological analysis algorithm, mental trait, legal linguistics.

Вікторія ГРОМОВЕНКО

доктор філософії з галузі знань 03 «Гуманітарні науки» за спеціальністю 035 «Філологія», доцент кафедри іноземних мов професійного спілкування, Міжнародний гуманітарний університет, Фонтанська дорога, 33, м. Одеса, Одеська обл., Україна, 65009

ORCID: 0000-0001-6706-3231

Бібліографічний опис статті: Громовенко, В. (2021). Аналіз почерку мовної особистості з метою діагностики психічних рис (як об'єкт сучасної юридичної лінгвістики). *Актуальні питання іноземної філології*, 15, 42–48, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2021-15-7>

АНАЛІЗ ПОЧЕРКУ МОВНОЇ ОСОБИСТОСТІ З МЕТОЮ ДІАГНОСТИКИ ПСИХІЧНИХ РИС (ЯК ОБ'ЄКТ СУЧАСНОЇ ЮРИДИЧНОЇ ЛІНГВІСТИКИ)

Мета статті – продемонструвати можливості графологічного аналізу почерку мовної особистості для діагностики психічних рис. Використовувана методологія: загальнонаукові методи (логіко-поняттєвий, узагальнення та систематизації, описовий) та спеціальні методи (мовне портретування (передбачає опис мовця – його мовної особистості, особливостей мовленнєвої й комунікативної поведінки, рис характеру, що їх

зумовлюють, тощо) і графологічний аналіз (використаний для визначення й опису ключових психічних якостей мовної особистості)). Наукова новизна: у статті вперше практично (на кількох конкретних прикладах) опрацьовано алгоритм графологічного аналізу мовної особистості з оперттям на теоретико-методологічні засади лінгвоперсонології. Висновки: алгоритм графологічного аналізу з метою діагностики психічних рис мовної особистості включає в себе такі дії: сформулювати загальне враження від почерку; визначити гештальт, макроструктуру та мікроструктуру почерку; визначити ступінь натиску в почерку; охарактеризувати темп почерку; визначити ступінь сталості почерку; описати форму почерку; визначити рівень загального розвитку мовної особистості (за допомогою характеристики швидкості, читабельності, оригінальності, організації почерку); охарактеризувати вертикаль почерку (шляхом опису трьох зон букв, вертикальних берегів, відстані між рядками, розміру почерку, вертикального розмаху літер, наряду рядків); охарактеризувати горизонталь почерку (за допомогою аналізу кута нахилу, ширини / вузькості, горизонтальних берегів, відстані між словами, відстані між літерами); інтерпретувати результати, описавши ключові індивідуально-особистісні та психофізіологічні позитивні й негативні риси мовної особистості на основі аналізу зразка її почерку. Ефективність алгоритму доведена шляхом аналізу зразків почерку 3 мовних особистостей відомих українських письменників: Тараса Шевченка, Івана Франка, Остапа Вишні.

Ключові слова: почерк, мовна особистість, алгоритм графологічного аналізу, психічна риса, юридична лінгвістика.

The urgency of the problem. The analysis of the handwriting of a language personality is a powerful tool for characterizing his / her mental traits / states, which, of course, helps in the investigation of many relevant court cases. Thus, handwriting is recognized as one of the central objects of study of modern legal linguistics: both modern Ukrainian graphologists (Gol'dberg, 2008; Lisovyi & Lisovyi, 2005; Taranenko, 2003) and forensic linguists (Naukovometodychni rekomendatsii..., 1998).

The purpose of the study is to demonstrate the possibilities of graphological analysis of a person's handwriting to diagnose his / her mental traits. To successfully achieve the goal it is necessary to perform the following tasks: 1) to provide a definition of graphology, writing, handwriting, language personality; 2) to determine the algorithm of graphological analysis of personality handwriting; 3) on specific examples to illustrate the possibilities of graphological analysis of personality handwriting to determine characteristic mental traits. As the main research methods we use: general scientific (logical-conceptual, generalization and systematization, descriptive) and special (linguistic portraiture (provides a description of the speaker – his language personality, features of speech and communicative behavior, character traits that determine them, etc.) and graphological analysis (used to identify and describe the key mental qualities of the language personality)).

Analysis of recent research and publications. Graphology is the science of handwriting as a kind of expressive movements that reflect the psychological qualities and mental states

of its performer. With the help of graphology you can quickly understand yourself, find hidden abilities and learn more about them, as well as learn about the nature of people around us and take into account their unique and individual characteristics. With the help of handwriting features, you can understand your own character traits, which will help you better adapt to other people and make your own life happier, as well as the lives of friends and relatives. Thanks to graphology it is possible not only to determine character traits, but also to predict further human behavior (Lisovyi, 2010, p. 138). The object of graphology is the handwriting of a linguistic personality, writing. Writing is a special case of highly coordinated motor act, which requires great accuracy and speed (Berlov, 1924, p. 73). Handwriting is a reflection of individual-personal and psychophysiological qualities of its performer: then its characteristic features inherent in a given individual (inclination, pressure, strokes, size and connections of letters, punctuation marks, etc.) (Taranenko, 2003).

For the working we take a comprehensive definition of the term “language personality” of A. Zahnitko: language personality is a set of all language abilities and realizations of personality, where language personality has two main conceptual dimensions – one-person and multi-person. According to the linguist, the language personality in its formation goes through two main stages of linguo-individual manifestations:

1) external-personal, when the potential of language abilities is spontaneously formed as self-establishment of individuality through strengthening of “I”, allocation of own basic

function and dominant instruction, development of a kind of “mask” through which the individual is activated, adapts to society’s requirements;

2) intrapersonal, in which the most active is “dedication to inner reality”, functionally loaded is a deep self-knowledge and at the same time knowledge of human nature. During this period, everything previously known and accumulated was subjected to internal analysis, and a holistic picture of self-awareness, internal and external connection with the Universe, and an established universe was formed. In the first period of linguoindividuation, the individual develops sufficient resources for the implementation, self-recognition and achieving the appropriate level of recognition (Zahnitko, 2017).

The graphological aspect of the study of the language personality (focused on the study of the relationship between the immanent characteristics of the language personality and his/her handwriting) is one of the central issues of modern applied and legal linguistics.

Based on the characteristics of the most thorough theoretical developments in graphology and legal linguistics (Gol'dberg, 2008; Lesovoj, Babarina, Ermusevich, 1996; Lisovyi & Lisovyi, 1993; Lisovyi & Lisovyi, 1997; Lisovyi & Lisovyi, 2005; Lisovyi, 2010; Pidubnyi, 1996; Taranenko, 2003; Shevchenko, Syzonov, 2021), we attempted to conclude an algorithm for graphological analysis of handwriting:

1. The general impression of the handwriting.
2. The gestalt, the handwriting macrostructure, the handwriting microstructure.
3. The degree of the pressure in the handwriting.
4. The pace of the handwriting.
5. The degree of the constancy, the homogeneity of the handwriting.
6. The handwriting form.
7. The determining the level of the general development of the language personality (the speed, the readability, the originality / individuality, the handwriting organization).
8. The vertical handwriting (the three zones of the letters, the vertical edges, the distance between the lines, the handwriting size, the vertical range of the letters, the line direction).
9. The horizontal handwriting (the angle, the width / narrowness of the handwriting, the horizontal edges, the distance between the words, the distance between the letters).

Presentation of the main research material.

We will illustrate the diagnostic capabilities of the given algorithm on specific examples.

Сомъ.

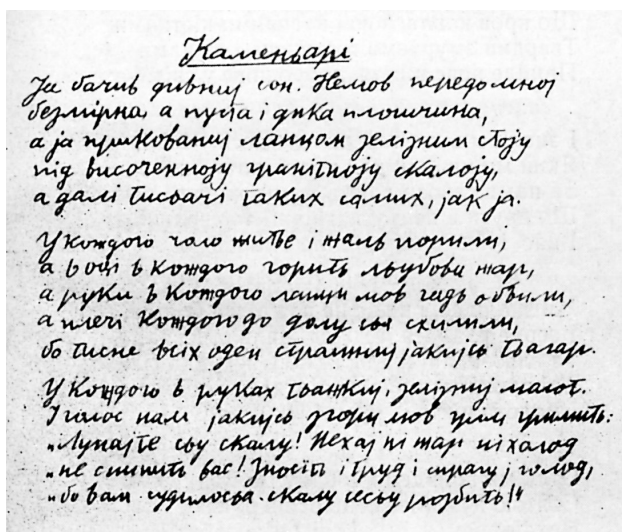
1858. Р. Мотурджия

Example 1. Taras Shevchenko

1. The general impression of the handwriting: extremely neat writing, stylized, small and well-read letters, sometimes decorative elements.
2. The gestalt: there are clear shores, the use of space is not rational enough, the structure is quite clear. The handwriting macrostructure: correct. The handwriting microstructure: relatively correct.
3. The degree of the pressure in the handwriting: indicator 2 on a 5-point scale “Control”.
4. The pace of the handwriting: normal.
5. The degree of the constancy, the homogeneity of the handwriting: homogeneous.
6. The handwriting form: filamentous (intuitive).
7. The determining the level of the general development of the language personality (the speed, the readability, the originality / individuality, the handwriting organization): average 4 on a 5-point scale (good level, development and intelligence above average).

8. The vertical handwriting: the three zones of the letters – developed middle zone, the vertical edges – wide upper shores + wide lower shores, the distance between the lines – limited, the handwriting size – little, the vertical range of the letters – appreciable, the line direction – horizontal.

9. The horizontal handwriting: the angle – mostly right-handed, the width / narrowness of the handwriting – moderately wide, the horizontal edges – wide initial shores + narrow end shores, the distance between the words – large, the distance between the letters – appreciable.

Example 2. Ivan Franko

1. The general impression of the handwriting: non-calligraphic, but rather aestheticized “sharp” writing, with emphasis.

2. The gestalt: neat shores, rational use of space, clarity of structure. The handwriting macrostructure: correct. The handwriting microstructure: relatively correct, problematic.

3. The degree of the pressure in the handwriting: indicator 4 on a 5-point scale “Control”.

4. The pace of the handwriting: pretty fast.

5. The degree of the constancy, the homogeneity of the handwriting: homogeneous.

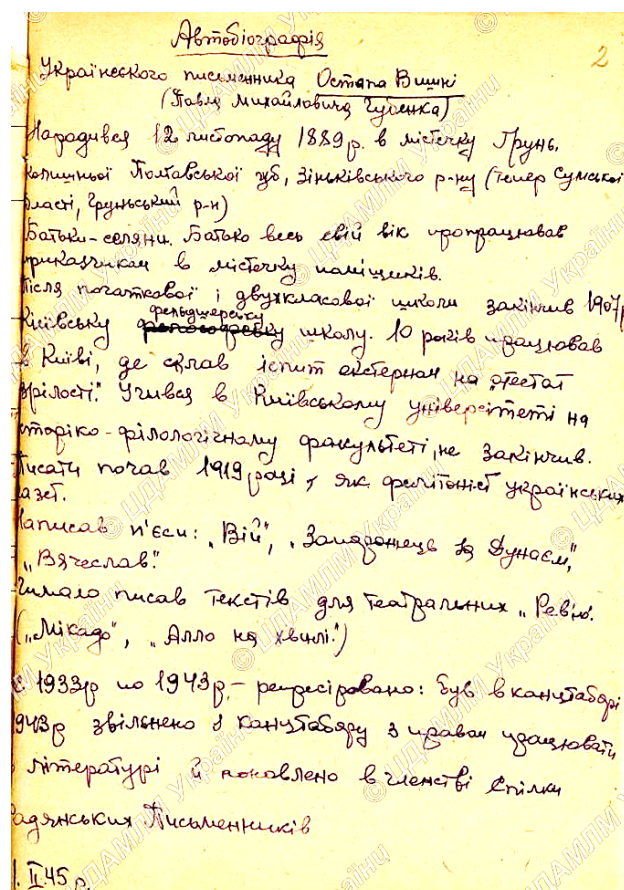
6. The handwriting form: rectangular (touch).

7. The determining the level of the general development of the language personality (the speed, the readability, the originality / individuality, the handwriting organization): average of 5 on a 5-point scale (the highest level of development of language personality, almost ingenious).

8. The vertical handwriting: the three zones of the letters – developed middle zone, the vertical

edges – wide upper shores + wide lower shores, the distance between the lines – well distinguishable, the handwriting size – normal, the vertical range of the letters – large, the line direction – horizontal.

9. The horizontal handwriting: the angle – mostly straight, the width / narrowness of the handwriting – moderately wide, the horizontal edges – narrow at first and later initial shores + wide end shores, the distance between the words – normal, the distance between the letters – is absent.

Example 3. Ostap Vyshnia

1. The general impression of the handwriting: sloppy spelling, “loopy”, corrections and underlines are available, but the words are fairly easy to read.

2. The gestalt: there are no shores, the use of space is irrational, the structure is quite clear. The handwriting macrostructure: problematic. The handwriting microstructure: problematic.

3. The degree of the pressure in the handwriting: indicator 3 on the 5-point scale “Freedom”.

4. The pace of the handwriting: average.

5. The degree of the constancy, the homogeneity of the handwriting: patchy.

6. The handwriting form: arcade, curved (logical).

7. The determining the level of the general development of the language personality (the speed, the readability, the originality / individuality, the handwriting organization): average of 3 on a 5-point scale (normal, average level).

8. The vertical handwriting: the three zones of the letters – developed middle zone, the vertical edges – no upper shores + wide lower shores, the distance between the lines – insignificant at first and wide afterwards, the handwriting size – variable, the vertical range of the letters – large, the line direction – horizontal at first and going downwards later.

9. The horizontal handwriting: the angle – mostly straight, the width / narrowness of the handwriting – moderately wide, the horizontal edges – no initial shores + almost no end shores, the distance between the words – normal at first and wide later, the distance between the letters – is absent.

Conclusions and prospects for further research.

Conclusion on the characteristics of Taras Shevchenko's language personality based on the handwriting analysis: 1) key positive mental traits: politeness, formalism; balance; high emotionality; excellent verbal abilities; fidelity to one's own point of view; thoroughness; extrovert; emotional stability; weight; ability to "switch" between cases; ability to highlight the main thing; ability to learn languages quickly; ideology; initiative; introversion; savvy; control of consciousness; concentration; logic; courtesy; humanity; orientation in life by directly penetrating the essence of things and achieving the essence of their hidden possibilities; sequence; perseverance; need for relationships; sense of duty; forethought; prudence; composure; self-control; self-criticism; systematicity; shyness; contemplation; brevity; propensity to study; sociability; precision; pretending to be a happy and joyful person; purposefulness; sensitivity to "good name"; quick perception; sincerity; clarity; 2) key negative mental traits: "poor" associations; "jumping" thoughts; detachment; dictation; egocentrism; frivolity, tendency to submit to influence; mood swings; obsession; excessive volitional control; does not think of others; uncertainty; non-compliance with the distance; incorrect self-esteem; lack of objectivity; vagueness of judgments; insensibility; insincerity; certain demonstrativeness; certain superiority (insufficient

depth into the essence of the issue, problem, topic); suspiciousness; need to argue; feelings of discrimination, humiliation; pretentiousness; coolness, formalism; disorder of attention, concentration; difficult to formulate a thought or feeling; difficulties in starting a conversation; style in communication and expressions – pathetic, dramatic or enthusiastic; subjectivity; inconsistency in decision-making; painful perception of criticism.

Conclusion on the characteristics of Ivan Franko's language personality based on the handwriting analysis: 1) key positive mental traits: adequacy of judgments; analytical thinking; desire to stand out; desire for independence; balance; high emotionality; frankness; deep and exploratory thinking; extrovert; emotional stability; keeping distance; ability to "switch" between cases; ability to abstract perception; ability to reassure; ability to concentrate; ability to evaluate or analyze; ability to plan; content, business acumen; ideology; improvisation; initiative; introversion; control of consciousness; concentration of attention; logical approach to affairs; courtesy; humanity; presence of their own, clearly formed, opinion; presence of a serious, systematic, critical, thoughtful approach; objectivity; careful calculation; optimism; organization; poetry; abstinence; sequence; perseverance; sense of duty; forethought; rationality; determination; developed imagination; prudence; composure; self-criticism; systematicity; difficult to solve; shyness; brevity; tact; hardness; attentiveness, concentration; ability to meet the framework; solemnity; purposefulness; sensitivity to "good name"; clarity of thinking; 2) key negative mental traits: "poor" associations; "jumping" thoughts; indifference to others; detachment; dictation; egocentrism; superiority; delay; obsession; excessive volitional control; redundancy; uncertainty; lack of concentration; incorrect self-esteem; lack of concentration; lack of criticality; insensibility; insincerity; suspicion, distrust; contempt; feelings of discrimination, humiliation; pretentiousness; cool-formal style in everyday communication; disorder of attention, concentration; difficulties in starting a conversation; difficulties in perception; communication style – artificial, spontaneous, thoughtful, closed, not sincere enough; formal courtesy; painful perception of criticism; rapid "boiling", hysteria.

Conclusion on the characteristics of Ostap Vyshnia's language personality based on

the handwriting analysis: 1) key positive mental traits: “applied” approach; analytical skills; balance; high emotionality; openness; excellent verbal abilities; fidelity to one’s own point of view; flexibility; politeness; thoroughness; empathy; liveliness; balanced social adaptation (adaptability); ability to “lay out on the shelves”; ability to highlight the main thing; ability to learn languages quickly; content, business acumen; initiative; introversion; savvy; control of consciousness; concentration; logic; courtesy; humanity; objectivity; sequence; need for relationships; penetration; rationality; prudence; self-criticism; contemplation; calm attitude to the conventional; observation; agility; style in communication and expressions – pathetic, dramatic or enthusiastic; subjectivity; propensity to study; propensity to compromise; tact; sociability; precision; attention to the environment; clarity of thinking; sensitivity to “good name”; fast orientation; quick perception; sincerity; clarity;

2) key negative mental traits: indifference to others; volubility; depression; dictation; egocentrism; superiority; ignoring the environment; obsession; excessive self-confidence; excessive volitional control; impudence; lack of objectivity; vagueness of judgments; certain superiority (insufficient depth into the essence of the issue, problem, topic); suspicion, distrust; contempt; need to argue; pretentiousness; coolness; disorder of attention, concentration; difficult to formulate a thought or feeling; difficulties in starting a conversation; contradictory decisions; formalism; painful perception of criticism.

The perspective of the research is to analyze in a comparative aspect the individual-personal and psychophysiological traits of performers of different handwriting samples in order to identify key qualifications characteristic of the type of language personality by profession, age, gender, education, cultural level and more.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Берлов В. Исследование почерка как метод психодиагностики личности. *Вестник Казанского института организации труда*. 1924. № 5. С. 72–79.
2. Гольдберг И. Психология почерка. М., 2008. 256 с.
3. Загнітко А. Теорія лінгвоперсоналогії. Вінниця, 2017. 136 с.
4. Лесовой К. А., Бабарина Н. А., Ермусевич В. В. Использование графологических методов исследования для проведения экспресс-диагностики психологических особенностей человека. К., 1996. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Vnaou_2010_3_28.pdf (дата звернення: 30.01.2022).
5. Лісовий А., Лісовий К. Ваш почерк розповідає про Вас... К., 1993. 48 с.
6. Лісовий А., Лісовий К. Почерк як об’єкт правових досліджень. *Юридичний вісник України*. 1997. № 49. URL: <http://yurvisnyk.in.ua/index.php/arkhiv-nomerov.html> (дата звернення: 30.01.2022).
7. Лісовий А., Лісовий К. Таємниця графології. *Юридичний вісник України*. 1997. № 48. URL: <http://yurvisnyk.in.ua/index.php/arkhiv-nomerov.html> (дата звернення: 30.01.2022).
8. Лісовий К. Діагностування індивідуально-психологічних особливостей особи за її почерком. *Вісник Національної академії оборони*. 2010. № 3 (16). С. 138–142.
9. Лісовий К., Лісовий А. Ваш почерк – Ваша візитна картка. К., 2005. 84 с.
10. Научно-методичні рекомендації з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text> (дата звернення: 30.01.2022).
11. Піддубний Ф. І. Мистецтво читання і тайна почерку. К., 1996. 160 с.
12. Тараненко В. Почерк, портрет, характер. К., 2003. 136 с.
13. Шевченко Л. І., Сизонов Д. Ю. Лінгвістична експертиза. К., 2021. 244 с.

REFERENCES:

1. Berlov, V. (1924). Issledovanie pocherka kak metod psihodiagnostiki lichnosti [The study of handwriting as a method of psychodiagnostics of personality]. *Vestnik Kazanskogo instituta organizacii truda*, 5, 72–79. [in Russian]
2. Gol'dberg, I. (2008). Psihologija pocherka [Psychology of handwriting]. M. [in Russian]
3. Zahnitko, A. (2017). Teoriia lnhvopersonolohii [Theory of linguopersonology]. Vinnytsia. [in Ukrainian]
4. Lesovoj, K. A., Babarina, N. A., Ermusevich, V. V. (1996). Ispol'zovanie grafologicheskikh metodov issledovaniya dlja provedeniya jekspress-diagnostiki psihologicheskikh osobennostej cheloveka [The use of graphological research methods for express diagnostics of psychological characteristics of a person]. K. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Vnaou_2010_3_28.pdf (date of access – 30.01.2022) [in Russian]

5. Lisovyi, A., Lisovyi, K. (1993). *Vash pocherk rozpovidaie pro Vas...* [Your handwriting tells about you...]. K. [in Ukrainian]
6. Lisovyi, A., Lisovyi, K. (1997). *Pocherk yak ob'iekt pravovykh doslidzhen* [Handwriting as an object of legal research]. *Yurydychnyi visnyk Ukrainy*, 49. URL: <http://yurvisnyk.in.ua/index.php/arkhiv-nomerov.html> (date of access: 30.01.2022). [in Ukrainian]
7. Lisovyi, A., Lisovyi, K. (1997). *Taiemnytsia hrafolohii* [The secret of graphology]. *Yurydychnyi visnyk Ukrainy*, 48. URL: <http://yurvisnyk.in.ua/index.php/arkhiv-nomerov.html> (date of access: 30.01.2022). [in Ukrainian]
8. Lisovyi, K. (2010). *Diahnostuvannia indyvidualno-psykholohichnykh osoblyvostei osoby za yii pocherkom* [Diagnosing individual psychological characteristics of a person by his handwriting]. *Visnyk Natsionalnoi akademii oborony*, 3 (16), 138–142. [in Ukrainian]
9. Lisovyi, K., Lisovyi, A. (2005). *Vash pocherk – Vasha vizytna kartka* [Your handwriting is your business card]. K. [in Ukrainian]
10. *Naukovo-metodychni rekomendatsii z pytan pidhotovky ta pryznachennia sudovykh ekspertyz ta ekspertnykh doslidzhen* [Scientific and methodological recommendations on the preparation and appointment of forensic examinations and expert research]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text> (date of access: 30.01.2022). [in Ukrainian]
11. Piddubnyi, F. I. (1996). *Mystetstvo chytannia i taina pocherku* [The art of reading and the secret of handwriting]. K. [in Ukrainian]
12. Taranenko, V. (2003). *Pocherk, portret, harakter* [Handwriting, portrait, character]. K. [in Russian]
13. Shevchenko, L. I., Syzonov, D. Iu. (2021). *Linhvistychna ekspertyza* [Linguistic examination]. K. [in Ukrainian]

UDC 831.111:81'367.355.3

DOI <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2021-15-8>

Svitlana DYSHLEVA

PhD in Philology, Senior Lecturer at the Department Foreign Philology, National Aviation University, 1, Huzara Ave, Kyiv, Ukraine, 03058

ORCID: 0000-0003-4151-0288

Yaroslava KHYZHUN

PhD in Philology, Senior Lecturer at the Department Foreign Languages in Professional Purpose, National Pedagogical Dragomanov University, 9, Pyrohova Str., Kyiv, Ukraine, 02000

ORCID: 0000-0002-1932-6655

To cite this article: Dyshleva, S (2021). Structurno-funksionalni kharakterystyky eliptychnogo rechennia v angliyskii movi [Structural and functional characteristics of an elliptic sentence in English language]. *Current Issues of Foreign Philology*, 15, 49–54, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2021-15-8>

STRUCTURAL AND FUNCTIONAL CHARACTERISTICS OF AN ELLIPTIC SENTENCE IN ENGLISH LANGUAGE

Goal. *The article is devoted to the study of the problem of the functioning of an elliptical sentence in modern English, the study of its structural features and cognitive-communicative characteristics.*

Methodology. *The methods of structural-grammatical, semantic-syntactic, functional-communicative analysis were used in the work which were applied taking into account the organic unity of semasiological and onomasiological principles of interpretation of speech and speech phenomena.*

The scientific novelty *is to prove the integrative nature of the ellipse as a symbiosis of the process and result of harmonization of the form and content of speech messages.*

The starting point of the work is the understanding of the ellipse as one of the active phenomena of syntactic derivation, aimed at simplifying the material structure of the sentence which is based on the ergonomics of the sentence. The result of this process is an elliptical sentence that can be formed on the principles of both paradigm and syntagm. In the first case it is historically systemic, in the second – situationally and contextually determined. It is proved that the syntactic ellipse is a phenomenon of two orders: in it process and result intersect and interact; its procedural side is the cognitive and logical basis for the generation of thought, effective – its compact arrangement in real communication conditions. Elliptical arrangement of a sentence is not involuntary, but in accordance with clearly defined patterns that outline the ways and means of using the sentence in its materially incomplete form without violating the meaning. As a combination of process and result, an elliptical sentence is one of the effective ways to harmonize the form and content of speech messages. The scope of the ellipse in communicatively autonomous units is limited to intra-sentence frames. It is used as a means of enhancing imagery, contrast, expression which contributes to the mental-speech harmonization of the message, the mechanism of which is based on implications. In a discursively related statement the ellipse has an external sentence. Its actualization occurs through integration into supra-phrase unity with its motives, guidelines, tactics and strategies. The most favorable communicative environment for him is conversational, journalistic and advertising discourses.

Conclusions. *The article defines the role and place of the ellipse among related and related phenomena, the means of distinguishing it from them with the subsequent selection of its types, classes and subclasses. Particular attention is paid to linguocognitive modeling of various structures, variants and invariants of elliptical sentences. In terms of functional and communicative perspective, a thorough analysis of elliptical sentences is carried out, taking into account the actual articulation, communicative dynamism and act-speech structure. An elliptical sentence is presented in two modes of its use – as an autonomous predicative unit and as a communicatively connected, in which the use of the ellipse is enhanced by the motives, attitudes and tactical and strategic principles of speech activity.*

Key words: *ellipse, elliptical sentence, syntactic derivation, model, actual articulation, speech act, discours.*

Світлана ДИШЛЕВА

кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри іноземної філології Національного авіаційного університету, 1, просп. Любомира Гузара, м. Київ, Україна, 03058

ORCID: 0000-0003-4151-0288

Ярослава ХИЖУН

кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов за професійним спрямуванням Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова, вул. Пирогова, 9, м. Київ, Україна, 02000
ORCID: 0000-0002-1932-6655

Бібліографічний опис статті: Дишлева, С., Хижун, Я. (2021). Структурно-функціональні характеристики еліптичного речення в англійській мові. *Актуальні питання іноземної філології*, 15, 49–54, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2021-15-8>

**СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ
ЕЛІПТИЧНОГО РЕЧЕННЯ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ**

Мета. Стаття присвячена дослідженню проблеми функціонування еліптичного речення у сучасній англійській мові, вивченню його структурних особливостей та когнітивно-комунікативних характеристик.

Методологія. У роботі використані методи структурно-граматичного, семантико-синтаксичного, функціонально-комунікативного аналізу, що застосовувалися з урахуванням органічної єдності семасіологічного та ономазіологічного принципів інтерпретації мовних і мовленнєвих явищ.

Наукова новизна полягає у доведенні інтегративної природи еліпсису як симбіозу процесу та результату гармонізації форми і змісту мовленнєвих повідомлень.

Вихідною точкою роботи є розуміння еліпсису як одного з активних явищ синтаксичної деривації, спрямованих на спрощення матеріальної структури речення, основою якої складає ергономіка речення. Результатом цього процесу є еліптичне речення, здатне утворюватися на принципах як парадигматики, так і синтагматики. У першому випадку воно є історично системним, у другому – ситуативно і контекстуально обумовленим. Доведено, що синтаксичний еліпсис – феномен двоєдиного порядку: у ньому перетинаються і взаємодіють процес і результат; його процесуальною стороною є когнітивно-логічні основи породження думки, результативною – її компактне аранжування у реальних умовах спілкування. Еліптичне аранжування речення відбувається не мимовільно, а згідно з чітко визначеними зразками, які окреслюють шляхи й способи використання речення у його матеріально неповному вигляді без порушення змісту. Будучи поєднанням процесу й результату, еліптичне речення є одним із дієвих способів гармонізації форми й змісту мовленнєвих повідомлень. Сфера дії еліпсису в комунікативно автономних одиницях обмежується внутрішньореченнєвими рамками. Він використовується як засіб посилення образності, контрастності, експресії, що сприяє мисленнєво-мовленнєвій гармонізації повідомлення, механізм якої базується на імплікації. У дискурсивно зв'язаному висловленні еліпсис має зовнішньореченнєву спрямованість. Його актуалізація відбувається через інтеграцію в надфразову єдність з її мотивами, настановами, тактиками і стратегіями. Найсприятливішим комунікативним середовищем для нього є розмовно-побутовий, публіцистичний і рекламний дискурс.

Висновки. У статті визначено роль і місце еліпсису серед близьких та суміжних явищ, наведені засоби відмежування його від них з подальшим виділенням його типів, класів та підкласів. Особлива увага приділена лінгвокогнітивному моделюванню різних структур, варіантів та інваріантів еліптичних речень. У плані функціонально-комунікативної перспективи здійснений ґрунтовний аналіз еліптичних речень з урахуванням актуального членування, комунікативного динамізму й актомовленнєвої будови. Еліптичне речення подано у двох режимах свого використання – як автономної предикативної одиниці і як комунікативно зв'язаної, у якій використання еліпсису посилюється мотивами, установками і тактико-стратегічними принципами мовленнєвої діяльності.

Ключові слова: еліпсис, еліптичне речення, синтаксична деривація, модель, актуальне членування, мовленнєвий акт, дискурс.

Formulation of the problem. An integral feature of the cognitive-communicative paradigm is that it postulates a holistic consideration of language and its units in the context of thought and speech activity (N. Arutiunova, O. Vorobyova, V. Karasyk, O. Kubriakova, O. Selivanova, I. Shevchenko, D. Blakemore, M. Coulthard, P. Denler, R. Lenecker, J. L. May). The problem of nonverbal reference in syntax is still far from being solved. The appeal to the theoretical achievements of cognitive-discursive linguistics opens new possibilities in the interpretation

of the phenomenon of «ellipse» as a process and as a result of the interaction of explicit and implicit meanings. This raises a number of issues that need to be studied in the light of the current state of linguistic thought. First, despite some advances in linguistics in describing the structural and semantic specifics of the ellipse, there are no scientific papers on the description of its species and types on the material of the English language. Secondly, although the mechanism of production of an elliptical sentence has attracted the attention of many linguists, its cognitive-communicative has

not yet been the subject of special analysis. Third, a special node of the problem is the communicative basis for the production of elliptical structures.

Analysis of recent research and publications. «Ellipsology» acquires a special development in the XIX century when the diversification of scientific approaches to the study of ellipses began – formal-grammatical (K. Becker), proper-grammatical (F. Blatz, J. Grimm), psychological (G. Delbruck, G. Paul) which was supplemented in the twentieth century, semiotic (S. Balli, K. Bühler) and generative (O. Paducheva, F. Droste). However, neither the structuralist, nor the cognitive-communicative paradigm of linguistics has yet developed a unified and consistent view of the syntactic ellipse. It continues to be interpreted within the framework of «completeness / incompleteness of the sentence» and the principle of «reproducibility / non-reproducibility», which determine its broad (L. Barkhudarov, M. Bloch, B. Ilyish, D. Crystal etc.) and narrow (P. Lekant, N. Raevskaya, M. Bryant, G. World etc.) understanding. Disagreements based on these are a constant companion of all ellipsological theories from their inception to the present day. Both broad and narrow understanding of the syntactic ellipse contributed to the development of such aspects as structural typology (D. Gudkov, P. Edborn, Y. Schwartz), the role and place in colloquial speech (M. Alcantra, N. Bertomen), prosodic and stylistic features (R. Duducheva, E. Kovalenko, R. Reznik, E. Trofimova). However, none of the works raised the question of the cognitive-communicative nature of the ellipse. Such intelligence is not provided by special investigations made on the basis of Ukrainian (P. Dudyk), Russian (T. Kolokol'tsov, V. Yurchenko), German (A. Betten, W. Gunther), French (A. Dari, R. Le Bidou) and English (W. Lancher, J. Mercent) languages.

The aim of the work is to study the structural features of the functioning of the elliptical sentence of modern English, as well as to describe its cognitive-communicative potential.

Presenting the main material. In traditional and modern grammatical studies, the ellipse is interpreted as a syntactic universal, based on the operation of reducing structurally and semantically significant components of the sentence within the general trend to simplify the superficial form of speech messages (L. Barkhudarov, M. Bloch, P. Dudyk, B. Ilyish,

P. Lekant, M. Swan, J. Mercent). Syntactic ellipse is a phenomenon of two orders: in it process and result interact and intersect. Its procedural side is the cognitive-semantic principles of thought generation, the result of which is its compact arrangement in real conditions of verbal communication. At the heart of the ellipse is the principle of compactification of predicative units on the basis of ergonomics of speech.

Phenomena of extralinguistic reality, reflected in various structures of thinking, are verbalized according to certain models that reflect the nominative structure of the sentence (I. Vykhovanets, A. Zagnitko, I. Susov, R. Lenecker). According to the eminent linguist P. Lekant, «...linguocognitive arrangement of the ellipse is not arbitrary, but according to clearly defined patterns that reproduce the ways and means of its use in a materially abbreviated form without any violation of propositional content» (Lekant, 1996; Katsnel'son, 1992).

The ellipse of semantics in the sphere of a simple sentence is based on the possibility of omitting the system-relevant components of the sentence, which in different combinations form varieties of the ellipse. The ellipse of predicate semantics is characterized by a certain asymmetry, as it is inherent only in some types of predicates – absolute (*OK, we in place* / A. Hailey) and relative (*Who knew it? – My maid _ _* / R. Chandler), as well as relative dynamic (*He admired his teacher. Michael _ his teacher too* / Daily Mail). The ellipsis of argument semantics is mainly related to their subject types, among which the most actively eliminated are the experimental (*I am Betsy. _ Heard about you from my son* / A. Ahlberg) and the descriptive (*My arm. _ Needs some fixing up* / R. Hogan). Circumstantial arguments are less productive and object arguments are less active. The combined ellipse in the field of a simple sentence has a predicate-argument character and can be both double and triple. The first is the omission of a predicate and one argument (*Where were you? _ _ In my room* / C. Brown), the second – a predicate and two arguments (*Can I see them _ _ Not now* / L. Edmonds).

In a compound sentence there is no rigid causal relationship between its functional-semantic types and the nature of the ellipse of components in subordinately connected parts – the main (*He's a road warrior. _ Thinks he's the only one out*

there / J. Collins) and subcontracting (*A tale-bearer is as bad thief*). The main prerequisite for the use of an ellipse in a complex sentence is its synsemanticity, i.e. the inadequacy of one component without the support of another. An ellipse appears in a complex sentence where there is every possibility for its operative decoding by anaphoric regression. These are sentences that are an introductory component of complex speech acts with verbs of thinking, desire, reasoning (to think, to reckon, to suppose, to assume, to believe, to wish, to want) or formative phrases like to be sure, to be needles, to be glad, to be aware: *_ Reckon, it's a better pill to swallow* / B. Haning; *_ Always sure they've been so clever about the whole thing* / A. Christie.

The number and nature of missing components in an English sentence depends on: a) the position of the component to be ellipsed in a simple sentence; b) from the position of the constructive part of a complex sentence in the sentence whole (Sigal, 2016; Kustova, 2012). The main cognitive prerequisite for syntactic ellipsis is the speaker's assessment of the possibility of adequate decoding of the content reported by his communicative partner. This occurs within the framework of a twofold thinking and speaking guidelines: the speaker's desire to avoid cognitive dissonance and, accordingly, to preserve cognitive consonance. This syncretic intention is the driving force that regulates the omission of meaningful components of both simple and complex sentences.

Articles, auxiliaries, and pronouns are actively reduced in idioms. This often changes the grammatical status of the phraseological unit – the translation of the predicative unit to the nominative category (omission to save in *A stitch in time _ _* turns the proverb *A stitch in time saves nine* into an idiom). It is thanks to the ellipsis, for example, that ten- or nine-word pameias can be reduced by almost half (*Better the devil you know (than the devil you don't)* emotionally significant information).

The same applies to proverbs and sayings, in which the predicative core is subject to simplification processes – predicate, argument, but not both together. Their omission is due to the elliptical impregnation, i. e. regardless of the contextual environment (*A wise man changes his mind, a fool never will _ _*). The most common in these structures is a single, double ellipse. Not

the last place here is occupied by the linear length of the pameia, on which depends the number of omitted constructs: the simpler the material structure, the fewer components it falls; the greater the length of the phraseological unit, the more components can be omitted in it.

In the English folk riddle, the number of more than one omitted component occurs in 80 %, which is explained by its size: the larger the test volume of riddles, the more abbreviated components in it (Cheyf, 1995; Espersen, 1998). (*_ _ Not alive, but _ contains souls* / Plane); *What has six legs, _ _ two heads, _ _ four ears, and _ _ two hands, but _ walks on four feet?*). The latter tend to be used in the form of elliptical splices (several omitted elements in one speech block). In the riddle, the ellipse «works» to reduce the shape while preserving the content to the greatest extent.

Unlike proverbs, sayings and riddles with their folklore origins and anonymous authorship, aphorisms occupy a special place in the pameiofund because they have a specific author. It depends on the appropriateness of the condensed representation of thought in the form of an elliptical sentence. It is not so much ergonomic considerations that work here as accuracy and imagery. Eidemic motivation of the author with maximum focus on clusters of essential information allows to compress the material form of the aphorism without any destruction of its propositional content (*Pride breakfasted with plency, _ dined with novelty, and _ supped with infany* / B. Franklin). The defining feature of aphorisms is the fact that they tend to minimize the omitted components, while riddles – to maximize. The scope of the ellipse in pameias does not go beyond the sentence, but is inside it, resulting in an extract of thought, which takes the form of a brilliantly sharpened and perfected sentence, the concentration of meaning in which reaches its apogee.

The ellipse in discursively related statements has syntagmatic origins. Discursively conditioned use of an elliptical sentence is enhanced by motives, instructions and tactical and strategic principles of verbal activity. Last but not least, it is determined by ergonomic factors – the desire of the language personality to materially simplify the design of their messages and, as a consequence, to save speech effort and language resources. The most favorable communicative environment for him is conversational, journalistic and advertising

discourses. The most commonly used ellipse is in conversational-domestic discourse, which is largely due to the illocutionary – perlocutionary specifics of the latter: unpreparedness, spontaneity, arbitrariness, expressiveness (*What did Nona say? __ Not a word __ Not even to Dickie? – Do you and Dickie? – Do you and Dickie? talk about it? – __ Never – Don't you think you should __? / W. Hornsby*) languages reflected in the hierarchy of semantic relations.

In second place on the use of elliptical sentences is the journalistic discourse, which is formed mainly due to the high degree of suggestive and persuasive influence on the collective addressee, as well as the ability to absorb some essential properties of other types and kinds of speech. Headlines are a particularly favorable environment for the ellipse, where it is one of the most effective means of unraveling sentence matter and removing redundancy (*_ Tortured by evil gang / The Sun; __ Still on the sidelines / Daily Mail*).

The use of elliptical sentences in advertising discourse ranks third. This is explained not by the fact that the ellipse is used less often, but by the fact that this type of speech activity is less represented in the socio-cultural space of communication compared to conversational and domestic and journalistic. The production and use of the ellipse in discourse has predominantly external sentence origins. Verbal arrangement of voice messages in advertising communication is carefully considered in view of their perlocutionary effect, which requires

a balance of propositional content and verbal means: (*_ _ Captured _ _ Ten times more moisture than a moisturizer _ / OK*). Ellipse and discourse interact on the principle of means and environment: ellipse is an established means of creating brevity, discourse – a favorable environment for the compression of verbal means.

Conclusions. Ellipse is a syntactic derivation phenomenon based on the process of reduction / truncation of material components of a sentence based on the principles of speech ergonomics and associated with the desire of the language personality to harmonize their speech messages by unbundling them. An elliptical sentence can be produced on the principles of both paradigmatics and syntagmatics. Both of them result in non-verbal reference – omission of the constructive component of the sentence without violating its propositional and intentional content. As a phenomenon of the cognitive-communicative order, the syntactic ellipse arises and is produced according to the dialectical law of unity and the struggle of opposites. Such syncretism is a reflection of the contradiction between the form of the syntactic unit and its content, which results in non-verbal reference. A systemological view of the cognitive-communicative potential of the elliptical sentence of the English language may in the future become the basis for linguistic-pragmatic, stylistic, synergistic study of such a universal phenomenon as syntactic lacunarity generated by compression, reduction, partition, purposefully contribution.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вихованець І. Р. Нариси з функціонального синтаксису української мови. К. : Наук. думка, 2004. 222 с.
2. Дари А. С. Импликация, эллипсис и другие смежные явления. Кишинев : Изд-во ШТИИИИЦА, 2006. 64 с.
3. Кацнельсон С. Д. Типология языка и речевое мышление. Л. : Наука, 1992. 216 с.
4. Кустова Г. И. Типы эллиптических предложений. Русский язык сегодня. М. : Институт русского языка им. В. В. Виноградова РАН, 2012. 277 с.
5. Лекант П. А. Эллипсис как проблема синтаксиса и фразеологии. М. : Прогресс, 1996. 344 с.
6. Потебня А. А. Мысль и язык. К. : СИНТО, 1993. 192 с.
7. Сигал К. Я. Эллипсис как речевой процесс. *Вопросы психолингвистики*. 2016. № 1. С. 209–217.
8. Факторович А. Л. Выражение смысловых различий посредством эллипсиса. Харьков: ОКО, 2011. 88 с.
9. Чейф У. Значение и структура языка. М. : Прогресс, 1995. 432 404 с.
10. Эсперсен О. Философия грамматики. М. : Изд-во иностр. лит., 1998.

REFERENCES:

1. Vykhovanets, I. R. (2004). *Narysy z funktsional'nogo syntaksysu ukrains'koi movy* [Essays from the functional syntax of the Ukrainian language]. K. : Nauk. dumka, 222.
2. Dari, A. S. (2006). *Implikatsya, ellipsis i drugie smekhnye yavleniya* [Implication, ellipsis and other related phenomena]. Kishiniev : Izd. SHTIINTSA, 64.

3. Katsnel'son, S. D. (1992). Tipologiya yazyka i rechevoie myshlenie [Typology of language and speech thinking]. Л. : Nauka, 216 s.
4. Kustova, G. I. (2012). Tipy ellipyicheskikh predlozhenii. Russkii yazuk segodnia [The types of the elliptical sentences. Russian language today]. М. : Institut russkogo yazyka im. V. V. Vinkgradova RAN. 277.
5. Lekant, P. A. (1996). Ellipsis kak problema sintaksisa i frazeologii [Ellipsis as the of syntax and phraseology]. М. : Progress, 344.
6. Potebnia, A. A.(1993). Mysl' i yazyk [Thought and language]. К. : SINTO, 192.
7. Sigal, K. Ya. (2016). Ellipsis kak rechevoi protsess [Ellipsis as a speech process]. *Voprosy psicholingvistiki*. № 1. 209–217.
8. Faktorovich, A. L. (2011). Vyrachenije smyslovykh razlichii posredstvom ellipsisa [Expression of semantic differences by means of an ellipsis]. Khar'kov : Oko, 88.
9. Espersen, O. (1998). Filosofiya grammatiki [Phylosophy of grammar]. М. : Izd.-vo inostr. lit., 404.
10. Cheyf, W. (1995). Znachenije i struktura yazyka [Meaning and the structure of language]. М. : Progress, 432.

УДК 811.111–342

DOI <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2021-15-9>

Наталія КОВАЛЬ

кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов гуманітарних факультетів, Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, вул. Дворянська, 2, 65082

ORCID: 0000-0003-3976-8503

Бібліографічний опис статті: Коваль, Н. (2021). Вікові кореляти ритму. *Актуальні питання іноземної філології*, 15, 55–65, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2021-15-9>

ВІКОВІ КОРРЕЛЯТИ РИТМУ

Дане дослідження є аналізом вікових змін мовного ритму американців, експериментальна частина якого присвячена розгляду низки тих просодичних характеристик, що утворюють мовленнєвий ритм. Мета роботи – виявити вікові особливості ритмічної організації висловлювання в американському варіанті англійської мови у представників різних вікових груп та довести, що ритм мови людини змінюється з віком, а також визначити внутрішній взаємозв'язок між мовленнєвим ритмом та основними етапами розвитку та соціалізації особистості.

Матеріалом дослідження слугували аудіозаписи спонтанного діалогічного мовлення жителів США. Звуковий матеріал є репліками 60 американців, збалансованих по гендеру (30 жінок та 30 чоловіків), які представляють три вікові групи: молодий вік, середній вік, старший вік.

Актуальність цього дослідження полягає в необхідності вивчення ритміко-темпоральних характеристик американської діалогічної мови та виявлення зв'язку просодичних характеристик мовленнєвого ритму з таким природним біологічним фактором, як вік мовця, якому супроводжує накопичення соціального досвіду мовленнєвого спілкування, що в цілому визначає вікову соціальну варіативність мови. Ритм англійської мови пов'язаний безпосередньо з акцентуацією, яка забезпечує виділення наголошеного голосного як найінформативнішу частину наголошеного складу, сприяючи впізнаванню слів у потоці мови та розумінню сенсу висловлювання.

У ході цього дослідження було розглянуто три просодичних параметра – тривалість, чот та інтенсивність на матеріалі 60 інформантів, що дозволяє отримати досить достовірні дані з точки зору статистики.

Результати цього дослідження свідчать про певну зміну мовленнєвого ритму протягом життя людини. Ритмічна організація мови американських чоловіків та жінок з віком зазнає різних змін: зі збільшенням віку інформантів зростають значення показників середньої тривалості ритмічної групи та наголошеного складу, а також збільшується співвідношення тривалості наголошеного складу по відношенню до ненаголошених складів. З віком і у чоловіків, і у жінок відбувається розширення інтервалу чот та збільшення значень індексу варіативності чот макс. Все це свідчить про зміну ритмічної організації мови протягом життя: мовний ритм американців із віком стає більш акцентним.

Ключові слова: тривалість, чот, інтенсивність, акцентуація, ритм, просодія, наголошений голосний, виділення.

Nataliia KOVAL

PhD in Philology, Associate Professor of the Department of Foreign Languages for the Humanities. Faculty of Romance and Germanic Languages, I. Mechnikov Odessa National University, Dvoryans'ka Street, 2, 65082

ORCID: 0000-0003-3976-8503

To cite this article: Koval, N. (2021) Vikovi korrelyaty rytmu [Age correlates of rhythm]. *Current Issues of Foreign Philology*, 15, 55–65, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2021-15-9>

AGE CORRELATES OF RHYTHM

This study is an analysis of age-related changes in the language rhythm of the Americans, the experimental part of which is devoted to a number of prosodic characteristics that form the speech rhythm. The aim of the work is to identify the age features of rhythmic organization of speech in American English in different age groups and to prove that the rhythm of human language changes with age, as well as to determine the internal relationship between speech rhythm and the main stages of personality development and socialization.

The material of the study was audio recordings of spontaneous dialogic speech of the US residents. The material is gender-balanced (30 women and 30 men), which represent three age groups: young age, middle age, older age. The relevance of this study is the need to study the rhythmic and temporal characteristics of American dialogic language

and identify the relationship of prosodic characteristics of speech rhythm with such natural biological factor as the age of the speaker, which accompanies the accumulation of social experience. The rhythm of the English language is directly related to the accentuation, which provides the emphasis of the stressed vowel as the most informative part of the stressed syllable, helping to recognize words in the flow of language and understand the meaning of expression.

In the course of this study, three prosodic parameters were revealed – duration, the frequency of the main tone and intensity on the basis of 60 informants, which allows to obtain fairly reliable data in terms of statistics. The results of this study indicate a certain change in speech rhythm during a person's life. The rhythmic organization of the language of American men and women with age undergoes various changes: as the age of informants increases, the values of the average duration of the rhythmic group and stressed syllable increase, and the ratio of stressed syllable duration to unstressed syllables increases. With age, both men and women expand the interval of the frequency of the main tone. All this indicates a change in the rhythmic organization of the language throughout life: the language rhythm of the Americans with age becomes more pronounced.

Key words: *duration, the frequency of the main tone, intensity, accentuation, rhythm, prosody, stressed vowel, emphasis.*

Дане дослідження є аналізом вікових змін мовного ритму американців, експериментальна частина якого присвячена розгляду низки тих просодичних характеристик, що утворюють мовленнєвий ритм. Під мовленнєвим ритмом авторка дослідження розуміє періодичність подібних та порівнянних мовленнєвих одиниць, яка утворюється всіма компонентами просодії – висотним, силовим та темпоральним (Андросова, 2013; Balsis, Carpenter, 2006, p. 80).

Мета роботи – виявити вікові особливості ритмічної організації висловлювання в американському варіанті англійської мови у представників різних вікових груп та довести, що ритм мови людини змінюється з віком, а також визначити внутрішній взаємозв'язок між мовленнєвим ритмом та основними етапами розвитку та соціалізації особистості.

Предмет вивчення цього дослідження – зміни характеристик мовленнєвого ритму носіїв американського варіанта англійської мови залежно від віку. **Об'єктом** дослідження є зразки мови 60 жителів США, взяті з лінгвістичного корпусу американської діалогічної мови та нормовані за віком та гендером. **Матеріалом** дослідження слугували аудіозаписи спонтанного діалогічного мовлення жителів США. Звуковий матеріал є репліками 60 американців, збалансованих по гендеру (30 жінок та 30 чоловіків), які представляють три вікові групи: молодий вік, 22–40 років (20 осіб), середній вік, 41–60 років (20 осіб), старший вік, 61–70 років (20 осіб).

Актуальність цього дослідження полягає в необхідності вивчення ритміко-темпоральних характеристик американської діалогічної мови та виявлення зв'язку просодичних характеристик мовленнєвого ритму з таким природним біологічним фактором, як вік мовця, якому супроводжує накопичення соціального досвіду

мовленнєвого спілкування, що в цілому визначає вікову соціальну варіативність мови.

Ритм англійської мови пов'язаний безпосередньо з акцентуацією, яка забезпечує виділення наголошеного голосного як найінформативнішу частину наголошеного складу, сприяючи впізнаванню слів у потоці мови та розумінню сенсу висловлювання (Потапов, 2014; Дубинко, 1982; Алексієвиць, 2018).

У роботі, таким чином, ми виходимо з розуміння ритму не тільки як засобу, що структурує та організує зливу мову, а й у разі такторахуочого (акцентного) ритму, як засобу акцентного виділення наголошених складів, що сприяє впізнаванню слів та розумінню сенсу мови. Крім того, в роботі показано, що ритм як характеристика мовлення має індексну інформацію не тільки щодо ритмічного типу мови в цілому, але і щодо віку і статі мовця. Характер ритмічної організації мови відображає ступінь сформованості фонологічної системи промовця, включаючи її просодичну підсистему, певний етап її розвитку та оптимізації, що сприяє мовленнєвої комунікації.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Довгий час вивчення ритму прозового мовлення спиралося на обчислення акустичного параметра тривалості, який лежав в основі поняття ізохронності (Потапов, 2014) або відсутності такої (Романова, 2010), на якому заснована скалярна теорія мовленнєвого ритму (Рибіна, 2004; Гертнер, 1985), а також на підставі якого лінгвісти визначали різні математичні кореляції мовленнєвого ритму та ступінь варіативності окремих ритмічних одиниць (Hoequist, 1983; Gibbon, Gut, 2001; Kohler, 2009. и др.). Згодом окремі вчені поряд з параметром тривалості для визначення ритмічних особливостей мови досліджували також просодичні показники інтенсив-

ності та ЧОТ (Алексієвиць, 2018, 2002; Калита 2007, 2018; Тихоніна, 2015; Бабушкіна 2015).

Справжнє дослідження з виявлення ритмічних особливостей мовлення американців різного віку спирається на аналіз трьох основних просодичних параметрів – тривалості, чот та інтенсивності, оскільки у формуванні ритму, на думку автора дослідження, беруть участь всі компоненти просодії. Інтонаційна група в цьому дослідженні позначає особливу моленеву одиницю, що відповідає смислової групі, яка «розглядається з боку її інтонаційної організації» (Багмут 1994, с. 161); таким чином, термін «інтонаційна група» є синонімом таких понять, як «синтагма» та «смилова група» і є «мінімальною інтонаційно-смиловою єдністю» (Торсуєв, 1960; Багмут, 1994).

Ритмічна група в розумінні автора дослідження – це «єдність наголошеного складу та ненаголошених складів, що примикають до нього» (Блохіна, Потапова, 1970; Бондарко, 1981). У роботах різних лінгвістів ця одиниця має низку інших назв: фонетичне слово, акцентна група, ритмічна структура, такт, стопа. (Chambers, Trudgill, Schilling-Estes, 2002).

Під наголошеним складом у цьому дослідженні розуміється склад, виділений на фоні інших складів за допомогою динамічного, висотного та тимчасового компонентів (Волошин, Грігорян, 2011). До наголошених складів відносяться як акцентовані склади (що містять у собі зміну мелодійного контуру), так і наголошені склади, які промовляються на рівному мелодійному рівні за допомогою інших просодичних параметрів (Beck, 2010, p. 155).

У ході цього дослідження було розглянуто три просодичних параметра – тривалість, чот та інтенсивність на матеріалі 60 інформантів, що дозволяє отримати досить достовірні дані з точки зору статистики. Результати електронно-акустичного аналізу свідчать, що з віком і у жінок, і у чоловіків відбувається невелике збільшення тривалості ритмічної групи.

Основний матеріал дослідження. Тривалість. Показники за трьома віковими групами розподілилися таким чином: жінки 473-523-574 мс, чоловіки 486-497-521 мс. Дисперсійний аналіз говорить про статистично незначущі зміни значень тривалості ритмічної групи залежно від фактора «вік» поряд з фактором «гендер» (0,067 та 0,259 відповідно).

Проте, проаналізувавши жіночі показники окремо від чоловічих за допомогою однофакторного дисперсійного аналізу, можна говорити про статистично значущі зміни тривалості ритмічної групи в жіночій групі (3,089; 0,06). Середня тривалість наголошеного складу також зростає із збільшенням віку інформантів і, як видно з таблиці 1, цей показник у жінок трохи більший, ніж у чоловіків, що підтверджується результатами дисперсійного аналізу (фактори «вік» та «гендер»), що свідчать про статистично значущі зміни показників тривалості ударного складу зі збільшенням віку (8,13; 0,003) та залежно від статі мовця.

Таблиця 1

Середня тривалість наголошеного та ненаголошених складів (мс) та їх співвідношення у мовленні інформантів трьох вікових груп

	Молодий вік		Середній вік		Старший вік	
	наголошених	ненаголошених	наголошених	ненаголошених	наголошених	ненаголошених
жінки	251	183	274	183	296	197
	1.5:1		1.64:1		1.52:1	
чоловіки	234	171	268	181	277	172
	1.43:1		1.58:1		1.69:1	

Аналіз середньої тривалості ненаголошеного складу показав відсутність вікових змін даного показника і у чоловіків, і у жінок (0,71; 0,612), а також наявність гендерних відмінностей – у жінок середня тривалість ненаголошеної мови виявилася значно більшою, ніж у чоловіків (5.33; 0.058). Порівнюючи структурні одиниці ритмічної групи, відзначимо, що тривалість наголошеного складу завжди буде більшою за середню тривалість ненаголошених складів, що становлять ритмічну групу, оскільки тривалість є одним з параметрів, що утворюють виділення одних елементів мови на тлі інших. Тим не менш, говорячи про структуру ритмічної групи у віковому аспекті, можна спостерігати незначне збільшення співвідношення тривалості наголошеного та середнього ненаголошеного складів на користь наголошеного. Дисперсійний аналіз із факторами «вік» та «гендер» показав статистично незначну зміну даного співвідношення залежно від віку інформантів (3.32; 0.112) та відсутність впливу

на зміну показників співвідношення «наголошений склад: середній ненаголошений склад» гендерного фактора (0.15; 0.839). В результаті дослідження параметра тривалості ритмічних груп та складів було доведено наявність значного збільшення тривалості наголошеного складу у чоловіків та жінок із збільшенням віку. За умови, що тривалість ненаголошеного складу за результатами аналізу не змінюється, логічно припустити, що середня тривалість ритмічної групи з віком також буде збільшуватися. Однак результати статистичного аналізу були неоднозначними: кореляційний аналіз підтвердив наявність вікових змін у тривалості ритмічної групи у всіх інформантів, а дисперсійний аналіз показав значне збільшення середньої тривалості ритмічної групи тільки у жіночій групі інформантів, у той час як наявність цих змін у всіх інформантів була у вигляді слабкої тенденції з ймовірністю помилки у 7 %.

Таку ж тенденцію можна спостерігати і в змінах параметра співвідношення середньої тривалості наголошеного складу до середньої тривалості ненаголошеного складу, яке має зростати разом із доведеним збільшенням середньої тривалості наголошеного складу. Проте, збільшення цього співвідношення з віком є лише тенденцією, оскільки ймовірність помилки цього припущення становить також 7 %. Значні гендерні відмінності виявилися у більших значеннях середньої тривалості наголошеного та ненаголошеного складів у жінок у порівнянні із показниками чоловіків.

Параметр чот. Просодична виділеність наголошених складів на тлі ненаголошених як основа акцентного ритму утворюється як за допомогою збільшеної тривалості одних складів на тлі інших, а й за рахунок таких акустичних параметрів, як чот та інтенсивність. Результати аналізу значень чот у наголошених та ненаголошених складах, представлених у таблиці 2, виявляють кілька тенденцій. По-перше, значення чот макс більше в наголошеному складі, ніж у ненаголошеному у всіх вікових групах і у чоловіків, і у жінок, що обумовлено самою природою явища наголосу. По-друге, значення чот макс вище у жінок і в наголошених, і в ненаголошених складах у всіх вікових групах порівняно з аналогічними показниками чот у чоловіків. По-третє, аналізуючи вікові зміни значень чот в наголошених складах, відзначимо змен-

шення середнього значення даного акустичного параметра у жінок із збільшенням віку (див. таблицю 2), тоді як у чоловіків максимальне значення чот з'являється в середньому віці як період найактивнішого життя людини. Тенденція до поступового зниження рівня чот у чоловіків та жінок до досягнення ними зрілого віку вже відзначалася в роботах (Лисичкіна, 2010).

Таблиця 2

**Середні значення чот макс (Гц)
у наголошених та ненаголошених складах
у мовленні інформантів трьох вікових груп**

	Молодий вік		Середній вік		Старший вік	
	наголошений	ненаголошений	наголошений	ненаголошений	наголошений	ненаголошений
жінки	265	251	257	231	234	208
чоловіки	151	145	158	158	154	136

Отримані дані про гендерні та вікові відмінності у значеннях ЧОТ макс є статистично значущими, що підтверджують результати дисперсійного аналізу, що свідчать про значні зміни показників чот макс у наголошених складах залежно від віку та статі мовця (фактор «вік» 4.05; 0.063; фактор «гендер» 197.8).

Необхідно відзначити, що, незважаючи на те, що максимальні значення даного параметра виявилися у чоловіків середнього віку, цей факт не знайшов підтвердження результатів статистичного аналізу. Однофакторний дисперсійний аналіз, проведений окремо на чоловічих показниках чот макс в наголошених складах, показав відсутність значних змін даного параметра, пов'язаних із збільшенням віку інформантів. У той самий час аналогічний аналіз жіночих показників виявив наявність значних змін чот макс в наголошених складах зі зміною віку американок (фактор «вік» 4.652; менше 0,04).

Цей факт свідчить про те, що зменшення значень чот з віком відбувається, переважно, у жіночій групі інформантів, однак, ці зміни є досить суттєві та дозволяють зберегти значущість вікових змін чот і під час аналізу всієї групи інформантів (жінок та чоловіків разом).

Аналіз значень чот макс у ненаголошених складах виявив подібні результати: згідно з дисперсійним аналізом, значення чот макс зменшуються із збільшенням віку інформантів; показники чот макс у жінок набагато вищі, ніж

у чоловіків. Таким чином, зменшення значень чот макс зі збільшенням віку мовців присутнє і в наголошених, і в ненаголошених складах, що підтверджує збереження контрасту між наголошеними та ненаголошеними складами. Варто зазначити, що цей контраст між наголошеним та ненаголошеним складами за показником максимальної чот у складі не тільки зберігається з часом, але й посилюється із збільшенням віку інформантів, про що засвідчують результати кореляційного аналізу.

Кореляційний аналіз параметра чот. Параметр чот мін в наголошених та ненаголошених складах був зафіксований для подальшого обчислення інтервалу чот (див. таблицю 3), проте, можна відзначити наявність тенденції зменшення його значення і в наголошених, і в ненаголошених складах з віком незалежно від гендерної приналежності інформантів та без виділення показників чоловіків у середньому віці. Дисперсійний аналіз значень чот мін в наголошених та ненаголошених складах підтвердив наявність значних змін даного параметра в залежності від віку та статі мовця. Показник чот мін зменшується із збільшенням віку інформантів як в наголошених (10.03; менше 0.040), так і в ненаголошених складах (15.3; менше 0.076) і залежить від статі мовця – показники чоловіків закономірно нижчі ніж показники жінок як в наголошених (247.87), так і в ненаголошених складах (273.45). Однак необхідно зазначити, що дані результати не можуть бути достатньо достовірними, так як статистичний аналіз виявив значну взаємодію між віковим та гендерним факторами в обох типах складів. Присутність значної взаємодії факторів у цьому випадку означає, що вікові та гендерні зміни показника чот мін відбуваються у взаємодії, що знижує значущість результатів, отриманих раніше окремо по кожному фактору.

Що ж до співвідношення значень чот мін в наголошеному та ненаголошеному складах, статистичний аналіз не виявив значного збільшення цього співвідношення з віком. Результати обчислення інтервалу чот (див. таблицю 4) в наголошених та ненаголошених складах виявили значне розширення інтервалу чот в наголошених складах, яке пов'язане із збільшенням віку як у жінок, так і у чоловіків. Дисперсійний аналіз показав наявність значних змін даного параметра під впливом фактора «вік» (4.58;

менш 0,09) за відсутності впливу гендерного фактора на дані показники (0.35; 0.709). В ненаголошених складах інтервал чот також значно розширюється зі збільшенням віку інформантів та змінюється під впливом гендерного фактора – у жінок інтервал чот у ненаголошених складах трохи ширший, ніж у чоловіків.

Таблиця 3

**Середні значення чот мін (Гц)
в наголошених та ненаголошених складах
у мовленні інформантів трьох віків**

	Молодий вік		Середній вік		Старший вік	
	наголошених	ненаголошених	наголошених	ненаголошених	наголошених	ненаголошених
жінки	214	199	196	185	179	169
чоловіки	132	121	123	108	122	113

Таблиця 4

**Інтервал чот в наголошених
та ненаголошених складах (пт) у мовленні
інформантів трьох вікових груп**

	Молодий вік		Середній вік		Старший вік	
	наголошених	ненаголошених	наголошених	ненаголошених	наголошених	ненаголошених
жінки	4.5	3.8	3.8	4.3	5.1	5.8
чоловіки	2.9	4.2	4.2	3.9	4.6	3.9

Длзх-----3 точки зору ритмічної групи як одиниці ритму, заснованої на контрасті значень акустичних параметрів між наголошеним та ненаголошеними складами, отримані значення інтервалу чот не підтверджують участі даного показника в утворенні виділення наголошеного складу мови на тлі ненаголошеного із збільшенням віку інформантів, тоді як контраст значень інтервалу чот між наголошеним та ненаголошеним складами в кожній віковій групі залишається незначним. Необхідно відзначити наявність вікових змін у значеннях даного параметра – із збільшенням віку відбувається розширення інтервалу чот і у чоловіків, і у жінок, як в наголошених, так і в ненаголошених складах, що свідчить про вдосконалення навичок говоріння у старшого покоління в порівнянні з молоддю. Збільшення інтервалу чот у інформантів середнього та старшого покоління, ймовірно, компенсує пов'язане із збільшенням віку, зменшення значень чот макс.

Середні значення параметра інтенсивності. Ще одним акустичним параметром, що бере участь в оформленні просодичної організації ритмічної групи, є інтенсивність. При зіставленні різних мов та діалектів на Британських островах з метою виявлення особливостей їхньої ритмічної організації, використовував значення інтенсивності як основний параметр для розрізнення вокальних та невокальних інтервалів (Шевченко, 2015; Allen, 1980; Шахбагова, 1992). У ході дослідження показників максимальної інтенсивності в наголошених та ненаголошених складах був виявлений значний контраст між значеннями даного параметра на користь наголошеного складу, так як інтенсивність, поряд з такими параметрами, як чот та тривалість, також бере участь у формуванні виділення тієї або іншої одиниці мовленнєвого ритму. Важливо відзначити, що співвідношення значення максимальної інтенсивності в наголошеному складі по відношенню до того ж значення в ненаголошеному складі не тільки зберігається, а й збільшується із збільшенням віку мовця. Результат дисперсійного аналізу свідчить про значну зміну цього співвідношення під впливом вікового фактора (6.30; менш 0.09). Проте ця тенденція не підтверджується під час кореляційного аналізу. Вікові зміни показників максимальної інтенсивності окремо в наголошених та ненаголошених складах виявилися мінімальними і статистично незначними, як і гендерні відмінності значень даного параметра (див. таблицю 5).

Значення показників мінімальної інтенсивності були обчислені для знаходження інтервалу інтенсивності в наголошених та ненаголошених складах (див. таблицю 6), однак вони також були статистично перевірені на наявність вікових та гендерних змін. Результати дисперсійного аналізу не виявили жодних відмінностей, пов'язаних з віком або статтю мовців у показниках мінімальної інтенсивності, ні в наголошених складах, ні в ненаголошених складах.

Що стосується контрасту значень мінімальної інтенсивності в наголошених та ненаголошених складах, то він присутній на користь наголошеного складу, як і для інших акустичних параметрів, сприяючи утворенню виділеності сильних елементів мовлення, на тлі слабких неакцентованих. Порівняно з даними за

максимальною інтенсивністю, співвідношення «мінімальна інтенсивність в наголошеній мові: мінімальна інтенсивність у ненаголошеній мові» не збільшується з віком, про що говорять результати дисперсійного аналізу (1.89; 0.195). Проте за даними кореляційного аналізу, існує значний взаємозв'язок між цим співвідношенням та віком інформантів: із збільшенням віку співвідношення значення мінімальної інтенсивності в наголошеному складі до значення даного параметра в ненаголошеному, в мові американців збільшується.

Таблиця 5

Середні значення Інт макс (дБ)**в наголошених та ненаголошених складах у чоловіків та жінок трьох вікових груп**

	Молодий вік		Середній вік		Старший вік	
	наголо-шений	ненаголо-шений	наголо-шений	ненаголо-шений	наголо-шений	ненаголо-шений
жінки	69.1	67.9	69.6	64.3	68.2	62.1
чоловіки	62.3	59.3	70.1	69.1	70.3	67.2

Таблиця 6

Середні значення Інтмін (дБ) в наголошених та ненаголошених складах у чоловіків та жінок трьох вікових груп

	Молодий вік		Середній вік		Старший вік	
	наголо-шений	ненаголо-шений	наголо-шений	ненаголо-шений	наголо-шений	ненаголо-шений
жінки	51.2	56.7	62.7	56.3	62.4	53.8
чоловіки	58.4	54.6	58.1	64.3	57.4	56.3

Значення показників інтервалу інтенсивності в наголошених та ненаголошених складах, представлені в таблиці 7, визначалися шляхом різниці максимальних та мінімальних значень даного параметра в кожному складі. Інтерпретація результатів дисперсійного аналізу для значень інтервалу інтенсивності у чоловіків та жінок у трьох вікових групах залежить від наявності такого параметра, як взаємодія двох факторів – віку та гендеру.

Таким чином, інтервал інтенсивності в наголошеному складі менший у жінок молодого та середнього віку в порівнянні із чоловіками тих же вікових груп (17.3 дБ; 17.8 дБ – у жінок; 21.3 дБ; 20.9 дБ – у чоловіків молодого та середнього покоління відповідно), але більше у жінок

похилого віку, ніж у літніх чоловіків (21.6 дБ) – у жінок, 19.9 дБ – у чоловіків).

Та ж картина результатів спостерігається і в значеннях інтервалу інтенсивності в ненаголошеному складі: значення даного показника менше у жінок молодого та середнього віку в порівнянні з чоловіками тих же поколінь (18.7 дБ; 17.5 дБ – у жінок; 22.7 дБ; 21.1 дБ – у чоловіків молодого та середнього поколінь відповідно) та більше у жінок похилого віку порівняно з літніми чоловіками (24.2 дБ – у жінок; 21.8 дБ – у чоловіків).

Таблиця 7

Інтервал інтенсивності в наголошених та ненаголошених складах у чоловіків та жінок трьох вікових груп (дБ)

	Молодий вік		Середній вік		Старший вік	
	наголошених	ненаголошених	наголошених	ненаголошених	наголошених	ненаголошених
жінки	17.3	18.7	17.8	17.5	21.6	24.2
чоловіки	21.3	22.7	20.9	21.1	19.9	21.8

Оскільки статистичне значення взаємодії факторів дуже велике у дослідженні показників інтервалу інтенсивності в обох типах складів, розгляд впливу окремо вікового та гендерного факторів на значення параметра інтервалу інтенсивності в наголошених та ненаголошених складах не є можливим, так як за наявності сильної взаємодії результати обчислень окремо за наявними факторами стають статистично незначущими. Контраст значень інтервалу інтенсивності в наголошеному та ненаголошеному складах, як видно з таблиці 7, присутній не завжди на користь наголошеного складу: лише показники чоловіків середнього віку відповідають уявленням про те, що в наголошеному складі значення просодичних параметрів повинні бути більшими, ніж у ненаголошеному складі. У промові жінок та чоловіків молодого та старшого покоління великі значення інтервалу інтенсивності можна спостерігати в ненаголошених складах. Відповідно до статистичного аналізу, відмінності значень інтервалу інтенсивності в наголошених та ненаголошених складах є незначними, тобто немає підтвердження наявності контрасту між наголошеними та ненаголошеними складами за даним параметром, так само як і не спостерігається

збільшення даного контрасту із збільшенням віку інфор.

Висновки. У цій роботі було вивчено вплив віку інформантів на варіювання способів виділення найбільш інформативних акцентованих складів в американській розмовній мові, а також позитивний вплив комунікативного досвіду на лінгвістичні навички, які з віком розвиваються та оптимізуються на тлі фізіологічного спаду в організмі. Статистичні тести підтвердили значущість наступних показників посилення ознак акцентного ритму з віком: 1) збільшення тривалості наголошених складів з віком, що свідчить про уповільнення темпу промови в міру збільшення віку, а також наявність компресії ненаголошених складів; 2) виділеність наголошених складів на тлі ненаголошених складів у мові із віком підтримується за допомогою збереження контрасту за тривалістю та збільшується за рахунок максимальних параметрів чот та інтенсивності; 3) збільшення діапазону голосу при зниженні максимальних показників чот: з віком діапазон чот (у півтонах) розширюється за рахунок використання нижчого регістру, що також дозволяє зберігати та посилювати контраст між наголошеними та ненаголошеними складами; 4) збільшення варіативності максимальних показників чот: незважаючи на загальне зменшення значень показників чот з віком, варіативність значень даного параметра збільшується, причому основна частина змін відбувається в середньому віці, тоді як у промові американців старшого покоління, рівень варіативності параметра ЧОТ залишається відносно незмінним.

Таким чином, дослідивши структуру ритмічної групи та складових її складів, ми довели наявність ефекту виділеності наголошених складів на тлі ненаголошених, яка досягається за допомогою декількох акустичних параметрів: значення тривалості, чот макс та Інт макс в наголошеному складі завжди більше значень тих же параметрів у ненаголошеному складі, а співвідношення тривалості наголошених складів та середньої тривалості ненаголошених складів ритмічної групи присутнє завжди на користь наголошеного складу. Чергування ритмічних груп та наголошених складів становить основу акцентного ритму, а самі склади і ритмічні групи є елементами, які входять у ієрархію різних одиниць, що у формуванні мовлен-

невого ритму, виділення яких досягається за допомогою всіх показників просодії.

Результати цього дослідження свідчать про певну зміну мовленнєвого ритму протягом життя людини. Ритмічна організація мови американських чоловіків та жінок з віком зазнає різних змін: зі збільшенням віку інформантів зростають значення показників середньої тривалості ритмічної групи та наголошеного складу, а також збільшується співвідношення тривалості наголошеного складу по відношенню до ненаголошених складів. З віком і у чоловіків, і у жінок відбувається розширення інтервалу чот та збільшення значень індексу варіативності чот макс. Жіноча мова в міру дорослішання інформантів характеризується зменшенням значень індексу парної варіативності для тривалості ритмічних груп та значень чот макс в наголошених та ненаголошених складах. І чоловіки, і жінки з віком демонструють зменшення значень чот мін. Все це свідчить про зміну ритмічної організації мови протягом життя: мовний ритм американців із віком стає більш акцентним.

Викладені дані та їх інтерпретація мають безперечну важливість для соціофонетики, в рамках якої відбувається постійний від-

бір методів збору матеріалу, пошук надійних методик обробки отриманих даних. Так, зокрема, виникає необхідність перегляду стратегії вивчення розвитку мови, що широко застосовується, як заміна одних вимовних варіантів іншими через аналіз групових даних представників різних поколінь, тобто вивчення зміни мови «в видимому часі». Справа в тому, що, поряд із порівнянням мови різних поколінь, ми одночасно вторгаємось у сферу внутрішньоособистісної варіативності, пов'язаної з розвитком фонологічної, включаючи просодичну, системи мови окремих індивідів на різних етапах дорослішання та старіння, а також варіативності, пов'язаної зі зміною соціального оточення

Перспектива для подальших досліджень.

Розширення звукового матеріалу із залученням інших варіантів англійської мови та інших мов світу могло б виявити нові співвідношення біологічного та соціального у ритмічних особливостях промови різних поколінь. Включення пауз та аналіз інших елементів, що входять до ієрархії ритмічних одиниць, могло б доповнити ефект ритмо-темпоральних характеристик мовлення носіїв англійської мови та його вікову динаміку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Алексієвць О. М. Просодичні засоби інтенсифікації висловлювань сучасного англійського мовлення : монографія. Тернопіль, 2002. 200 с.
2. Алексієвць О. М. Просодичні маркери британського дискурсу. *Збірник матеріалів круглого столу «Сучасні тенденції фонетичних досліджень»*. 26 квітня 2018 р. С. 20–24.
3. Алексеенко С. Ф. Вариативність інтонаційних моделі вмсловлювання у мовленнєвій комунікації (експериментально-фонетичне дослідження на матеріалі англійського діалогічного мовлення) : автореф. дис. ... кандидата філол. наук: 10.02.04. К., 2004, 24 с.
4. Андросова С. В. Акустические и перцептивные корреляты цельнооформленности слога (экспериментально-фонетическое исследование на материале американской спонтанной речи) : автореф. дис. ... д-ра филол. наук: 10.02.19. М., 2013. 40 с.
5. Бабушкина Е. А. Просодический портрет личности: фонетические характеристики. *Социальный статус говорящего и его фонетические корреляторы*. Тамбов : Грамота, 2015. С. 20–22.
6. Багмут А. Й. Інтонаційна виразність звукового мовлення засобів масової інформації. Київ : Нова Думка, 1994. 191 с.
7. Блохина Л. П., Потапова Р. К. Методика анализа просодических характеристик речи. М., 1970. 84 с.
8. Бондарко Л. В. Фонетическое описание речи и фонологическое описание языка. Л. : Изд-во Ленинградского университета, 1981. 220 с.
9. Волошин В. Г., Григорян Н. Р., Музя Е. М., Олинчук В. В. Методы обработки результатов экспериментально–фонетических исследований речи и их лингвистическая интерпритация. Одесса : ВМВ, 2011. 186 с.
10. Гертнер Р. И. Фонетические модификации ритмических структур в стихотворной и прозаической речи (экспериментально-фонетическое исследование) : автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04. М., 1985. 15 с.
11. Головнєва-Коппа О. О. Просодичні особливості ділових переговорів в українській та англійській мовах (експериментально-фонетичне дослідження) : автореф. дис. ... кандидата філол. наук: 10.02.15. Миколаїв, 2015. 22 с.

12. Дубинко С. А. Фоностилистическая дифференциация акцентноритмических структур английской фразы (экспериментально-фонетическое исследование) : автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04. М., 1982. 21 с.
13. Калита А. А. Особливості методології психо-енергетичного аналізу просодичного оформлення усного мовлення. *Сучасні тенденції фонетичних досліджень* : зб. матеріалів Круглого столу (26 квітня 2018 р., КПІ ім. Ігоря Сікорського). Київ : Вид-во «Політехніка», 2018. С. 6–10.
14. Калита А. А. Актуалізація емоційно-прагматичного потенціалу висловлювання : монографія. Тернопіль : Підручники і посібники, 2007. 320 с.
15. Лисичкіна О. О. Просодична актуалізація логіко-аргументативних інтеракцій (експериментально-фонетичне дослідження на матеріалі англомовних ділових переговорів) : дис. ... кандидата філол. наук: 10.02.04. Горлівка, 2010. 231 с.
16. Потапов В. В. Ритмическое структурирование речевого потока. *Вестник Московского государственного лингвистического университета. Серия «Языкознание»*. Вып. 1 (687). М., 2014. С. 171–187.
17. Рибіна Н. В. Просодичні засоби актуалізації ритмічної структури навчального тексту : автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Тернопіль, 2004. 25 с.
18. Романова Е. Ю., Садовникова Н. А., Шевченко Т. И. Просодия и возраст: опыт статистического анализа американской речи. *Вестник Московского государственного лингвистического университета. Серия «Языкознание»*. Вып. 1 (580). М. : ИПК МГЛУ «Рема», 2010. С. 143–153.
19. Тихоніна С. І. Фонетичні особливості акторського мовлення : автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Одеса, 2015. 19 с.
20. Торсуев Г. П. Вопросы акцентологии современного английского языка. Москва; Ленинград : Изд-во Акад. наук СССР, 1960. 92 с.
21. Шахбагова Д. А. Фонетическая система английского языка в синхронии и диахронии (на материале британского, американского, австралийского, канадского вариантов английского языка). М. : Фоллис, 1992. 284 с.
22. Шевченко Т. И. Социофонетика: национальная и социальная идентичность в английском произношении. М. : ЛЕНАНД, 2015. 232 с.
23. Allen G. D., Hawkins S. Phonological rhythm: definition and development. In: *Child Phonology* / G. H. Yeni-Komshian, J. F. Kavanagh, C. A. Ferguson (eds.). New York : Academic Press, 1980. P. 227–256.
24. Arvaniti A. Rhythm classes and speech perception. *Proceedings of Speech Prosody*. 2010. URL: https://www.degruyter.com/document/doi/10.1515/9783110301465_75/html
25. Balsis S., Carpenter B. D. Evaluations of elderspeak in a caregiving context. *Clinical Gerontologist*. 2006. No. 29. P. 79–96.
26. Beck J. M. Organic variation of the vocal apparatus / W. J. Hardcastle, J. Laver, F. E. Gibbon. *The Handbook of Phonetic Sciences*, Second edition. Wiley-Blackwell, 2010. P. 155–201.
27. Chambers J. K., Trudgill P., Schilling-Estes N. *The Handbook of Language Variation and Change*. Oxford and Malden, MA : Blackwell, 2002. 807 p.
28. Gibbon D., Gut U. Measuring speech rhythm. *Proceedings of Eurospeech*. Aalborg, 2001. P. 91–94.
29. Høequis J. C. Durational correlates of linguistic rhythm categories. *Phonetica*. № 40. 1983. P. 19–31.
30. Kohler K. Rhythm in Speech and Language. A New Research Paradigm. *Phonetica*. № 1 – 2. 2009. P. 29–45.

REFERENCES:

1. Aleksievets, O. M. (2002) *Prosodychni zasoby intensyfikatsiyi vyslovlyuvan' suchasnoho anhliys'koho movlennya* [Prosodic means of intensification of expressions of modern English speech] : monohrafiya. Ternopil. [in Ukrainian]
2. Aleksievets, O. M. (2018) *Prosodychni markery brytans'koho dyskursu* [Prosodic markers of British discourse]. Zbirnyk materialiv kruhloho stolu "Suchasni tendentsiyi fonetychnykh doslidzhen". [Collection of materials of the round table "Modern trends in phonetic research"]. [in Ukrainian]
3. Alekseenko, S. F. (2004) *Varyatyvnist' intonatsiyonokh modeli vmslovlyuvannya u movlennyevyi kommunikatsiyi (eksperymental'no-fonetychne doslidzhennya na materialy anhliys'koho dialohichnoho movlennya)* [Variability of intonation models of utterance in speech communication (experimental-phonetic research on the material of English dialogic speech)]: avtoref. dys. ... kandydata filol. nauk: 10.02.04. K. 24 s. [in Ukrainian]
4. Androsova, S. V. (2013) *Akusticheskiye i pertseptivnyye korrelyaty tsel'nooformlennosti sloga (eksperymental'no-foneticheskoye issledovaniye na materiale amerikanskoy spontannoy rechi)* [Acoustic and perceptual correlates of the whole-formation of the syllable (experimental phonetic study on the material of American spontaneous speech)] : avtoref. dis. ... d-ra filol. nauk: 10.02.19. M. 40 s. [in Russian]
5. Babushkina, Ye. A. (2015). *Prosodicheskiy portret lichnosti: foneticheskiye kharakteristiki*. [Prosodic portrait of personality: phonetic characteristics]. Sotsial'nyy status govoryashchego i yego foneticheskiye korrelyatory. [The social status of the speaker and his phonetic correlators]. Tambov : Gramota. C. 20–22. [in Russian]

6. Bahmut, A. Y. (1994) *Intonatsiyna vyraznist' zvukovoho movlennya zasobiv masovoyi informatsiyi* [Intonation expressiveness of sound speech of mass media]. Kyiv : Nova Dumka. 191 s. [in Ukrainian]
7. Blokhina, L. P., Potapova, R. K. (1970) *Metodika analiza prosodicheskikh kharakteristik rechi* [Method of analysis of prosodic characteristics of speech]. M. 84 s. [in Russian]
8. Bondarko, L. V. (1981) *Foneticheskoye opisaniye rechi i fonologicheskoye opisaniye yazyka* [Phonetic description of speech and phonological description of language]. L. : Izd-vo Leningradskogo universiteta. 220 s. [in Russian]
9. Voloshin, V. G., Grigoryan, N. R., Muzya, Ye.M., Olinchuk, V. V. (2011) *Metody obrabotki rezul'tatov eksperimental'no – foneticheskikh issledovaniy rechi i ikh lingvisticheskaya interpretatsiya* [Methods for processing the results of experimental-phonetic studies of speech and their linguistic interpretation]. Odessa : VMV. 186 s. [in Russian]
10. Gertner, R. I. (1985) *Foneticheskiye modifikatsii ritmicheskikh struktur v stikhotvornoy i prozaicheskoy rechi (eksperimental'no-foneticheskoye issledovaniye)* [Phonetic modifications of rhythmic structures in poetic and prose speech (experimental phonetic research)] : avtoref. dis. ... kand. filol. nauk: 10.02.04. M. 15 s. [in Russian]
11. Golovneva-Koppa, O. O. (2015) *Prosodychni osoblyvosti dilovykh perehovoriv v ukrayins'kiy ta anhliys'kiy movakh (eksperymental'no-fonetychne doslidzhennya)* [Prosodic features of business negotiations in Ukrainian and English (experimental-phonetic research)] : avtoref. dys. ... kandydata filol. nauk : 10.02.15. Mykolayiv. 22 s. [in Ukrainian]
12. Dubinko, S. A. (1982) *Fonostilisticheskaya differentsiatsiya aktsentnoritmicheskikh struktur angliyskoy frazy (eksperimental'no-foneticheskoye issledovaniye)* [Phonostylistic differentiation of accent-rhythmic structures of an English phrase (experimental phonetic study)] : avtoref. dis. ... kand. filol. nauk: 10.02.04. M. 21 s. [in Russian]
13. Kalyta, A. A. (2018) *Osoblyvosti metodolohiyi psykho-enerhetychnoho analizu prosodychnoho oformlennya usnoho movlennya. [Features of the methodology of psycho-energetic analysis of prosodic design of oral speech]. Suchasni tendentsiyi fonetychnykh doslidzhen' : zb. materialiv Kruhloho stolu (26 kvitnya 2018 r., KPI im. Ihorya Sikors'koho)* [Current trends in phonetic research: Coll. materials of the Round Table]. Kyiv : Vyd-vo «Politekhnika». S. 6–10. [in Ukrainian]
14. Kalyta, A. A. (2007) *Aktualizatsiya emotsiyno-prahmatychnoho potentsialu vyslovlyuvannya* [Actualization of emotional and pragmatic potential of expression] : monohrafiya. Ternopil' : Pidruchnyky i posibnyky. 320 s. [in Ukrainian]
15. Lysychkina, O. O. (2010) *Prosodychna aktualizatsiya lohiko-arhumentatyvnykh interaktsiy (eksperymental'no-fonetychne doslidzhennya na materialy anhlovnykh dilovykh perehovoriv)* [Prosodic actualization of logical-argumentative interactions (experimental-phonetic research on the material of English-language business negotiations)] : avtoref. dys. ... kandydata filol. nauk: 10.02.04. Horlivka. 23 s. [in Ukrainian]
16. Potapov, V. V. (2014) *Ritmicheskoye strukturirovaniye rechevogo potoka* [Rhythmic structuring of the speech flow]. Vestnik Moskovskogo gosudarstvennogo lingvisticheskogo universiteta. Seriya “Yazykoznanie” [Bulletin of the Moscow State Linguistic University. Series “Linguistics”]. Vyp. 1 (687). M. S. 171–187. [in Russian]
17. Rybina, N. V. (2004) *Prosodychni zasoby aktualizatsiyi rytymichnoyi struktury navchal'noho tekstu* [Prosodic means of actualization of rhythmic structure of educational text] : avtoref. dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.04. Ternopil. 25 s. [in Ukrainian]
18. Romanova, Ye. Yu., Sadovnikova, N. A., Shevchenko, T. I. (2010) *Prosodiya i vozrast: opyt statisticheskogo analiza amerikanskoj rechi* [Prosody and Age: A Statistical Analysis of American Speech]. Vestnik Moskovskogo gosudarstvennogo lingvisticheskogo universiteta. Seriya “Yazykoznanie”. [Bulletin of the Moscow State Linguistic University. Series “Linguistics”]. Vyp. 1 (580). M. : “Rema”. S. 143–153. [in Russian]
19. Tykhonina, S. I. (2015) *Fonetychni osoblyvosti aktors'koho movlennya* [Phonetic features of acting speech] : avtoref. dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.04. Odesa. 19 s. [in Ukrainian]
20. Torsuyev, G. P. (1960) *Voprosy aktsentologii sovremennogo angliyskogo yazyka* [Issues of accentology of modern English]. Moskva; Leningrad : Izd-vo Akad. nauk SSSR. 92 s. [in Russian]
21. Shakhbagova, D. A. (1992) *Foneticheskaya sistema angliyskogo yazyka v sinkhronii i diakhronii (na materiale britanskogo, amerikanskogo, avstraliyskogo, kanadskogo variantov angliyskogo yazyka)* [The phonetic system of the English language in synchrony and diachrony (on the material of British, American, Australian, Canadian English)]. M. : Follis. 284 s. [in Russian]
22. Shevchenko, T. I. (2015) *Sotsiofonetika: natsional'naya i sotsial'naya identichnost' v angliyskom proiznoshenii* [Sociophonetics: national and social identity in English pronunciation]. M. : LENAND. 232 s. [in Russian]
23. Allen, G. D., Hawkins, S. (1980) Phonological rhythm: definition and development. In: *Child Phonology* / G. H. Yeni-Komshian, J. F. Kavanagh, C. A. Ferguson (eds.). New York : Academic Press. P. 227–256.
24. Arvaniti, A. (2010) Rhythm classes and speech perception. *Proceedings of Speech Prosody*. URL: https://www.degruyter.com/document/doi/10.1515/9783110301465_75/html
25. Balsis, S., Carpenter, B. D. (2006) Evaluations of elderspeak in a caregiving context. *Clinical Gerontologist*. No. 29. P. 79–96.

26. Beck, J. M. (2010) Organic variation of the vocal apparatus / W. J. Hardcastle, J. Laver, F. E. Gibbon. *The Handbook of Phonetic Sciences*, Second edition. Wiley-Blackwell. P. 155–201.
27. Chambers, J. K., Trudgill, P., Schilling-Estes, N. (2002) *The Handbook of Language Variation and Change*. Oxford and Malden, MA : Blackwell. 807 p.
28. Gibbon, D., Gut, U. (2001) Measuring speech rhythm. *Proceedings of Eurospeech*. Aalborg. P. 91–94.
29. Hoequist, Jr. C. (1983) Durational correlates of linguistic rhythm categories. *Phonetica*. № 40. P. 19–31.
30. Kohler, K. (2009) Rhythm in Speech and Language. A New Research Paradigm. *Phonetica*. № 1–2. P. 29–45.

УДК 811.161.1'38

DOI <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2021-15-10>

Олена КУВАРОВА

доктор філологічних наук, доцент, професор кафедри загального та слов'янського мовознавства, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, просп. Гагаріна, 72, м. Дніпро, Україна, 49010

ORCID: 0000-0002-2925-3648

Бібліографічний опис статті: Куварова, О. (2021). Функціонування антропонімів у складі російського епістолярного вокатива. *Актуальні питання іноземної філології*, 15, 66–75, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2021-15-10>

ФУНКЦІОНУВАННЯ АНТРОПОНІМІВ У СКЛАДІ РОСІЙСЬКОГО ЕПІСТОЛЯРНОГО ВОКАТИВА

У статті розглянуто вживання антропонімів у функції звертання в епістолярних текстах. **Метою** роботи є аналіз функціонування основних видів антропонімів у складі епістолярного вокатива на матеріалі опублікованих російськомовних листів різних авторів XIX–XX ст. **Методологія:** використано описовий метод дослідження та метод комунікативно-прагматичного аналізу, що співвідносить текстові явища з низкою екстралінгвальних чинників, передусім стосунками між учасниками спілкування. **Актуальність** вивчення форм і способів адресації в письмовій міжособистісній комунікації зумовлена перспективністю лінгвістичного дослідження засобів установалення й підтримки письмового контакту між людьми. **Наукова новизна** пов'язана з недостатньою вивченістю функціонування власних імен у складі звертання в письмових посланнях. У результаті дослідження зроблено **висновки** про те, що жорсткої кореляції форми антропоніма-вокатива й особистості адресата немає, оскільки до одного адресата автор листа може звертатися, вживаючи різні антропоніми, апелюючи й усі можливі їх комбінації, послуговуючись вокативом з іронічним забарвленням або будь-якою іншою конотацією. Якщо в окремих адресантів переважає певний тип антропоніма чи моделі вокатива, то це найчастіше залежить від комунікативних чинників, таких, як коло кореспондентів, особистість адресанта, характер листування тощо. Широке варіювання форм антропоніма у складі російського епістолярного вокатива зумовлено глибиною й характером особистих стосунків між адресантом і адресатом, ступенем регулярності листування та креативністю як рисою мовної особистості автора листа. Звертання в російському письмовому мовленні демонструє широкі можливості творення великої кількості похідних слів, які важко піддаються лексикографічній фіксації, на базі досить обмеженого набору лексем, що номінують адресата.

Ключові слова: антропонім, епістолярний вокатив, звертання, лист, адресант, адресат.

Olena KUVAROVA

Doctor of Philological Sciences, Docent, Professor of General and Slavic Linguistics Department, Oles Honchar Dnipro National University, 72 Gagarin Avenue, Dnipro, Ukraine, 49010

ORCID: 0000-0002-2925-3648

To cite this article: Kuvarova, O. (2021). Funktionsionuvannia antroponimiv u skladi rosiiskoho epistoliarneho vokatyva [Functioning of antroponyms in the structure of Russian epistolary vocative]. *Current Issues of Foreign Philology*, 15, 66–75, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2021-15-10>

FUNCTIONING OF ANTHROPNOMS IN THE STRUCTURE OF RUSSIAN EPISTOLARY VOCATIVE

The article considers the functioning of anthroponyms as an address in epistolary texts. **Purpose.** We seek to analyze the use of the main types of anthroponyms as the epistolary vocative in published Russian-language letters from various authors of the 19th–20th centuries. **Methods:** a descriptive method and a method of communicative-pragmatic analysis were used, correlating textual phenomena with a number of extralinguistic factors, primarily the relationship between the participants in communication. The **scientific novelty** is associated with the insufficient study of the functioning of proper names as part of the appeal in written messages. **Conclusions.** There is no strict correlation between the form of the anthroponym-vocative and the identity of the addressee, since the author of the letter can apply to the same addressee using different anthroponyms, appellatives and all possible combinations of them, using a vocative with an ironic emotional

coloring or any other connotation. If a certain type of anthroponym or an vocative model prevails among some addressers, this most often depends on communicative factors, such as the circle of correspondents, the personality of the addresser, the nature of the correspondence, etc. The wide variation of antroponymic nomination forms in the structure of Russian epistolary vocative is due to the depth and nature of personal relations between the sender and the addressee, the degree of regularity of correspondence and creativity as a feature of the linguistic personality of the author of the letter. Address in Russian written speech demonstrates the wide possibilities for the formation of a large number of derivative words, which are difficult to fix lexicographically, on the basis of a rather limited set of lexemes that nominate the addressee.

Key words: *antroponym, epistolary vocative, address, letter, addressee, addresser.*

Епістолярні тексти як засіб письмового міжособистісного спілкування людей характеризуються тематичним різноманіттям, можливістю передавати практично нічим не обмежений зміст і разом з цим певною структурною організацією, канонізованою узусом, сформованим у процесі комунікації. Як основні конструктивні параметри листа звичайно називають місце й час написання, звертання, формули прощання, підпис (Kuryanovich, 2001, p. 6; Reut, 2005, p. 116 та ін.). Найістотнішим жанроутворювальним конструктивним параметром листа є позначення адресата у формі прямого звертання, метатекстової або опосередкованої адресації. Усі ці способи позначення адресата в листі, що встановлюють контакт між учасниками епістолярної комунікації, об'єднують терміном *епістолярний вокатив*. **Актуальність** вивчення форм і способів адресації в письмовій міжособистісній комунікації зумовлена перспективністю лінгвістичного дослідження засобів установаження й підтримки письмового контакту між людьми. Дослідження епістолярного вокатива, його типів і моделей є значущим для подальшого розвитку проблематики теорії номінації, теорії мовленнєвої комунікації, прикладної лінгвістики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Найбільше уваги мовознавці приділяли вивченню звертання, його морфологічних особливостей (Mizin, 1980), синтаксичної природи (Pronichev, 1971), прагматичного потенціалу (Kornovenko, 2001; Shkitska, 2011), комунікативних функцій (Barakova, 2005; Korniuko, 2000; Krongauz, 1999). Дослідники зазначали, що звертання маркує не лише адресата висловлювання, а й емоційне ставлення мовця до нього, і виконує, таким чином, оцінну функцію (Markelova, 1995, p. 79). До речі, за умов безпосереднього спілкування з-поміж усіх учасників комунікації оцінку, за даними О. Федотової, найчастіше отримує адресат мовлення (Fedotova, 2010, p. 235), і якщо припустити, що

ця закономірність поширюється також на мовлення письмове, то емоційно-оцінна функція звертання до адресата об'єктивує названу особливість мовленнєвої поведінки людей.

Досліджують науковці й функціонування вокативів в епістолярних текстах. Неодноразово вони підкреслювали особливу роль початкового звертання в листах і навіть його обов'язковість як одного з етикетних елементів зачину послання (Belunova, 2000, p. 113; Khromova, 2001, p. 103); наголошували також на виразності початкового звертання в тексті дружнього листа й на тому, що цей композиційний епістолярний елемент здебільшого визначає вибір мовних засобів тексту, його стилістичну забарвленість (Chernyayeva, 2008, p. 163). Мовознавці акцентують також на зв'язку епістолярних звертань з ідіостилем письменника та характером листа, саме в цьому аспекті описані нестандартні, оказіональні, жаргівливо-іронічні звертання, використовувані як засіб мовної гри, що є особливо характерним, зокрема, для індивідуального стилю А. П. Чехова (Abashina, 2011). Т. Ананьева обґрунтувала висновок про те, що в офіційному та приватному діловому листуванні звертання слугують маркером ієрархічних стосунків між автором листа й адресатом, симетричності або асиметрії статусних ролей комунікантів (Ananyeva, 2004, p. 87).

Епістолярний вокатив є передусім засобом номінації адресата листа, отже він може бути виражений антропонімом, або апелятивом (загальною назвою), або комбінацією антропоніма й апелятива. Багато уваги приділяли науковці розгляду функціонування загальних назв у функції звертання. Так, у дослідженні, присвяченому проблемам функціонування звертань у дружніх листах російської інтелігенції, А. Б. Черняєва описала лексико-тематичні групи звертань, репрезентованих оцінними метафоричними іменниками в синтаксичних конструкціях на зразок *золото моє, радість*

моя, южный мой цветок тощо (Chernyayeva, 2008, p. 163–168). Антропоніми ж, які є найбільш природним засобом позначення знайомої людини в акті спілкування, менш вивчені в аспекті їх функціонування в епістолярних текстах. **Метою** цієї статті є аналіз уживання основних видів антропонімів у складі епістолярного вокатива на матеріалі опублікованих російськомовних листів різних авторів XIX–XX ст.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Власна назва на позначення адресата в будь-якій її мовній реалізації є звичайним, найпоширенішим і, мабуть, найбільше варіюваним типом епістолярного вокатива. Варіювання це припускає не тільки вибір комунікантами будь-якої з шести основних форм антропоніма: 1) ім'я; 2) ім'я та по батькові; 3) ім'я й прізвище; 4) ім'я, по батькові та прізвище; 5) прізвище; 6) по батькові (сьомої з теоретично можливих форм, тобто по батькові й прізвище, ми не зафіксували, і вона навряд чи може бути більш-менш регулярною), – а й можливість реалізації різноманітних модифікацій антропоніма, особливо власного імені, прізвища, а також імені та по батькові. Такими модифікаціями є абрєвіації, як от: *Д. А.* (Далмат Александрович; М. Горький – Д. Лутохіну, 9.01.1927), *Б.* (Боткін; В. Белінський – В. Боткіну, 24.02.1840), *Эм Бе* (Марія Борисівна; К. Чуковський – М. Чуковській, 29.09.1926); скорочення (*На? Ва?* (Надежда Васильевна; В. Хлебников – Н. Николаєвій 29.08.1914), *Гр. Ник. и Ник. Ник.* (Григорий Николаевич и Николай Николаевич; В. Хлебников – Г. Петнікову й М. Асєєву, 2.10.1916), *Ник. Сам!* (Николай Самойлович; М. Горький – М. Канегіссеру, 8–15.08.1915), *Саммир* (Самуил Миронович); К. Паустовський – С. Алянському, 4.10.1964), *Евгъ* (Евгений; К. Чуковський – Є. Замятіну, 07.1921), *Борфед* (Борис Фёдорович; Ю. Лотман – Б. Єгорову, 10.1986), і спонтанні словотворчі експромти, у тому числі й ті, які не ввійшли навіть до вузькоспеціалізованих словників, наприклад, словників російських особових імен. Якщо Н. О. Петровський в «Словаре русских личных имён» фіксує лише сім похідних від імені *Лилия*: *Лилия, Лила, Лилияня, Лилияся, Лилиюха, Лилиюша, Лилия* (Petrovskiy, 1966, p. 142), – то В. Маяковський, звертаючись у своїх листах до Лілії Брик, використовує інші похідні від її імені, значно різноманітніші, називаючи адресата *Лилик, Лилёнок,*

Лилёночек, Лилёк, Лилистик, Лилёчек, Линочек, Личик, Личика, а також співзвучними з іменем прізвиськами *Лучик, Лисик, Лисёк, Лисёньши, Лисятик, Лисит, Лисятитик* тощо (В. Маяковський – Л. Брик, 25.09.1917–3.06.1925). Зауважимо також, що у виданні «Словарь русских личных имён» О. М. Тихонова наведені 23 похідні від імені *Лилия* (Tikhonov, 1995, p. 542), і лише одне з них (*Лилёк*) є в листах Маяковського.

М. Гумільов називає Анну Ахматову *Аника* (9.04.1913), а Ларису Рейснер – на ім'я *Лери* (8.11.1916), якого немає поміж 37 похідних від імені Лариса, зафіксованих у словнику О. М. Тихонова (Tikhonov, 1995, p. 536).

К. Паустовський звертається до Миколи Миколайовича Нікітіна *Дорогой Ник Никльби* (15.11.1945), а в листах до дружини Тетяни називає її, використовуючи не лише демінутиви *Танюша, Танюшка, Танечка, Танюшенька,* пейоративи *Танька, Танюша,* а й розмовні кличні форми із усеченим кінцевим голосним *Тань, Танюш* та оказіональні новотвори: *Танок, Танюшок, Тануш-Тануш, Танка, Таню-Танюша, Тань-Тань, Тануша, Танушка* (24.03.1950–12.03.1957). В епістолярії І. Бабеля знаходимо п'ять модифікацій імені Тамара: *Тату, Татуша, Татушенька, Таратута, Таратуточка* (І. Бабель – Т. Кашириній, 20.06.1925–18.10.1926), жодної з яких немає в словниках російських особових імен, хоча вони фіксують іменоформи *Тата* й *Татуся*. Від *Тата* за продуктивними моделями Бабель утворив демінутиви *Татуша* й *Татушенька*, від *Татуша* усеченням основи – форму *Тату*, від якої шляхом редуплікації першого складу й епентези складу *ра* з повтором голосного утворена форма *Таратута*, а від неї – демінутив *Таратуточка*.

О. Перовський у листах до свого племінника Олексія Толстого називає його: *Алёша, Алёшка, Алёшинька, Алёшечка, Алехашка, Алеханчик, Алеханочка, Ханчик, Ханочка, Хануля, Хашка* (26.01.1824–6.06.1835).

Наведені приклади підтверджують спостереження А. Вежбицької щодо широкого діапазону можливостей експресивного словотвору особових імен у російській мові. Свобода вибору з численних експресивних можливостей, на думку дослідниці, впливає на загальну атмосферу спонтанності й емоційного багатства, що характеризує слов'янські мови і слов'янські

взаємовідношення взагалі (Vezhbitskaya, 1996, р. 198). Як бачимо, автори листів послуговуються всілякими, практично непередбачуваними модифікаціями, спрогнозувати й відстежити які лексикографія, звісно, не в змозі. О. Блок, наприклад, у листах звертається до Любові Менделєєвої-Блок: *моя маленькая Бо* (11.08.1916) та *моя маленькая Бу* (28.05.1917). М. Булгаков називає свою дружину Олену Сергіївну не тільки повним іменем *Елена*, а й похідними від нього *Люсенька*, *Люси*, *Люкси*, *Лю*, і вигаданими іменами *Ку*, *Куна*, *Куква*, *Кукочка*, *Клюник*, *Купик* (М. Булгаков – О. Булгаковій, 29.05–9.08.1938). У М. Горького в листі до В. Іванова є спонтанне утворення «*Сиволод*» – фонетичний варіант імені Всеволод (06.1934). А. Чехов, звертаючись до Л. Мизиної називає її не лише *Ли́ка*, як це було прийнято в близькому оточенні дівчини, а й ім'ям одного з персонажів трагедії Гільпарцера «*Сафо*» – *Мелита* (29.03.1929).

Деякі з наведених вище модифікацій імен можна кваліфікувати як прізвиська, тобто, за визначенням Н. В. Подольської, «дополнительное неофициальное имя, данное человеку окружающими людьми в соответствии с его характерной чертой, сопутствующим его жизни обстоятельством, по какой-либо аналогии, по происхождению и другим мотивам» (Podol'skaya, 1978, р. 115). Дослідники виділяють відіменні (відпроприальні) та відапелятивні прізвиська (прізвиська-характеристики), утворені за ознаками, які характеризують людину, й різними асоціаціями (Morozova, 2015, р. 225–228; Rodina, 2014, р. 28; Strel'tsova, 2010, р. 9–10), проте, навіть зважаючи на такий загальний розподіл, не завжди можна однозначно віднести прізвисько до однієї з цих груп: наприклад, якщо людину на прізвище *Воробьёв* називають *Воробей*, то це відіменне прізвисько збігається за формою з апелятивом і пов'язане з ним у свідомості мовців асоціативно. Неоднозначною є й проблема диференціації відіменних прізвиськ і таких оцінних форм імені, як *Димон*, *Вован*, *Толян*, на що неодноразово вказували фахівці з ономастики, які запропонували певні критерії розмежування прізвиськ і варіантів канонічного імені, при цьому суттєвою ознакою прізвиськ вважали їх усталеність.

О. В. Суперанська наголошує на тому, що прізвиська виникають і функціонують

у колективі: шкільному класі, вузівській групі, цеху, гуртожитку, родині тощо (Superanskaya, 2003–2004, р. 485–486). Зафіксовано також функціонування прізвиськ-звертань у сімейному мовленнєвому спілкуванні, причому, на думку Т. Т. Денисової, індивідуальність прізвиська обов'язково має бути підкріпленою колективним визнанням, тобто суспільним схваленням (Denisova, 2007, р. 7). Досліджуваний нами матеріал – листи – здебільшого не дає змоги чітко визначити, чи є прізвиськом ужита автором нестандартна форма іменування адресата, адже невідомо, наскільки усталеною є ця форма, чи використовували її в усному спілкуванні, чи послуговувалися нею інші члени колективу. Щоб це з'ясувати, слід залучити широкий соціолінгвістичний контекст епістолярної комунікації, що, по-перше, не завжди можна зробити, а по-друге, виходить за межі завдань нашого дослідження. Саме тому ми не беремо на себе відповідальність за те, щоб напевне визначити в кожному конкретному випадку, що перед нами – відіменне прізвисько чи оказіональна, нестандартна форма імені, відапелятивне прізвисько чи апелятив-характеристика, який зберігає властивості загальних назв. Не виділяючи прізвиська як окремих клас антропонімів, кваліфікуватимемо будь-які похідні від імені, прізвища або по батькові адресата як вокативи-антропоніми, а похідні від апелятивів на зразок *зверунья*, *зверуша*, *звєра* та власне апелятиви, ужиті метафорично для іменування адресата, – як вокативи-апелятиви.

Автори листів утворюють різнотипні похідні не лише від особових імен, а й від прізвищ. Так, М. Лермонтов у листі до О. Бібікова називає свого адресата *ми́лый Би́би* (02.1841); В. Жуковський іменує М. Гоголя *любезнейший Гоголёк* (5.11.1845), а М. Гнедича – *любезнейший Гнедок* (05–06.1822) та *любезный Гнедко* (14.11.1826), а також, звертаючись до нього, утворює псевдопатронім від імені Гомер: *мой милый Николай Гомерович* (початок 1827). С. Ауслендер апелює до М. Гумільова *ми́лый Гуми* (03.1914); К. Чуковський – до А. Руманова: *ми́лый Рум* (весна 1909). А. Чехов подекуди звертається до свого брата Олександра не на його справжнє прізвище, а утворюючи вигадані прізвища – похідні від іменника *гусь*: *Гусев* (21.10.1887), *Гусиных* (10–12.10.1887), *Гусиуди* (15.02.1888). М. Горький у листі Л. Сулержицькому вживає

вокатив *Милый мой Сулер* (05–06.1910) із модифікацією прізвища, досить часто використовуваною при усному спілкуванні. І. Бабель називає Т. Каширіну *Каширочка* (09.1925), І. Бунін у листі до О. Федорова утворює вокатив *Федореско* (9.03.1903). В. Астаф'єв, звертаючись до родини, називає дітей похідним від свого прізвища іменником *астафьята*: *Дорогая Маня и астафьята, здравствуйте!* (1960).

Спеціальних словників таких варіацій російських прізвищ ми не виявили. Немає, очевидно, також лексикографічних видань із різними модифікаціями по батькові як частини російського повного імені, на що, звісно, є об'єктивні причини, насамперед відсутність необхідного для таких видань обсягу фактичного матеріалу.

Розглядати окремо кожну з таких модифікацій як особливу структурну ланку антропоніма навряд чи доцільно, оскільки навіть спрогнозувати, якою буде й скільки нараховуватиме повна номенклатура їх, просто неможливо: у листі, як і в усному спілкуванні, може бути вживаною будь-яка трансформована власна назва особи як з позитивною, так і з негативною конотацією, що підсилює або послаблює (за бажанням адресанта) емоційно-оцінне забарвлення, асоційоване з відповідним антропонімом. Наприклад, М. Мусоргський у листах називає М. Римського-Корсакова похідним від його прізвища *Корсинька* (5.07.1867), І. Бабель утворює вокатив *Зозулечка* від прізвища Зозуля (23.12.1927), М. Чехова в листі звертається до І. Буніна: *милый Букишончик* (1.01.1903), утворюючи дериват від придуманого А. Чеховим прізвиська *Букишон*. Сам письменник в одному з листів до своєї дружини О. Кніппер ласкаво називає її *Книпуша* (А. Чехов – О. Кніппер, 24.03.1903).

Усі субстанціональні варіації конкретного імені як конструктивного параметра листа зведені до одного класу власних імен, що належить до загальної системи російського епістолярного вокатива, а отже, й до відповідної множини або підмножини вокативних конструкцій з домінантою, репрезентованою однією із шести названих вище форм антропоніма. Виконувати функції антропоніма в листах може не лише особове ім'я або прізвище, а й прізвисько, псевдонім і, звісно, будь-який апелятив, якщо він персоніфікований та іменує конкретного індивідуума.

Особове ім'я в тому чи іншому його субстанціональному вияві є найпоширенішим типом вокатива в листах різного призначення й різних жанрів; разом з цим деякі з основних форм антропоніма, зокрема поєднання імені, прізвища й по батькові або лише особове ім'я, статистично все-таки тяжіють до певних жанрових різновидів письмових послань. Вокатив, виражений особовим ім'ям, характерний насамперед для листів до родичів, друзів і близьких людей. Трапляється такий вокатив і в листах до незнайомих чи малознайомих осіб у разі, якщо адресант співчуває тому, кому пише, прагне через ті або ті обставини показати свою прихильність до адресата або демонструє в якійсь формі бажання перейти до більш довірливих стосунків із ним. При цьому водночас можуть обговорюватися питання професійного й особистого характеру, як, наприклад, у листах М. Горького Л. Андрєєву, до якого частіше, аніж до інших письменників, адресант звертається тільки на ім'я – *Леонид* (21.10.1911 та ін.).

По-різному називає свого брата Юлія Олексійовича Буніна в листах до нього І. Бунін: *дорогой Юринька*; *милый Юринька*; *драгоценный Юринька*; *Юричка*; *милый, незаменимый мой, дорогой мой Юричка*; *милый и дорогой Юлинка*; *дорогой Юлий*; *мой милый и уважаемый Юринька*; *милый, родимый Юричка*; *Юынка* (імітація дитячої вимови); *драгоценный Люкася* («лепетне» ім'я); *Юлий*; *милый, дорогой Юрий* (21.05.1885; 15.09.1888; 18.10.1888; 28.08.1890; 4–9.04.1991; 15.08.1891; 18.11.1891; 14.05.1892; 10.10.1900 та ін.).

Дуже часто особове ім'я починає фігурувати як звертання лише після досить тривалого листування комунікантів, яке в перших посланнях супроводжували інші, більш офіційні вокативи. Це відбувається тоді, коли ділові й партнерські стосунки кореспондентів переростають у дружні, а іноді й у більш значущі, що ми зафіксували в багатьох листах чоловіка до жінки, які ілюструють певні етапи становлення й розвитку їхніх почуттів. Скажімо, якщо в перших листах до О. Кніппер А. Чехов використовує лише ввічливий вокатив *милая актриса* (3.09.1899), компліментарні вокативи *хороший человек* (30.10.1899); *очаровательная женщина* (8.12.1899), то в розпал їхнього листування він уживає вокативні конструкції на зразок *Милая моя Оля*, *радость моя* (9.08.1900);

Милая моя Оля, ангел мой (6.09.1900); *Милая моя, славная моя Оля, актрисочка замечательная* (14.09.1900), а згодом і вокативний ряд *собака Олька ... дуся ... Олька* (26.04.1901).

Схожі з описаними вище й умови, за яких можливе звертання до адресата на прізвище. До такого вокатива вдаються в листуванні з близькими за духом і добре знайомими людьми, коли час обмежений і немає необхідності особливо церемонитися. Так, на прізвище звертається О. Пушкін до В. Раєвського (1821–02.1822), П. Анненков до І. Тургенєва (1.05.1853). Із прізвища-вокатива починаються листи О. Герцена до М. Астракова (17.05.1837), В. Белінського (26.11.1841) й М. Огарьова (2–4.03.1841). Досить часто прізвище супроводжується якимсь означенням, своєрідним постійним епітетом: *мой любезнейший, дорогой Пуцин* (І. Горбачевський – І. Пуцину, 9.12.1840); *мой любезный Оболенский* (І. Горбачевський – Є. Оболенському, 23.12.1840); *мой милый Щербатов* (І. Якушкін – І. Щербатову, 3.10.1816); *дорогой Оцун* (М. Гумільов – М. Оцуну, до 3.08.1921); *уважаемая Каширина* (І. Бабель – Т. Кашириній, 26.04.1926); *милый Берестов* (К. Чуковський – В. Берестову, 14.08.1943). Прізвище як вокатив може мати семантику сукупності, якщо адресант звертається до членів однієї родини: *Дорогие Смоличи* (К. Паустовський – О. та Ю. Смоличам, 18.01.1966), *Здравствуйте, Черненки* (В. Астаф'єв – родині В. Черненка, 12.1954) тощо.

Ще рідше російський епістолярний вокатив виражений ім'ям та прізвищем – формою, нехарактерною для письмового звертання. Так, ми зафіксували звертання *Мирон Антонов!* у листі О. Суворова до його кріпака (6.02.1785). Вокатив цього типу є в листах М. Горького до осіб інших національностей: *Мой дорогой Ромэн Роллан!* (27.07.1923), *Мой дорогой Стефан Цвейг!* (6.11.1923), *Уважаемый Бернард Шоу!* (до 12.1915). Подібні звертання є в посланнях К. Паустовського Назиму Хікмету (11.07.1962), В. Астаф'єва Ніколі Христову (1976). Епізодично, звичайно тоді, коли адресант не знає по батькові адресата, ім'я та прізвище в ролі вокатива трапляється й у листах до осіб з російськими іменами, наприклад, в епістолярії М. Горького є вокатив *милейшая Галина Грекова* (3.03.1934), в листі В. Астаф'єва – *Дорогая Ирина Стрелкова!* (06.1974). Такі звертання,

як правило, детерміновані, вони є складниками більшої за обсягом вокативної конструкції. Іноді адресант, перепрошуючи, пояснює, чому він був змушений використати неузвичасну форму вокатива-антропоніма: *Ивану Шмелёву – извините, – отчество Ваше забыл!* (М. Горький – І. Шмельову, 22.02.1910); *Павлу Максиму, – сообщили бы отчество, неловко писать – Павлу* (М. Горький – П. Максиму, 8.07.1911); *Льву Никулину (Отчества не знаю по его вине)* [М. Горький – Л. Нікуліну, 12.01.1931]; *Дорогой Евгений Лебедев! (Извините, что запямятовал Ваше отчество)* (В. Астаф'єв – Є. Лебедєву, 1974).

Найнижчий рівень регулярності в системі антропонімів російського епістолярного вокатива, мабуть, у вокатива, вираженого повним трикомпонентним ім'ям. Дуже рідко трикомпонентна форма імені є прямим звертанням до адресата: *Дорогой Пётр Васильевич Митурич!* (В. Хлебников – П. Мітуричу, 14.03.1922). Вона може бути зручною в тому разі, коли адресант груповий – наприклад, сім'я, означувана спочатку сукупно, тобто за прізвищем, а потім персоніфіковано, названа на ім'я та по батькові кожного з її членів: *Дорогие Смоличи – Елена Григорьевна и Юрий Корнеевич!* (К. Паустовський – родині Смоличів, 30.03.1954).

Тут, однак, інші, ніж при звертанні на ім'я й прізвище, передумови вживання. Повна форма імені функціонує в складі опосередкованого вокатива, що реалізує метатекстову адресацію в офіційних і приватно-ділових листах, у таких, наприклад, як послання В. Хлебникова: *Роста. Владимиру Владимировичу Маяковскому* (18.02.1921). В одному з листів М. Мусоргського повне трикомпонентне ім'я в складі опосередкованого вокатива в зачині листа реалізує зовсім іншу стилістику. Формула *Вещему Володимиру Васильевичу Стасову от Мусорянина послание* (18.10.1872) задає жартівливо-піднесений тон усьому листу, і цей тон композитор витримує, використавши застарілий фонетичний варіант імені *Владимир* та внутрішньотекстові звертання *мой дорогой вещун, мой вещун*.

Звертання в листі лише по батькові – це обмежена сферою вживання й функціонально маркована форма адресації, покликана, як посвідчує оброблений нами матеріал, дуже довірливим й особливо пошанівним ставленням адресанта до адресата, у разі, якщо другий

є наставником, колегою, досвідченішим або старшим від автора листа, чи коли щось дуже важливе пов'язувало їх у минулому. Тому цілком природним є те, що уживають такий вокатив у письмовому спілкуванні (в усному мовленні, а особливо в сільській місцевості, він вельми розповсюджений) значно рідше, аніж інші узвичаєні форми звертання. По батькові *Евгеньич*, зокрема, звертається М. Горький у 1911 році в листі до М. Буреніна (2–11.09.1911), який п'ятьма роками раніше супроводжував письменника в його подорожі по Америці. Звертаючись у листі лише по батькові, кореспонденти переважно використовують типovu для усного розмовного мовлення синкоповану його форму, як це в листах І. Буніна різним адресатам: *Митрич* (М. Телешову, 14.11.1899); *дорогой Алексеич* (І. Білоусову, 27.04.1903); *дорогой Митрофаньч* (О. Федорову, 7.01.1904), і навіть *Юлликсеич* (12.06.1892) – розмовний варіант усічених імені та по батькові брата письменника Юлія Олексійовича. Іноді прізвище адресата може трансформуватися у форму псевдопатроніма. Так, М. Горький у листі звертається до С. Прохорова *милий мой Прохорыч* (10.1910), а С. Єсенін називає І. Євдокимова *милий Евдокимыч* (6.12.1925).

Звертання на ім'я та по батькові адресата як епістолярний вокатив – це найпоширеніша лінгвістична фігура, регулярно використовувана в листах, різних за призначенням і характером їх, адресованих особам, із якими адресант може перебувати в різних стосунках: дружніх, ділових, начальницьких, службових тощо, – або загалом не бути особисто знайомим із ними.

Такий вокатив трапляється навіть тоді, коли автор послання звертається до родичів, до чоловіка або дружини, які є соціальною або віковою нерівнею йому, а також якщо він бажає підкреслити особливу повагу до свого адресата, що має місце, наприклад, у листі командира партизанського загону В. Шиманського дружині, до якої він звертається *Дорогая Эсфирь Харитоновна*, удаючись, щоправда, далі в тексті листа до нижніших слів: *Дорогая Фирочка*, – проте закінчує лист більш стримано, уживаючи вокатив *дорогая, любимая, искренне уважаемая Эсфирь Харитоновна* (1.06.1943). Іноді ініціали (скорочене ім'я та по батькові) є, очевидно, лише результатом економії зусиль; так нерідко звертався в листах до своєї дружини Марії Бори-

сівни К. Чуковський: *Милая М. Б.; Дорогая М. Б.* (13.12.1930, 14.02.1931, 28.03.1932 та ін.), хоча водночас він називає її й по-іншому: *дорогая; милая; милая Машенька; Машенька; дорогая Машенька* тощо. В одному з листів Чуковського звертання до дружини на ім'я та по батькові – це спосіб емоційно та дещо іронічно висловити своє обурення з приводу того, що довго не було листів від неї: *Отвратительная Марья Борисовна! Как же ты смела так долго не писать!!! Я не знал, что и думать* (10.12.1930).

Ім'я та по батькові як епістолярний вокатив досить часто функціонує без будь-яких до нього означень, як, наприклад, у листі О. Герцена до М. Маркович (17.01.1860), у листі С. Єсеніна до О. Блока (9.03.1915) і багатьох інших. Частіше, однак, ім'я та по батькові супроводжується традиційним означенням на зразок *дорогой, любезный, уважаемый, многоуважаемый* тощо, яке виражає ставлення автора листа до адресата; трапляються в епістолярних текстах і розгорнуті конструкції, наприклад: *Добрый, хотя часто сердитый (и иногда понапрасну) Михаил Петрович* (Ап. Григор'єв – М. Погодіну, 30.10.1860) тощо.

Висновки. Жорсткої кореляції тієї або тієї форми антропоніма-вокатива й особистості адресата, на нашу думку, немає, оскільки до одного адресата автор листа може звертатися (і фактично звертається) по-різному, наприклад, почергово вживаючи різні антропоніми, апелятиви й усі можливі комбінації їх, послугуючись вокативом з іронічним забарвленням або будь-якою іншою конотацією, яка подекуди в тексті змінюється на протилежну. Якщо ж в окремих адресантів усе-таки переважає той або той тип антропоніма чи моделі вокатива, то це найчастіше залежить від комунікативних чинників, таких, як коло кореспондентів, особистість адресанта, характер листування тощо. Широке варіювання форм антропоніма у складі російського епістолярного вокатива зумовлено передусім глибиною й характером особистих стосунків між адресантом і адресатом, а також ступенем регулярності листування та креативністю як рисою мовної особистості автора листа. Не випадково таке варіювання онімної лексики здійснюється в письмовому мовленні, яке залишає адресантові час на обдумування й вибір найбільш вдалої, на його погляд, мовної форми в конкретній ситуації спілкування.

Звертання в російському письмовому мовленні, як бачимо, демонструє найширші можливості творення великої кількості похідних слів, які важко піддаються лексикографічній фіксації, на базі досить обмеженого набору лексем, що номінують адресата.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Абашина В. Н. Обращение в эпистолярной А. П. Чехова. *Русский язык в поликультурном мире: IV Междунар. науч.-практ. конф. (7–10 июня 2010, г. Ялта)* : сб. науч. работ. Киев, 2011. С. 6–10.
2. Ананьева Т. К вопросу о систематизации эпистолярных источников. *Студії з архівної справи та документознавства*. 2004. Т. 12. С. 85–89.
3. Баракова М. Г. Лингвистическая природа и прагмакогнитивные функции обращения : автореф. дисс. ... канд. филол. наук. Москва, 2005. 19 с.
4. Белунова Н. И. Дружеские письма творческой интеллигенции конца XIX – начала XX в. (Жанр и текст писем). Санкт-Петербург, 2000. 140 с.
5. Вежбицкая А. Личные имена и экспрессивное словообразование. *Вежбицкая А. Язык. Культура. Познание*. Москва: Русские словари, 1996. С. 89–200.
6. Денисова Т. Т. Прозвища как вид антропонимов и их функционирование в современной речевой коммуникации (на материале прозвищ Шумячского и Ершичского районов Смоленской области) : автореф. дисс. ... канд. филол. наук. Смоленск, 2007. 22 с.
7. Корнійко І. В. Звертання як динамічний засіб вираження зверненості мовлення (на матеріалі сучасної німецької мови) : автореф. дис. ... канд. філол. наук. Київ : КДЛУ, 2000. 18 с.
8. Корновенко Л. В. Звертання у прагмалінгвістичному аспекті (на матеріалі сучасної російської мови): автореф. дис. ... канд. філол. наук. Київ : Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова, 2001. 21 с.
9. Кронгауз М. А. Обращения как способ моделирования коммуникативного пространства. *Логический анализ языка. Образ человека в культуре и языке*. Москва, 1999. С. 124–134.
10. Курьянович А. В. Коммуникативные аспекты слова в эпистолярном дискурсе М. И. Цветаевой : дисс. ... канд. филол. наук. Томск, 2001. 227 с.
11. Маркелова Т. В. Обращение и оценка. *Русский язык в школе*. 1995. № 6. С. 76–81.
12. Мизин О. А. К морфологии обращения. *Русский язык в школе*. 1980. № 5. С. 75–77.
13. Морозова М. Ю. Отыменные прозвища и оценочный вариант антропонима. *Вестник Тамбовского государственного университета*. Вып. 9 (149). Тамбов, 2015. С. 225–229.
14. Петровский Н. А. Словарь русских личных имён. Москва : Сов. энцикл., 1966. 384 с.
15. Подольская Н. В. Словарь русской ономастической терминологии / отв. ред. А. В. Суперанская. Москва : Наука, 1978. 198 с.
16. Проничев В. П. Синтаксис обращения. Ленинград : Изд-во Ленингр. ун-та, 1971. 88 с.
17. Реут С. Н. Жанр бытового письма: лингвистический и лингводидактический аспекты. *Текст в лингвистической теории и в методике преподавания филологических дисциплин*. Мозырь : УО МГПУ, 2005. С. 116–117.
18. Родина Н. А. Современные детские и молодёжные прозвища: структурно-семантический и функционально-динамический аспекты : дисс. ... канд. филол. наук. Смоленск, 2014. 254 с.
19. Стрельцова М. Ю. Прозвищные именованья в русском языке (денотативные типы и структурно-семантические модели) : автореф. дисс. ... канд. филол. наук. Владивосток, 2010. 26 с.
20. Суперанская А. В. Современные русские прозвища. *Folia onomastica Croatica*. V. 12–13. 2003–2004. S. 485–498.
21. Тихонов А. Н., Бояринова Л. З., Рыжова А. Г. Словарь русских личных имён. Москва: Школа-Пресс, 1995. 736 с.
22. Федотова Е. Роль и место адресата в речевой коммуникации. *Наукові записки*. Сер.: Філологічні науки. 2010. Вип. 89 (5). С. 231–235.
23. Хромова А. В. «С Новым годом поздравляю и от всей души желаю...»: тексты новогодних поздравительных открыток. *Антропология. Фольклористика. Лингвистика*: сборник статей. Вып. 1. 2001. С. 100–124.
24. Черняева А. Б. Функционирование обращения в дружеском письме творческой интеллигенции конца XIX – первой четверти XX века : дисс. ... канд. филол. наук. Санкт-Петербург, 2008. 187 с.
25. Шкіцька І. Власне ім'я як засіб підвищення значимості співрозмовника. *Лінгвістичні студії*: зб. наук. праць. Донецьк: ДонНУ, 2011. Вип. 23. С. 237–241.

REFERENCES:

1. Abashina, V. N. (2011). Obrashchenie v epistolyarii A. P. Chehova [Appeal in A. P. Chekhov's epistolary]. *Russkiy yazyk v polikulturnom mire : IV Mezhdunar. nauch.-prakt. konf. (7–10 iyunya 2010, g. Yalta)*. Kiev, 6–10. [in Russian]
2. Ananyeva, T. (2004). K voprosu o sistematizatsii epistolyarnykh istochnikov [On the issue of systematization of epistolary sources]. *Studii z arkhivnoi spravy ta dokumentoznavstva*, 12, 85–89. [in Russian]
3. Barakova, M. G. (2005). *Lingvisticheskaya priroda i pragmakognitivnyye funktsii obrashcheniya : avtoref. diss. ... kand. filol. nauk* [Linguistic nature and Pragmacognitive functions of the address]. Moskva, 19 p. [in Russian]
4. Belunova, N. I. (2000). *Druzheshkiye pisma tvorcheskoy intelligentsii kontsa XIX – nachala XX v. (Zhanr i tekst pisem)* [Friendly letters by art intelligentsia of the late XIX – early XX cent. (Epistolary genre and fiction)]. Sankt-Peterburg : Izd-vo S.-Peterburgskogo un-ta, 140 p. [in Russian]
5. Chernyayeva, A. B. (2008). *Funktsionirovaniye obrashcheniya v druzheskom pisme tvorcheskoy intelligentsii kontsa XIX – pervoy chetverti XX veka* [Functional addresses in friendly correspondence by art intelligentsia of the late XIX – first-quarter XX century] : diss. ... kand. filol. nauk. Sankt-Peterburg, 187 p. [in Russian]
6. Denisova, T. T. (2007). *Prozvizhcha kak vid antroponimov i ikh funktsionirovaniye v sovremennoy rechevoy kommunikatsii (na materiale prozvizhch Shumyachskogo i Yershichskogo rayonov Smolenskoj oblasti)* [Nicknames as the type of anthroponyms and their functioning in modern speech communication (on the basis of the nicknames of the Sumyachi and Yershich districts of the Smolensk region)] : avtoref. diss. ... kand. filol. nauk. Smolensk, 22 p. [in Russian]
7. Fedotova, E. (2010). Rol' i mesto adresata v rechevoy kommunykatsii [The role and place of the addressee in speech communication]. *Naukovi zapysky. Ser.: Filolohichni nauky*, 89 (5), 231–235. [in Russian]
8. Khromova, A. V. (2001). «S Novym godom pozdravlyayu i ot vsey dushi zhelayu...»: teksty novogodnikh pozdravitel'nykh otkrytok [«Happy New Year and sincerely I wish...»: Texts of New Year's greeting cards]. *Antropologiya. Fol'kloristika. Lingvistika : sbornik statey*, 1, 100–124. [in Russian]
9. Korniyko, I. V. (2000). *Zvertannya yak dynamichnyy zasib vyrashchennya zvernennosti movlennya (na materialy suchasnoyi nimetskoyi movy)* [Address as a dynamic means of expression of speech appeal (on the material of modern German language)] : avtoref. dys. ... kand. filol. nauk. Kyiv : KDLU, 18 p. [in Ukrainian]
10. Kornovenko, L. V. (2001). *Zvertannya u prahmalinhvistychnomu aspekti (na materialy suchasnoyi rosiys'koyi movy)* [Address in the pragmalinguistic aspect (on the material of modern Russian language)] : avtoref. dys. ... kand. filol. nauk. Kyiv : Nats. ped. un-t imeni M. P. Drahomanova, 21 p. [in Ukrainian]
11. Krongauz, M. A. (1999). Obrashcheniya kak sposob modelirovaniya kommunikativnogo prostranstva [Addresses as a method for modeling communicative space]. *Logicheskyy analiz yazyka. Obraz cheloveka v kul'ture i yazyke*. Moskva, 124–134. [in Russian]
12. Kuryanovich, A. V. (2001). *Kommunikativnyye aspekty slova v epistolyarnom diskurse M. I. Tsvetayevoy* [Communicative aspects of a word in M. I. Tsvetayeva's epistolary discourse]. Candidate's thesis. Tomsk. [in Russian]
13. Markelova, T. V. (1995). Obrashcheniye i otsenka [Address and evaluation]. *Russkiy yazyk v shkole*, 6, 76–81. [in Russian]
14. Mizin, O. A. (1980). K morfologii obrashcheniya [To the morphology of address]. *Russkiy yazyk v shkole*, 5, 75–77. [in Russian]
15. Morozova, M. Yu. (2015). Otymennyye prozvizhcha i otsenochnyy variant antroponima [Reference nicknames and an estimated version of the anthroponym]. *Vestnik Tambovskogo gosudarstvennogo universiteta*, 9 (149), Tambov, 225–229. [in Russian]
16. Petrovskiy, N. A. (1966). *Slovar' russkikh lichnykh im'on* [Dictionary of Russian personal names]. Moskva: Sov. entsikl., 1966, 384 p. [in Russian]
17. Podol'skaya, N. V. (1978). *Slovar' russkoy onomasticheskoy terminologii* [Dictionary of Russian onomastic terminology]. Moskva : Nauka, 198 p. [in Russian]
18. Pronichev, V. P. (1971). Sintaksis obrashcheniya [The syntax of the address]. Leningrad: Izd-vo Leningr. un-ta, 88 p. [in Russian]
19. Reut, S. N. (2005). Zhanr bytovogo pisma: lingvisticheskiy i lingvodidakticheskiy aspekty [The genre of common writing: linguistic and linguodidactic aspects]. *Tekst v lingvisticheskoy teorii i v metodike prepodavaniya filologicheskikh distsiplin*. Mozyr: UO MGPU, 116–117. [in Russian]
20. Rodina, N. A. (2014). *Sovremennyye detskiye i molodozhnyye prozvizhcha: strukturno-semanticheskiy i funktsional'no-dinamicheskiy aspekty* [Modern children's and youth nicknames: structural and semantic and functional and dynamic aspects] : diss. ... kand. filol. nauk. Smolensk, 254 p. [in Russian]
21. Shkitska, I. (2011). Vlasne imia yak zasib pidvyshchennya znachymosti spivrozmovnyka [Proper name as a means of increasing the significance of the interlocutor]. *Linhvistychni studiyi: zb. nauk. prats'*. Donetsk: DonNU, 23, 237–241. [in Ukrainian]

22. Strel'tsova, M. Yu. (2010). *Prozvischnyye imenovaniya v russkom yazyke (denotativnyye tipy i strukturno-semanticheckiye modeli)* [Nickname naming in Russian (denotative types and structural-semantic models)] : avtoref. diss. ... kand. filol. nauk. Vladivostok, 26 p. [in Russian]
23. Superanskaya, A. V. (2003–2004). Sovremennyye russkiye prozvischa [Modern Russian nicknames]. *Folia onomastica Croatica*, 12–13, 485–498.
24. Tikhonov, A. N., Boyarinova, L. Z., Ryzhova, A. G. (1995). *Slovar' russkikh lichnykh im'on* [Dictionary of Russian personal names]. Moskva: Shkola-Press, 736 p. [in Russian]
25. Vezhbitskaya, A. (1996). Lichnyye imena i ekspressivnoye slovoobrazovaniye [Personal names and expressive word formation]. *Vezhbitskaya A. Yazyk. Kul'tura. Poznaniye*. Moskva: Russkiye slovari, 89–200. [in Russian]

УДК 81`33

DOI <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2021-15-11>

Світлана НОГОВСЬКА

викладач кафедри лінгвістики та перекладу, Київський університет імені Бориса Грінченка, вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2, м. Київ, Україна, 04053

ORCID: 0000-0001-8608-6172

Бібліографічний опис статті: Ноговська, С. (2021). Теоретико-методологічні підходи до аналізу рекламного тексту у сучасних лінгвістичних та перекладознавчих студіях. *Актуальні питання іноземної філології*, 15, 76–85, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2021-15-11>

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО АНАЛІЗУ РЕКЛАМНОГО ТЕКСТУ У СУЧАСНИХ ЛІНГВІСТИЧНИХ ТА ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧИХ СТУДІЯХ

Стаття має на меті огляд сучасних методологічних та методичних підходів до лінгвістичного аналізу рекламного тексту та обґрунтування комплексної методики перекладознавчого дослідження основних компонентів рекламного повідомлення у їх нерозривній взаємодії.

Методологія. З'ясовано, що новітні лінгвістичні студії з проблем рекламної комунікації у руслі двох парадигмальних напрямів сучасних мовознавчих досліджень – антропоцентричного або дискурсоцентричного – провадяться у таких напрямках: загальний теоретичний опис, дослідження певного аспекту реклами (прагмалінгвістичного, психолінгвістичного, когнітивного тощо), власне лінгвістичний аналіз на різних мовних рівнях, дискурсивні та перекладознавчі дослідження.

Наукова новизна дослідження полягає у запропонованому алгоритмі перекладознавчого аналізу, який представлений наступними кроками: 1) вилучення з Інтернет джерел автентичних рекламних повідомлень про тонізуючі напої у форматі відеороликів, банерів, постерів, креолізованого та традиційного текстів; 2) перетворення текстового масиву на паралельний вирівняний двомовний корпус за допомогою програми InterText Editor; 3) анування корпусу в структурному та лексико-семантичному плані; 4) квантитативна перевірка вибірки на достовірність результатів; 5) визначення перекладацьких стратегій та конкретних лексико-граматичних трансформацій, застосованих при відтворенні як композиційних складових, так і лексико-семантичних особливостей рекламних текстів; 6) системний розгляд взаємодії вербальних, візуальних та аудіальних складників.

Висновки. Дослідження доводить, що при співставленні оригіналу та перекладу з'ясуванню особливостей та результативності перекладацьких стратегій сприятиме лексико-семантичний, лінгвостилістичний та лінгвостатистичний аналіз вербальної складової рекламного повідомлення на основі корпуснобазованого методу з подальшим розглядом усіх візуальних, аудіальних та інших паралінгвістичних компонентів.

Ключові слова: рекламний текст, перекладознавчий аналіз, корпуснобазований підхід, вирівняний паралельний корпус, вербальні, візуальні та аудіальні складники рекламного повідомлення.

Svitlana NOHOVSKA

Lecturer at the Department of Linguistics and Translation, Borys Grinchenko Kyiv University, 18/2 Bulvarno-Kudriavska Str, Kyiv, Ukraine, 04053

ORCID: 0000-0001-8608-6172

To cite this article: Nohovska, S. (2021). Teoretyko-metodolohichni pidkhody do analizu reklamnoho tekstu u suchasnykh linhvistychnykh ta perekladoznachykh studiiakh [Theoretical and methodological approaches to the analysis of advertising text in modern linguistic and translation studies]. *Current Issues of Foreign Philology*, 15, 76–85, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2021-15-11>

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL APPROACHES TO THE ANALYSIS OF ADVERTISING TEXT IN MODERN LINGUISTIC AND TRANSLATION STUDIES

The article is **aimed** to overview the modern methodological and methodical approaches to the linguistic analysis of advertising text and the rationale for a comprehensive methodology of translation studies of the main components of the advertising message in their inseparable interaction.

Methodology. The article reveals that the latest linguistic studies on the problems of advertising communication as part of two paradigmatic areas of modern linguistic research (anthropocentric or discourse-centric) are

conducted mainly in the following areas: general theoretical description, research of a certain aspect of advertising (pragmalinguistic, psycholinguistic, cognitive, etc.), actually linguistic analysis at different language levels, discursive and translation studies..

The scientific relevance of the study lies in the proposed algorithm of translation analysis, which is represented by the following steps: 1) the selection of authentic advertising messages about tonic drinks in the form of videos, banners, posters, creolized and traditional texts; 2) the conversion of a text into a parallel aligned bilingual corpus by the InterText Editor program; 3) the annotation of the corpus in structural and lexical-semantic contexts; 4) the verification of the sample for the accuracy of the research results via the formula of sampling error; 5) the identification of translation strategies and specific lexical and grammatical transformations applied in the reproduction of both compositional components and lexical and semantic features of advertising texts; 6) the systematic examination of the interaction of verbal, visual and audio components.

Conclusions. The article proves that when comparing both source and target advertising text clarifying the features and effectiveness of translation strategies will contribute to lexical-semantic, linguistic-stylistic and linguistic-statistical analysis of verbal communication under the corpus-based approach followed by all visual, auditory and other paralinguistic components.

Key words: advertising text, translation analysis, corpus-based approach, aligned parallel corpus, verbal, visual and audio components of the advertising message.

Вступ. Сучасного споживача оточує велика кількість рекламних текстів. Ми бачимо їх на екрані телевізора, чуємо по радіо, читаємо в газетах і журналах. Бурхливий розвиток економіки і, як наслідок, насичення ринку різноманітними товарами та послугами, призводить до проникнення рекламних текстів у всі сфери життєдіяльності суспільства, більше того, вони набули статусу одного з основних засобів культурного самовираження народів.

Незважаючи на те, що рекламний текст вже багато років є предметом вивчення, інтерес до нього у фахівців і дослідників, як і раніше, великий. Змінюється сам текст (з'являються нові носії, нові форми подачі матеріалу, новий зміст), змінюються підходи до його аналізу та створення. Синтетична структура рекламного тексту як полікодового повідомлення потребує цілісного багатоаспектного підходу при його дослідженні, позаяк складається з кількох негомогенних семіотичних пластів і виконує функції інформування та впливу. Це положення обумовлює застосування різнопланових та різноаспектних методів аналізу при його інтерпретації.

Мета дослідження. Метою нашої наукової розвідки є огляд сучасних методологічних та методичних підходів до лінгвістичного аналізу рекламного тексту та обґрунтування комплексної методики перекладознавчого дослідження основних компонентів рекламного повідомлення у їх нерозривній взаємодії. Для ілюстрації теоретичних положень використовується укладений нами паралельний корпус, що включає 850 мікротекстів реклами тонізуючих напоїв англійською та українською мовами, вибрані методом суцільної вибірки з Інтернет джерел.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Сучасна лінгвістика внаслідок взаємодії з рядом наукових дисциплін оперує різноманітними методами та парадигмами, які, проте, не заперечують одні одних, а взаємодіють та інтегруються. Ці процеси яскраво виявляються при лінгвістичному аналізі реклами, який передбачає залучення різноманітних методологічних напрямів та підходів на різних етапах роботи.

Праці, присвячені лінгвістичному дослідженню рекламної комунікації, можна згрупувати за методично-тематичними принципами. По-перше, загальний лінгвістичний опис (наприклад, Зелінська, 2002; Арешенкова О. 2018, Garfield, 2006). По-друге, дослідження певного аспекту реклами: прагмалінгвістичного (Лиса, 2003; Лівшиц, 1999; Голоднов, 2003; Безугла, 2017); психолінгвістичного (Зірка, 2005; Patterson, 1986); когнітивного (Ткачук-Мірошниченко, 2001). По-третє, власне лінгвістичний аналіз на різних мовних рівнях: фонетичному, лексичному, морфологічному, синтаксичному, семантичному та структурному, аналіз текстових категорій в рекламі. І, по-четверте, найчисленіша група – дискурсивні дослідження реклами (Оленюк, 2016; Мачульська, 2020, Герус, 2015).

Слід зазначити, що попри широкий спектр векторів сучасних студій реклами, вивчення провадиться у руслі двох парадигмальних напрямів сучасних мовознавчих досліджень – антропоцентричного або дискурсоцентричного. Антропоцентричний напрям орієнтований на актуалізацію чинника людини в мові, і оскільки рекламні тексти спрямовані перш за все на позитивний вплив на адресата й спонукання його до виконання конкретної практичної дії,

то у рекламному тексті, як у жодному іншому, виявляється антропоцентричність (Зірка, 2005, с. 15). Дискурсоцентричний напрям орієнтований на актуалізацію тексту/дискурсу як предмета дослідження, тобто на когнітивно-комунікативну діяльність людини, що поєднує лінгвальні та паралінгвальні компоненти.

Ще один важливий напрям в лінгвістичних дослідженнях реклами, який вимагає комплексного аналізу на основі синтезу різних методів та методик, базується на перекладознавчому підході. В цьому руслі виявлено значно менше наукових праць, ніж у суто лінгвістичному, переважають дослідження компаративного характеру, де представлено порівняльний аналіз рекламних слоганів у різних мовах. Наприклад, праці на англійсько-німецько-українському (Безугла, 2017), українсько-словацькому (Чернох, 2011), німецько-арабському (Beaizak, 2012), німецько-китайському (Günther, 1993) і німецько-польському (376) матеріалі тощо.

Проте, в умовах глобалізації інформаційного простору і значного переважання англомовної реклами, власне перекладознавчі дослідження актуалізуються, і їх кількість зростає.

Слід зазначити, що перекладознавчі проблеми рекламної комунікації досліджувались в зарубіжній лінгвістиці і раніше. Зокрема, окремі питання порушувались у працях (надзвичайно популярних та перекладених багатьма мовами) з загальної теорії та практики рекламної комунікації Д. Огілві (Ogilvy, 2012), Д. Коена (Cohen, 1972), Дж. Бернета, У. Уеллса, С. Моріарті (Wells, 1992), К. Бове та У. Аренса [Bovee, 1992], Б. Гарфілда (Garfield, 2006) та ін. Останнім часом з'явилися і зарубіжні дослідження, присвячені різноаспектним питанням власне перекладу реклами. Серед них: «The Translation of Advertising Texts» К. Л. Сміта, де розкриваються особливості відтворення англомовної рекламної друкованої продукції російською мовою (Smith, 2002); «Translating Promotional and Advertising Texts» І. Торресі, що аналізує різні стратегії культурної адаптації рекламних текстів на матеріалі багатьох мов та джерел (Torresi, 2021); «The Translation of Advertising Texts in Culturally-Distant Languages» П. Фабер, яка розкриває труднощі передачі культурно забарвлених текстів, до яких авторка рекламу, на прикладі неспоріднених мов – арабської та іспанської (Faber, 2012).

В Україні цей напрям мовознавчих студій почав розвиватися лише в 90-х роках ХХ ст., до цього загальні принципи перекладу рекламних текстів та особливості відтворення їх окремих елементів та специфічних рис були фрагментарними, і, на жаль, не на часі через відсутність перекладної реклами загалом. В останні десятиліття перекладацький аспект дослідження рекламних текстів набуває актуальності. Проблеми відтворення рекламного дискурсу ставали об'єктом висвітлення в окремих статтях (Малишенко, 2011; Кирмач, 2011; Добровольська, 2016; Горецька, Туришева, 2020; Баранцова, 2020 та ін.), з'явилося дисертаційне дослідження Д. Добровольської (Добровольська, 2017), яке ґрунтовно висвітлює поняття рекламного слогану як різновиду мікротексту, простежує мовностилістичні особливості англійських рекламних слоганів та тенденції їх відтворення на лексичному і граматичному рівнях українською та російською мовами.

Між ранніми та пізнішими працями з проблем перекладу рекламного дискурсу спостерігається суттєва різниця. Пояснюється це тим, що перші з'являються у період домінування в перекладознавстві концепцій еквівалентності Ю. Найди, Ч. Табер та Дж. Кетфорда. У своїй монографії «The Theory and Practice of Translation» Ю. Найда і Ч. Табер (Nida, Taber, 1982) стверджували, що існує два види еквівалентності: формальна (згодом формальна відповідність) і динамічна. Формальна еквівалентність передбачає найближчу відповідність між одиницями вихідної та цільової мови, вона призводить до спотворення граматичних і стилістичних моделей цільової мови (Nida, Taber, 1982, p. 199), внаслідок чого повідомлення часто хибно трактується або важко розшифровується читачем (р. 201). Динамічна еквівалентність виникає, коли цільовий текст створюється з метою такого самого впливу на цільову аудиторію, який оригінал мав на вихідну, форма оригіналу може змінюватися, але повідомлення зберігається. Дж. Кетфорд (Catford, 1965), як і Ю. Найда, наголошує на тому, що метою перекладу є зовсім не досягнення еквівалентності значення; мова йде про знаходження відповідників у мові перекладу, які є взаємозамінними із значеннями тексту оригіналу в заданій ситуації, тобто коли обидва значення пов'язані з однаковими характеристиками екстралінгвістичної реальності.

Перекладознавчі дослідження рекламного дискурсу, що базувались на концепції еквівалентності (Д. Коена, У. Уеллс, Дж. Бернет та ін.), проводять думку, що існує ряд відповідних перекладів для будь-якого оригінального тексту, в тому числі і рекламного. Завдання перекладача – вибрати найвлучніший з можливих. Пропонувалось створення багатомовних глосаріїв мови реклами на основі конкретних категорій продуктів (наприклад, парфуми, тютюн або автомобілі), щоб оптимізувати роботу перекладача рекламних матеріалів.

На зламі століть теорія еквівалентності вже не є центральною проблемою перекладознавчих пошуків, поступившись функціоналізму, що виник внаслідок розвитку та доповнення скопос-теорії. Виникнення цього напрямку відображало загальне перенесення уваги вчених з суто лінгвістичних теорій перекладу до теорій, орієнтованих на функціональні та соціокультурні аспекти. Теорію скопосу пов'язують з іменами Катарини Райс та Ганса Фермеєра. Як основне правило теорії перекладу дослідники пропонують «правило скопосу»: будь-яка взаємодія між людьми визначається її метою (Reiß, Vermeer, 2010, s. 101). Переклад при цьому постає як продукування цільового тексту, що виконує ті самі функції, що й текст оригіналу, і залежить від скопосу трансляту (Translatoskopos), отже від функцій тексту перекладу. Представницею скопос-теорії нового покоління вважають німецьку дослідницю К. Норд, яка обґрунтувала модель функціонального перекладу. Головною рисою, що відрізняє теорію функціонального перекладу К. Норд (Nord, 2010) від скопос-теорії, є те, що дослідниця вводить нові поняття: «функціональна точність» (Funktionsgerechtigkeit) та «лояльність» (Loyalität). «Функціональна точність» зорієнтована переважно на завдання перекладу, оскільки воно визначає його мету. Відповідно до цього, переклад не можна інтерпретувати як суто мовну трансформаційну та репродуктивну діяльність, а як комунікативну дію між представниками різних культурних спільнот (Nord, 2009, p. 30). Поняття «лояльності» К. Норд уживає стосовно учасників процесу комунікації: замовника, реципієнта, автора тексту оригіналу.

Сучасні дослідження проблем перекладу реклами (К. Л. Сміт, І. Торресі, П. Фабер, Д. Добровольська та ін.) обґрунтовують перекладацькі стратегії реклами, базуючись саме на

моделі функціонального перекладу, адже текст-оригінал рекламного повідомлення мусить бути пристосований до ментальних, соціальних та культурних властивостей носіїв мови, якою перекладається текст, потенційних споживачів рекламного продукту. Переклад рекламних текстів має враховувати особливості адресатного сприйняття реклами, специфіку лінгвоментальності, виконуючи основне завдання рекламної комунікації – заохочення до використання рекламованих послуг та купівлі товарів.

Таким чином, сучасні перекладознавчі дослідження проводять думку, що при перекладі рекламних текстів потрібно враховувати насамперед прагматичний потенціал тексту, його впливовий ефект, а також культурну специфіку середовища, де буде функціонувати рекламне повідомлення, – історію, культурні традиції, національні стереотипи тощо.

Слід також звернути увагу на термінологію, якою оперують дослідники перекладацьких стратегій рекламної комунікації. Окрім нейтрального гіперонімічного «переклад», застосовуються «транскреація», «адаптація» та «локалізація». В рамках транскреаційного підходу переклад розглядається як інструмент передачі ідей та образів в контекст інших культур, а не дослівне відтворення тексту оригіналу (Мальонова, 2018, с. 782). Автори книги «Reaching New Markets through Transcreation» зазначають, що транскреація найчастіше застосовується при відтворенні реклами, коли зміст повністю переписується мовою перекладу (Ray, Kelly, p. 2–3).

Адаптація – це тип перекладу з «домінантною прагматичною настановою та орієнтацією на стереотипи очікування носіїв мови-реципієнта й культури-реципієнта» (Демецька, 2008, с. 7). На думку авторки докторського дисертаційного В. Демецької «Теорія адаптації в перекладі», відмінність перекладу-адаптації від перекладу-репродукції полягає в тому, що переклад-адаптація передбачає перевірку текстом оригіналу, за умов домінантної орієнтації на мовні й культурні пріоритети реципієнта. Ступінь близькості або віддаленості від тексту оригіналу може варіюватися для різних типів адаптивних текстів (Демецька, 2008, с. 8).

Локалізація – переклад і культурна адаптація продукту до особливостей певної країни, регіону чи групи населення, водночас під «про-

дуктом» мають на увазі будь-який товар або послугу (Мазур О., Кучів С., 2021). Як стверджує Асоціація стандартизації в галузі локалізації (LISA, 2003), поняття «локалізація» є значно ширшим за поняття «переклад», адже на додачу до перекладу на мовному рівні процес локалізації може включати адаптацію графічного (зорового) компонента: символів валют, властивого певній культурі формату дат, адрес, телефонних номерів, кольорів, зорових образів, які спричиняють додаткову конотацію тощо, включно з переглядом фізичної структури продукту. За твердженням О. Мазур та С. Кучіва, локалізація в перекладацькому розумінні є насамперед мовною та позамовною локалізацією супровідних текстів і зовнішнього виду продукту або послуги, а саме, відповідно, перекладом і культурною адаптацією продукту або послуги до особливостей певної країни, регіону чи групи населення (Мазур, Кучів, 2021, с. 91).

Таким чином, очевидно, що суттєвої різниці у трактуванні термінів «транскреція», «адаптація» та «локалізація» не спостерігається. На нашу думку, говорити про транскрецію чи локалізацію доцільно, коли рекламне повідомлення становить знакове, полікодове утворення, а отже його відтворення у перекладі потребує врахування комплексу невербальних компонентів, їхньої взаємодії з вербальними. Якщо ж перекладознавчому аналізу підлягає власне **рекламний текст** із його традиційними вербальними складовими – слоган, заголовок (зачин), інформаційний блок, кода (кінцівка), утилітарна інформація (різні дослідники виділяють їх варіативну кількість під різними назвами), то, вважаємо, слід говорити про **переклад** із застосуванням адаптивних стратегій, які спрямовані на переважне використання мовних і культурних моделей реципієнта та виразну прагматичну орієнтацію текстів перекладу на іншомовну аудиторію (Демецька, 2008, с. 7).

Перекладознавчий підхід до аналізу реклами передбачає необхідність застосування релевантної методики. Вважаємо, що при співставленні оригіналу та перекладу рекламної комунікації конкретного напрямку (у нас – англійсько-український) та конкретного товарного сегменту (у нас – тонізуючі напої), з'ясуванню особливостей та результативності перекладацьких стратегій сприятиме лексико-семантичний, лінгвостатистичний та лінгвостатистичний аналіз

вербальної складової рекламного повідомлення на основі корпуснобазованого методу з подальшим розглядом усіх візуальних, аудіальних та інших паралінгвістичних компонентів.

На нашу думку, перекладознавчий аналіз слід здійснювати за таким алгоритмом.

Крок перший передбачає формування дослідницького корпусу. Для цього має бути виконано ряд процедур у такій послідовності: 1) вилучення з Інтернет джерел автентичних рекламних повідомлень про тонізуючі напої у форматі відеороликів, банерів, постерів, креолізованого та традиційного текстів; 2) виділення вербального компонента; 3) систематизація та поділ на групи за видом рекламованої продукції (чай, кава, газовані безалкогольні напої, соки тощо).

Крок другий. Текстовий масив пропонуємо перетворити на паралельний вирівняний двомовний корпус за допомогою програми InterText Editor. Ця програма призначена для створення з двох текстових файлів (оригіналу й перекладу) файлу вирівнювання, де кожному абзацу оригіналу поставлено у відповідність абзац перекладу. Програма автоматично вирівнює тексти, виводить паралельний текст (двома мовами) в інтерфейс, а також виділяє невідповідні (не 1:1) текстові фрагменти, які потребують корекції. Програма містить опції об'єднання, поділу та переміщення елементів для досягнення еквівалентного вирівнювання (InterText, 2014).

Крок третій. Корпус було анотовано в структурному та лексико-семантичному плані, тобто за допомогою спеціальних тег виділено обов'язкові композиційні складові (слоган, заголовок та власне рекламний текст) та варіативні (за наявності), а також мовленнєві фігури експресивності та національно марковану лексику. Наведемо фрагмент анотованого вирівняного корпусу, над яким ми зараз працюємо (рис. 1):

Розшифруємо використану нами систему позначок:

<head>...</head> – заголовок, <adtx>...</adtx> – інформаційний блок рекламного повідомлення, <s>...</s> – слоган, <pn>...</pn> – онім, <rpt>...</rpt> – повтор.

Крок четвертий. Необхідно встановити, чи забезпечить обсяг вибірки надійність обчислень, визначити достовірність результатів дослідження. Це можна зробити за допомогою

<pre><head><pn>Dilmah Tea. </head></pn> <adtx>Did you know fresh tea has polyphenols and theanine that can boost your immunity? <pn>Dilmah's </pn>Ceylon Green Tea is handpicked and packed where it's grown to protect its freshness and antioxidants. It's an all-natural, pure, aromatic brew with a slightly sweet finish.</adtx> <s><rpt>Fresh Start, Fresh Tea Detox</rpt> with PURE CEYLON GREEN TEA</s></pre>	<pre><head>Чай <pn>Dilmah. </head></pn> <adtx>Чи знали ви, що чай містить поліфеноли та теанін, які можуть підвищити ваш імунітет? Насолодіться легким і ніжним зеленим чаєм з м'якою трав'яною ноткою. </adtx> <s><rpt>Свіжий старт, свіжий чай</rpt> та детокс із ЗЕЛЕНИМ ЧАЄМ</s></pre>
--	---

Рис. 1. Фрагмент дослідницького корпусу

формули так званої похибки вибірки. В лінгвістиці прийнято вважати, що ця величина не повинна перевищувати 33 % при довірливій імовірності 95 % (рівень значущості $P=0,05$).

Відносна похибка вибірки обчислюється за формулою:

$$\delta = \frac{Z_p}{\sqrt{N \cdot p}}, \quad (1.1)$$

де Z_p – деяка постійна величина (константа), яка для п'ятивідсоткового рівня значущості дорівнює 1,96; N – обсяг вибірки (в абсолютних величинах, наприклад, у кількості слововживань); p – відносна частотність уживань одиниць аналізу (наприклад, слоганів чи тропів) (Левицкий, 2012, с. 163).

Для структурних елементів при кількості слововживань 39 561 похибка становить 0,08 %; для тропів – 1 %; для онімів – 4 %, для національно маркованої лексики – 2 %, для риторичних фігур – 3 %. Тобто для всіх намічених для аналізу елементів вибірка є достатньою для достовірності результатів дослідження.

Крок п'ятий передбачає визначення перекладацької стратегій та конкретних лексикограматичних трансформацій, застосованих при відтворенні як композиційних складових, так і лексико-семантичних особливостей рекламних текстів.

Крок шостий. Комплексний підхід до перекладознавчого аналізу реклами включає системний розгляд взаємодії вербальних, візуальних та аудіальних складників, адже перехід від однієї системи знаків до іншої дуже важливий

під час адаптації рекламних повідомлень, створених в одному культурному середовищі, для іншої культури.

Таким чином, запропонована методика зможе забезпечити різноплановий підхід і комплексне вивчення текстів реклами тонізуючих напоїв, їх особливостей, функціонування та способів відтворення з урахуванням семантичних утворень певної мови та національної специфіки на рівнях вербальної та паралінгвістичної об'єктивізації культурних та соціальних реалій.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Дослідження рекламної комунікації у сучасному мовознавстві поєднують текстоорієнтовану та дискурсивну парадигми з використанням здобутків когнітивної, комунікативної лінгвістики, психолінгвістики та лінгвістики тексту, що сприяє виявленню її лінгвальних та невербальних особливостей. Перекладознавчий напрям аналізу рекламних текстів вимагає комплексного підходу на основі синтезу різних методів та методик. Інтегрований структурно-семантичний та лінгвостатистичний підхід до вивчення рекламного дискурсу на основі корпуснобазованого методу сприятиме комплексному аналізу вербальних та позамовних елементів рекламних повідомлень, комунікативним стратегій, що притаманні саме цим типам текстів та їх прагматичних характеристикам, уможливить простежити способи відтворення реклами як синтетичного полікодового утворення в іншомовному культурному середовищі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Арешенкова О. Комунікативно-прагматичні та стилістичні параметри рекламного тексту : монографія. Кривий Ріг, 2018. 176 с.
2. Баранцова І. О. Особливості перекладу англомовних рекламних текстів. *Perspective directions for the development of science and practice* : праці XX міжнар. наук.-практ. конф., Афіни, Греція, 08–09 червня 2020. С. 125–127. URL: <https://isg-konf.com> (дата звернення: 20.01.2022).
3. Безугла Т. А. Англо- і німецькомовний рекламний дискурс: Полікодовий лінгвопрагматичний підхід : дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Харків, 2017. 304 с.
4. Герус О. І. Конструювання дискурсивних практик споживання комерційною рекламою в сучасному українському суспільстві : автореф. дис. ... канд. соціол. наук: 22.00.04. Київ, 2015. 22 с.
5. Голоднов А. В. Лингвопрагматические особенности персуазивной коммуникации (на примере современной немецкоязычной рекламы) : автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Санкт-Петербург, 2003. 23 с.
6. Горецька А. С., Туришева О. О. Стратегії перекладу слоганів німецькомовних рекламних текстів українською мовою. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. 2020. Том 31 (70). № 1. DOI <https://doi.org/10.32838/2663-6069/2020.1-3/17> (дата звернення: 20.01.2022).
7. Демецька В. В. Теорія адаптації в перекладі : автореф. дис. ... доктора філол. наук: 10.02.16. Київ, 2008. 43 с.
8. Добровольська Д. М. Методологія дослідження перекладу рекламного тексту: основні перекладацькі стратегії. *Society for Cultural and Scientific Progress in Central and Eastern Europe Budapest. Science and Education a New Dimension. Philology*. 2016. IV (21). № 98. С. 42–46.
9. Добровольська Д. М. Мовні особливості англомовних рекламних слоганів та їх відтворення українською і російською мовами : дис. ... канд. філол. наук: 10.02.16. Одеса, 2017. 226 с.
10. Зелінська О. І. Лінгвальна характеристика українського рекламного тексту : автореф. дис. на здоб. наук. ступеня канд. філол. наук: 10.02.01. Харків, 2002. 17 с.
11. Зірка В. В. Мовна парадигма маніпулятивної гри в рекламі: автореф. дис. ... доктора філол. наук: 10.02.02 Київ, 2005. 34 с.
12. Кирмач У. К. Особливості національних, культурних, ментальних та гендерних характеристик при перекладі іншомовних рекламних текстів. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 2011. № 9 (220). С. 161.
13. Левицький В. В. Семасиологія : монографія для молодих дослідників. Вінниця : Нова книга, 2012. 680 с.
14. Лившиц Т. Н. Реклама в прагмалінгвістическом аспекте : дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. – Таганрог, 1999. 214 с.
15. Лиса Н. С. Структурні та лінгвопрагматичні особливості рекламного знака (на матеріалі англомовної реклами) : автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Львів, 2003. 18 с.
16. Мазур О., Кучів С. Локалізація як явище перекладу. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2021. Вип. 35. Том 7. С. 89–95.
17. Малєнова Е. Д. Креативные практики в переводе. *Журнал Сибирского федерального университета: Гуманитарные науки*. 2018. № 5. С. 775–786.
18. Малишенко А. О. Переклад слоганів в англомовному рекламному дискурсі. *Вісник Харківського національного університету*. 2011. № 973. С. 188–192.
19. Мачульська К. Я. Лінгвопрагматика комерційних гасел в англомовному інтернет-дискурсі реклами : дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Запоріжжя, 2020. 294 с.
20. Миколаєнко М. Ю. Роль перекладу рекламних текстів у формуванні міжкультурної комунікації. *Issues in Cultural Studies*. 2020. № 36. С. 177–186. DOI: 10.31866/2410-1311.36.2020.221063
21. Оленюк О. В. Когнітивно-дискурсні характеристики впливу на адресата (на матеріалі англомовної журнальної реклами) : дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Львів, 2016. 262 с.
22. Ткачук-Мірошниченко О. Є. Імплікація в рекламному дискурсі (на матеріалі англомовної комерційної реклами) : дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Київ, 2001. 201 с.
23. Чернюх Л. Д. Теоретичні аспекти дослідження реклами (на матеріалі словацької та української мов). *Компаративні дослідження слов'янських мов і літератур. Пам'яті академіка Леоніда Булаховського*. 2011. Вип. 15. С. 281–287.
24. Advertising : principles and practice / Wells W., Burnett J., Moriarty S. E., Pearce C. New Jersey : Prentice Hall, 1992. 692 p.
25. Beaizak M. Bild und Text in der Anzeigewerbung. Eine kontrastivinterkulturelle Studie anhand von deutschen und arabischen Werbeanzeigen. Frankfurt, 2012. 303 s.
26. Bovee C., Arens W. F. Contemporary Advertising. McGraw-Hill Education – Europe, 1992. 573 p.

27. Catford J. C. *A Linguistic Theory of Translation : An Essay in Applied Linguistics*. London: Oxford University Press, 1965, 102 p.
28. Cohen D. *Advertising*. NY. London. Sydney. Toronto, 1972. 677 p.
29. Faber Benitez P. The Translation of Advertising Texts in Culturally-Distant Languages: The Case of Spanish and Arabic. *International Journal of Translation*. 2012. Vol. 24 (1–2). P. 51–64.
30. Garfield B. *And Now a Few Words From Me: Advertising’s Leading Critic Lays Down the Law, Once and For All*. New York, 2006. 256 c.
31. Günther S. *Diskursstrategien in der interkulturellen Kommunikation. Analysen deutsch-chinesischen Gespräche*. Tübingen, 1993. 324 s.
32. Inter Text Editor. URL: <https://aclanthology.org/L14-1258/>
33. LISA: Localization Industry Standards Association (2003). URL: <https://thetranslationcompany.com/translation-directory/translation-associations/lisa-localization-industry-standards-association/>
34. Nida Eugene A., Taber Charles E. *The Theory and Practice of Translation*. Leiden, 1982. 218 p.
35. Nord Ch. *Textanalyse und Übersetzen. Theoretische Grundlagen, Methode und didaktische Anwendung einer übersetzungsrelevanten Textanalyse*. Tübingen: Groos, 2009. 283 s.
36. Nord Ch. *Funktionsgerechtigkeit und Loyalität: Theorie, Methode und Didaktik des funktionalen Übersetzens*. Berlin: Frank & Timme, 2010. 331 s.
37. Ogilvy D. *Confessions of an Advertising Man*. London, 2012. 192 p.
38. Opilowski R. Ein kontrastiver Blick auf die Multimodalität in der deutschen und polnischen Pressewerbung. Eine Fallstudie. *Text und Diskurs*. 2015. No 8. S. 91–101.
39. Patterson M. L. *Nonverbal Behavior: A Functional Perspective*. New York, 1983. 216 p.
40. Ray R., Kelly N. *Reaching New Markets through Transcreation, When Translation isn’t just enough*. Lowell : Common Sense Advisory Inc., 2010. 50 p.
41. Reiß K., Vermeer H. J. *Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie*. Berlin, New York : Max Niemeyer Verlag, 2010. 242 s.
42. Smith K. L. *The Translation of Advertising Texts : A Study of English-Language Printed Advertisements and their Translations in Russian*. Thesis submitted for the degree of Doctor of Philosophy, 2002. URL: https://etheses.whiterose.ac.uk/3044/2/251329_VOL1.pdf (дата звернення: 20.01.2022).
43. Torresi I. *Translating Promotional and Advertising Texts*. New York, 2021. 224 p.

REFERENCES:

1. Areshenkova, O. (2018). *Komunikatyvno-prahmatychni iastylystychni parametry reklamnoho tekstu [Communicative, pragmatic and stylistic parameters of advertising text]*. Kryvyi Rih : FOP Marynchenko S. V. [in Ukrainian]
2. Barantsova, I. O. (2020). Osoblyvosti perekladu anhlo-movnykh reklamnykh tekstiv [Peculiarities of translation of English-language advertising texts]. Proceedings from *XX Mizhnarodna naukovo-praktychna konferentsiia «Perspective directions for the development of science and practice» – The Twenties International Scientific and Practical Conference «Perspective directions for the development of science and practice»*. (pp. 125–127). Retrieved from: <http://https://isg-konf.com> [in Ukrainian]
3. Bezuhla, T. A. (2017). Anhlo- i nimetskomovnyi reklamnyi diskurs: polikodovy linhvoprahmatychnyi pidkhid [English- and German-language advertising discourse: a polycode linguistic and pragmatic approach] : *Candidate’s thesis*. Kharkiv : Kharkiv Karazin National University. [in Ukrainian]
4. Herus, O. I. (2015). Konstruyuvannia dyskursyvykh praktyk spozhyvannia komertsynoyu reklamoyu v suchasnomu ukrayinskomu suspilstvi [Constructing discursive practices of consumption by commercial advertising in modern Ukrainian society]. *Extended abstract of candidate’s thesis*. Kyiv : Kyiv Taras Shevchenko National University. [in Ukrainian]
5. Golodnov, A. V. (2003). Lingvopragmaticheskiye osobennosti persuazivnoy kommunikatsii (na primere sovremennoy nemetskoyazychnoy reklamy) [Linguistic and pragmatic features of persuasive communication (on the example of modern German-language advertising)]. *Extended abstract of candidate’s thesis : автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04*. Sankt-Peterburg : ООО “AkademPrint”. [in Russian]
6. Horetska, A. S., & Turyшева, O. O. (2020). Stratehiyi perekladu slohaniv nimetskomovnykh reklamnykh tekstiv ukrayinskoyu movoyu [Strategies for translating slogans of German-language advertising texts into Ukrainian]. *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho. Seriya: Filolohiya. Sotsialni komunikatsiyi. – Scientific notes of V. I. Vernadsky Taurida National University. Series: Philology. Social communications*, 1. Retrieved from: <https://doi.org/10.32838/2663-6069/2020.1-3/17>
7. Demetska, V. V. (2008) Teoriya adaptatsiyi v perekladі [Theory of adaptation in translation]. *Extended abstract of Doctor’s thesis*. Kyiv : Kyiv Taras Shevchenko National University. [in Ukrainian]

8. Dobrovolska, D. M. (2016) Metodolohiya doslidzhennia perekladu reklamnoho tekstu: osnovni perekladatski stratehiyi. *Society for Cultural and Scientific Progress in Central and Eastern Europe Budapest. Science and Education a New Dimension. Philology*, 98, 42–46. [in Ukrainian]
9. Dobrovolska, D. M. (2017). Movni osoblyvosti anhlo-movnykh reklamnykh slohaniv ta yikh vidtvorennia ukrayinskoyu i rosiyskoyu movamy [Linguistic features of English-language advertising slogans and their reproduction in Ukrainian and Russian]. *Candidate's thesis*. Odesa : Odesa Mechnikov National University. [in Ukrainian]
10. Zelinska, O. I. (2002). Linhvalna kharakterystyka ukrayinskoho reklamnoho tekstu [Linguistic characteristics of Ukrainian advertising text]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kharkiv: H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University. [in Ukrainian]
11. Zirka, V. V. (2005). Movna paradyhma manipulyatyvnoyi hry v reklamakh [The language paradigm of the manipulative game in advertising]. *Extended abstract of Doctor's thesis*. Kyiv : Potebnia Institute of Linguistics. [in Ukrainian]
12. Kyrmach, U. K. (2011). Osoblyvosti natsionalnykh, kulturnykh, mentalnykh ta hendernykh kharakterystyk pry pereklyadi inshomovnykh reklamnykh tekstiv [Features of national, cultural, mental and gender characteristics in the translation of foreign language advertising texts]. *Bulletin of Luhansk Taras Shevchenko National University*, 9, 159–163. [in Ukrainian]
13. Levitskiy, V. V. (2012). *Semasiologiya : monografiya dlia molodykh issledovateley [Semasiology: a monograph for young researchers]*. Vynnytsa : Nova knyha. [in Russian]
14. Livshits, T. N. (1999) Reklama v pragmalingvisticheskom aspekte [Advertising in pragmalinguistic aspect]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Taganrog : Taganrog State Pedagogical Institute. [in Russian]
15. Lysa, S. N. (2003) Strukturni ta linhvoprahamatychni osoblyvosti reklamnoho znaka (na materialakh anhlo-movnoyi reklamy) [Structural and linguo-pragmatic features of the advertising sign (on the material of English-language advertising)]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Lviv : Lviv Ivan Franko National University. [in Ukrainian]
16. Mazur, O., Kuchiv, S. (2021). Lokalizatsiya yak yavyshe perekladu [Localization as a phenomenon of translation]. *Aktualni pytannya humanitarnykh nauk: mizhvuzivskiy zbirnyk naukovykh prats molodykh vchenykh Drohobyt'skoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka – Current issues of the humanities: interuniversity collection of scientific works of young scientists of Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University*, 35 (7), 89–95. [in Ukrainian]
17. Malionova, Ye. D. (2018). Kreativnyye praktiki v perevode [Creative practices in translation]. *Zhurnal Sibirskogo federal'nogo universiteta : Gumanitarnyye nauki – Journal of the Siberian Federal University: Humanities*, 5, 775–786. [in Russian]
18. Malysenko, A. O. (2011) Pereklad slohaniv v anhlo-movnomu reklamnomu dyskursi [Translation of slogans in English-language advertising discourse]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu – Bulletin of Kharkiv National University*, 973, 188–192. [in Ukrainian]
19. Machulska, K. Ya. (2020) Linhvoprahamatyka komertsyinykh hasel v anhlo-movnomu internet-dyskursi reklamy [Linguopragmatics of commercial slogans in the English-language online discourse of advertising]. *Candidate's thesis*. Zaporizhzhia: Zaporizhzhia National University. [in Ukrainian]
20. Mykolayenko, M. Yu. (2020). Rol perekladu reklamnykh tekstiv u formuvanni mizhkulturnoyi komunikatsiyi [The role of translation of advertising texts in the formation of intercultural communication]. *Issues in Cultural Studies*, 36, 177–186. [in Ukrainian]
21. Olenyuk, O. V. Kohnityvno-dyskursni kharakterystyky vplyvu na adresata (na materialakh anhlo-movnoyi zhurnalnoyi reklamy) [Cognitive-discursive characteristics of the influence on the addressee (on the material of English-language magazine advertising)]. *Candidate's thesis*. Lviv : Lviv Ivan Franko National University. [in Ukrainian]
22. Tkachuk-Miroshnychenko, O. Ye. (2001) Implikatsiya v reklamnomu dyskursi (na materialakh anhlo-movnoyi komertsyinoyi reklamy) [Implication in advertising discourse (on the material of English-language commercial advertising)]. *Candidate's thesis*. Kyiv : Kyiv State Linguistic University. [in Ukrainian]
23. Chernyukh, L. D. (2011) Teoretychni aspekty doslidzhennya reklamy (na materialakh slovatskoyi ta ukrayinskoyi mov) [Theoretical aspects of advertising research (based on Slovak and Ukrainian languages)]. *Komparatyvni doslidzhennya slovyanskykh mov i literatur – Comparative studies of Slavic languages and literatures*, 15, 281–287. [in Ukrainian]
24. Wells, W., Burnett, J., Moriarty, S. E., & Pearce, C. (1992). *Advertising : principles and practice*. New Jersey : Prentice Hall.
25. Beazak, M. (2012) *Bild und Text in der Anzeigewerbung. Eine kontrastivinterkulturelle Studie anhand von deutschen und arabischen Werbeanzeigen*. Frankfurt/M. : Lang.
26. Bovee, C., Arens, W. F. (1992). *Contemporary Advertising*. Homewood, IL : Irwin.
27. Catford, J. C. (1965). *A Linguistic Theory of Translation: An Essay in Applied Linguistics*. London: Oxford University Press.
28. Cohen, D. (1972). *Advertising*. NY. London. Sydney. Toronto : John Wiley & Sons, Inc.

29. Faber Benitez, P. (2012). The Translation of Advertising Texts in Culturally-Distant Languages: The Case of Spanish and Arabic. *International Journal of Translation*, 24 (1–2), 51–64.
30. Garfield, B. (2006). *And Now a Few Words From Me: Advertising's Leading Critic Lays Down the Law, Once and For All*. New York : McGraw Hill.
31. Günther, S. (1993). Diskursstrategien in der interkulturellen Kommunikation. Analysen deutsch-chinesischen Gespräche. Tübingen : Niemeyer.
32. InterText Editor (2014). Retrieved from: <https://aclanthology.org/L14-1258/>
33. LISA: Localization Industry Standards Association (2003). Retrieved from: <https://thetranslationcompany.com/translation-directory/translation-associations/lisa-localization-industry-standards-association/>
34. Nida Eugene, A., & Taber Charles, E. (1982). *The Theory and Practice of Translation*. Leiden: E. J. BRILL.
35. Nord, Ch. (2009). *Textanalyse und Übersetzen. Theoretische Grundlagen, Methode und didaktische Anwendung einer übersetzungsrelevanten Textanalyse*. Tübingen : Groos.
36. Nord, Ch. (2010). *Funktionsgerechtigkeit und Loyalität: Theorie, Methode und Didaktik des funktionalen Übersetzens*. Berlin : Frank & Timme.
37. Ogilvy, D. (2012). *Confessions of an Advertising Man*. London : Southbank Publishing.
38. Opiłowski, R. (2015). Ein kontrastiver Blick auf die Multimodalität in der deutschen und polnischen Pressewerbung. Eine Fallstudie. *Text und Diskurs*, 8, 91–101.
39. Patterson, M. L. (1983). *Nonverbal Behavior: A Functional Perspective*. New York : Springer New York.
40. Ray, R., & Kelly, N. (2010). *Reaching New Markets through Transcreation, When Translation isn't just enough*. Lowell : Common Sense Advisory Inc.
41. Reiß, K., & Vermeer, H. J. (2010). *Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie*. Berlin, New York : Max Niemeyer Verlag.
42. Smith, K. L. (2002). *The Translation of Advertising Texts: A Study of English-Language Printed Advertisements and their Translations in Russian*. Thesis submitted for the degree of Doctor of Philosophy,. Retrieved from: https://etheses.whiterose.ac.uk/3044/2/251329_VOL1.pdf (дата звернення: 20.01.2022).
43. Torresi, I. (2021) *Translating Promotional and Advertising Texts*. New York : Routledge.

УДК 811.111'373.49

DOI <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2021-15-12>

Анна ПОГОРІЛА

кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри практики англійської мови, Навчально-наукового інституту іноземних мов Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, вул. Івана Франка, 24, м. Дрогобич, Україна, 82100

ORCID: 0000-0002-4342-8942

Бібліографічний опис статті: Погоріла, А. (2021). Способи творення та функції евфемізмів англійської мови. *Актуальні питання іноземної філології*, 15, 86–90, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2021-15-12>

СПОСОБИ ТВОРЕННЯ ТА ФУНКЦІЇ ЕВФЕМІЗМІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Розвідка присвячена дослідженню евфемізмів англійської мови. Висвітлено основні підходи до визначення поняття евфемізм у вітчизняній та зарубіжній науковій літературі сьогодення та минулого. Визначено різні підходи до класифікації евфемізмів вітчизняними та зарубіжними лінгвістами. **Мета роботи** полягає у визначенні словотвірних та функціональних особливостей евфемізмів. **Методологія** розвідки здійснена шляхом використання логічного методу аналізу наукових джерел; описового методу, а також дефініційного та контекстуального аналізу. **Наукова новизна** полягає у детермінізації мовних засобів, що служать для творення евфемізмів. Встановлено важливість соціального аспекту даної проблематики, евфемізми функціонують і в молодіжному мовленні, так і в політичному, медійному, релігійному та інших сферах соціального спілкування. Розглянуто наявні дефініції поняття евфемізм та виявлено відсутність загальноприйнятого визначення терміну у лінгвістиці. Матеріал дослідження опрацьовано з інтернет ресурсів. З'ясовано, що евфемізми класифікуються за ступенем закріплення в системі мови, за територією розповсюдження та за часовою ознакою. Класифікація евфемізмів базується на основі функціонально-прагматичному, дистрибутивному та лексико-семантичному принципах. Основними функціями евфемізмів є вуалітивна, кооперуюча, превентивна, риторична, елевативна, конспіративна та дистортивна. **Висновки** названо шляхи творення евфемізмів, що відбуваються на різних рівнях мови: лексичному, семантичному, фонетичному, словотвірному і стилістичному. В основі творення евфемізмів лежать когнітивні процеси та міжконцептуальні зв'язки, завдяки яким здійснюється розуміння евфемізмів у сучасній англійській мові. Евфемізми як засоби толерантного та пом'якшувального висловлювання потребують ґрунтовного та детального дослідження та аналізу.

Ключові слова: евфемізм, евфемізація, лінгвістика, функції, характеристики.

Anna POHORILA

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor at the Department of Foreign Languages and Education, Drohobych State Pedagogical University named after Ivan Franko, 24, Ivan Franko str., Drohobych, Ukraine, 82100

ORCID: 0000-0002-4342-8942

To cite this article: Pohorila, A. (2021). Spособy tvorennya ta funktsiji evfemizmv anglijskoji movy [Ways of formation of neologisms and their functions in the English language]. *Current Issues of Foreign Philology*, 15, 86–90, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2021-15-12>

WAYS OF FORMATION OF NEOLOGISMS AND THEIR FUNCTIONS IN THE ENGLISH LANGUAGE

The article is devoted to the investigation of euphemisms functioning in the English language. The scientific investigations of the past and present presented by Ukrainian as well as foreign researches have been thoroughly analyzed concerning the main approaches to the definition of the notion euphemism. Many approaches as to the classification of euphemisms have been singled out while conducting the scientific research. The aim of the article is to define the main word building and functional peculiarities of euphemisms. The following methods have been used while conducting the research: the method of logical analysis of the scientific research, the descriptive method, the method of definition and content analysis. The scientific novelty has been proved by presenting the determination of the speech means that serve to create euphemisms. The area of neologism functioning is vast. They are widely used by the youth and adults alike (there is even

gender distinction that requires further investigation as the problem has not been revealed properly), by ordinary people and politicians alike, by the media and clergy people and others. There is still no clear definition of the notion euphemism accepted worldwide by the scientists. Due to the thorough analysis of the scientific resources the following conclusion has been made: euphemisms are classified according to 1) the level of their usage in the language system; 2) the area of their usage; 3) time usage. The classification of euphemisms is based upon the principals such as: functional-pragmatical, distributive and lexical-semantic. The main functions of euphemisms are as follows: hiding, cooperative, preventive, rhetorical, elevating, conspiracy and distortive. The basic ways of the formation of neologisms have been singled out and they take place on different language levels: lexical, semantic, phonetic, word-building and stylistic. The cognitive processes and interconnectional relations are the key elements of the formation of neologisms; with the help of the latter ones the understanding of euphemism is possible in the modern English language. Still, euphemisms as means of tolerant and mild expression of speech should be investigated in a proper way.

Key words: *euphemism, formation of euphemisms, linguistics, functions, features.*

Мова людства є динамічною системою, що постійно розвивається. Мінлива структура мови зумовлена лексичними, семантичними, граматичними, комунікативними змінами, що відбуваються в межах її лексико-семантичної системи. Зміни у лексичній структурі мови відбуваються постійно, мова, як живий організм адаптується до вимог часу, трансформаційних змін, що відбуваються на певному історичному етапі розвитку людства, а, тому зміни лексичного складу мови є одним із найактуальніших напрямків дослідження мовознавців. Для лінгвістів завжди нагальним є дослідження шляхів збагачення лексичної системи мови та джерел, що сприяють зростанню її словникового запасу, що і окреслює **актуальність дослідження**. Невід'ємною частиною лексичного складу мови є евфемізми, які відображають мовленнєві явища в лінгвістичному та історичному розвитку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій засвідчує, що евфемізми були і є предметом дослідження багатьох науковців, серед них когорта вітчизняних Н. Борисенко, В. Великорода, К. Кантур, М. Мілева окреслили семантичні та функціонально-прагматичні характеристики евфемізмів англійської мови. М. Ткачівська здійснює порівняльний аналіз використання евфемізмів в українській та німецьких мовах.

Предметом дослідження М. Постатнік є евфемізми німецької мови, а саме – причини їхнього виникнення, особливості вживання та перекладу на українську мову.

У зарубіжній лінгвістиці відсутнє одностайне окреслення визначення поняття «евфемізм». К.Баррідж визначає евфемізм як «альтернативну заміну до вислову, що не підходить в певній ситуації, з метою уникнення можливого непорозуміння: як мовця, так і будь якої третьої сторони» (Burrige, 1996, pp. 42).

Е. Патрідж стверджував, що евфемізми використовуються з метою усунення неприємного враження на слухача чи можливих негативних наслідків для мовця і створення позитивного враження (Partridge, 1964, pp. 110).

Питання евфемізації є полем дослідження багатьох вітчизняних та зарубіжних лінгвістів, проте воно залишається проблематичним та недостатньо дослідженим через відсутність єдиного визначення поняття «евфемізм», загальноприйнятої класифікації евфемізмів та окреслених їхніх функцій.

Метою дослідження є виявлення прагматичних аспектів творення евфемізмів шляхом аналізу їхніх функціональних характеристик.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасні лінгвісти вважають евфемізми одиницями вторинної номінації, які мають позитивне значення і, використовуються для заміни найменувань, практичне застосування яких з позиції соціального та психологічного використання є небажаним.

В. Великорода (Velykoroda, 2007) розглядає евфемізми як одиниці вторинної номінації з відносно позитивною конотацією, що використовуються для заміни прямих найменувань, вживання яких із соціально чи психологічно зумовлених причин вважається небажаним. Мовознавиця зазначає, що сучасні евфемізми сфер реклами, політики, медицини тощо не обов'язково є заміниками грубого чи образливого слова, денотат не у всіх випадках різко негативний, а спектр причин вживання мовцями сучасних евфемізмів різноманітніший, аніж вважалося раніше. Вибір саме такого трактування евфемізму зумовлений тим, що евфемізм у політичному дискурсі застосовується не тільки з етичних міркувань, ввічливості чи причин табу, а й служить засобом завуалювання небажаних явищ чи дій із точки зору політики.

Зарубіжна дослідниця Р. Рада, у своїх наукових розвідках стверджує, що «евфемізм – це соціально зумовлена форма висловлювання, яка пом'якшуюче формулює аморально сприйнятий аспект слова чи поняття» (Rada, 2001, pp. 65). Словник української мови тлумачить евфемізм як «слово чи вираз, яким замінюють у мові грубе, непристойне, з неприємним емоціональним забарвленням слово; заміна грубих, непристойних, неприємних і т. ін. слів іншими словами» (Slovník, 1971, pp. 45). І. Мілева у своєму дослідженні стверджує, що головна функція евфемізмів – функція ввічливості, сутність якої полягає в уникненні неграмотних і некультурних слів (Miljeva, 2005, pp. 135).

Евфемізми можуть видаватись висловлюваннями, які звучать необразливо або альтернативно, через те, що мовець надає перевагу завуальовати неприємне висловлювання.

Аналіз наукових джерел дозволяє стверджувати, що евфемізми становлять складне та багатогранне мовне явище, яке має три взаємопов'язаних аспекти: соціальний, психологічний та лінгвістичний. Дослідники евфемізмів умовно поділяють їх на такі групи: терміни; расова національна приналежність; вік; релігія; соціальне і фінансове положення; професії, політична та медійна сфера.

Проведений аналіз наукової літератури, дозволяє виділити головну функцію евфемізмів – приховування чи завуальовування явища, що в суспільній свідомості має негативну оцінку, тим самим пом'якшити або зашифрувати заборонені чи табуйовані слова, що зумовлюється соціально-політичними, історико-культурними, релігійними, етичними й естетичними чинниками. Лінгвістичний аналіз евфемізмів дозволяє поділити їх на евфемізми значення та евфемізми форми. Структурно-семантичний аналіз евфемізмів уможливило окреслення особливостей евфемізмів на фонетичному, лексичному та синтаксичному рівнях мови.

Евфемізми мають значний маніпулятивний потенціал, який зумовлений наступними факторами:

- евфемізми приховують справжню сутність явища за рахунок створення нейтральної чи позитивної конотації;

- реципієнт зазвичай не встигає виділити евфемізми з контексту та осмислити їх, оскільки інформаційний потік під час про-

мов політиків ускладнює та призупиняє його об'єктивну оцінку;

- для того, щоб присвоїти слову статус евфемізму, необхідно зрозуміти, який саме референт прихований за цим словом; якщо адресат через певні причини не може зробити це, то евфемізм так і залишиться нерозпізнаним;

- незначна частина реципієнтів знайома з явищем евфемії (філологи, журналісти) (Postatnik, 2015, pp. 14–15).

Х. Роусон розділяє евфемізми на 2 великі групи: позитивні та негативні. Позитивні примножують і перебільшують якості предмета, при цьому об'єкт евфемізації стає більш благородним і значимим, ніж він є насправді. Негативні евфемізми навпаки применшують якості об'єкта евфемізації, вони є захисними за своєю природою (захищають людей від називання предметів, які вони не бажають згадувати). До цієї групи відносяться давні евфемізми, які виникли замість табу для називання імен богів та надприродних сил, імен померлих (Rowson, 2002, pp. 13).

Ще один критерій для класифікації евфемізмів – критерій свідомого (несвідомого) використання. З урахуванням цього критерію, Х. Роусон розділяє евфемізми на несвідомі та свідомі. Несвідомі евфемізми – це слова, які розвивались як евфемізми, але їх етимологія в даний період часу не усвідомлюється носіями мови. Свідомі евфемізми використовуються носіями мови з певною метою, наприклад, не образити співбесідника, не поставити його в незручне становище (Rowson, 2002, pp. 3).

Проведений аналіз евфемізмів, що зазначаються у словниках евфемізмів, використовуються у засобах масової інформації, політичному дискурсі та художній літературі, дає змогу поділити їх на такі функціонально-прагматичні групи:

- загальноживані евфемізми, слова-табу, що набули широкого використання у суспільстві, про які відкрито не говорять (the Almighty, the Eternal (Бог), Eastern substances, E (наркотики));

- політичні евфемізми – первинною мотивацією створення яких є ввічливість з метою уникнення дискримінації чи образливого ставлення до співрозмовника (inconvenienced, otherly abled (інвалід), mailperson (листоноша), sanitation engineer (сміттяр));

– арготичні евфемізми, використання табуйованих слів в межах певної групи, відбувається прагматичний вплив на слухача та неможливість порозуміння за межами групи (therapeutic misadventure, diagnostic misadventure of the highest magnitude (смерть)).

Творення евфемізмів відбувається на різних мовних рівнях, а саме: лексичному, семантичному, фонетичному, словотвірному, стилістичному. Саме тому існує така велика кількість способів творення евфемізмів. Однією з перших перелік способів евфемізації запропонувала Ж. Варбот виділивши заміну за допомогою запозичення, описового виразу, визначення, узагальнювальної назви, займенника тощо. Шість способів творення евфемістичних заміників виділяє О. Тараненко: а) перифрази; б) утворення слів з іншою мотивацією, іншою внутрішньою формою, а нових значень слів через асоціацію за суміжністю, подібністю або протилежністю: метонімія, метафора, антифраза; в) заміна слова іншим, семантично пов'язаним: синонімом чи словом з близьким значенням, антонімом і взагалі словом з протилежним значенням; г) заміна назви предмета, явища лише вказівкою на них (використання вказівних та неозначених займенників і займенникових прислівників; г) еліipsis; д) видозміна звукової форми слова, компонентного складу словосполучення (Тараненко, 2004, pp. 168).

У творенні евфемізмів задіяні різні лінгвістичні прийоми: аналогія (узагальнення форми відповідно до нової ситуації), видозміна (зміна форми) та запозичення (інкорпорація форми).

Функція евфемізму залежить від стратегії його використання. Уява, іронія, римування, звуконаслідування це є рушійні сили, що сприяють творенню евфемізмів, які закарбовуються в пам'яті; вони вносять в мовлення лексичну новизну. Стилістичні засоби творення евфемізмів додають їхньому значенню метафоричності. Метафоричне висловлювання евфемізму at the evening of one's days, the autumn or the winter of one's life означають метафорично старість, вони є довгими та гіперболізованими висловлюваннями.

К. Кантур стверджує, що евфемізація в умовах конкретної комунікативної ситуації зумовлена взаємодією цілої низки чинників, а саме: чинника адресанта, чинника адресата, співвідношенням рівня «мовної компетенції» учасників комунікації; референтною ситуацією; чинником контрагента і темою бесіди. Чим більша соціальна дистанція між комунікантами і чим більш офіційною є ситуація спілкування, тим більшою є ймовірність появи евфемізмів у всіх зазначених мовах (Kantur, 2012, pp. 212).

Висновки: дана розвідка засвідчила, що евфемізми володіють значним функціонально-прагматичним потенціалом. Їхнє використання допомагає уникнути непорозумінь у комунікативному дискурсі (релігійному, політичному, медійному та ін.). Використовуючи їх у мовленні, мовці можуть толерантно уникнути конфліктні ситуації та ефективно вести міжособистісну комунікацію. **Перспективою подальшого дослідження** є системний аналіз евфемізмів у молодіжному мовленні та його гендерний аспект.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Великорода В. Б. Семантичні та функціонально-прагматичні характеристики евфемізмів в англійській мові : дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Львів, 2007. 268 с.
2. Кантур К. О. Аналіз механізмів антропосемічної евфемізації // *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. Житомир, 2012. Вип. 66. С. 210–214.
3. Мілева І. В. Евфемізація і дисфемізація у фразеотворенні говірок сходу України : дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Луганськ, 2005. 235 с.
4. Постатнік М. М. Евфемізми, причини їх виникнення, особливості вживання та перекладу (на матеріалі німецької мови) // *Матеріали науково-теоретичної конференції викладачів, аспірантів, співробітників та студентів гуманітарного факультету*. Суми, 2015. Ч. 2. С. 14–15.
5. *Словник української мови: в 11 томах. Том 2, 1971. Академічний тлумачний словник (1970–1980)*. [Електронний ресурс]. URL: <http://sum.in.ua/s/> (дата звернення: 2.02.2022).
6. Ткачівська М. Р. Евфемізм або мовна дипломатія (на прикладі української мов). *Прикарпатський вісник НТШ*. 2016. № 2 (34). С. 102–111.
7. *Українська мова : енциклопедія / ред. рада: В. М. Русанівський, О. О. Тараненко, М. П. Зяблюк та ін., 2-ге вид., Київ, 2004. 824 с.*
8. Burrige K. Political Correctness: Euphemism with Attitude // *English Today*. 1996. Vol. 12. N 3. P. 42–49.

9. Partridge A. Usage and Abusage. N. Y., 1964. 379 p.
10. Rada Roberta. Tabus und Euphemismen in der deutschen Gegenwartssprache: mit besonderer Berücksichtigung der Eigenschaften von Euphemismen. Budapest, 2001. 212 s.
11. Rowson H. A. Dictionary of Euphemisms and Other Doubletalk. New York, 2002. 324 p.

REFERENCES:

1. Velykoroda, V. (2007). Semantychni ta funkcionalno-pragmatychni harakterystyky evfemizmv v anglijskij movi [Semantic and functional-pragmatic features of euphemisms in the English language]. *Dysertacia*. 268. [in Ukrainian]
2. Kantur, K. (2012). Analiz mehanizmv antroposemichnoi efemizacii [The analysis of the mechanisms of anthroposemic euphemism]. *Visnyk Ghytomyrskogo derzhavnogo universytetu imeni Ivana Franka*, 66, S. 210–214. [in Ukrainian]
3. Miljeva, I. (2005). Evfemizacija I disevfemizacija u frazetrovrenni govirok shodu Ukrainy [Euphemisation and disephemisation in the creation of people's talk in Eastern Ukraine]. *Dysertacia*. 235. [in Ukrainian]
4. Postatnik, M. (2015). Efemizmy, prychny ih vynykennya, osoblyvosti vzhyvannya ta perekladu (na materialy nimeckoji movy) [Euphemisms, the reason of their creation, peculiarities of their usage and translation]. *Materialy naukovo-teoretychnoji konferencii vykladachiv, aspirantiv, spivrobotnykiv ta studentiv gumanitarnogo fakultetu*, 2, 14–15. [in Ukrainian]
5. Slovyk Ukrainskoj movy (1971) [The dictionary of the Ukrainian language]. [in Ukrainian]
6. Tkachivska, M. (2016). Efemizmy abo movna dyplomatia (na prykladi ukrainskoj movy) [Euphemism and language diplomacy (based on the Ukrainian language)]. *Prykarpatskyi visnyk NTSH*, 2 (34), 102–111. [in Ukrainian]
7. Ukrainska mova (2004) [The Ukrainian language]. *Encyklopedia*, 824. [in Ukrainian]
8. Burrige, K. (1996). Political Correctness: Euphemism with Attitude. 12, 3, 42–49. [in English]
9. Partridge, A. (1964). Usage and Abusage. 379. [in English]
10. Rada, R. (2001) Tabus und Euphemismen in der deutschen Gegenwartssprache: mit besonderer Berücksichtigung der Eigenschaften von Euphemismen. Budapest. 212. [in German]
11. Rowson, H. (2001) Dictionary of Euphemisms and Other Doubletalk. Dictionary, 324. [in English]

УДК 81'255:340.113

DOI <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2021-15-13>

Людмила РОЄНКО

старший викладач кафедри філології та перекладу, Київський національний університет технологій та дизайну, вул. Немирова-Данченка, 2, м. Київ, Україна, 01011

ORCID: 0000-0002-6794-0051

Олена ГОРЛАТОВА

старший викладач кафедри філології та перекладу, Київський національний університет технологій та дизайну, вул. Немирова-Данченка, 2, м. Київ, Україна, 01011

ORCID: 0000-0002-7761-8701

Світлана РЕДЬКО

старший викладач кафедри філології та перекладу, Київський національний університет технологій та дизайну, вул. Немирова-Данченка, 2, м. Київ, Україна, 01011

ORCID: 0000-0002-2474-5344

Бібліографічний опис статті: Роєнко, Л., Горлатова, О., Редько, С. (2021). Особливості перекладу юридичних текстів. *Актуальні питання іноземної філології*, 15, 91–96, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2021-15-13>

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ЮРИДИЧНИХ ТЕКСТІВ

У статті розглядається питання особливостей перекладу юридичних текстів (документів) українською мовою з англійської мови і навпаки. Юридичні документи характеризуються лаконічністю, точністю і чіткістю викладу, щоб попередити обман та матеріальні збитки. У статті зазначено види класифікацій юридичних документів, їх основні мовні риси. У даному дослідженні проаналізовано загальні методи перекладу, запропоновані П. Ньюмарком, серед яких зазначено види перекладу: по окремих словах, дослівний, еквівалентний, семантичний, адаптація, вільний, ідиоматичний, комунікативний. Основна увага статті прикута до типів термінів, що вживаються в юридичному тексті, особливості перекладу юридичних термінів та вимоги до термінології юридичних документів. У статті розглядаються дев'ять специфічних ознак, що притаманні юридичній англійській мові, представлені Д. Мелінкофом. У дослідженні здійснено спробу детальніше розглянути мовні особливості юридичних текстів, серед яких можемо назвати наявність чітко визначеної формальної структури, використання мови, що не містить емоційно забарвлену, розмовну, жаргонну чи метафоричну лексику; наявність повторів одного і того ж терміну; виклад інформації здійснюється переважно у теперішньому часі; наявність латинських словосполучень, слів давньоанглійського походження; присудки в реченнях часто вживаються у пасивному стані; особлива роль належить використанню модальних дієслів зі значенням зобов'язання; використання у текстах юридичних документів особливих ідиоматичних виразів та фразеологічних сполучень. Пояснюється спосіб перекладу складних термінів. Проаналізовано причини неточного перекладу термінів. Звертається увага на фактори, що породжують труднощі виконання перекладу юридичного тексту з української мови на англійську і навпаки. У дослідженні наголошено на важливості максимально точного перекладу юридичних текстів іноземною мовою, оскільки нотаріально засвідчений переклад документа має таку ж саму юридичну силу, що й оригінальний документ.

Ключові слова: юридичний переклад, особливості юридичних текстів, переклад юридичних документів, методи перекладу, переклад юридичних термінів.

Liudmyla ROIENKO

Senior Lecturer at the Department of Philology and Translation, Kyiv National University of Technologies and Design, 2 Nemyrov-Danchenko Str., Kyiv, Ukraine, 01011

ORCID: 0000-0002-2474-5344

Olena HORLATOVA

Senior Lecturer at the Department of Philology and Translation, Kyiv National University of Technologies and Design, 2 Nemyrov-Danchenko Str., Kyiv, Ukraine, 01011

ORCID: 0000-0002-7761-8701

Svitlana REDKO

Senior Lecturer at the Department of Philology and Translation, Kyiv National University of Technologies and Design, 2 Nemyrov-Danchenko Str., Kyiv, Ukraine, 01011

ORCID: 0000-0002-2474-5344

To cite this article: Roienko, L., Horlatova, O., Redko, S. (2021). Osoblyvosti perekladu yurydychnykh tekstiv [The peculiarities of translation of legal texts]. *Current Issues of Foreign Philology*, 15, 91–96, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2021-15-13>

THE PECULIARITIES OF LEGAL TEXTS TRANSLATION

The paper tackles the issue of the peculiarities of the translation of legal texts (documents) into Ukrainian from English and vice versa. Legal documents are characterized by conciseness, accuracy and clarity of presentation to prevent fraud and material damage. The article indicates the types of classifications of legal documents, their main linguistic features. This study analyzes the general methods of translation proposed by P. Newmark, among which includes the following types of translation: word-for-word, literal, equivalent, semantic, adaptation, free, idiomatic and communicative one. The main attention of the article is focused on the types of terms used in the legal text, the peculiarities of translation of legal terms and the requirements for the terminology of legal documents. The article considers nine specific features inherent in legal English, presented by D. Melinkoff. The study attempts to consider in more detail the linguistic features of legal texts, among which we can name the presence of a clearly defined formal structure, the use of language that does not contain emotionally colored, colloquial, slang or metaphorical vocabulary; the presence of repetitions of the same term; the presentation of information is carried out mainly in the present tense; the presence of Latin phrases, words of ancient English origin; predicates in sentences are often used in the passive voice; a special role belongs to the use of modal verbs with the meaning of obligation; use of special idiomatic expressions and phraseological combinations in the texts of legal documents. The method of translation of complex terms has been explained. The reasons for inaccurate translation of terms have been analyzed. Attention is drawn to the factors that create difficulties in translating legal text from Ukrainian into English and vice versa. The study emphasizes the importance of the most accurate translation of legal texts into a foreign language, as a notarized translation of legal document has the same legal force as the original document.

Key words: legal translation, peculiar features of legal texts, translation of legal documents, translation methods, translation of legal terms.

Актуальність проблеми. Розширення міжнародної діяльності України вимагає лінгвістичних засад для ефективної міжмовної комунікації. Під час активного розвитку торгово-економічного і бізнесового співробітництва зростає кількість міжнародних угод, учасники яких належать до різних юрисдикцій і можливо безліч міжнародних проєктів, окремі складові яких можуть регулюватися правом різних країн, юридичний переклад стає все більш актуальним. Юридична термінологія є однією із необхідних сфер, де є важливим наукове осмислення теорії і практики пошуку міжмовних відповідників. Юридичний переклад є спеціалізованою сферою перекладацької діяльності, де документи характеризуються лаконічністю, точністю і чіткістю викладу, щоб попередити обман, тому доповнення, опущення, зміни в тексті, помилки в тексті перекладу можуть стати причиною великих матеріальних втрат. Юридичний дискурс має неоднозначну репутацію через його складність, повторюваність та заплутаний синтаксис. Намір юридичних

документів полягає у тому, щоб зрозуміло, недвозначно, всеохоплююче та із зазначенням деталей представити обсяг юридичних норм.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багато вчених-лінгвістів занурилися у вивчення проблеми особливостей перекладу юридичного дискурсу. Черноватий Л. М., Карабан В. І. (Karaban, 2004), Іванко Ю. П., Ліпко І. П., І. М. Клименко, І. С. Зоренко, І. Шумило (Shumylo et al., 2016), Т. Сніца досліджували особливості перекладу юридичних текстів, Доценко О. М. вивчала способи англо – українського перекладу текстів міжнародних договорів, Шугаєв А. В. – особливості перекладу документів міжнародного права. Фурт Д., Дорда С. В., Швелідзе Л. Д. (Shvelidze et al., 2019), Мельник П. В. вивчали способи перекладу юридичних термінів українською мовою з англійської мови. Дослідженню стратегій перекладу англійськомовного юридичного дискурсу присвятили свої наукові праці Ходаковська О. О. (Khodakovska, 2020), Титаренко Є. А., Алексєєва І. С., Комісаров В., Іщенко Н., Гончарова

В. (Ishchenko et al., 2021) та інші. Методи перекладу стали темою досліджень іноземних науковців-лінгвістів П. Ньюмарка, О. Газі, С. Бніні, Д. Мелінкофа, Солдатової А. А. та інших.

Мета дослідження. Метою даного дослідження є проаналізувати лінгвістичні особливості письмового перекладу текстів юридичних документів з української мови на англійську мову і навпаки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Переклад вважається ключем до розуміння і взаємодії з іншими людьми і їхніми суспільствами.

Сфера бізнес-комунікації суспільства знаходить своє відображення у ділових документах. Документи класифікуються за різними ознаками, а саме, за стадією виготовлення, за ступенем гласності, за місцем складання, за походженням, за технікою відтворення, за змістом, за формою, за призначенням виконуваних функцій, за доступністю ознайомлення. Коли бізнес-підприємства виходять на міжнародний ринок, виникає потреба у перекладі певних видів ділової документації. Працівники спільних підприємств часто підписують із роботодавцем контракт, який написаний двома мовами: рідною та іноземною (найчастіше англійською) мовами. Якість перекладу текстів бізнес-спілкування є надзвичайно важливою, адже навіть найменша неточність у тексті перекладу може мати своїм наслідком матеріальні збитки або отримання судового позову. Увага спільноти перекладачів та лінгвістів прикута до питання якісного перекладу текстів ділової документації, а саме договорів, контрактів, що і зумовлює актуальність дослідження способів відтворення текстів договорів та контрактів українською мовою та використання доцільних стратегій перекладу та видів перекладацьких трансформацій для виконання цього завдання.

Американський лінгвіст П. Ньюмарк вважає, що центральною проблемою перекладу завжди було питання, чи перекладати дослівно, чи вільно. Він виділяє такі методи перекладу:

– Переклад по окремих словах: це метод, у якому зберігається порядок слів тексту оригіналу, і слова перекладаються окремо за їхніми найпоширенішими значеннями, поза контекстом.

– Дослівний або буквальний переклад: у буквальному перекладі до граматичних конструкцій мови оригіналу добираються їх най-

ближчі еквіваленти з мови перекладу, але лексичні слова перекладаються окремо, зберігаючи значення незмінним.

– Еквівалентний переклад: еквівалентний переклад намагається відтворити точне контекстуальне значення оригіналу в межах граматичних структур мови перекладу.

– Семантичний переклад: «семантичний переклад» відрізняється від «достовірного перекладу» тим, що перший є безкомпромісним і догматичним, а другий більш гнучкий. Іншими словами, головне завдання перекладу – передати значення фрази та речення через перефразування або навіть дослівно залежно від мети перекладача.

– Адаптація: це «найвільніша» форма перекладу. Використовується переважно для п'єс (комедій) і поезії; теми, персонажі, сюжети зазвичай збережені, культура мови оригіналу перетворена на культуру мови перекладу і текст переписаний.

– Вільний переклад: використовуючи цей метод, перекладач відтворює зміст без використання форми оригіналу. Зазвичай цей переклад є перефразуванням, що довше оригіналу, його також називають «внутрішньомовним перекладом».

– Ідіоматичний переклад: він відтворює «повідомлення» оригіналу, але має тенденцію до спотворення нюансів значення, віддаючи перевагу скоромовкам та ідіомам, де їх немає в тексті оригіналу.

– Комунікативний переклад: цей метод намагається передати точне контекстне значення оригіналу таким чином, щоб і зміст, і форма були прийнятними та

зрозумілими для читача (Newmark, 1988, с. 45–53).

Юридична документація має текстові особливості, своєрідне мовне вираження. Текст більшості юридичних документів має рівний стиль, містить ділову лексику та юридичну термінологію. Більшість тексту на юридичну тематику складається із спеціалізованої лексики. Незважаючи на те, що багато слів і фраз мають сталий переклад, для встановлення відповідності терміна в мові перекладу перекладачеві часто доводиться проводити ціле дослідження.

На думку науковців Газі О. і Бніні С. також варто пам'ятати, що існує багато документів, які призначені не для юристів, а для людей, котрі

можуть не зрозуміти юридичну термінологію й лексику. Отже, під час перекладу тексту юридичної спрямованості перекладачеві потрібно мати на увазі етнокультурні відмінності правових систем різних країн, намагатися зберегти семантико-структурну близькість перекладу оригіналу (Ghazi et al., 2019: 123).

Варто відмітити, що юридичні документи належать до різних типів документації, під час перекладу якої потрібно враховувати, що кожна категорія документів (насамперед це стосується законів і судових рішень) відрізняється властивим їй стилем і мовними особливостями, які повинні бути збережені в контексті перекладу. Переклад юридичної документації включає переклад наступних документів: переклад паспорта, свідоцтва про народження, переклад свідоцтва про укладення або розірвання шлюбу, шлюбного договору, згоди на виїзд неповнолітньої дитини за кордон, переклад різних типів договорів (наприклад, договору майнових прав, договору купівлі-продажу), а також переклад бухгалтерської та фінансової звітності. Важливо, щоб документ читався і звучав мовою перекладу так само, як ніби цією мовою і був складений. Тут важливо врахувати не тільки послідовність використання термінології, а й культурну складову.

Згідно тверджень Клименко І. М., Зоренко І. С. переклад термінів становить ядро юридичного перекладу, тому важливо знати особливості перекладу цього пласта лексики для досягнення максимальної еквівалентності (Klymenko et al., 2016: 82).

Юридична термінологія – це сукупність різноманітних термінів, які використовуються в текстах юридичних документів (правових актів).

В текстах юридичних документів використовуються три види термінів: загальноживані, спеціально-наукові та спеціально-юридичні.

Термінологія в юридичних документах має відповідати таким вимогам:

єдності термінології, загальновизнаності термінів, стабільності термінів, доступності (Загальна теорія права, 2005: 217–218).

Мелінкоф вказує на дев'ять специфічних характеристик юридичної англійської мови:

1. Часте вживання загальноживаних слів з непоширеними значеннями.
2. Часте вживання староанглійської мови.

3. Часте вживання латинських слів і словосполучень.

4. Часте вживання старофранцузьких та англо-нормандських слів.

5. Використання специфічних юридичних термінів.

6. Використання аргю (жаргон певної групи чи класу).

7. Часте вживання слів офіційного стилю.

8. Навмисне вживання слів і виразів з гнучким значенням.

9. Спроба надзвичайної точності висловлювання (Melinkoff, 1963).

Давайте розглянемо певні особливості, що притаманні для юридичних текстів:

1. Юридичні документи мають чітко визначену структуру, оформлення якої обов'язково потрібно дотримуватись при виконанні перекладу.

2. Юридичний документ не може містити емоційно забарвлену лексику, слова у переносному значенні, розмовну, жаргонну лексику.

3. Юридичний текст допускає часте повторення одного і того ж терміна у тексті, що є недопустимим та вважається тавтологією у літературному стилі:

... in accordance with the legislation on archives, as well as tax and accounting legislation ... – відповідно до законодавства про архівну справу, а також податкового законодавства і законодавства про бухгалтерський облік...

4. Інформація викладається переважно у теперішньому часі, що представляє відомості як абсолютно об'єктивні, що перебувають поза часом, як істину в останній інстанції:

The Contactor undertakes ... – Виконавець зобов'язується...

The Client performs payment for the Services provided by Contractor. – Замовник здійснює сплату за Послуги, надані Виконавцем.

5. Наявність латинських словосполучень, наприклад: *prima facie* – на перший погляд достовірний; *ex post facto* – після події, *pari passu* – за рівних умов, *pro rata* – пропорційно, *Sui juris* – що діє від свого імені і т. д.

6. В англомовних юридичних текстах договорів і контрактів часто вживаються слова давньоанглійського походження, які вийшли із загального вжитку (*thereafter*, *hereafter*, *hereinafter*, *thereabout*, *thereby*, *herein*, *hereunder*, *henceforth*, *hereto*, *herewith*, *hereof*, *herein*, *thereof*):

This Agreement on provision of services on computer programming (**hereinafter** referred to as the «Agreement»)... – Цей Договір про надання послуг з комп'ютерного програмування (надалі – «Договір»)...

Parties **hereby** acknowledge that... – Сторони цим підтверджують, що...

7. У юридичних текстах часто використовуються дієслова у пасивному стані:

This Agreement **may be** early **terminated**. – Цей договір може бути достроково розірваний.

All settlements between the Parties under this Agreement **shall be made** in hryvnias. – Всі розрахунки між Сторонами за цим Договором здійснюються у гривнях.

8. Однією з характерних рис англійського юридичного тексту є вживання модального дієслова «shall» для вираження наказу або зобов'язання, а також інші модальні дієслова зі значенням зобов'язання.

The Contractor **shall** render the Services to the Client ... – Виконавець надає послуги замовнику...

The Client **shall** provide the Contractor with all necessary materials. – Замовник забезпечує Виконавця усіма необхідними матеріалами.

The Contractor **shall not** disclose Confidential Information ... – Виконавець зобов'язується не розголошувати конфіденційну інформацію.

The Contractor **must not** make any statements or provide information... – Виконавець не має права робити будь-які заяви або надавати інформацію...

9. Наявність в юридичних текстах особливих ідіоматичних виразів та фразеологічних сполучень, які не вживаються чи рідко вживаються в літературній мові (to meet claim – оскаржувати заяву; under the terms of agreement – за умовами договору; all and sundry – всі і кожен, т. д.)

Юридичний текст може містити складні терміни, які вимагають належної уваги при перекладі. Згідно досліджень В. Коптілова, процес перекладу складних термінів відбувається у два етапи: аналітичний і синтетичний. Під час аналітичного етапу відбувається аналіз окремих компонентів терміну, що передбачає правильне їх визначення (Koptilov, 2003: 85). Наприклад, якщо розглядати термін *intellectual property objects*. Спочатку перекладаємо ключове слово *objects* – *об'єкти*, потім поєднання *intellectual property* – *інтелекту-*

альна власність. В результаті маємо термін *об'єкти інтелектуальної власності*.

Важливо зазначити, що при перекладі термінів, необхідно враховувати контекст. Д. В. Фурт серед причин неточного перекладу термінів зазначає наступні:

1) вибір невідповідного для кожного конкретного випадку значення будь-якого слова (зазвичай іменника);

2) терміни, особливо вузькоспеціалізовані, часто зрозумілі тільки фахівцям конкретної галузі наукового знання;

3) іноді причиною помилки є неякісний підрядковий переклад, що є наслідком вищезгаданого та/або неухважність і відсутність ретельного лексико-семантичного аналізу терміна, а також його контекстуального значення (Furt, 2018: 280). Важливо зауважити, що відновлення і творення юридичного терміна в українському законодавстві повинно здійснюватися на національній основі, з урахуванням вітчизняних правових і мовних традицій та особливостей (Загальна теорія права, 2015: 222).

Серед факторів, що породжують труднощі виконання перекладу юридичного тексту з української мови на англійську і навпаки можна виділити такі фактори: 1) об'єктивного характеру: наявність термінів, що відображають українську правову специфіку; багатозначність і варіативність термінів; семантична непрозорість термінів; 2) фактори суб'єктивного характеру: принцип першої асоціації; загальні термінологічні помилки та інші.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Багато лінгвістів-перекладачів досліджували проблематику аспектів перекладу юридичного дискурсу, але в процесі економічного розвитку суспільства зазнає змін і юридична документація, що стає предметом вивчення лінгвістів-перекладачів. Виконання перекладу юридичної документації є непростим завданням для перекладача, адже він повинен володіти спеціальною термінологічною лексикою та знати особливості використання іноземної юридичної термінології в конкретному контексті, а також орієнтуватися в чинному законодавстві. Оскільки і документ-оригінал, і нотаріально засвідчений документ-переклад мають однакову юридичну силу, завданням перекладача є перетворити текст перекладу на еквівалент форми і змісту оригінального документа.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Іщенко Н., Гончарова В. Юридичний переклад як складова юридичного дискурсу. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип. 43, Т. 2, 2021. С. 168–172.
2. Карабан В. І. Англійсько-український юридичний словник [Текст]: Понад 75 тис. слів та словосполучень юрид. підмови та близько 160 тис. укр. перекладних відповідників / В. І. Карабан. – Вінниця : Нова книга, 2004. – 1088 с.
3. Клименко І. М., Зоренко І. С. Юридичний текст в аспекті перекладу. *Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету*. 2016. Вип. 14. С. 81–90. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/PhSt_2016_14_11
4. Коптілов В. В. Теорія і практика перекладу. К., 2003. 185 с.
5. Загальна теорія права : підручник / За заг. ред. М. І. Козюбри. К. : Ваіте, 2015. 392 с.
6. Фурт Д. В. Способи перекладу термінів українською мовою з англійської. *Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету*. 2018. Вип. 17. С. 272–281. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/PhSt_2018_17_26
7. Ходаковська О. О. Стратегії перекладу англомовного юридичного дискурсу. *Закарпатські філологічні студії*. 2020. Вип. 13. Том 3. С. 61–65. http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/13/part_3/13.pdf
8. Шумило І., Сніца Т. Особливості перекладу юридичних текстів. *Філологічний дискурс*. 2016. Вип. 4. С. 266–272. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/fild_2016_4_30
9. Швелідзе Л. Д., Мельник П. В. Юрислінгвістика: українсько-англійські еквіваленти юридичних термінів. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. Том 30 (69) № 1. Ч. 1. 2019. С. 168–174.
10. Ghazi O. E., Bnini C. Major Translation Methods Used in Legal Documents: Translation of a Marriage Contract from Arabic into English. *AWEJ for Translation & Literary Studies*, Vol. 3, No 2. 2019. Pp. 122–138.
11. Mellinkoff D. (1963). *The Language of the Law*. Boston : Little Brown. 526 p.
12. Newmark P. (1988). *A Textbook of Translation*. New York : Prentice. 292 p.

REFERENCES:

1. Ishchenko, N., Honcharova, V. (2021). Yurydychnyi pereklad yak skladova yurydychnoho dyskursu. [Legal translation as an element of legal discourse] *Current issues of humanitarian studies*, 43, Vol. 2, 168–172. [in Ukrainian]
2. Karaban, V. I. (2004). Anhliisko – ukrainskyi yurydychnyi slovnyk [Text]: Ponad 75 tys. sliv ta slovospoluchen yuryd. pidmovy ta blyzko 160 tys. ukr. perekladnyh vidpovidnykiv. [English-Ukrainian legal dictionary: more than 75 thousand words and collocations of legal sublanguage and nearly 160 thousand Ukrainian translation equivalents] Vinnytsia : Nova Knyha, 1088 p. [in Ukrainian]
3. Klymenko, I. M., Zorenko, I. S. (2016). Yurydychnyi tekst v aspekti perekladu [Legal text in terms of translation] *Philological studies. Scientific journal of Kryvyi Rih State Pedagogical University*, 14, 81–90. [in Ukrainian] – Access mode: http://nbuv.gov.ua/UJRN/PhSt_2016_14_11
4. Koptilov, V. V. (2003). Teoriia i praktyka perekladu. [The theory and practice of translation]. K., 185 p. [in Ukrainian]
5. Zahalna teoriia prava : pidruchnyk (2015). [The general theory of law: Textbook] Edited by M. I. Koziubra. K. : Vaite, 392 p. [in Ukrainian]
6. Furt, D. V. (2018). Sposoby perekladu terminiv ukrainskoyu movoyu z anhliiskoi. [The ways of term translation from English into Ukrainian] *Philological studies. Scientific journal of Kryvyi Rih State Pedagogical University*, 17, 272–281. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/PhSt_2018_17_26 [in Ukrainian]
7. Khodakovska, O. O. (2020). Stratehii perekladu anhlovnoho yurydychnoho dyskursu. [The strategies of English legal discourse translation] *The Transcarpathian philological studies*. 13, vol. 3, 61–65. URL: http://zfs-journal.uzhnu.uz.ua/archive/13/part_3/13.pdf [in Ukrainian]
8. Shumylo, I., Snitsa, T. (2016). Osoblyvosti perekladu yurydychnyh tekstiv. [The peculiar features of legal texts translation] *Philological discourse*, 4, 266–272. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/fild_2016_4_30 [in Ukrainian]
9. Shvelidze, L. D., Melnyk, P. V. (2019). Yurydlynhvistyka: ukrainsko-angliiski ekvivalenty yurydychnyh terminiv. [Legal linguistics: Ukrainian – English equivalents of legal terms]. *Scientific notes of V. I. Vernadskyi TNU. Series: Philology. Social communication*, V. 30 (69), 1, Part 1, 168–174. [in Ukrainian]
10. Ghazi, O. E., Bnini, C. (2019) Major Translation Methods Used in Legal Documents: Translation of a Marriage Contract from Arabic into English. *AWEJ for Translation & Literary Studies*, Vol. 3, No 2. May. Pp. 122–138. [in English]
11. Mellinkoff, D. (1963). *The Language of the Law*. Boston : Little Brown. 526 p. [in English]
12. Newmark, P. (1988). *A Textbook of Translation*. New York : Prentice. 292 p. [in English]

UDC 811.111'367.625

DOI <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2021-15-14>

Lyubov SOROKA BOYACIOGLU

Lecturer at the Department of Foreign Languages, Lviv Polytechnic National University, 12 Stepan Bandera St, Lviv, Ukraine, 79013

ORCID: 0000-0002-1265-4832

To cite this article: Soroka Boyacioglu, L. (2021). Corpus-contextual analysis of the lexical aspect: semelfactives vs achievements. *Current Issues of Foreign Philology*, 15, 97–101, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2021-15-14>

CORPUS-CONTEXTUAL ANALYSIS OF THE LEXICAL ASPECT: SEMELFACTIVES VS ACHIEVEMENTS

The article is devoted to the analysis of the aspectual classification of predicates in modern English. In particular, the classifications of M. Moens, C. Smith, D. Dowty, J. Dölling, Z. Vendler are analyzed. Verbs of the class of semelfactives and achievements are also considered. Lexical and grammatical types of the aspectuality of the predicate are examined. Particular attention is paid to the dynamism, duration and telicity as the main criteria for determining the category of class at the verb level.

The main **aim** of the work is to analyze the verbs of the categories of semelfactives and achievements, their comparison, as well as to identify common and distinctive features. Semelfactive verbs are the aspectual class of verbs that denote instantaneous actions that occur over a very short period of time. They are able to express the value of multiplicity regardless of the form in which they occur. They are characterized by signs of dynamism, telicity and lack of duration; they describe events that do not involve a change of state. Achievements are defined as durative, telic (without a complex internal structure) predicates. The basis of the telicity of achievement is the ability to indicate a change of the state.

The **novelty** of the work lies under specific examples which show the properties of semelfactives and achievements, their characteristics and interpretation of their use in sentences. Moreover, the criteria of division of verbs of semelfactives and achievements into separate aspectual classes are examined and reasoned.

During the research work, several **methods** of analysis were used, namely corpus-contextual, descriptive and comparative.

In the **conclusion**, the main results of research are generalized, which, in their turn, will determine the relevance of further study of aspectual and structural features of verbs of the class of semelfactives and achievements. The observations and conclusions made in the course of the survey are illustrated by the examples from the British National Corpus.

Key words: aspectuality, telicity, semelfactive, achievements, predicate.

Любов СОРОКА БОЯДЖИОГЛУ

викладач кафедри іноземних мов, Національний університет «Львівська політехніка», вул. С. Бандери, 12, м. Львів, Львівська обл., Україна, 79013

ORCID: 0000-0002-1265-4832

Бібліографічний опис статті: Сорока Бояджиоглу, Л. (2021). Корпусно-контекстуальний аналіз лексичного аспекту: семельфактиви та досягнення. *Актуальні питання іноземної філології*, 15, 97–101, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2021-15-14>

КОРПУСНО-КОНТЕКСТУАЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЛЕКСИЧНОГО АСПЕКТУ: СЕМЕЛЬФАКТИВИ ТА ДОСЯГНЕННЯ

Стаття присвячена дослідженню аспектуальної класифікації предикатів у сучасній англійській мові. Зокрема проаналізовано класифікації М. Моенса, К. Сміт, Д. Дауті, Дж. Дьолінг, З. Вендлера. Розглянуто дієслова класу семельфактивів та досягнень. Також звернено увагу на лексичний та граматичний типи аспектуальності предиката. Особливу увагу приділено динамічності, тривалості та граничності, як основним критеріям визначення категорії виду на рівні дієслова.

Основною **метою** роботи є аналіз дієслів категорій семельфактивів та досягнень, їхньому порівнянню, а також визначенню спільних та відмінних ознак. Семельфактивні дієслова – це аспектуальний клас дієслів, що позначають миттєві дії, які відбуваються протягом дуже короткого проміжку часу. Вони здатні виражати

значення кратності незалежно від форми, у якій вони зустрічаються. Для них характерні ознаки динамічності, граничності та відсутність тривалості; вони описують події, що не передбачають зміни стану. Досягнення визначено як граничні, миттєві (без складної внутрішньої структури) предикати. Основою граничності досягнень є здатність позначати зміну стану.

Новизною роботи є те, що на конкретних прикладах показано властивості семельфактивів та досягнень, їхні характерні ознаки та надана інтерпретація їхнього вживання у реченнях. А також досліджено та обгрунтовано критерії розподілу дієслів семельфактивів та досягнень на окремі аспектуальні класи.

Під час роботи над статтею використано декілька **методів** аналізу, а саме корпусно-контекстуальний, описовий та порівняльний.

У **висновку** узагальнено основні результати досліджень, які, своєю чергою, зумовлюють актуальність подальшого вивчення аспектуальних та структурних особливостей дієслів класу семельфактивів та досягнень. Спостереження і висновки, зроблені в ході дослідження, обгрунтовані прикладами з Британського Національного Корпусу.

Ключові слова: аспектуальність, граничність, семельфактив, досягнення, предикат.

Formulation of the scientific problem. The term «aspect» has a very wide range of application. It refers either to aspectual classes of verbs and the combination of the verb with its arguments and adverbial phrases or to morphological aspectual markers, such as inflectional or derivational morphemes marked on the verb. Linguistic theories of tense and aspect recognize two kinds of aspect: lexical aspect and grammatical aspect.

Grammatical aspect refers to the grammaticalized linguistic devices, often in the form of inflections and/or auxiliaries (e. g., English -ed and be I V-ing), that allow the speaker to impose a bounded or unbounded perspective on a situation or event (hence, the term viewpoint aspect as well). Such bounded versus unbounded distinction is typically discussed in terms of perfective versus imperfective grammatical aspect. In simple terms, perfective aspect denotes completed events, whereas imperfective aspect denotes ongoing situations. As defined in B. Comrie (1976), perfective aspect allows us to view an event as a completed whole (bounded or external perspective), whereas imperfective aspect constrains us to focus on the internal stages of an ongoing situation (unbounded or internal perspective). For example, in English, the progressive form (be I V-ing) marks imperfective aspect, whereas the simple past form (V-ed, as well as other irregular past forms) marks perfective aspect.

Lexical aspect refers to the inherent temporal meanings of a verb, whereas grammatical aspect refers to a particular viewpoint toward the described situation. For example, whether the verb characterizes a situation as having a temporal boundary or an end result is a matter of lexical aspect, whereas whether the sentence presents a situation as ongoing (progressive/imperfective) or completed (perfective) is a matter

of grammatical aspect. In English as well as in many other languages, lexical aspect is typically encoded by verb semantics, whereas grammatical aspect is encoded by morphological markers (e. g., English suffixes -ing and -ed).

Analysis of the latest investigations of the question. As summarized by M. Olsen (1997), aspect refers to two related phenomena: the ability of verbs and other lexical items to describe how a situation develops or holds in time – Lexical Aspect (LA) and the view some verbal auxiliaries and affixes present of the development or result of a situation at a given time – Grammatical aspect (GA).

The survey of the aspectual classifications of predicates has started from Z. Vendler's classification of verbs into activities, accomplishments, achievements, and states. This classification became the basis of the investigations in the field of aspectual features of such linguists as D. Dowty (1979), C. Smith (1997, 1999), A. Murlato (1978), M. Moens (1988), S. Rothstein (2004, 2008), J. Dölling (2003, 2013), H. Verkuyl (1972), A. Mitvoch (2010) and others.

Semelfactives, as the fifth aspectual class, are discussed in details by C. Smith.

The **aim** of the article is to give a precise description of the achievement verbs. It also consists in the complex analysis and comparison of the semelfactives vs achievements and as separate classes of predicates.

Presentation of the basic material and interpretation of the results of the investigation. Lexical aspect refers to situation types denoted in the verb (phrase) that are distinguished on the basis of temporal properties, such as dynamism, durativity, and telicity. Dynamism contrasts with stativity and is defined in terms of whether or not energy is needed to

maintain a given situation. Durativity contrasts with instantaneity and is defined in terms of how long or how briefly a situation persists. Telicity is defined in terms of whether an event involves a natural endpoint. If a verb is not telic, it is atelic.

Z. Vendler's classification divides verbs into four main classes, depending on the semantic meaning associated with them when used in sentences that represent different situations in the world: (1) activity verbs like *walk* and *run* encode situations as consisting of successive phases over time with no inherent endpoint; (2) accomplishment verbs like *build a house* also characterize situations as having successive phases, but differ from activities in that they encode an inherent endpoint (e. g., housebuilding has a terminal point and a result); (3) achievement verbs encode situations as punctual and instantaneous, e. g., *recognize a friend and cross the border*, and (4) state verbs encode situations as involving homogeneous states with no inherent endpoint, e. g., *know, want, and possess*.

However, there are a few remaining verbs that do not fit into these four aspectual verb classes. The verbal means of expressing the category of frequency are represented by means of the predicative group in English, which, according to the C. Smith's classification, belong to the **semelfactive** class. The linguists denominate these predicates in different ways, e. g. *dotted, momentary, punctate* etc. There are no definitive criteria of distinction these concepts that often result either into total identification or into the layer of each other. Let us see some more examples of a typical point-like semelfactive event.

(1) *John winked at Mary only once* [BNC AN7 3345].

(2) *John skipped down the stairs so suddenly that his mother almost choked on her coffee* [BNC K95 3466].

(3) *He was just lowering his glasses when the bell rang twice again* [BNC CKC 142].

(4) *He crossed to the guard and tapped him on the arm* [BNC ECK 1462].

(5) *The little vole scratched his ear three times very quickly* [BNC CFJ 85].

The sentences contain semelfactive events of the subclasses mentioned above. It can be observed that in some cases the occurrence of a semelfactive event can be identified by adverbials like *once, twice, suddenly*, and not

infrequently the usage of the semelfactive verbs becomes apparent from the context. The sentences denote single (countable) punctual events.

Semelfactive Verbs vs Achievement Verbs. Semelfactive verbs differ from achievements.

Semelfactives are punctual events which have no result state:

(6) *As the lights **blinked** in the overhead monitors we could see more and more buses were sold out* [BNC G2W 595].

(7) *He went up to the two detectives and **coughed** delicately* [BNC GUD 2389].

(8) *Henry leaned across and **tapped** her on the chest* [BNC ASS 2171].

(9) *He dropped it and I **kicked** it down the alley* [BNC ALH 1368].

(10) *Carrington raised the bottle, swallowed, and **sneezed** hard as the fumes went up his nose* [BNC HWA 3075].

It is important to note that these particular verbs are argued to be achievements by those scientists who do not think a fifth class is necessary (including D. Dowty, V. Zender and others). Both semelfactives and achievements describe an instantaneous event with no endpoint, but it seems that they differ in that semelfactives can sometimes have an agent. The following three examples shown below check to see if the verb in question has an agent:

(11) *Jim persuaded Kate **to break** the promise* [BNC J19 268].

(12) *Sam forced Janny **to knock** on the door* [BNC A0F 1274].

(13) ? *Marry persuaded the window to shatter* [BNC CEN 3009].

The question mark in (13) signifies that the sentence is unacceptable on a semantic basis. In other words, there is nothing wrong with the structure/syntax of the sentence, the individual meanings of the words put together don't make sense. These first three examples show us that while semelfactives do not always have an agent, they differ from achievements that they can, depending on the sentence. For example, (13) would be acceptable if changed to «*Marry persuaded Bill to shatter the window*», just as «*Jim persuaded the promise to break*» no longer remains acceptable.

(14) ***Knock** on the door!* [BNC CRC 1216].

(15) ? *Notice Sally!* [BNC KBL 4298].

(16) ? *Explode the house!* [BNC K5M 4122].

(17) ***Tap** on the window!* [BNC HNJ 2985].

Putting the verb into an imperative construction is another way to test if there is an agent. Again, we can see that, depending on the sentence and the situation, semelfactives can sometimes have an agent. If we changed (15) to «*Notice how beautiful Amily looks today*», it turns into an acceptable sentence.

(18) *Ted carefully **broke** the candy bar* [BNC HH0 632].

(19) *Andrew deliberately **shattered** the glass statue* [BNC KC8 1006].

(20) ? *Sam deliberately noticed the painting* [BNC HA7 820].

(21) ? *Jack deliberately fell asleep* [BNC H9C 3849].

The last examples (adding the word *carefully/deliberately*) show that the undisputed achievement verbs *notice* and *fall asleep* can still be proven to be just those – achievements, while verbs like *break*, *shatter*, *tap*, *knock*, etc. are shown to have agents in these sentences. Since it does not make semantic sense to be able to say someone *deliberately* noticed something, we can see that there is no hint of sentience (which would otherwise provide for proof of an agent) in the verb.

Adverbials that imply duration such as *quickly*, *rapidly* and *slowly* can occur with events involving temporal duration, regardless of whether they involve dynamic action. But with achievements, these adverbs indicate a relatively slow process:

(22) *That feeling lasted a while but after we'd had the children something changed and I **slowly realized** that I didn't love her anymore* [BNC ECT 3447].

(23) *Already in the fields the snow **is melting slowly** and the swollen rivers herald Spring* [BNC AEW 642].

whereas these adverbials are only marginally possible with Semelfactives and can only yield ingressive reading,

(24) *I **coughed slowly** and said, 'Good evening, I – 'My voice sounded hoarse* [BNC BMS 405].

may mean that I was slow to cough (although the sentence may have a multiple-event reading in which the coughs followed each other at a slow rate).

Moreover, adding «*once*» to the sentence with a semelfactive verb and any of the adverbials above would render the sentence unacceptable:

(25) *Meryl **coughed once** briefly to advertise her presence, and Gladys swung round* [BNC C8D 421].

But semelfactives need a delimiting mechanism and they can be intensified by some modifiers, such as suddenly, instantly, once, on one occasion, only:

(26) ***Instantly** the girl **leaped** from the cart and ran away* [BNC CH0 534].

(27) *The figure **suddenly jumped** into the water* [BNC HA0 3225].

(28) *To be certain, he **kicked** Trent **twice** on the sole of his right boot* [BNC AMU 279].

And very often it is the context that helps to identify the semelfactive verb:

(29) *I felt like my throat was going to rip apart when I **sneezed*** [BNC CG2 676].

(30) *As I slid to the floor I **was kicked** hard in the face with a slippered foot* [BNC CCP 955].

(31) *He **blinked** and the relief in his eyes was evident* [BNC CR6 2036].

C. Smith (1991), who is probably most responsible for the consensus that semelfactives constitute a real class of verbs, argues that they are really atelic achievements. She phrases this by saying that semelfactives are dynamic, atelic, and instantaneous, while achievements are dynamic, telic, and instantaneous. Her intuition is that semelfactives are, like achievements, single stage events, which, though they take time/have duration, are conceptualised as instantaneous. They differ from achievements which are also single stage events, since achievements are events of change, while semelfactives do not bring about a change. While it seems clear that C. Smith is right that achievements and semelfactives differ in that the former is a predicate of change and the latter not, there are two problems with her account.

- The first is that it does not explain why semelfactives occur with in α time (and other telic modifiers).

- The second is that while achievements really are non-extended, consisting of two temporally adjacent instants, semelfactives really take time and are temporally extended (Smith, 1997).

An event in the denotation of *arrive* has no internal structure; it consists of the last instant at which x is not at location l and the first instant at which x is at location l , and there is no gap between these instants. But, semelfactives do have internal structure. *Jump*, *flap a wing*, *kick* and *wink* all have trajectories, in the sense that for an event of knocking to occur, several things have to happen at different non-adjacent instants: an object has to be brought sharply through space to come in

contact with a hard surface. For an event of winking to occur, an eye has to close and then open again, and so on. If semelfactive events are defined via trajectories, then they cannot be instantaneous (Smith, 1997).

Conclusion. Perspectives for further investigations. The analysis has shown that semelfactives, like activities and accomplishments, hold at minimal intervals and not at instants. Like accomplishments they are quantized, they induce

the imperfective paradox and they occur with in α time, but unlike accomplishments, they do not denote events of change. The semelfactive verbs are argued to be achievements by those who do not think a fifth class is necessary. Both semelfactives and achievements describe an instantaneous event with no endpoint, but it seems that they differ in that semelfactives can sometimes have an agent. So it seems appropriate to explore the relation between semelfactives and achievements further.

REFERENCES:

1. Brinton, L. The Development of English Aspectual System. *Cambridge UP*. 1988. 320 p.
2. Brinton, L. Collocational and Idiomatic Aspects of Composite Predicates in the History of English. *John Benjamins Publishing Company*. 1999. 283 p.
3. British National Corpus XML Edition. *University of Oxford (BNC)*.
4. Comrie, B. Aspect: An Introduction to Verbal Aspect and Related Problems. *Cambridge UP*. 1976. 142 p.
5. Dowty, D. R. Word Meaning and Montague Grammar. *Kluwer Academic Publishers*. 1979. 419 p.
6. Dölling, J. Aspectual Coercion and Eventuality Structure. *PA : John Benjamins*. 2014. P. 189–226.
7. Moens, M. Temporal Ontology and Temporal Reference. *Computational Linguistics*. 1988. Vol. 14. P. 15–28.
8. Olsen, M. B. A Semantic and Pragmatic Model of Lexical and Grammatical Aspect. *New York & London : Garland Publishing*. 1997.
9. Rothstein, S. Telicity, Atomicity and the Vendler Classification of Verbs. *John Benjamins*. 2008. P. 43–77.
10. Rothstein, S. Structuring Events: A Study in the Semantics of Lexical. *Blackwell*. 2004. 206 p.
11. Smith, C. S. The Parameter of Aspect. *Kluwer Academic Publishers*. 1997. 349 p.
12. Vendler, Z. *Linguistics in Philosophy*. *Cornell University Press*. 1967. 300 p.
13. Verkuyl, H. J. On the Compositional Nature of the Aspects. *Oxford UP*. 1972. 132 p.

УДК 378:811.161.2:376–054.62

DOI <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2021-15-15>

Лариса СУБОТА

доктор педагогічних наук, професор кафедри української мови, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», вул. Весніна, 5, м. Харків, Україна, 61002

ORCID: 0000-0003-4740-4486

Бібліографічний опис статті: Субота, Л. (2021). Інтерактивні методи навчання української мови як іноземної у закладах вищої освіти. *Актуальні питання іноземної філології*, 15, 102–107, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2021-15-15>

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті проаналізовано сутність методу навчання на основі осмислення традиційного й інноваційного педагогічного досвіду. Висвітлено актуальні питання впровадження активних методів навчання, серед яких провідну роль відіграють ігрові інтерактивні методи навчання як найбільш ефективні методи викладання української мови іноземним студентам у закладах вищої освіти. **Метою** даної публікації є уточнення сутності методів навчання в системі суміжних лінгводидактичних понять, визначення результативності інтерактивних методів навчання. Зазначено, що ігрові інтерактивні методи сприяють формуванню та розвитку комунікативної компетентності й особистісного потенціалу іноземних студентів, посідають провідне місце у сучасній методичці викладання української мови як іноземної. Уточнено, що інтерактивні методи навчання, на відміну від традиційних, передбачають активну взаємодію і залучення до співробітництва в освітньому процесі всіх його учасників, при цьому перевага надається тим методам навчання, які стимулюють і мотивують навчальну діяльність. До загальних принципів навчання, які покладено в основу інтерактивного методу, віднесено формування позитивної мотивації та забезпечення активності студентів шляхом створення проблемної ситуації; підвищення інтересу і мотивації студентів до навчально-професійної діяльності. У процесі аналізу інтерактивних методів навчання визначено, що для вибору найбільш ефективного методу варто враховувати особливості розвитку пізнавальної та мовленнєвої діяльності, а також особистісні характеристики викладача та студентів. З'ясовано, що у навчанні української мови як іноземної інтерактивні методи сприяють встановленню психологічного контакту, формують уміння працювати в команді, прислухатися до думки кожного, забезпечують згуртованість групи, розвивають комунікативні й розумові здібності, позитивно впливають на якість освітнього процесу з метою поліпшення навчальних досягнень іноземних студентів.

Ключові слова: метод, методи навчання, активні методи, інтерактивні методи, рольові ігри, круглий стіл, класифікація.

Larisa SUBOTA

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor of Ukrainian Language Department, National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute", vul. Vesnina, 5, Kharkiv, Ukraine, 61002

ORCID: 0000-0003-4740-4486

To cite this article: Subota, L. (2021). Interactive Methods of Teaching the Ukrainian Language as a Foreign Language at Institutions of Higher Education. [Conceptual Analysis of the Interactive Methods of Teaching the Ukrainian Language as a Foreign Language as a Foreign Language]. *Current Issues of Foreign Philology*, 15, 102–107, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2021-15-15>

INTERACTIVE METHODS OF TEACHING THE UKRAINIAN AS A FOREIGN LANGUAGE AT INSTITUTIONS OF HIGHER EDUCATION

This article analyzes the essence of teaching methods based on the analysis of traditional and innovative pedagogical experience. It has highlighted the actual implementation of active teaching methods, among which the leading role is played by the game interactive teaching methods as the most effective methods of teaching the Ukrainian language to foreign students at institutions of higher education. The purpose of this publication is to clarify the essence of teaching methods in the system of combined linguodidactic terms and to determine the effectiveness of interactive teaching methods. It is stated that game interactive methods contribute to the formation and development of communicative competence

and personal potential of foreign students, play a leading role in the modern methodology of teaching Ukrainian as a foreign language. It was specified that interactive teaching methods, unlike traditional ones, require active interaction and involvement of all participants in the educational process. The advantage is given to those teaching methods that stimulate and motivate the learning activity. The general principles of teaching, which construct the basis of interactive method, include forming positive motivation and ensuring students' activity by creating problematic situations; increasing students' interest and motivation for educational and professional activities. The analysis of interactive teaching methods has revealed that the choice of the most effective method is determined by the attributes of the development of cognitive and motivational activities, as well as individual characteristics of the teacher and students. It was found that in teaching Ukrainian as a foreign language, interactive methods help to establish psychological contact, form the ability to work in a team, encourage to develop communicative skills, in particular, when it comes to being attentive to the opinion of all the participants of the communication; ensure group unity, develop communicative and intellectual abilities, make a positive impact on the quality of the educational process to improve educational achievements of foreign students.

Key words: *method, teaching methods, active methods, interactive methods, role-playing games, round table, classification.*

Актуальність проблеми. Входження України у європейський і світовий освітній простір супроводжується суттєвими позитивними змінами в педагогічній теорії та практиці. Нині відбувається становлення нової системи освіти, яка вимагає проведення модернізації змісту освіти в контексті її відповідності сучасним потребам. В модернізації змісту освіти чільне місце посідають інтерактивні технології та продуктивні методи навчання, зокрема української мови як іноземної (УМІ). Упровадження інноваційних технологій та інтерактивних методів навчання під час викладання української мови іноземним студентам значною мірою залежить від мети, завдань і змісту дисципліни; індивідуальних потреб і здібностей особистості; рівня сформованості відповідних знань, умінь і навичок; педагогічної майстерності викладача. Необхідність підвищення ефективності вивчення української мови іноземними студентами, визначення результативності інтерактивних методів навчання обумовили виконання запропонованого дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У педагогічній практиці педагоги застосовують різноманітні методи навчання, окремі методи успішно використовуються у процесі вивчення всіх навчальних дисциплін, однак поки що немає єдиної загально визнаної теорії методів навчання. Для пояснення суті методів навчання звернемося до тлумачення поняття «методу». У філософських словниках «метод» (від грецьк. μέθοδος – шлях дослідження, теорія, вчення) визначається як «систематизований спосіб досягнення теоретичного чи практичного результату, розв'язання проблем чи одержання нової інформації на основі певних регулятивних принципів пізнання та дії, усвідомлення специфіки досліджуваної предмет-

ної галузі і законів функціонування її об'єктів» (Filosofskyi entsyklopedychnyi slovnyk, 2002, p. 373). У філософському словнику термінів та персоналій зустрічається таке тлумачення: методи навчання – це «спосіб практичного і теоретичного освоєння явищ дійсності з метою побудови та обґрунтування системи знання; порядок дослідження предмета для отримання найбільш повного і відповідного істині результату» (Filosofia: slovnyk terminiv ta personalii, 2020, p. 159). Сучасні дослідники в галузі української лінгводидактики вважають, що методи навчання – це «способи, прийоми, методика дослідження мовних явищ, за допомогою яких реалізуються всі функції навчання мови: освітня, виховна, розвивальна, контрольна-корекційна тощо» (Slovnyk-dovidnyk z ukraïnskoï lnhvodydaktyky, 2015, p. 81). Під методом навчання розуміють узагальнене утворення, що містить у собі багато аспектів, які можна згрупувати в систему на підставі однієї або кількох загальних ознак. Суть методів навчання, їх структура розкриваються через аналіз відношень між категоріями мети, змісту, способів і засобів їх засвоєння, результату (Bondarenko, 2013, p. 3). Навчання мови, на думку С. Карамана, також визначається як система з певними складовими: мета, зміст, методи, засоби, форми і результати навчання (Karaman, 2000, pp. 137–138).

Опис і аналіз методів навчання приводить до розроблення різноманітних класифікацій, проте окреслена проблема в науковій літературі розв'язується неоднозначно, що зумовлено структурною складністю поняття «метод навчання» і наявністю різних підходів до такої класифікації (Vakum, 2010, p. 230). На сьогодні у світовій і вітчизняній практиці відомі десятки класифікацій методів навчання, які

досить докладно висвітлені в багатьох науково-методичних роботах і впорядковані на основі різних провідних ознак: за джерелом передачі та сприймання навчальної інформації (Л. Занков, С. Петровський, С. Чавдаров, С. Шаповаленко); за характером взаємодії викладача зі студентами (Л. Подоляк, В. Юрченко); за способом і формами взаємодії викладача та студентів у навчальному процесі (О. Потапенко, Т. Борова, Т. Равчина); за рівнем пізнавальної діяльності учнів (І. Лернер, М. Скаткін) тощо.

Досить широке поширення набула класифікація методів навчання, запропонована Ю. Бабанським. На думку вченого, важливими складовими навчальної діяльності є організація, стимулювання та контроль. На підтвердження цієї думки методи навчання поділено на три великі групи: методи організації і здійснення навчально-пізнавальної діяльності; методи стимулювання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності; методи контролю і самоконтролю за ефективністю навчально-пізнавальної діяльності (Pedahohyuka, 1988, p. 386). В основу класифікації покладено цілісний підхід до діяльності у процесі навчання.

У вітчизняній науковій літературі найбільш znana класифікація інтерактивних методів навчання українських науковців О. Пометун і Л. Пироженко, які поділяють інтерактивні методи навчання на чотири групи, об'єднані спільною навчальною метою та формами організації навчальної діяльності учнів: кооперативне навчання (робота в парах); колективно-групове навчання (мозковий штурм); ситуативне моделювання (рольова гра); опрацювання дискусійних питань (кейс-метод, дискусія) (Pometun, Ryozhenko, 2004, p. 27]. Сутність інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес відбувається шляхом постійної, активної взаємодії всіх учнів (Pometun, 2007, p. 13). За такої умови педагоги та студенти є повноправними, рівнозначними суб'єктами системи освіти. Основою інтерактивного навчання повинен бути рівноправний діалог між тими, хто навчає, і тими, хто навчається.

Найчастіше метод навчання визначають як спосіб взаємопов'язаної роботи викладача та студентів спрямований на засвоєння системи знань, набуття умінь і навичок, розв'язання навчальних завдань і досягнення кінцевої мети навчання. Спільним для всіх методів навчання

є взаємодія науково-педагогічного працівника і здобувача вищої освіти, спрямована на забезпечення розвитку творчого потенціалу особистості; визначення ефективності способів управління навчально-пізнавальною діяльністю щодо досягнення мети навчання. Зазвичай удосконалення нових методів і прийомів навчання відбувається під час навчання. Для вибору найбільш ефективного методу варто враховувати особливості пізнавальної та мовленнєвої діяльності, а також особистісні характеристики викладача та студентів. Реалізувати зазначені завдання покликані інтерактивні методи навчання.

На основі проведеного аналізу класифікацію методів можна характеризувати таким чином: за своїм змістом класифікація методів – це система методів, побудованих на конкретній основі; класифікація дає змогу визначити загальні і специфічні, суттєві і допоміжні, теоретичні і практичні методи, а отже, сприяти їх усвідомленому вибору, найбільш ефективному застосуванню. Успішною можна назвати лише ту класифікацію, яка узгоджується з практикою навчання і слугує основою для її реалізації.

Мета дослідження. Метою даної публікації є уточнення сутності методів навчання в системі суміжних лінгводидактичних понять, визначення результативності інтерактивних методів навчання. Зазначено, що ігрові інтерактивні методи сприяють формуванню та розвитку комунікативної компетентності й особистісного потенціалу іноземних студентів, посідають провідне місце у сучасній методиці викладання української мови як іноземної.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відповідно до характеру пізнавальної діяльності іноземних студентів у процесі навчання української мови виділимо інтерактивні методи навчання найбільш дотичні до нашого дослідження. Інтерактивні методи навчання, на відміну від традиційних, передбачають активну взаємодію і залучення до співробітництва в освітньому процесі всіх його учасників, при цьому перевага надається тим методам навчання, які стимулюють і мотивують навчальну діяльність (рольові ігри, навчальні дискусії, метод проектів тощо), сприяють формуванню вмінь самостійно оволодівати знаннями, є надійною базою самоосвіти й умовою розвитку гармонійної особистості. Під час організації та планування інтерактив-

ного навчання звертаємо увагу на професійні потреби студентів; мету навчання; розроблення концепції навчання української мови у професійній комунікації; підбір методів відповідно до мети та змісту навчання; залучення необхідних ресурсів, технічних засобів навчання; тривалість навчання.

У практиці викладання УМІ використовуємо ігрові інтерактивні методи навчання: комунікативні, рольові та ділові ігри; технічні засоби навчання; моделювання життєвих ситуацій; колективні ігрові ситуації: «хто швидче»; «круглий стіл»; «незакінчені речення», «вилучи зайве», «інтерв'ю», «так – ні», «правильно – неправильно», «шість капелюхів» і под., що спрямовані передусім на створення сприятливої психологічної атмосфери в аудиторії, ефективної взаємодії учасників освітнього процесу; спільне розв'язання проблем; розвиток комунікативних якостей особистості, уміння відстоювати свої погляди й приймати спільні рішення. Водночас відбувається формування комунікативної компетентності іноземних студентів – здатність правильно і доречно користуватися мовою залежно від конкретної ситуації спілкування. Викладач добирає необхідні прийоми, які б дали змогу іноземним студентам правильно і доречно спілкуватися в типових ситуаціях комунікації. Згодом до таких ситуативних комунікацій додається лексичне наповнення відповідною термінологією. Мета – навчити іноземного студента говорити мовою навчання не тільки вільно, але і правильно. Водночас приділяється належна увага розвитку комунікативних навичок, що, насамперед, сприяє опануванню іноземними студентами прийомів ефективного спілкування в різних ситуаціях, покращує якість засвоєння нових знань. З метою підвищення результативності навчання, пізнавального інтересу студентів до вивчення УМІ застосовуємо комп'ютерні та мультимедійні засоби, мережі Internet, що значно посилює мотивацію іноземних студентів до навчання, дає змогу урізноманітнювати методи викладання, забезпечити комплексне навчання всіх основних видів мовленнєвої діяльності, модифікувати та коригувати освітній процес. У наш час застосування інформаційних технологій та інтерактивних методів навчання у ЗВО значно впливає на результативність освітнього процесу, якість освіти, створює

сприятливі умови для реалізації індивідуально-групової навчальної діяльності іноземних студентів (Subota, 2020, р. 212).

Інтерактивні методи навчання іноземних студентів дають змогу розв'язати одразу кілька завдань: розвивають комунікативні й розумові здібності, сприяють встановленню психологічного контакту між суб'єктами процесу навчання, забезпечують згуртованість групи, розвивають уміння працювати в команді, прислухатися до думки кожного. Найбільш ефективним прийомом у сучасному навчальному процесі вивчення української мови вважаємо рольові ігри й відносимо їх до активних способів навчання практичного володіння мовою навчання. Під час рольових ігор відтворюються ситуації реального спілкування. Кожному члену групи пропонується зіграти певну роль відповідно до заданої комунікативної ситуації. Розігрування ролей дає змогу учасникам толерантно відстоювати свої погляди, обмінюватися думками, висловлювати власну позицію з обговорюваної проблеми. Водночас у студентів удосконалюються навички та вміння чітко й логічно формулювати свою думку, правильно ставити питання, доречно відповідати на поставлені запитання. З огляду на тісний зв'язок мови і мовлення, навчальна діяльність іноземних студентів організовується таким чином, щоб вони виконували вмотивовані дії з мовленнєвим матеріалом для розв'язання комунікативних завдань, спрямованих на досягнення цілей і намірів спілкування мовою, що вивчається (Subota, 2019, р. 100).

Методично правильно організована гра активізує процес пізнання студентів, проходить цікаво та ефективно, дає змогу в процесі гри дійти до обґрунтованої колективної думки. Із погляду методики, рольові ігри в навчанні активізують мовні, комунікативні, мисленнєві та діяльнісні здібності іноземних студентів, сприяють підвищенню мотивації й інтересу до дисципліни. Рольова гра поєднує взаємозв'язок пізнавального та розумового завдань. Його розв'язання вимагає від студентів застосування раніше засвоєних знань і вводиться в освітній процес з метою створення реальних умов для вияву мисленнєвої діяльності студентів. Доцільно застосовувати як індивідуальне, так і групове виконання ролей. Колективна форма роботи – одна з головних переваг таких навчаль-

них занять. Студент має можливість висловити власну думку з проблеми, яка обговорюється; упевнитися в правильності або хибності свого підходу до розв'язання завдання (Volkova, 2018, p. 216). Під час гри викладач коментує помилки, пропонує свої варіанти реплік, підказує тактичні ходи, але основним критерієм для нього є успіх/неуспіх іноземних студентів в комунікації і лише в комунікації (Arutiunov, Chobotarev, Murzakov, 1988, p. 5). Рольові ігри сприяють формуванню та розвитку комунікативної компетентності й особистісного потенціалу іноземних студентів, посідають провідне місце у сучасній методиці навчання УМІ. Маючи неабияку методичну цінність, ігрові інтерактивні методи навчання цікаві як викладачеві, так і студенту.

Логічним є використання «круглих столів», що моделюють ситуації реального спілкування, де невелика група студентів має можливість вільно висловлювати власні міркування, аргументувати свою позицію, обмінюватись думками щодо обговорюваної проблеми. Мовний матеріал подається в контексті реальної, емоційно-забарвленої ситуації, що сприяє швидкому й міцному запам'ятовуванню, формуванню вміння комунікативно мотивовано висловлювати міркування (Kucheruk, 2011, p. 202). Створення сприятливої атмосфери для бесіди, залучення уваги та інтересу студентів до розмови має вирішальне значення для забезпечення продуктивної взаємодії учасників комунікації, їх готовності й бажання брати участь у спілкуванні. Учасники «круглого стола» мають бути добре обізнані з питаннями, що обговорюється, вміти ставити слушні питання за темою бесіди, критично мислити та аргументувати підходи до їхнього вирішення. У такий спосіб слухачі освоюють зміст теми, її ключові проблеми. Вдало побудована бесіда спонукає іноземних студентів відпрацьовувати мовні моделі в реальному спілкуванні, формує звичку висловлювати свої думки мовою, що вивчається, розвиває вміння вести дискусію, що дуже важливо для участі в семінарах, для виступів на конференціях, захисту курсових і дипломних робіт.

Серед загальних принципів навчання, які покладено в основу інтерактивного методу, виділимо такі: формування позитивної мотивації та забезпечення активності студентів шляхом створення проблемної ситуації; підвищення ефективності занять, інтересу студентів до майбутньої професійної діяльності; організація системного, регулярного та логічно завершенного зворотного зв'язку. Увесь процес засвоєння мови відбувається в умовах природного процесу спілкування цією мовою. Залучення до навчального процесу реальних проблем і ситуацій стимулює мовленнєве спілкування, сприяє виробленню у студентів умінь критично мислити, робити обґрунтовані висновки; позитивно впливає на формування пізнавального інтересу до вивчення української мови, розвиває навички самоконтролю та самооцінки; забезпечує активну участь кожного іноземного студента.

Висновки. Проаналізований матеріал дає підстави зробити висновки про те, що інтерактивні методи навчання сприяють підвищенню ефективності освітнього процесу та рівня навчальних досягнень іноземних студентів. Разом із тим, необхідно враховувати, що у навчанні української мови іноземних студентів ЗВО доцільно використовувати різні методи, прийоми та засоби навчання, поєднуючи інноваційні та традиційні технології. На нашу думку, класифікація методів за певними критеріями є ефективним інструментом управління освітнім процесом, позаяк усі методи взаємопов'язані та доповнюють один одного, характеризують зміст педагогічного спілкування, плідну співпрацю викладача зі студентами. Перспективи подальших розвідок вбачаємо в розробленні моделей інтерактивних методів навчання української мови відповідно до рівнів навчальних досягнень студентів, визначенні можливостей застосування інтерактивних методів і перспектив впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, що забезпечують подальше удосконалення навчально-виховного процесу, доступність та ефективність освіти, підготовку молодого покоління до життєдіяльності в інформаційному суспільстві.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Арутюнов А. Р., Чоботарев П. Г., Мурзуков Н. Б. Игровые задания на уроках русского языка: книга для преподавателя. 3-е изд., стер. Москва : Рус. яз., 1988. 289 с.
2. Бакум З. П. Українська мова як іноземна: лінгводидактичні проблеми / *Філологічні студії. Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету*. Кривий ріг : КДПУ, 2010. Вип. 5. С. 226–232.
3. Бондаренко Н. В. Методи навчання української мови крізь призму компетентнісного підходу / *Дивослово*, 2013. № 12 (681). С. 2–7.
4. Волкова Н. П. Інтерактивні технології навчання у вищій школі: навчально-методичний посібник. Дніпро: Університет ім. Альфреда Нобеля, 2018. 360 с.
5. Караман С. О. Методика навчання української мови в гімназії : навчальний посібник. Київ : Ленвіт, 2000. 272 с.
6. Кучерук О. А. Система методів навчання української мови в основній школі: теорія і практика : монографія. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. 420 с.
7. Педагогика : учебное пособие для студентов педагогических институтов / под общ. ред. Ю. К. Бабанского. Москва : Просвещение, 1988. 479 с.
8. Пометун О. І., Пироженко Л. В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: науково-методичний посібник / за ред. О. І. Пометун. Київ : А. С. К., 2004. 192 с.
9. Пометун О. І. Енциклопедія інтерактивного навчання. Київ : А. С. К., 2007. 142 с.
10. Субота Л. А. Система формування комунікативної компетентності іноземних студентів фармацевтичної галузі / *The 1st International scientific and practical conference “Topical issues of the development of modern science” (September 18–20, 2019) Publishing House “ACCENT”, Sofia, Bulgaria, 2019. Pp. 97–101.*
11. Субота Л. А. Розвиток іншомовної комунікативної компетентності іноземних студентів у процесі оволодіння мовою навчання : монографія. Харків : Майдан, 2020. 304 с.
12. Філософський енциклопедичний словник : довідкове видання / за ред. В. І. Шинкарука. Київ : Абрис, 2002. 742 с.
13. Філософія : словник термінів та персоналій / В. С. Бліхар та ін. Київ : КВІЦ, 2020. 274 с.

REFERENCES:

1. Arutyunov, A. R., Chobotarev, P. G., Murzukov, N. B. (1998). *Igrovyie zadaniya na urokah russkogo yazyika [Game assignments in Russian lessons]*. Moscow : Rus. yaz. [in Russian]
2. Bakum, Z. P. (2010). *Ukrainska mova yak inozemna: lnhvodydaktychni problemy / Filolohichni studii. Naukovyi visnyk Kryvorizkoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu. [Ukrainian as a foreign language: linguodidactical problems]*. Kryvyi rih : KDPU. [in Ukrainian]
3. Bondarenko, N. (2013). *Metody navchannia ukrainskoi movy kriz pryzmu kompetentnisnoho pidkhdou [Methods of teaching the Ukrainian language through the prism of the competence approach] / Dyvoslovo. № 12 (681). [in Ukrainian]*
4. Volkova, N. P. (2018). *Interaktyvni tekhnolohii navchannia u vyshchii shkoli : navchalno-metodychnyi posibnyk [Interactive learning technologies in higher education]*. Dnipro : Universytet im. Alfreda Nobelia. [in Ukrainian]
5. Karaman, S. O. (2000). *Metodyka navchannia ukrainskoi movy v himnazii : navchalnyi posibnyk. [Methods of teaching the Ukrainian language in high school]*. Kyiv : Lenvit. [in Ukrainian]
6. Kucheruk O. A. (2011). *Systema metodiv navchannia ukrainskoi movy v osnovnii shkoli: teoriia i praktyka [The system of teaching methods the Ukrainian language in primary school]*. Zhytomyr : Vyd-vo ZhDU im. I. Franka. [in Ukrainian]
7. *Pedagogika : uchebnoe posobie dlya studentov pedagogicheskikh institutov (1988) / Yu. K. Babanskyi (Ed) [Pedagogy: Textbook for students of pedagogical institutes]*. Moskow : Prosveschenie. [in Russian]
8. Pometun, O. I. & Pyrozhenko, L. V. (2004). *Suchasnyi urok. Interaktyvni tekhnolohii navchannia [A modern lesson. Interactive learning technologies]*. O. I. Pometun (Ed). Kyiv : A. S. K. [in Ukrainian]
9. Pometun, O. I. (2007). *Entsyklopediia interaktyvnoho navchannia [Encyclopedia of Interactive Learning]*. O. I. Pometun (Ed.). Kyiv : A. S. K. [in Ukrainian]
10. Subota, L. A. (2019). *Systema formuvannia komunikatyvnoi kompetentnosti inozemnykh studentiv farmatsevychnoi haluzi [The system of communicative competence formation of foreign students of the pharmaceutical industry] / The 1st International scientific and practical conference “Topical issues of the development of modern science” (September 18–20, 2019) Publishing House “ACCENT”, Sofia, Bulgaria. [in Ukrainian]*
11. Subota, L. A. (2020). *Rozvytok inshomovnoi komunikatyvnoi kompetentnosti inozemnykh studentiv u protsesi ovolodinnia movoiu navchannia : monohrafiia [Developing communicative competence of foreign students in the process of learning the language of instruction]*. Kharkiv : Maidan. [in Ukrainian]
12. *Filosofskiy entsyklopedychnyi slovnyk (2002). [Encyclopedic Dictionary of Philosophy] / V. I. Shynkaruk (Ed). Kyiv : Abrys. [in Ukrainian]*
13. *Filosofiiia: slovnyk terminiv ta personalii (2020) [Philosophy: a dictionary for terms and personalities] / V. S. Blikhar et al. Kyiv : KVITs. [in Ukrainian]*

УДК 811.111

DOI <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2021-15-16>

Олеся ТАТАРОВСЬКА

кандидат філологічних наук, доцент кафедри англійської філології, Львівський національний університет імені Івана Франка, вул. Університетська, 1, м. Львів, Львівська область, Україна, 79000
ORCID: 0000-0001-9175-2774

Бібліографічний опис статті: Татаровська, О. (2021). Модальність ствердження та заперечення в англійській та українській мовах: лінгвопрагматичний аспект. *Актуальні питання іноземної філології*, 15, 108–112, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2021-15-16>

МОДАЛЬНІСТЬ СТВЕРДЖЕННЯ ТА ЗАПЕРЕЧЕННЯ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ: ЛІНГВОПРАГМАТИЧНИЙ АСПЕКТ

Порівняльне вивчення модальної категорії ствердження-заперечення в аспекті її прагматичних характеристик на матеріалі англійської та української мов є доцільним та своєчасним як у сфері лінгвістичної теорії, так і для вирішення низки прикладних завдань.

Мета дослідження зумовлена переходом до антропологічної лінгвістики (прагматики), зміною об'єкта дослідження – мовленнєвої діяльності людей, тієї її частини, яка відноситься безпосередньо до актів вербалізації думки та реалізації інтенцій того, хто говорить у мовній формі, пошуками прагматичних універсалій та національно-культурної специфіки між англійською та українською мовами, з одного боку» та зростаючою потребою у розвитку таких галузей прикладної лінгвістики, як теорія перекладу, методика викладання англійської та української мов як іноземних – з іншого.

Достовірність та обґрунтованість отриманих результатів забезпечується **методологічною** базою дослідження. Теоретичною основою роботи є лінгвофілософські концепції, що стосуються загальних, сутнісних характеристик мови – мова як засіб спілкування, діяльнісна природа мови, двоплановість мовного знака, зв'язок мови та мислення; основні тези ТМА (теорії мовленнєвих актів), загальної теорії перекладу; інтенційна теорія О. Г. Почепцова, концепція метамови науки Н. Б. Гвішіані, метамовний підхід до моделювання мовних реалій Г. П. Німця, семантико-семіотична модель перекладу А. Д. Швейцера. Методи дослідження визначаються специфікою предмета дослідження та поставленими цілями та завданнями. Основними методами дослідження є індуктивно-дедуктивний метод, моделювання, методи порівняльного, контекстуального та трансформаційного аналізу.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що вперше здійснюється комплексний аналіз єдиної модальної категорії ствердження-заперечення, конституенти якої – ствердження та заперечення – розглядаються як рівноправні об'єкти наукового пізнання; пропонується прагматична типологія висловлювань, універсальна для англійської та української мов; досліджується та доводиться іллокутивна природа ствердної та негативної модальностей у деяких прагматичних типах висловлювань; описуються метамови іллокутивного рівня комунікації – кінцевих мовних інтенцій, у яких ствердження та/або заперечення виявляється іллокутивно; дається порівняльна характеристика кінцевих мовних інтенцій англійської та української мов в аспекті універсальної та етноспецифічної спрямованості; досліджується переклад кінцевих мовних інтенцій, до складу яких входять ствердження та заперечення, та встановлюються його закономірності.

У підсумку варто зазначити, що переклад модальності ствердження та заперечення у тих прагматичних типах висловлювання, де вони іллокутивні, залежить від виду кінцевої інтенції мови перекладу.

Ключові слова: іллокуція, заперечення, ствердження, антропоцентричний підхід, модальна категорія.

Olesya TATAROVSKA

PhD in Philology, Senior Lecturer at the Department of English Philology, Ivan Franko National University of Lviv, 1 Universitetska St., Lviv, Ukraine, 79000

ORCID: 0000-0001-9175-2774

To cite this article: Tatarovska, O. (2021). Modalnist stverdzhennia ta zaperechennia v anhliiskii ta ukrainskii movakh: lnhvoprahmatychnyi aspect [The Modality of Affirmation and Negation in English and Ukrainian: linguopragmatic approach]. *Current Issues of Foreign Philology*, 15, 108–112, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2021-15-16>

THE MODALITY OF AFFIRMATION AND NEGATION IN ENGLISH AND UKRAINIAN: LINGUOPRAGMATIC APPROACH

Comparative study of the modal category of affirmation-negation in terms of its pragmatic characteristics on the basis of English and Ukrainian languages is appropriate and timely both in the field of linguistic theory and to solve a number of applied problems.

The purpose of the study is due to the transition to anthropological linguistics (pragmatics), changing the object of study – speech activity of people, that part of it which relates directly to acts of verbalization of thought and realization of intentions of the speaker; search for pragmatic universals and national-cultural specifics between English and Ukrainian, on the one hand and the growing need for the development of such branches of applied linguistics as translation theory, methods of teaching English and Ukrainian as foreign languages – on the other.

The reliability and validity of the results obtained is ensured by the methodological basis of the study. The theoretical basis of the work are linguistic and philosophical concepts relating to the general, essential characteristics of language – language as a means of communication, the active nature of language, the duality of the language sign, the relationship of language and thinking; main theses of SAT (Speech Acts Theory), general theory of translation; intentional theory by O. G. Pochepstov, the concept of metalanguage of science by N. B. Gvishiani, metalanguage approach to modeling linguistic realities by G. P. Nimets, semantic-semiotic model of translation by A. D. Schweizer. Research methods are determined by the specifics of the subject of research and the goals and objectives. The main research methods are inductive-deductive method, modeling, methods of comparative, contextual and transformational analysis.

The scientific novelty of the work is that for the first time a comprehensive analysis of a single modal category of affirmation-negation, the constituents of which – affirmation and negation – are considered as equal objects of scientific knowledge; a pragmatic typology of utterances is proposed, universal for the English and Ukrainian languages; the illocutionary nature of affirmative and negative modalities in some pragmatic types of statements is investigated and proved; the metalanguages of the illocutionary level of communication – the ultimate linguistic intentions in which the statement and / or negation is manifested illocutionary are described; the comparative characteristic of final language intentions of the English and Ukrainian languages in the aspect of universal and ethnospecific orientation is given; the translation of the final linguistic intentions, which include affirmation and negation, is studied, and its regularities are established.

In conclusion, it should be noted that the translation of the modality of affirmation and negation in those pragmatic types of expression, where they are illocutionary, depends on the type of ultimate intention of the language of translation.

Key words: illocution, negation, affirmation, anthropocentric approach, modal category.

Ця робота є результатами дослідження іллокутивної сутності модальної категорії ствердження-заперечення з позицій контрастивної лінгвістики та теорії перекладу на матеріалі англійської та української мов.

Однією із закономірностей розвитку сучасних гуманітарних наук є загальна тенденція до гуманізації знання, що постійно звертає увагу на людину, її внутрішній світ та її взаємин з навколишнім середовищем. Мовна діяльність одна із стрижневих елементів життєдіяльності людини. Вивчення мови у дії, є надзвичайно важливим, бо мова – одне з найважливіших знарядь, які людина використовує у своїй діяльності, є основним принципом прагматики і характеризує собою загальний поворот у лінгвістичних дослідженнях. Поняття прагматики охоплює досить широке коло різних напрямів мовознавства щодо необхідності обліку у лінгвістичному дослідженні людського фактора.

Однією з найпопулярніших і найперспективніших течій прагматики є теорія мовних актів (ТМА), що пов'язана з іменами таких вчених-лінгвістів, як Дж. Остін, Дж. Серль, П. Ф. Стронсон, П. Грайс та інших., хоча самі автори були

схильні використовувати термін «прагматика». Підхід до мовленнєвого акту як до способу досягнення людиною певної мети і розгляд під цим кутом зору мовних засобів, що використовуються – головна особливість ТМА, що привабила до неї зарубіжних (Bach, Harnish 1979; Leech 1983) і вітчизняних (Г. Г. Почепцов 2001; О. Г. Почепцов 1986 та ін.) лінгвістів.

У шістдесяті роки положення про те, що опис мови має включати прагматичний компонент, висувалося як гіпотеза, у сімдесяті та вісімдесяті роки воно стверджувалося через визначення «обсягу» прагматики як галузі мовознавства, її базових понять, методів дослідження. В наш час положення про лінгвістичні прагматики стало вже хрестоматійним. На сучасному етапі розвитку науки про мову створено передумови вивчення мовних явищ на основі функціонально-прагматичного підходу: розроблено методи та категоріальний апарат, що визначає основні параметри наукового дослідження конкретного матеріалу.

Ствердження і заперечення – фундаментальні проблеми не тільки логіки, а й мовознавства, оскільки категорія ствердження-запе-

речення належить до тієї сфери мовних явищ, де їхній зв'язок з логічним способом мислення виявляється найбільш безпосереднім. Відсутність комплексного прагматичного опису лінгвістичного ствердження та заперечення в англійській та українській мовах зумовило вибір як об'єкт дослідження модальної категорії ствердження-заперечення, іллокутивні властивості якої є першим предметом дослідження.

Останніми роками відзначається тенденція до розширення зв'язків України з іншими країнами. Збільшення масштабів та значення цієї взаємодії з метою інтеграції країни у світове співтовариство диктує необхідність розширення міжнародних контактів як на державному рівні, так і на рівні повсякденного спілкування. Потреби та інтереси міжмовної комунікації ведуть до посилення взаємодії української мови з іншими мовами світу, насамперед з англійською мовою, за якою міцно утвердилася роль міжнародного засобу спілкування.

Зростаюче соціальне замовлення сучасних міжнародних відносин поставило на порядок денний питання необхідності проведення порівняльних досліджень мовних актів як одиниць комунікації. Перспективність використання позитивних досягнень ТМА для побудови прагматичних типологій англійської та української мов визначається її комунікативно-діяльнісною орієнтацією, з одного боку, та існуванням універсального поняття – мовленнєвої інтенції, здатної стати основою зіставлення, – з іншого. Мовний акт, рушійною силою якого є інтенція того, хто говорить, – це насамперед прояв життєдіяльності людини як виду, прояв мовленнєвої діяльності вже в другу чергу, і лише в третю чергу прояв якоїсь конкретної мови.

Звернення до ТМА дозволяє суттєво доповнити наше уявлення про прагматичний компонент перекладу в цілому та категорії ствердження-заперечення зокрема, що є дуже цінним як для теорії, так і для практики перекладу. Ця потреба зумовила вибір іншого предмета дослідження – закономірностей перекладу іллокутивної сутності модальності ствердження та заперечення з англійської на українську мову.

Мета дослідження полягає у встановленні універсального та етноспецифічного в іллокутивності ствердної та заперечної модальностей в англійській та українській мовах та виявленні закономірностей перекладу мовної інтенції

мовця, у реалізації якої беруть участь ствердження/або заперечення, з англійської мови на українську мову.

Для досягнення поставлених цілей під час дослідження вирішуються такі завдання:

- виявити набір мовленнєвих інтенцій, що становлять іллокутивний потенціал англійської та української мов, і розробити прагматичну класифікацію висловлювань, універсальну для цієї пари мов, засновану на єдиному критерії – мовленнєвій інтенції мовця; дослідити роль модальної категорії ствердження-заперечення в реалізації інтенціонального значення висловлювання і встановити стійкі кореляції між ствердженням та/або запереченням і типом кінцевої мовної інтенції; описати метамовні моделі, що регулярно використовуються для вираження інтенцій мовця, до складу яких входять ствердження та/або заперечення, в англота українськомовному спілкуванні;

- порівняти результати дослідження іллокутивної сутності модальності ствердження та заперечення на основі метамов мовленнєвих інтенцій в англійській та українській мовах та виявити риси подібності та відмінності; вивчити особливості перекладу мовних інтенцій суб'єкта, що говорить, і уточнити зміст поняття «прагматична перекладацька еквівалентність»;

- виявити закономірності перекладу модальності затвердження та заперечення у тих прагматичних типах висловлювання, де вони іллокутивні.

Для англістики та україністики теоретична значимість проведеного дослідження полягає у застосування нового для вивчення модальної категорії ствердження-заперечення комунікативно-прагматичного підходу, внаслідок чого суттєво доповнено уявлення про ствердження та заперечення в англійській та українській мовах. Порівняння результатів наукових досліджень у галузі іллокутивності ствердження та заперечення та виділення характеристик універсальності та національно-культурної специфіки сприяють заповненню деяких теоретичних лакун у ряді прикладних лінгвістичних дисциплін. Зокрема, уточнення поняття прагматичної перекладацької еквівалентності та запропонована методика аналізу прийомів передачі мовних актів стимулює дослідження перекладу іллокутивного потенціалу комунікації на мате-

ріалі різних мов. Результати роботи можуть бути використані з метою вдосконалення комунікативно-орієнтованої методики викладання англійської та української мов як іноземних.

Матеріалом дослідження став твір С. Моєма «Місяць і гріш» англійською мовою і його переклад українською мовою. З діалогічного дискурсу зазначених творів методом суцільної вибірки виділено близько 4000 прикладів висловлювань, що мають у своїй основі моно-і непередикативні конструкції.

Проаналізувавши достатню кількість матеріалу, можемо зробити такі висновки:

1. Проблема створення універсальної прагматичної типології висловлювань може бути вирішена на основі поняття мовної інтенції, що диференціюється на вихідну та кінцеву інтенції. Інтенція того, хто говорить, є універсальною прагматичною категорією, «загальним знаменником», до якого можна звести різні мови та культури. Виділяються такі опозиції прагматичних типів висловлювання: 1) експліцитні та імпліцитні; 2) первинні (констативи, директиви та квеситиви) та вторинні (наприклад, констатив-підтвердження, директив-наказ, квеситив-ідентифікація та ін.); 3) прямі та непрямі.

2. В англійській та українській мовах існують системні відносини між мовленнєвою інтенцією мовця, що становить прагматичний компонент змісту висловлювання, та ствердним/заперечним модальним статусом висловлювання, тобто ствердження і заперечення мають властивість іллокутивності. При цьому значущість ствердження та заперечення у реалізації комунікативної спрямованості висловлювання варіюється (вводиться поняття «ступінь іллокутивності») і може бути оцінена за шкалою, в якій виділяються чотири рівні: високий, середній, низький і нульовий ступінь іллокутивності. Ступінь іллокутивності ствердження та заперечення визначається формальною вираженістю у висловлюванні іллокутивної функції за допомогою іллокутивних дієслів, видом кінцевої мовної інтенції, способом реалізації (прямим або непрямим) кінцевої мовної інтенції.

3. Прагматична категорія кінцевої мовної інтенції моделюється як метамовна субстанція функціональної системи мовних знаків. Ствердна та заперечна модальності можуть входити до складу деяких метамов мовленнєвих інтенцій. Функціональна сутність метамов прагматики в англійській та українській мовах має універсальний характер і становить панетнічне ядро загальної теорії мовленнєвих актів. Матеріальні основи метамов мовленнєвих інтенцій відрізняються специфічністю, оскільки побудовані із знаків різних мовних систем.

4. Зміст висловлювання має універсальну структуру. У ньому виділяються два компоненти: пропозиційний і модальний. До останнього відносимо інтенціональне значення висловлювання. У межах модального компонента значення висловлювання діє універсальний механізм переміщення: модальні компоненти значення з неінтенціональної частини переносяться в інтенціональну і набувають тоді властивості іллокутивності. Така природа функціонування модальності ствердження та заперечення у різних прагматичних типах висловлювання в англійській та українській мовах.

5. Подання перекладу як процесу перекодування призводить до появи метамовної субстанції, регулярно використовуваної під час перекладу цієї мовної інтенції з англійської на українську мову. Подібний перехід від однієї знакової системи до іншої через третій код-посередник можливий за наявності перекладацької еквівалентності іллокутивного змісту метамови-основи та метамови-об'єкта. Еквівалентність інтенціональної частини значення висловлювання вихідною мовою та висловлювання перекладною мовою – поняття неабсолютне. Пропонується розрізняти повний, частковий і нульовий ступінь прагматичної перекладацької еквівалентності. Встановлення під час перекладу еквівалентності між інтенціональним змістом відповідних мов забезпечується за допомогою прийому заміни.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Почепцов Г. Г. Теория коммуникации. М. : «Рефл-бук». К. : «Ваклер». 2001. 656 с.
2. Почепцов О. Г. Основы прагматического описания предложения. Киев, 1986. 115 с.
3. Bach K., Harnish R. M. Linguistic communication and speech acts. Kent Bach. Cambridge : M. I.T. Press. 1979. 327 p.
4. Leech G. Principles of Pragmatics. London, New York : Longman, 1983. 257 p.

REFERENCES:

1. Pocheptsov, G. G. (2001). *Teoriya kommunikatsii [The Theory of Communication]*. М. : «Refl-buk». К. : “Vakler”. [in Russian]
2. Pocheptsov, O. G. (1986). *Osnovyi pragmaticheskogo opisaniya predlozheniya [The Basics of Pragmatic Sentence Description]*. Kiev. [in Russian]
3. Bach, K., Harnish, R. M. (1979). *Linguistic Communication and Speech Acts*. Kent Bach. Cambridge : M. I.T. Press. 327 p.
4. Leech, G. (1983). *Principles of Pragmatics*. London, New York : Longman. 257 p.

УДК 811.11:81'42

DOI <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2021-15-17>

Алла ЦАПІВ

доктор філологічних наук, доцент, професор кафедри англійської філології та світової літератури імені професора Олега Мішукова, Херсонський державний університет, вул. Університетська, 27, Херсон, 73000

ORCID: 0000-0002-5172-213X

SCOPUS: 57222522908

Бібліографічний опис статті: Цапів, А. (2021). Наративний грифонаж як техніка творення текстово-графічних наративів. *Актуальні питання іноземної філології*, 15, 113–118, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2021-15-17>

НАРАТИВНИЙ ГРИФОНАЖ ЯК ТЕХНІКА ТВОРЕННЯ ТЕКСТОВО-ГРАФІЧНИХ НАРАТИВІВ

Наукову розвідку присвячено дослідженню особливостей конструювання графічних наративів, адресатом яких є читач-дитина. Теоретико-методологічне підґрунтя дослідження становлять праці з класичної та мультимодальної наратології, а також наукові доробки, сфокусовані на вивчення художніх текстів для дітей. Під графічним наративом розуміємо художній текст, створений за допомогою вербальних та невербальних засобів, у якому відбито історію про подію, що розгортається у художньому часі і просторі, і оповідається наратором крізь призму фокалізатора-дитини. До вербальних засобів творення історії відносимо текст, а до невербальних засобів належать малюнки, типографіка, використання різного кеглю та типу шрифту літер, гра з простором сторінки, стрілки, позначки тощо. Матеріалом дослідження послуговували графічні наративи “*Diary of a Wimpy Kid*”, створені американським письменником та розробником комп’ютерних ігор Джефом Кінні та “*Tom Gates. Biscuits, Bands and very big Plans*”, авторкою якого є англійська письменниця Ліз Пішон. Графічні наративи створено у формі щоденника, який ведуть підлітки на ім’я Грег та Том. Особливістю графічного наративу є саме техніка його створення, яку ми кваліфікуємо як наративний грифонаж. Наративний грифонаж – техніка вербального та невербального творення історії, однією з особливостей якої є візуальний вигляд наративу, що нагадує побіжні ескізи/замальовки дитини, а шрифт літер імітує рукописний почерк дитини (підлітка). Наратором та фокалізатором досліджуваних наративів є Грег/Том, а графічні позначки, малюнки, простір сторінки стають графічними засобами творення його точки зору як фокалізатора. У роботі виявлено графічні засоби творення візуальної образності, як-от візуальної метонімії. Визначено роль малюнків у творенні смислів загалом та конструюванні наративу зокрема.

Ключові слова: наративний грифонаж, наративна техніка, наратор, фокалізатор, щоденник.

Alla TSAPIV

Doctor of Philological Sciences, associate professor, professor at the Department of English Philology and World Literature named after Professor Oleg Mishukov, Kherson State University Universitetska str. 27, Kherson, 73000

ORCID: 0000-0002-5172-213X

SCOPUS: 57222522908

To cite this article: Tsapiv, A. (2021). Naratyvnyi hryfonazh yak tekhnika tvorennia tekstovohrafichnykh naratyviv [Narrative Griffonage as a Technique of Graphic Narratives’ Creation]. *Current Issues of Foreign Philology*, 15, 113–118, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2021-15-17>

NARRATIVE GRIFFONAGE AS A TECHNIQUE OF GRAPHIC NARRATIVES’ CREATION

The research focuses on the analysis of the specificity of construing graphic narratives, addressed to a child-reader. Theoretically and methodologically this research is grounded on works in the field of classical and multimodal narratology, as well as on theoretical and practical works, which focus on literary texts for children. We assume that graphic narrative is a literary text, created verbally and non-verbally, which conveys a story about some event, going on in fiction time and space, and is represented by a narrator via point of view of a child-focaliser. We consider that verbal

means of creating a story embrace the text itself, as well as to non-verbal means we refer pictures, typographic, different size and type of print, a play with the layout, arrows and different signs.

A case study of the research is a graphic narrative "Diary of a Wimpy Kid", authored by an American writer and computer games creator Jeff Kinney, and a graphic narrative "Tom Gates. Biscuits, Bands and very big Plans", written by an English writer Liz Pichon. Graphic narratives are shaped as diaries, being written by teenagers Greg and Tom. The specificity of the graphic narrative makes its unique technique of creation, which we qualify as narrative griffonage. Narrative griffonage – is a technique of verbal and non-verbal narrative construing. One of its peculiarities is its visual look, which resembles sketches/rough drawing of a child, and the letters type as if imitates a child/teenager handwriting. The narrator and the focaliser of the analyzed narratives are Greg and Tom. Graphic signs, pictures, page layout become graphic means of creation focaliser's point of view. Graphic means of creating visual imagery, like visual metonymy have been revealed. The role of pictures in sense-making and narrative creation has also been highlighted.

Key words: *narrative griffonage, narrative technique, narrator, focaliser, diary.*

Вступ. Сучасні наративи, адресатом яких є читач-дитина, вирізняються особливою технікою моделювання, що реалізується у їхній семантичній, графічній та загалом наративній організації. Численні роботи лінгвістів присвячені конструюванню візуальних наративів, у яких поєднується вербальна та візуальна складові у конструюванні смислу (Цапів, 2020; Arizpe & Styles, 2016; Nikilajeva & Scott, 2000; Nodelman, 2005; Page, 2010), коміксів як виду секвентивних наративів, що мають свої правила побудови та імплементації смислів (Cohn, 2013; Kukkonen, 2013). У нашій роботі сфокусуємось на типах наративів, що є проміжною ланкою між ілюстрованими текстами та текстами-коміксами, які поєднують послідовні панелі і особливу граматику викладу сюжету.

Аналіз останніх джерел. Сучасні дослідження у царині наратології спрямовані на вивчення як вербальних, так і мультимодальних наративів, що ґрунтуються на здобутках класичної (Шмид, 2003), когнітивної (Fluderik, 2002) та мультимодальної наратології (Nørgaard, 2010). Аналізуванню підлягають сучасні художні наративи різних жанрів, як-от романи, казки, комікси (Page, 2010). На теренах української лінгвістики дослідження художніх текстів та кінотекстів все частіше здійснюється саме у річищі наратології, мультимодальності та інтермедіальності (Цапів, 2020). Методологію аналізування графічних наративів розроблено з опертям на роботи Г. Креса та Т. ван Льовена (Kress & van Leeuwen, 2006), а також Н. Норґаард (Nørgaard, 2010).

Узагальнюючи теоретико-практичні роботи наратологів-класиків та дослідження науковців, які працюють у царині мультимодальної та когнітивної наратології, під наративом розуміємо історію про подію, що розгортається у художньому часі і просторі, з антропоморф-

ними персонажами і яка оповідається наратором. Творення історії відбувається за допомогою вербальних та/або невербальних засобів, як-от тексту, графічних зображень, ілюстрацій, графічних вкраплень, кольорової палітри, гри з простором сторінки та шрифтом літер. Фокалізатором подій може виступати персонаж/спостерігач, тобто створювати конвенційний (natural) наратив (Fludernik, 2002), або ж предмет чи анімалістичний персонаж/спостерігач, утворюючи у такий спосіб неконвенційний (unnatural) наратив (Alber, 2016), який подає події крізь призму їх «незвичайного» бачення.

У художніх наративах для дітей правила неконвенційності не працюють. Тут навпаки, типовим оповідачем та персонажем може бути іграшка, анімалістичний та флористичний герой, які створюють дещо наївне бачення розгортання подій. Разом з тим, аналіз великого корпусу текстів, присвячених дітям, демонструє, що вилучити смисли з художніх наративів для дітей іноді значно складніше, ніж працювати з роботами, адресованими дорослій аудиторії (Цапів, 2020).

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасний художній простір все частіше заповнюють художні тексти, виконані особливою технікою. Шрифт нагадує рукописний почерк дитини або підлітка, наявність метафоричного переосмислення певних явищ є мінімальною, синтаксична організація тяжіє до простих речень, асиндетичних конструкцій. Натомість унікальності таким текстам дають саме вкраплені зображення, ілюстрації, графічні позначки, гра з розміром літер і простором сторінки. Головне навантаження у творенні смислів переходить до невербальної складової наративу, де графіка і зображення є втіленням ідей дитини, його особливого бачення світу і власного внутрішнього світу (Цапів, 2018). У роботі сфоку-

суємось на виявленні специфічних вербальних та невербальних засобів творення наративів, виконаних технікою наративний грифонаж.

Одними з перших таких наративів, які здобули популярності у всьому світі читачів дитячого віку, є збірки коротких оповідань про Вімпі Кіда або Слабака, створенні американським письменником Джефом Кінні. Сам автор характеризує свій твір як роман у малюнках – *a novel in cartoons*. “Diary of a Wimpy Kid” (Kenney, 2010) що розлітався величезним тиражем у багатьох країнах, адже його переклади були зроблені більше ніж на 60 мов світу, є наративом нового формату, адже втілює історію звичайного хлопця Грега, який не є ідеалізованим персонажем, натомість робить помилки, сумнівається у власних силах, переживає падіння і злети. Створення персонажа нового покоління є свідченням певної демократизації художньої літератури, сприяє зближенню реального читача-дитини із художнім персонажем, який є таким же як і звичайні діти, не володіє магичними силами і не є улюбленцем долі.

Сам наратив змодельовано у формі щоденника, який веде Грег, нотуючи про події свого життя. Імплементация історії відбувається вербально та графічно, що у сукупності створює особливу техніку, яку ми кваліфікуємо як *наративний грифонаж* (франц. *griffonnage* – побіжні ескізи імпровізаційного характеру). Сутність такої техніки полягає у тому, що сторінка наративу виступає таким собі ескізом, на якому упорядковані або хаотично розташовані літери і зображення, їхня послідовність може бути довільна, розмір літер та стиль виконання малюнків можуть варіюватись від сторінки до сторінки. Зображення виконані у чорно-білих кольорах, що є майже дотичним ескізам митця, коли він створює свою роботу, не замислюючись над тим, що її хтось буде читати або роздивлятись. Наративний грифонаж наратор виконує наче для себе, фокусуючись на своєму баченні власної історії. Тональність наративу такого типу створюють саме малюнки, у яких закодовано важливі для наратора смисли (див. рис. 1).

У графічних наративах образність створюється саме завдяки зображенням та графіці, декодування яких розкриває смисли, що є важливими для розгортання сюжету. У наведеному рисунку (див. рис. 2) спостерігаємо реалізацію

візуальної метонімії, що одночасно слугує графічним засобом творення точки зору фокалізатора Грега. Його найкращого друга Роулі (Rowley Jefferson) зображено із квадратною головою, що реалізує натуру хлопця, який не вирізняється кмітливостю, каже багато дурниць і часто забуває важливі речі, які йому повідомляє Грег. Візуальний образ брата Грега Менні вирізняється задовгим носом і двома великими зубами, довгий ніс метонімічно відображає докучливість Менні (Manny Heffley) і його бажання знати зайві для нього речі, а два зуба символізують його юний вік, що є пріоритетним фактором для Грега, який сприймає брата як надокучливого малого зануду. Голлі Хіллі (Holly Hills), якій симпатизує Грег, зображена як мила тендітна дівчина із посмішкою та обличчі, а вектор її руху демонструє бажану прихильність до Грега.

So I went to Rowley's house today, and we ended up walking in on his dad WATCHING PORN. Needless to say things got a little awkward.

Рис. 1. Художній наратив, виконаний технікою наративний грифонаж (Kenney, 2010)

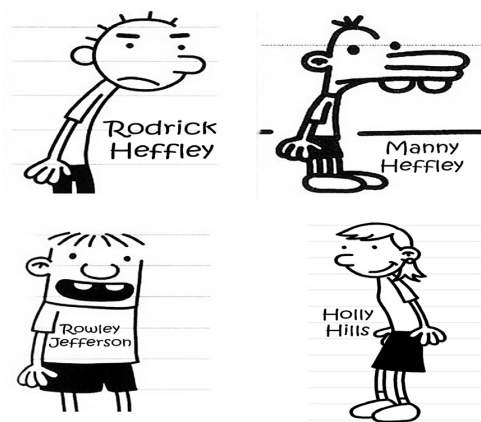

Рис. 2. Графічне зображення персонажів серії творів “Diary of a Wimpy Kid” (Kenney, 2010)

Наратором і фокалізатором зображуваних подій у художньому графічному наративі “*Tom Gates. Biscuits, Bands and very Big Plans*” (Pichon, 2018) є підліток Том Гейтс. Оповідь ведеться від першої особи однини і реалізується у вербальному тексті, графічних позначках/зображеннях та малюнках. Мовлення наратора тяжіє до спрощення і тотальної демократизації, що відбивається у простих реченнях, мінімізації або повній відсутності складних синтаксичних конструкцій, епітетів і загалом вторинних номінацій. Емоційності мовлення Тома сприяє широке використання саме графічних засобів, як от капіталізація слів або окремих літер, вкраплення різноманітних позначок, стрілок різного розміру, гра з шрифтом, насиченістю та кеглем літер.

У графічних наративах невеликий вкраплений у текст малюнок може замінювати ціле речення та передавати необхідні смисли. Такі малюнки можуть бути як конвенційними, так і індивідуально-авторськими (див. рис. 3).

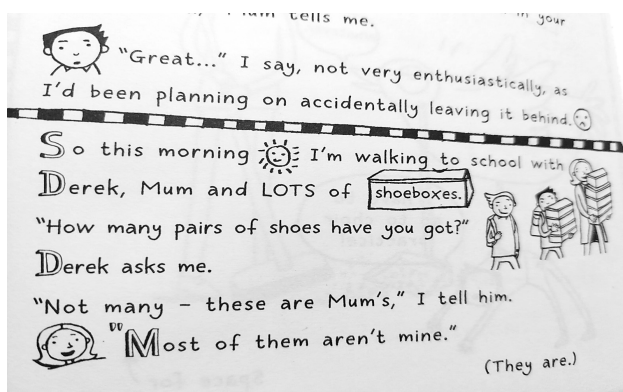

Рис. 3. Фрагмент графічного наративу “*Tom Gates. Biscuits, Bands and very Big Plans*” (Pichon, 2018)

Для відокремлення подій або днів тижня Том малює довгу лінію, що умовно розділяє сторінку його щоденника та дає можливість розпочати новий епізод його життя. У наведеному фрагменті (рис. 3) йдеться про звичайний ранок Тома, коли той йшов до школи із своєю мамою та другом Дерекком: “*So this morning I'm walking to school with Derek, Mum and LOTS of shoeboxes*”. Вкраплений малюнок сонця візуально передає сонячну і теплу погоду, яка була того дня, а вписане слово *shoeboxes* у малюнок коробки взуття відтворює ставлення Тома до неминучості нести незручний вантаж до школи, що також підсилюється капіталізацією

слова *LOTS*, чого той не хотів робити і радше сприймав як примусовість, аніж позитивну ініціативу школи приносити матеріал для вторинної переробки.

Особливістю конструювання наративу у форматі щоденника є двовекторна взаємодія наратора із потенційним адресатом подій. З одного боку, щоденник створюється Томом для нотування *власних* подій життя, своїх відчуттів та вражень від подій, що з ним трапляються щодня. Разом з тим, у наративі наявні різноманітні прийоми створення художньої комунікації на рівні наратор – читач, що реалізується у використанні парантези “*Most of them aren't mine*” (*They are...*), яка пояснює комічність ситуації та відповіді Тома саме для читача. Також у щоденнику Том залишає пусті сторінки і пропонує читачу самому написати або намалювати на них щось (див. рис. 4).

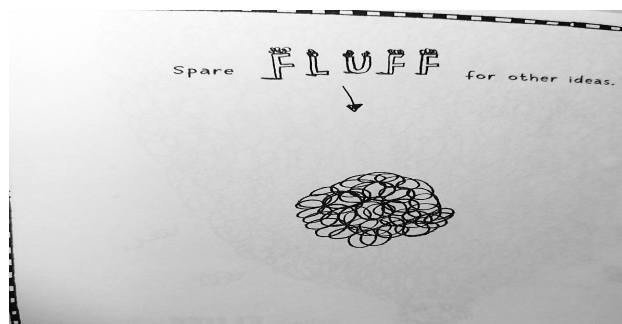
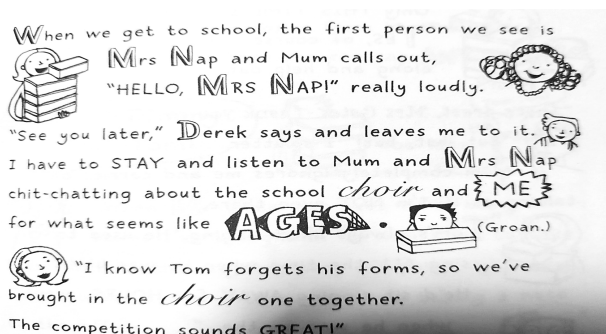

Рис. 4. Фрагмент графічного наративу “*Tom Gates. Biscuits, Bands and very Big Plans*” (Pichon, 2018)

Свої замальовки Том називає словом *doodle*, що має значення спонтанних нескладних малюнків-ескізів, які людина робить не замислюючись коли нудьгує або ще не точно знає що прагне намалювати. У такий спосіб наявні пусті сторінки імпліцитно спонукають читача-дитину заповнити їх власними малюнками або написами. Такий прийом сприяє залученню читача до наратованих подій, активізує інтерактивну взаємодію та одночасно створює його співавтором щоденника, адже робити такі замальовки не складно, кожна дитина здатна виконати таку пропозицію Тома.

У наступному наведеному фрагменті (див. рис. 5) через особливу типографіку та вкрапленні малюнки реалізується точка зору Тома як фокалізатора наратованих подій. Номінативна одиниця *ME* окрім капіталізації також

вирізняється зубчастим контуром, у який її вписано, що відтворює злість Тома від власної присутності при розмові його мами та Місіс Неп, що Том вважає недоречним та нудним *I have to STAY and listen to Mum and Mrs Nap chit-chatting about the school choir and ME for what seems like AGES*. Створення тіньового ефекту та сітки-павутиння, що звисає з літери S у слові AGES відтворює власне сприйняття Тома почутої розмови, яка йому вдається дуже-дуже довгою, наче за час її тривання може з'явитись навіть павутиння.

Рис. 5. Фрагмент графічного наративу
“Tom Gates. Biscuits, Bands and very Big Plans”
(Pichon, 2018)

Особливим шрифтом вирізняється лексична одиниця *choir* (хор), написана охайним майже

витонченим почерком із нахилом та завитком на останній літері. Таке написання відбиває ставлення Тома до шкільного хору, який він вважає академічним співом, порівняно із гуртом *Dog Zombies*, у якому він співає разом з друзями.

Висновки і перспективи подальших досліджень. У науковій роботі досліджено особливу техніку конструювання графічних наративів, кваліфіковану нами як наративний грифонаж. Досліджувані художні тексти постають щоденниками підлітків, оповідь ведеться Я-наратором від першої особи однини, який одночасно виступає і фокалізатором наратованих подій. Графічні засоби постають способом творення точки зору фокалізатора за рахунок особливої типографіки, малюнок, позначкам, заповненням простору сторінки та створення пустих сторінок. Таким наративам характерна активна комунікація наратора та читача, що сприяє залученню читача-дитини у світ наратованих подій, сприяє його інтерактивній взаємодії із персонажами наративу. Перспективним убачаємо залучення методології лінгвокультурологічного аналізування семантики тексту та її імплементації до дослідження невербальних засобів творення смислів та розгортання історії наративу, що дозволить визначити культурноспецифічні властивості текстів різних лінгвокультур.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Цапів А. О. Текстово-графічні наративні техніки у когнітивному вимірі. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Лінгвістика»*, 2018. 34 (2). С. 201–205.
2. Цапів А. О. Поетика наративу англійськомовних художніх текстів для дітей : дис. доктора філол. наук: 10.02.04 / Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, Харків, 2020. 419 с.
3. Шмид В. Нарратология. М. : Языки славянской культуры, 2003. 312 с.
4. Alber J. *Unnatural narrative: Impossible worlds in fiction and drama*. Lincoln and London : University of Nebraska Press, 2016. 330 p.
5. Arizpe E., Styles M. *Children reading picture books: interpreting visual texts*. London & New York : Routledge, 2016. 214 p.
6. Cohn N. *The visual language of comics: introduction to the structure and cognition of sequential images*. London, New Delhi, New York, Sydney : Bloomsbury, 2013. 221 p.
7. Fludernik M. *An introduction to narratology*. London and New York : Routledge. Taylor and Francis group, 2002. 190 p.
8. Kinney J. *Diary of a Wimpy Kid*. London : Puffin, 2010. 218 p.
9. Kress G. & van Leeuwen T. *Reading images: The grammar of visual design* (2nd ed.). London and New York : Routledge Taylor & Francis Group, 2006. 321 p.
10. Kukkonen K. *Contemporary comics storytelling*. Lincoln and London : University of Nebraska Press, 2013. 231 p.
11. Nikolajeva M., & Scott C. The dynamics of picturebook communication. *Children's literature in education*, 2000. 31 (4), 225–239.
12. Nodelman P. Decoding the images: How picture books work. In P. Hunt (Ed.), *Understanding Children's literature*. London and New York : Routledge Taylor & Francis Group. 2005. P. 128–139.
13. Nørgaard N. (2010). New perspectives on narrative and multimodality. In R. Page (Ed.), *Multimodality and the literary text: Making sense of Safran Foer's 'Extremely loud and incredibly close'*. New York, London : Routledge Taylor & Francis Group, 2010. P. 115–126.

14. Page R. (Ed.). *New perspectives on narrative and multimodality*. New York, London : Routledge Taylor & Francis Group, 2010. 242 p.
15. Pichon K. *Tom Gates: biscuits, bands and very big plans*. London : Scholastic children's books, 2018. 272 p.

REFERENCES:

1. Tsapiv, A. O. (2018). Tekstovo-garphichni naratyvni tehniky v kognitivnomu vymiri [Textual-graphical narrative techniques in a cognitive dimension]. *Scientific Bulletin of Kherson State University. Series "Linguistics"*, 34 (2). С. 201–205. [in Ukrainian]
2. Tsapiv, A. O. (2020). *Poetyka naratyvu anglijskomovnyh hudochnih tekstiv dlya ditej [Poetics of Narrative of the Anglophone Literary Texts for Children]: thesis for a doctor of philological science degree: 10.02.04 / V. N. Karazin Kharkiv National University, Kharkiv. 419 c. [in Ukrainian]*
3. Schmid, V. *Narratologiya [Narratology]*. М. : Yazyki slavyanskoj Kultury, 2003. 312 c. [in Russian]
4. Alber, J. (2016). *Unnatural narrative: Impossible worlds in fiction and drama*. Lincoln and London : University of Nebraska Press.
5. Arizpe, E., Styles, M. (2016). *Children reading picture books: interpreting visual texts*. London & New York : Routledge.
6. Cohn, N. (2013). *The visual language of comics: introduction to the structure and cognition of sequential images*. London, New Delhi, New York, Sydney : Bloomsbury.
7. Fludernik, M. (2002). *An introduction to narratology*. London and New York : Routledge. Taylor and Francis group.
8. Kinney, J. (2010). *Diary of a Wimpy Kid*. London : Puffin.
9. Kress, G. & van Leeuwen, T. (2006). *Reading images: The grammar of visual design* (2nd ed.). London and New York : Routledge Taylor & Francis Group.
10. Kukkonen, K. (2013). *Contemporary comics storytelling*. Lincoln and London : University of Nebraska Press.
11. Nikolajeva, M., & Scott, C. (2000). The dynamics of picturebook communication. *Children's literature in education*, 31 (4), 225–239.
12. Nodelman, P. (2005). Decoding the images: How picture books work. In P. Hunt (Ed.), *Understanding Children's literature* (pp. 128–139). London and New York : Routledge Taylor & Francis Group.
13. Nørgaard, N. (2010). New perspectives on narrative and multimodality. In R. Page (Ed.), *Multimodality and the literary text: Making sense of Safran Foer's 'Extremely loud and incredibly close'* (pp. 115–126). New York, London : Routledge Taylor & Francis Group.
14. Page, R. (Ed.). (2010). *New perspectives on narrative and multimodality*. New York, London : Routledge Taylor & Francis Group.
15. Pichon, K. (2018). *Tom Gates: biscuits, bands and very big plans*. London : Scholastic children's books.

UDC 811.111'373:25

DOI <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2021-15-18>

Lesya SHEVCHUK

PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor, Head of the Department of Foreign Philology and Translation, National Transport University, Mykhailo Omelyanovych-Pavlenko Street, 1, Kyiv, Ukraine, 02000

ORCID: 0000-0001-8113-0509

Web of Science Researcher: AAY-7069-2021

Iryna SILIUTINA

PhD in Pedagogical Sciences, Assistant at the Department of Foreign Philology and Translation, National Transport University, Mykhailo Omelyanovych-Pavlenko Street, 1, Kyiv, Ukraine, 02000

ORCID: 0000-0002-7368-8518

Web of Science Researcher: AAY-7441-2021

Yaroslava MOZGHOVA

PhD in Philology, Associate Professor at the Department of Foreign Philology and Translation, National Transport University, Mykhailo Omelyanovych-Pavlenko Street, 1, Kyiv, Ukraine, 02000

ORCID: 0000-0002-7696-5613

Web of Science Researcher ID: ABY-0642-2022

Liudmyla VASYLKIVSKA

Senior Lecturer at the Department of Foreign Philology and Translation, National Transport University, Mykhailo Omelyanovych-Pavlenko Street, 1, Kyiv, Ukraine, 02000

To cite this article: Shevchuk, L., Siliutina, I., Mozghova, Y., Vasylykivska, L. (2021). Strukturno-semanticzne aspekty pry perekladi anhliys'kykh terminiv transportnoyi haluzi. [Structural and semantic aspects in the translation of English terms of the transport industry]. *Current Issues of Foreign Philology*, 15, 119–125, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2021-15-18>

STRUCTURAL AND SEMANTIC ASPECTS IN THE ENGLISH TERMS TRANSLATION RELATED TO TRANSPORT INDUSTRY

The aim of the work is to establish structural and semantic aspects in terms translation of automobile sphere and ways of its translation based on materials of the transport sphere texts.

Methodology. The research paper focuses on structural and semantic aspects of english terms translation (based on bilingual english and ukrainian documents of transport field). The examples are taken from tutorials about freight transportation and cars/technical literature.

We have investigated the concepts of «term» and «terminology» and their main varieties and main approaches; the structural and semantic aspects of english terms; the ways of the terms translation with the help of interlingual transformations; structural and semantic aspects in translation terms of transport industry; ways of English terms translation in structural and semantic aspects.

English transport terminology unites in its composition the name of specific concepts, definitions and terms. Nowadays the number of new terms were increased significantly, because the terms react quickly to changes in the development of society. So there are many borrowings from various foreign languages and complex terms.

Scientific novelty. A large number of transport terms used in text translation. Among the most widespread ways of terms translation are transcoding, calque, descriptive translation, translation using lexical equivalent. The ways of creating terms are: prefixes, suffixes, conversion, composition, word-combination, by shortening the terms.

Conclusions. In order the translator to make adequate translation, it is necessary to know equivalents of two languages, manage the transport terminology, use grammatical constructions that are only unique to technical texts and translator should understand the interaction term with context where it discloses its lexical meaning.

Key words: automobile transport terms, structural aspect, semantics, terminology, ways of translation, word-formation, technical translation.

Леся ШЕВЧУК

кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри іноземної філології та перекладу, Національний транспортний університет, вулиця Михайла Омеляновича-Павленка, 1, м. Київ, Україна, 02000

ORCID: 0000-0001-8113-0509

Web of Science Researcher: AAY-7069-2021

Ірина СІЛЮТИНА

кандидат педагогічних наук, асистент кафедри іноземної філології та перекладу, Національний транспортний університет, вулиця Михайла Омеляновича-Павленка, 1, м. Київ, Україна, 02000

ORCID: 0000-0002-7368-8518

Web of Science Researcher: AAY-7441-2021

Ярослава МОЗГОВА

кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземної філології та перекладу, Національний транспортний університет, вулиця Михайла Омеляновича-Павленка, 1, м. Київ, Україна, 02000

ORCID: 0000-0002-7696-5613

Web of Science Researcher: ABY-0642-2022

Людмила ВАСИЛЬКІВСЬКА

старший викладач кафедри іноземної філології та перекладу, Національний транспортний університет, вулиця Михайла Омеляновича-Павленка, 1, м. Київ, Україна, 02000

Бібліографічний опис статті: Шевчук, Л., Сілютіна, І., Мозгова, Я. та Васильківська, Л. (2021). Структурно-семантичні аспекти при перекладі англійських термінів транспортної галузі. *Актуальні питання іноземної філології*, 15, 119–125, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2021-15-18>

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ АСПЕКТИ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ АНГЛІЙСЬКИХ ТЕРМІНІВ ТРАНСПОРТНОЇ ГАЛУЗІ

Метою роботи є встановити структурно-семантичні аспекти при перекладі терміноодиниць автомобільної галузі та способи їх перекладу на матеріалі текстів сфери транспорту.

Методологія. У статті розглянуто структурно-семантичні аспекти перекладу англійських термінів (на основі двомовних англійських та українських документів транспортної галузі). Приклади взяті з навчальних посібників про вантажні перевезення та автомобільну/технічну літературу.

Досліджено поняття «термін» і «термінологія», їх основні різновиди та основні підходи; структурні та семантичні аспекти англійських термінів; способи перекладу термінів за допомогою міжмовних трансформацій; структурно-семантичні аспекти в перекладацьких термінах транспортної галузі; способи перекладу англійських термінів у структурному та семантичному аспектах.

Англійська транспортна термінологія об'єднує у своєму складі назву конкретних понять, визначень та термінів. Нині кількість нових термінів значно зросла, оскільки терміни швидко реагують на зміни в розвитку суспільства. Тому існують багато запозичень з різних іноземних мов і складних термінів.

Наукова новизна. Існує значна кількість транспортних термінів, що використовуються при перекладі тексту з врахуванням структурно-семантичної складової. Серед найпоширеніших способів перекладу термінів є транскодування, калькування, описовий переклад, переклад з використанням лексичного еквівалента. Способами творення термінів є: префікси, суфікси, перетворення, словоскладання, словосполучення, шляхом скорочення термінів.

Висновки. Для того, щоб перекладач міг зробити адекватний переклад, необхідно знати еквіваленти двох мов, керувати транспортною термінологією, використовувати граматичні конструкції, які притаманні лише технічним текстам, перекладач повинен розуміти взаємодію терміну з контекстом, де він розкриває його лексичне значення.

Ключові слова: терміни автомобільної галузі, структурний аспект, семантика, термінологія, способи перекладу, словотвір, технічний переклад.

The urgency of the problem. Structural and semantic aspects are the main criteria for determining the term in the language system.

No system of language has absolutely identical features, therefore, there are no absolute synonyms, because no system of concepts has

two or more different features that would be called the same term.

The translation of a term is an exact reproduction of the original lexical unit by means of another language, provided that the content and style are preserved. In order to fully convey the concept of the original, it is necessary not only to find adequate terms and corresponding lexical units in the language of translation, but also to select the necessary grammatical forms and stylistic factors.

Analysis of recent research and publications.

The work of such Ukrainian scholars and foreign authors, including: L. Bilozerska, V. Karaban, T. Kyyak, A. Kovalenko, N. Nikulina, A. Superanska, J. Darbelnet, T. Denton, H. Felber, J. Vinay and others. However, today the constant changes and dynamic development of science and technology determine the relevance of further research into the translation of transport terminology.

The aim of the study is to establish structural and semantic aspects in the translation of terms of the automotive industry and methods of their translation on the basis of texts in the field of transport.

Presentation of the main material of the study. One of the most difficult problems in the field of translation studies and linguistics is the translation of terminology, because the terms refer to vocabulary that is developing rapidly, is in demand among specialists in various fields and requires special attention. But there are some difficulties in their translation, because adequate translation is impossible without additional knowledge related to the origin, classification, functioning and features of the translation of terms.

The practical impossibility of conveying all the concepts of automotive industry with the help of one-component terms, ie terms with one root basis, leads to the formation of terms-complex words. Of the many two-membered terms, there are a significant number of terms of type N + N. This indicates that most often the components of two-membered terms belong to the category of nouns (*lifting drum* – барабан лебідки, *air conditioner* – кондиціонер повітря, *piston's throw* – хід поршня, *pressure stroke* – хід стискання, *bodyshell* – корпус кузова, *compression volume* – об'єм камери стискання, *automobile manufacture* – виробництво автомобілів,

erosion resistance – стійкість проти ерозії) (Тверитнев, 2005). In this case, the phrase is a complex term, where the Ukrainian equivalent of N2, which is in the form of the genitive case, is a postpositive definition of the equivalent. We also find examples (*acceleration jet* – жиклер насоса-прискорювача), when a phrase is expressed by a complex term, where N1 is transformed into a phrase that contains a direct equivalent of the noun N1.

Typical for terms of type N+N is the relationship of subordination between components: *automobile manufacture, erosion resistance, body shell, pressure stroke, piston's throw, compression volume, supporting components manufacture, resistance, shell, stroke, throw, volume* carry the basic meaning of the term, and the dependent components *automobile, erosion, body, pressure, piston, compression* narrow its meaning, expressing one of the features of the basic term. Frequent use of nouns is explained by the fact that the substantivized part of speech, as a carrier of the meaning of objectivity, is the most common part of speech in terminology.

Analyzing the meaning of the term type N + N, where the dependent component is expressed by the same word, it should be emphasized that it gives different meanings of the reference components the same meaning, for example: *resistance* – опір, протидія, *erosion resistance* – ерозійна стійкість, *impact resistance* – ударостійкість, *deformation resistance* – опір деформації, *suspension bridge* – підвісний міст.

Consider two-component terms of the type Adj + N. Two-component terms such as Adj + N are typical attributive phrases (*magnetic clutch* – електромагнітне зчеплення, *inner drum* – внутрішній барабан, *explosive motor* – двигун внутрішнього згорання, *friction clutch* – фрикційне зчеплення, *rotary moment* – маховий момент, *direct injection* – пряме упрскування, *short-time rating* – короткочасна потужність) (Denton, 2004). Multicomponent terms are expressed by complex syntactic models, which contradicts the main requirement for the term – conciseness. This can be explained by the inability to convey a wide range of processes, phenomena in one-component terms. Two-component terms-phrases such as Adj + N are a significant part of the terminological vocabulary of the automotive industry.

Analyze three-component terms such as N + N + N, which are also quite common in the terminological vocabulary of the automotive industry (*converter-transmission drive – привід, який складається із гідро трансформаторної та механічної передачі, camshaft gear drive – шестеренний привід розподільного вала, radiator top header – верхня з'єднувальна пластина серцевини радіатора*) (Якимова, 2006). The number of attributive phrases containing three-component terms of the type Adj + N + N is not a significant part, for example: *testing record sheet – протокол випробовування, variable-frequency generator – генератор змінної частоти, low-gravity fuel – паливо з малою питомою вагою*.

Four-component terms complex words such as N + N + N + N quantitatively dominate over four-component terms with attributive phrases. Terms of type N + N + N + N: *field wear test data – тестові дані поля амортизації, door-lock warning lamp – контрольна лампа, яка сигналізує про те, що двері відчинено, spark-plug terminal nut – гайка клеми свічки запалювання, water washout grease test – випробовування здатності мастила протистояти вимиванню водою* (Тверитнев, 2005).

Four-component terms – attributive phrases such as Adj + N + N + N: *finite difference sensitivity calculation – підрахунок кінцевої різниці чутливості, relative wear resistance index – відносний показник опору зношення* translated in the same way as other attributive phrases. When translating terms-phrases, it should be noted that, like complex words, they are semantically integral lexical units. The meanings of individual words that are part of a stable terminological phrase, always to some extent depend on the content of the whole phrase. As you can see, the productivity of the syntactic method of term formation is due to both the lexical nature of the term and its functional purpose. Automotive term-phrase not only performs a nominative task, but also helps to determine the scope of the concept denoted by it, to understand its place in the system of other terms (Нікуліна, 2002, с. 89).

Terminology is translated in various ways, namely through such interlingual transformations as lexical, lexical-semantic and lexical-grammatical. The translator's task is to choose the right way during the translation

process to convey the meaning of any term as accurately as possible.

One of the easiest ways to translate a term is through transcoding. Transcoding is the literal or phonemic transmission of the original lexical item using the alphabet of the target language. This method is exceptional in the practice of technical translation (for example, *cylinder – циліндр, sedan – седан, laser – лазер, diode – діод, resistor – резистор*).

Transcoding of terms occurs when translating in cases when the culture and, in particular, the science of the country of the language of translation lacks the appropriate concept and the corresponding translation equivalent, and the translator can not find a word or words in the language of translation that would adequately convey the concept and satisfy requirements for term formation. Since the word has one meaning when transcoding, it is advisable to use this method of translation when it is necessary to create a clearly unambiguous term in the language of translation. (Бесекирська, 1996, с. 139). Transcoding of terms is especially common when the term in the language of translation consists of international terminological elements of Latin or ancient Greek origin.

When translating terms, you can also use the method of generalization. Generalization is the replacement of a unit with a generalized meaning when translating a word with a narrow meaning. For example: *acceleration – прискорення, розгін, запуск, набір швидкості, підвищення, приріст; speed – швидкість, темп, поспіх, число обертів; valve – клапан, вентиль, заслінка, кран, електронна лампа, трубопровідна арматура*.

Thus, the translation of terms is a very important task for the translator and to reproduce the concept of the original should not only find in the language of translation adequate terms and relevant lexical units, but also select the necessary grammatical forms and stylistic factors.

Structural and semantic aspects are the main criteria for determining the term in the language system. No system of language has absolutely identical features, therefore, there are no absolute synonyms, because no system of concepts has two or more different features that would be called the same term. The same term «wanders» from one system to another, acquiring a different meaning.

Semantic phenomena of intersystem character in the field of philological terminology are

represented by such terms that are used both for the nomination of concepts (phenomena) of one field and for the nomination of concepts of related disciplines. Thus, intersystem relations can generate both the ambiguity of a single term and homonymy and be considered at the level of interdisciplinary contacts. M. N. Volodina highlights the generalizing feature of the term as its cognitive-definitive meaning, which is expressed in the fact that the term becomes a «carrier and custodian» of special information belonging to a particular terminology (Кияк, 1989, с. 34). Consider the study of linguist A. Ya. Kovalenko, who noted that all terms by structure are divided into: simple, complex and phrase-terms (Коваленко, 2001, с. 147). Simple terms include terms that consist of one word. For instance: *drum* – барабан, *faucet* – патрубок, *file* – напилек, *drive* – привід, *flow* – потік, *sheath* – оболонка, *arm* – важіль, *clutch* – зчеплення, *fuse* – запобіжник, *rotor* – ротор, *circuit* – ланцюг, *block* – блок. Complex terms are terms that consist of two words and are written together or with a hyphen. For instance: *headlight* – фара, *camshaft* – розподільчий вал, *crankshaft* – колінчастий вал, *air-bag* – подушка безпеки, *forklift* – вантажопідіймач, *turbocharge* – турбонаддув, *windshield* – вітрове скло, *flywheel* – маховик.

As for the terms-phrases, they consist of several components. For instance: *angular-motion transducer* – датчик куткових переміщень, *constant-mesh transmission* – коробка передач з шестернями постійного зачеплення, *auxiliary transmission* – додаткова коробка передач, *emergency switch* – аварійний вимикач, *crankcase front cover* – передня кришка картера двигуна, *engine revolution counter* – лічильник числа оборотів колінчастого вала двигуна, *transmission chain* – ланцюгова передача, *velocity transducer* – датчик швидкості, *torque transducer* – датчик крутного моменту.

Phrase terms are also divided into three types. The first type includes terms-phrases, the components of which are independent words that can be used separately and which retain their meaning: *belt* – ремінь, *engine* – двигун, *brake* – гальмо, *filter* – фільтр, *range* – діапазон, *battery* – батарея, *indicator* – індикатор, *gasoline* – бензин, *pedal* – педаль, *gear* – прилад.

The second type includes such terms-phrases, which have one of the components of the technical

term, and the second – common vocabulary. Components of this type can be two nouns, or a noun and an adjective. This method of formation of scientific and technical terms is more productive than the first, where the two components are independent terms: *suspension system* – підвісна система, *air flap* – заслінка вентиляційного отвору, *horse power* – кінська сила, *control panel* – панель управління, *back coupling* – зворотній зв'язок.

The third type includes terms-phrases, both components of which are words of common vocabulary and only the combination of these words is a term. This method of formation of scientific and technical terms is unproductive: *primary coil* – первинна обмотка, *voltage regulator* – регулятор напруги, *ignition key* – ключ запалення, *multiplate clutch* – багатодискове зчеплення, *line wire* – провід під напругою.

It should be noted that all terms are combined into terminological systems that express the concept of one field of knowledge. In each terminological system certain groups are formed, for which their belonging to the class of objects, or to the class of processes, properties, etc., is common.

Regardless of whether the term is a multicomponent combination or acts as a term-phrase or term-word, homonymy applies to each of them. For example, the term *dampener*, which is a term-word has such meanings in various fields as демпфер, глушник, заспокоювач, амортизатор, заслінка, шибер, зволожувач and in appropriate contexts or combinations is translated accordingly, for example: *air dampener* – повітряна заслінка, повітряний дросель, *coil spring dampener* – амортизатор зі спіральною пружиною, *fluid dampener* – гідравлічний амортизатор, *friction dampener* – фрикційний демпфер, *surge dampener* – демпфер коливань.

Term *flap* – стулка, заслінка, відкидний борт, відкидна кришка, бризговики, ободная стрічка in context is translated, for example: *air flap* – заслінка вентиляційного отвору, *rear flap* – задній відкидний борт, *flap side* – бічний відкидний борт, *flap valve* – заслінка клапана.

Another thing with the category of homonymous terms, the meanings of which vary depending on the scope. The ambiguity of such terms greatly complicates the work of the translator, because they are not always translated as full equivalents, moreover, not always literally (Наукові записки,

2009, с. 56). There is also a homonymy of multicomponent terminological combinations, for example, multicomponent terminological combinations as *band wheel shaft* has two different meanings: «головний вал» and «трансмiсійний вал станка канатного буріння». In this case, the term is an intra-industry homonym. Consider, for example, words *brake – break*. In the sentence *brake pedal is a foot pedal that moves a piston in the master brake cylinder. – Гальмом є педаль, яка переміщує поршень в головний гальмівний циліндр*, word *brake* translated as *гальмо*, and in the sentence *the carburettor consists of a tube through which air is drawn, and a series of very small holes known as jets which break the petrol up into tiny droplets and pass it into the air stream in the form of a mist. – Карбюратор складається з трубки, через яку повітря втягується і ряд дуже маленьких отворів, відомих як струменів, що розпадаються на дрібні крапельки бензину і передати його в потік повітря у вигляді туману*, in this case the word *break up* translated as *розпадатись*, also in other cases has a translation as *тріщина* or *пролом*. We consider it expedient to consider the word *hole – whole*. For instance in a sentence *he puts the ignition key into the hole. – Він вставляє ключ запалювання в отвір*, word *hole* translated as *отвір*, and in the sentence *the conventional arrangement consists of independent front suspension in which the two front wheels are separately sprung, and semi-elliptic rear suspension in which the whole rear axle and wheel assembly is suspended on two long, curved springs. – Звичайний пристрій складається з передньої незалежної підвіски, в якій два передніх колеса окремо розділені пружинною, і з напівеліптичної задньої підвіски, в якій вся задня вісь та колеса підвішені на двох довгих, вигнутих пружинах*, word *whole* translated as *весь*. Noting the translation of terms in terms of theory A. V. Superans'koyi and N. V. Podol's'koyi (Суперанская, 1989, с. 14), we consider it necessary to emphasize that the term is unambiguous, regardless of the text, the term is translated by the term – full or absolute equivalent, and therefore, according to scientists, is one of the units that do not complicate the work of the translator (Карабан, 2002, с. 316). After a detailed study, it was found that not in all cases the translation of the term is a problem-free process due to the fact that different fields of knowledge

include the same unit, which has different meanings depending on the context.

Conclusions and prospects for further research. The article establishes structural aspects in the translation of English terms of the transport industry, reveals the semantics of terms in the translation of bilingual documents of the transport industry and indicates ways to translate English terms of the transport industry in structural and semantic aspects.

It was found that terminological phrases and word formation play a significant role in the enrichment of the terminological system. Also, given the active processes of term formation that take place in the modern English terminology system in automotive terminology, which are accompanied by variability of names and the emergence of new terms, the topic of formation, creation and translation of transport terms requires further research.

The analysis of ways of translation of terms by means of interlingual transformations is proved. It was found that a significant number of transport industry terms are used in the translation of texts. Among the most common ways of translation are transcoding, tracing, descriptive translation and translation with the lexical equivalent. It has been established that scientists offer different ways of translating the terms of the automotive industry, among them: by lexical equivalent, transcoding, tracing, explication, compression, concretization, generalization and descriptive translation. The use of one or another method of translation depends on: the nature of the text, the term, the importance of the term in context, foreign and translation languages, the reader of the translation.

The structural and semantic aspects of the English transport industry terms translation are studied. The structure of multicomponent terms is considered, namely: two-component, three-component and four-component. It should be noted that when translating terms-phrases we must not forget that they, like complex words, are semantically integral lexical units. The meanings of individual words that are part of a stable terminological phrase, always to some extent depend on the content of the whole phrase.

The difficulty in translating automotive terms is that the terms are ambiguous and, depending on the field of knowledge, have different meanings and definitions. In order for a translator to perform

an adequate translation, it is necessary to know the equivalents of two languages, master transport terminology, use grammatical constructions that are unique to technical texts, and understand the interaction of the term with the context in which it reveals its lexical meaning.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Астаніна Н. Вантажні перевезення. *Навчальний посібник з англійської мови*. НТУ. 2010. 80 с.
2. Англо-русский и русско-английский автомобильный словарь. English-Russian and Russian-English automotive dictionary: около 28 000 терминов. Сост. Тверитнев. М., 2005. 566 с.
3. Англо-русский политехнический словарь. English-Russian polytechnic dictionary: 100 000 слов и выражений. Сост. Якимова М. : *Литера*, 2006. 957 с.
4. Білозерська Л. Термінологія та переклад : навч. посіб. Вінниця : Нова кн., 2010. 232 с.
5. Карабан В. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця : *Нова книга*, 2002. 407 с.
6. Кияк Т. Лінгвістичні аспекти термінознавства : навч. посіб. УМК ВО, 1989. 104 с.
7. Коваленко А. Загальний курс науково-технічного перекладу : учбовий посібник. 2001. 290 с.
8. *Наукові записки*. Вип. 81 (4). Серія: *Філологічні науки (мовознавство)*: у 4 ч. Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка. 2009. 430 с.
9. Нікуліна Н. Вироблення національної автомобільної наукової термінології в 20–30-і роки ХХ століття. *Львівська політехніка*, 2002. № 503. 92 с.
10. Овчаренко Н. Теоретичні передумови дослідження терміносистем (на матеріалі сучасної української термінології). *Лінгвістичні студії*. Вип. № 20. 2010. 175 с.
11. Суперанская А. Общая терминология: Вопросы теории. *Наука*, 1989. 246 с.
12. Denton T. Automobile electrical and electronic systems. T. Denton. N. Y. Elsevier, 2004. 476 p.

REFERENCES:

1. Astanina, N. (2010). Vantazhni perevezennya. Navchal'nyy posibnyk z anhliys'koyi movy. [Freight transportation. English textbook]. *NTU*. 80. [in Ukrainian]
2. Anglo-russkij i russko-anglijskij avtomobil'nyj slovar'. English-Russian and Russian-English automotive dictionary: okolo 28 000 terminov. [English-Russian and Russian-English automobile dictionary. English-Russian and Russian-English automotive dictionary: about 28 000 terms]. Sost. Tveritnev. M., 2005. 566. [in Russian]
3. Anglo-russkij politekhnicheskij slovar'. English-Russian polytechnic dictionary: 100 000 slov i vyrazhenij. [English-Russian Polytechnic Dictionary. English-Russian polytechnic dictionary: 100 000 words and expressions]. Sost. Yakimova M. : *Litera*, 2006. 957. [in Russian]
4. Bilozers'ka, L. (2010). Terminolohiya ta pereklad : navch. posib. [Terminology and translation: a textbook]. Vinnytsya : *Nova kn.* 232. [in Ukrainian]
5. Denton, T. (2004). Automobile electrical and electronic systems. T. Denton. N. Y. Elsevier. 476 p.
6. Karaban, V. (2002). Pereklad anhliys'koyi naukovoyi i tekhnichnoyi literatury. Hramatychni trudnoshchi ta zhanrovo-stylistychni problemy. [Translation of English scientific and technical literature. Grammatical difficulties and genre and stylistic problems]. Vinnytsya : *Nova knyha*. 407. [in Ukrainian]
7. Kyyak, T. (1989). Linhvistychni aspekty terminoznavstva : navch. posib. [Linguistic aspects of terminology: atextbook]. UМК VO. 104. [in Ukrainian]
8. Kovalenko, A. (2001). Zahal'nyy kurs naukovy-tekhnichnoho perekladu: Uchbovy posibnyk. [General course of scientific and technical translation: Textbook]. 290. [in Ukrainian]
9. Nikulina, N. (2002). Vyroblennya natsional'noyi avtomobil'noyi naukovoyi terminolohiyi v 20–30-i roky ХХ stolittya. [Development of national automotive scientific terminology in the 20–30s of the twentieth century]. L'vivs'ka politekhnika. № 503. 92. [in Ukrainian]
10. Ovcharenko, N. Teoretychni peredumovy doslidzhennya terminosystem (na materialy suchasnoyi ukrayins'koyi terminolohiyi). Linhvistychni studiyi. Vyp. № 20. (2010). 175. [in Ukrainian]
11. Superanskaya, A. (1989). Obshchaya termynolohyya : Voprosy teoryy. [General terminology: Questions of theory]. *Nauka*. 246. [in Russian]
12. Vynnychenko, V. (2009). Naukovi zapysky. [Proceedings]. Vyp. 81 (4). *Seriya: Filolohichni nauky (movoznavstvo)*: U4 ch. Kirovohrad. 430. [in Ukrainian]

UDC 378.143.5:378.146.8

DOI <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2021-15-19>

Daria SHCHYPACHOVA

English Teacher of Department of English for Engineering 1, National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute", 37 Peremohy ave., Kyiv, Ukraine, 03056

ORCID: 0000-0003-4501-3131

To cite this article: Shchypachova, D. (2021). Theoretical background for the creation and conditions for the use of modular technology for foreign language training of students of a technical university. *Current Issues of Foreign Philology*, 15, 126–131, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2021-15-19>

THEORETICAL BACKGROUND FOR THE CREATION AND CONDITIONS FOR THE USE OF MODULAR TECHNOLOGY FOR FOREIGN LANGUAGE TRAINING OF STUDENTS OF A TECHNICAL UNIVERSITY

In modern conditions of expansion of international relations, scientific and technical cooperation, opportunities for internships abroad, work with technical documentation in a foreign language requires a high level of foreign language training of students studying in technical universities. Foreign language communicative competence becomes an integral part of the general professional competence of students of technical universities and provides an opportunity for future graduates to reach the international level of communication with professionals from other countries. There are various technologies used in foreign language training of students, but special attention should be paid to modular technology, which allows to present all learning in the form of a set of individual content blocks with specific competencies, organizational forms.

The purpose of the article is to review and analyze the theoretical background and conditions for the use of modular technology of foreign language training of students of technical universities.

Methodological and general theoretical basis of the study were domestic and foreign theories, concepts that reflect modern pedagogical and psychological theories of vocational education, scientific works of domestic and foreign authors on teaching foreign languages, problems of foreign language training of students, which reveals: ideas of philosophy of professional activity, basics of psychological theory of activity and methodological approaches to the organization of the educational process.

The theoretical significance of the article is as follows: the concept of «foreign language communicative competence» in terms of its structure and content; it is substantiated that the model of modular technology of foreign language training of students of technical high school develops ideas of competence-oriented education, allows to design goals, content, technologies that provide qualitatively new foreign language training, adequate to modern society requirements.

The above allows us to conclude that the technology of modular learning is not just a pedagogical technology used in teaching foreign languages, but a necessary condition for mastering a foreign language culture by creating favorable conditions for the development of future engineers as cultural and linguistic people with highly developed communication and cultural skills in solving communicative tasks.

Key words: *globalization, integration, academic mobility, scientific and technical information, intercultural communication, modular learning, Bologna process, humanitarization, personality-oriented learning, independent work, communicative tasks, educational material, communicative activity.*

Дар'я ЩИПАЧОВА

викладач кафедри англійської мови технічного спрямування № 1, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», просп. Перемоги, 37, м. Київ, Україна, 03056

ORCID: 0000-0003-4501-3131

Бібліографічний опис статті: Щипачова, Д. (2022). Theoretical background for the creation and conditions for the use of modular technology for foreign language training of students of a technical university. *Актуальні питання іноземної філології*, 15, 126–131, doi: <https://doi.org/10.32782/2410-0927-2021-15-19>

ТЕОРЕТИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ СТВОРЕННЯ ТА УМОВИ ВИКОРИСТАННЯ МОДУЛЬНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ ІНШОМОВНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНОГО ВУЗУ

У сучасних умовах розширення міжнародних зв'язків, науково-технічного співробітництва, можливостей стажування за кордоном, роботи з технічною документацією іноземною мовою потрібен високий рівень іноземної підготовки студентів, які навчаються у технічних ВНЗ. Іноземна комунікативна компетентність стає невід'ємною частиною загальної професійної компетентності студентів технічного ВНЗ та надає можливість майбутнім випускникам виходити на міжнародний рівень спілкування з фахівцями з інших країн. Існують різні технології, що використовуються при іноземній підготовці студентів, однак особливої уваги заслуговує модульна технологія, що дозволяє представити все навчання у вигляді сукупності окремих змістовних блоків із конкретними компетенціями, організаційними формами.

Мета статті є огляд та аналіз теоретичних передумов створення та умов використання модульної технології іноземної підготовки студентів технічного ВНЗ.

Методологічну та загально теоретичну основу дослідження склали вітчизняні та зарубіжні теорії, концепції, що відображають сучасні педагогічні та психологічні теорії професійної освіти, наукові праці вітчизняних та зарубіжних авторів щодо навчання іноземних мов, проблеми іноземної підготовки студентів вищих навчальних закладів, в яких розкриваються: ідеї філософії, професійної діяльності, основи психологічної теорії діяльності та методологічні підходи до організації освітнього процесу.

Теоретична значущість статті полягає в наступному: уточнено поняття «іноземна комунікативна компетентність» з погляду її структури та змісту; обґрунтовано, що модель модульної технології іноземної підготовки студентів технічного вузу розвиває ідеї компетентнісно-орієнтованої освіти, дозволяє проектувати цілі, зміст, технології, що забезпечують якісно нову іноземну підготовку, адекватну сучасним вимогам суспільства.

Вищевикладене дозволяє зробити висновок про те, що технологія модульного навчання – це не просто педагогічна технологія, що застосовується при навчанні студентів іноземної мови, а необхідна умова оволодіння іноземною культурою через створення сприятливих умов для розвитку майбутніх інженерів як культурно-мовних осіб, які володіють високорозвиненими комунікативно-культурними вміннями під час вирішення комунікативних завдань.

Ключові слова: глобалізація, інтеграція, академічна мобільність, науково-технічна інформація, міжкультурна комунікація, модульне навчання, Болонський процес, гуманітаризація, особистісно-орієнтоване навчання, самостійна робота, комунікативна задача, навчальний матеріал, комунікативна діяльність.

Problem statement. The ongoing processes of globalization and integration of Ukraine into the world economic, technical, cultural, scientific and educational space, accompanied by the creation of joint ventures and industries, the exchange of scientific and technical experience, the expansion of cooperation between Ukrainian technical universities and foreign universities, companies and organizations in the field of exchange of scientific and technical information, the development of academic mobility programs for students and teachers, the creation and development of high technologies, have significantly increased the role and place of a foreign language in the system of higher professional education.

The current educational reforms are aimed at training a new generation of specialists – professionals, experts of scientific and technical information and progress, distinguished by flexibility of thinking and a creative approach to solving professional problems, tolerant perception and acceptance of global technologies and technical discoveries made by representatives of other cultures.

Today, it is not enough to possess only the skills, abilities and qualities that make a university graduate competent in a certain area of professional activity. Future graduates are required to speak at least one foreign language, which is a means of intercultural professional communication for obtaining and continuing education in a foreign language environment, implementing intercultural interaction in situations of everyday communication with direct contact with a native speaker, exchanging scientific and technical experience with a foreign colleague, compiling and conducting business correspondence in a foreign language, working with foreign information resources, functioning in an international team, while acting as harmoniously developed and creative cultural and linguistic personalities.

The importance of the humanitarian component, represented by the teaching of a foreign language and culture, in the general professional training of students of a technical university cannot be overestimated. Mastering a foreign language and culture makes a significant contribution to the development of personality, the formation

of moral consciousness and moral culture of highly qualified specialists.

Therefore, the strategic goal of training a future technical specialist is to form an active, creatively thinking person who knows a foreign language and culture at a high level, which ultimately determines the level of his qualifications and is one of the factors in the formation of a successful professional and social career of a future specialist.

The change of landmarks in the field of teaching a foreign language at a technical university led to the expansion of the functions of a foreign language as an academic discipline, and, as a result, its transformation from a secondary discipline into one of the most popular disciplines in the curriculum for training students of a technical university. In the context of the Bologna process, it is the practical knowledge of a foreign language by students that is in demand, and not just the ability to read and translate with a dictionary. Indisputable evidence of this is the fact that, acting as subjects of the educational process, students are faced with many situations that require them to possess the skills and abilities of intercultural foreign language communication in such areas of activity as participation in academic exchange programs, studying at a foreign university in joint educational programs, bachelor's and master's programs, study and research internships and internships at a foreign enterprise, presentations at international seminars and conferences (Borodina, 1997).

The response to the growing need for new generation specialists was the emergence of various models of teaching a foreign language in the higher technical schools of Ukraine.

Due to the obvious possibilities of a foreign language as an academic discipline in the general cultural, personal and professional development of a student of a technical university, the task of organizing and implementing a purposeful process of formation and development of foreign language communicative and cultural competence, which ensures the formation of a student as a cultural and linguistic personality, capable and ready to carry out intercultural foreign language communication in the context of further globalization of production, economy, society and education in general.

Due to the allocation of foreign language communicative and cultural competence as a strategic guideline for the training of global-

level specialists, the requirement to search for new technologies for organizing and implementing the process of teaching a foreign language in a technical university, which contribute to increasing the efficiency of its study and teaching, becomes especially relevant; development of new concepts, methods and forms of teaching, contributing to the formation and development of all components of foreign language communicative and cultural competence, determining the conditions, stages and levels of its development at all stages of teaching a foreign language at a university.

One of the most effective and promising technologies for organizing the process of teaching a foreign language at a university, the author of this study considers modular learning. To a large extent, this is due to the Bologna process, one of the requirements of which is the transition to a modular organization of educational programs. At the same time, the process of teaching a foreign language to students of a technical university is no exception, since it requires a significant increase in the share of independence and activity of the student in choosing an individual educational trajectory for mastering foreign language communicative and cultural competence, which contributes to the formation and development of the student as a cultural and linguistic personality; increasing the level of motivation, activity and conscious attitude of students to the study and further use of a foreign language as a means of effectively fulfilling future professional activities in the context of the globalization of the modern world (Choshanov, 1996).

Thus, the above determines the relevance of creating the concept of modular teaching of a foreign language to university students, as this will solve such important tasks as the integrated implementation of the communicative and cultural orientation of the educational process; mandatory consideration of the needs and interests of students related to the achievement of such a level of foreign language communicative and cultural competence, which is sufficient for effective intercultural professional communication; increasing the conscious perspective of learning based on the formation of students' skills of self-education, self-diagnosis and self-control in the study of a foreign language and culture; implementation of a pedagogical partnership between teachers-linguists and teachers of technical departments,

which ensures the integration of foreign language training into the general professional training of future specialists on the basis of specially designed modules.

Research analysis. The possibilities of using modular training in the educational process are considered by many researchers (Prokopenko I., 1981; Choshanov M. A., 1986, 1996; Borodina N. V., Erganova N. E., 1988; Yutsyavichene P. A., 1989, 1990; Lastochkin A. N., 1998; Sheveleva N. L., 1998; Kuzmenkova Yu. B., 1998, 2002; Markova E. S., 2004, etc.). However, the theoretical and methodological foundations for their implementation in the system of foreign language training of students of a technical university have not been practically worked out. Thus, there is a contradiction between the objective need to use modular technology in the system of foreign language training of future engineers and the insufficient degree of development of the theoretical and methodological foundations for designing and implementing the educational process in a foreign language using modular technology.

The **purpose** of the study: to consider and analyze the theoretical background for the creation and conditions for the use of a modular technology for foreign language training of students of a technical university.

Presentation of the main material. In the context of integration in the field of higher education within the framework of the Bologna process, there is a need to revise approaches to the issues of training students of technical universities. The ongoing changes in the economic, political, and social life of society dictate new requirements for graduates of technical universities: highly qualified specialists from technical universities, “having at the same time a holistic education in the humanities,” are becoming in demand (Kroshe, 1996).

Interest in the humanitarization of higher technical education is due to several reasons. One of them is the level of culture and education of a person. The higher this level, the easier it is for a specialist to solve his professional tasks. Another reason is the obligatory condition for broad humanitarization in the fundamental training of students of a technical university.

The main task of the humanitarization of higher technical education through a foreign

language should be the introduction of students into the historical, cultural and value context of technology.

Another important task of humanitarization is the development of a student as an individual, the formation of «ability for creative activity according to the criteria of universal values and culture» (Kroshe, 1996).

Humanitariization of students in a technical university through a foreign language enriches the worldview of students, develops their intellectual, emotional and activity sphere through the organization of training using specially selected foreign language texts, tasks and exercises. At the same time, the topics of the texts should take into account the interests of students and contain information of both a professional and humanitarian nature. Authentic audio and video materials should introduce students to the world of their future profession, deepen their knowledge of the history and culture of the countries of the language being studied, introduce them to existing world problems, and develop creative thinking. The system of exercises for the development of communication skills contributes to the desire to analyze and evaluate the moral essence of one's own actions and the actions of other people from the point of view of accepted moral standards. Foreign language training of students of a technical university is a means of humanitarization of higher technical education, which makes it possible to increase the motivational readiness of students to perceive the humanitarian content of educational materials in a foreign language. The development of a high level of humanitarian culture will provide the student of a technical university with the necessary skills for negotiating, resolving conflicts; will promote creative growth, will allow to implement new professional ideas, motivate people, etc.

The main goal of using modular training in the educational process of a technical university is to improve the quality of foreign language training of students, which is accompanied by the implementation of the paradigm of student-centered learning, as well as the identification and development of the creative potential of the student's personality. We see the specifics of foreign language training of junior students of a technical university in the following: multi-level education; a system of uniform requirements

for the level of foreign language proficiency; orientation to the requirements of international certification exams; systematic monitoring and operational feedback; the mechanism of «inter-level transition» (students with a high level of educational achievements move to groups of a higher level based on the results of the final control), etc. Taking into account this specificity, we have identified the following pedagogical conditions for the use of modular technology in the system of foreign language training of future engineers (Sheveleva, 1998):

1) modular technology is aimed at preparing the student for various types of foreign language communicative activities;

2) the content of the training is presented in the form of a modular program with a flexible structure, consisting of training modules, the assimilation of which is carried out in accordance with the didactic goal, which is formulated for each student and contains an indication of the volume and level of assimilation of the studied material;

3) the volume, structure and methods of presenting information in the modules depend on the specific educational material;

4) the modular program adapts to the level of foreign language training of the student in order to advance him to a higher level of foreign language proficiency, thereby providing a differentiated approach; the presence of modules in printed and electronic form allows the teacher to individualize work with individual students;

5) different forms of work with the educational material of the module are used, because the linguistic and extralinguistic content of each of them differs in volume and degree of complexity, provided that unified requirements are presented to the program;

6) the methodological principles of developmental education are implemented, which allow creating the background for creative activity and the development of the student's independence in achieving a specific goal in the process of working with the module material;

7) the control system is implemented in a communication-oriented format and includes input, boundary and final control, and is compiled for the student.

Conclusions. The study showed that the formation and further development of foreign language communicative and cultural competence of students of a technical university takes place not only in the process of classroom work, but also in extracurricular independent work. Under independent work, the author of the study understands an integral component of the system of modular teaching of a foreign language, which is implemented in classroom and out of class time, during which students actively implement educational and cognitive activities aimed at mastering foreign language communicative and cultural competence in all the variety of its components and subcomponents, which, in turn, contributes to improving the quality of their education in general and their development as cultural and linguistic personalities.

The effectiveness of modular teaching a foreign language is determined using a set of control measures. It is obvious that the control in the conditions of modular teaching a foreign language is designed to solve a set of problems, firstly, to determine the degree of achievement of the complex didactic goal of the program of modular teaching a foreign language at each of its stages, and secondly, to identify the efficiency of the implementation of modular teaching of a foreign language to students of technical university.

The foregoing allows us to conclude that the technology of modular learning is not just a pedagogical technology used in teaching students a foreign language, but a necessary condition for mastering a foreign language culture by creating favorable conditions for the development of future engineers as cultural and linguistic personalities who own highly developed communicative and cultural skills that can be used in solving communication problems.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бородина Н. В., Самойлова Е. С. Модульные технологии в профессиональном образовании. Екатеринбург, 1997.
2. Крошэ Э. Руководство по модульной системе профессионально-технического обучения. Женева, 1996.
3. Чошанов М. А. Гибкая технология проблемно-модульного обучения. М. : Нар. образование, 1996.
4. Шевелева Н. Л. Модульное обучение в системе дополнительного профессионального образования инженерно-педагогических кадров : автореф. дис. ... канд. пед. наук. Екатеринбург, 1998.

5. Юцявичене П. А. Теория и практика модульного обучения. Каунас : Швиеса, 1989.
6. Engineering Technician Standard. Engineering Council. – UK, London, 2005. – 14 p.
7. Harmer J. How to teach English: An introduction to the practice of English language teaching. Edinburgh : Longman, 2001. 198 p.
8. Hutchinson T. English for specific purposes A learning-centered approach / T. Hutchinson, A. Waters. – Cambridge : Cambridge University Press, 1998. – 183 p.
9. Richards Jack C., Rodgers Theodore S. Approaches and Methods in Language Teaching (3rd ed.) / Jack C. Richards, Theodore S. Rodgers. – Cambridge, New York : Cambridge University Press, 2014. – 411 p.
10. Strawson Hannah. 53 Interesting Ways of Helping Your Students to Study the Professional and Higher Partnership, 2012. 192 p.

REFERENCES:

1. Borodina, N. V., Samoylova, Y. S. (1997). Modul'nye tekhnologii v professional'nom obrazovanii [Module technologies in professional education]. Yekaterinburg. [in Russian]
2. Kroshe, E. (1996). Rukovodstvo po modul'noj sisteme professional'no-tekhnicheskogo obucheniya [Module system manual for professional technical training]. Geneva. [in Russian]
3. Choshanov, M. A. (1996). Gibkaya tekhnologiya problemno-modul'nogo obucheniya [Flexible technology of problem-module learning]. *Narodnoe obrazovanie*, Moscow. [in Russian]
4. Sheveleva, N. L. (1998) Modul'noe obuchenie v sisteme dopolnitel'nogo professional'nogo obrazovaniya inzhenerno-pedagogicheskikh kadrov [Module learning in the system of additional professional education of engineering pedagogical staff]. Extended abstract of PhD dissertation. Yekaterinburg. [in Russian]
5. Yutsyavichene, P. A. (1989). Teoriya i praktika modul'nogo obucheniya [Theory and practice of module learning]. Shviesa, Kaunas. [in Russian]
6. Engineering Technician Standard. Engineering Council. – UK, London, 2005. – 14 p. [in English]
7. Harmer, J. (2001). How to teach English: An introduction to the practice of English language teaching. Edinburgh: Longman. 198 p. [in English]
8. Hutchinson, T. (1998). English for specific purposes A learning-centered approach / T. Hutchinson, A. Waters. – Cambridge : Cambridge University Press. – 183 p. [in English]
9. Richards, Jack C., Rodgers, Theodore S. (2014). Approaches and Methods in Language Teaching (3rd ed.) / Jack C. Richards, Theodore S. Rodgers. – Cambridge, New York : Cambridge University Press. – 411 p. [in English]
10. Strawson, H. (2012). 53 Interesting Ways of Helping Your Students to Study the Professional and Higher Partnership. – 192 p. [in English]

ЗМІСТ

Ніна БАЛИКОВА ДОСВІД ЖІНОЧОГО МАНДРИВНОГО САМІТНИЦТВА У «ТОВАДЗУГАТАРІ» НІДЖЬО.....	3
Катерина БОНДАР ПРОСОДИЧНІ ПАРАМЕТРИ РЕГІОНАЛЬНОЇ ВАРІАТИВНОСТІ СКОТС (SCOTS) У ШОТЛАНДІЇ.....	10
Тетяна БУБЛИК ТЕМАТИЧНІ ГРУПИ ЯК ОСНОВА КОНЦЕПТУАЛЬНОГО НАПОВНЕННЯ ТВОРІВ ОШО (ІНДІЙСЬКОГО МІСТИКА ТА ГУРУ НЕОІНДУЇЗМУ).....	16
Svitlana GLADIO, Liliia TERESHCHENKO CHALLENGES AND PERSPECTIVES OF DIGITALIZED COMMUNICATION.....	22
Марина ГЛУХОВСЬКА, Ірина ВІННІЧЕНКО ДІЄВІ ІНСТРУМЕНТИ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ АДЕКВАТНОГО ОНЛАЙН-ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ СТУДЕНТІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	30
Наталія ГОЦА, Анна КОСЕНКО, Ірина БЕЖЕНАР МОВНІ ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНИХ ІНТЕНЦІЙ ЖІНОК-ПОЛІТИКІВ.....	36
Viktoriiа HROMOVENKO ANALYSIS OF THE HANDWRITING OF A LANGUAGE PERSONALITY IN ORDER TO DIAGNOSE MENTAL TRAITS (AS AN OBJECT OF MODERN LEGAL LINGUISTICS).....	42
Svitlana DYSHLEVA, Yaroslava KHYZHUN STRUCTURAL AND FUNCTIONAL CHARACTERISTICS OF AN ELLIPTIC SENTENCE IN ENGLISH LANGUAGE.....	49
Наталія КОВАЛЬ ВІКОВІ КОРРЕЛЯТИ РИТМУ.....	55
Олена КУВАРОВА ФУНКЦІОНУВАННЯ АНТРОПОНІМІВ У СКЛАДІ РОСІЙСЬКОГО ЕПІСТОЛЯРНОГО ВОКАТИВА.....	66
Світлана НОГОВСЬКА ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО АНАЛІЗУ РЕКЛАМНОГО ТЕКСТУ У СУЧАСНИХ ЛІНГВІСТИЧНИХ ТА ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧИХ СТУДІЯХ.....	76
Анна ПОГОРІЛА СПОСОБИ ТВОРЕННЯ ТА ФУНКЦІЇ ЕВФЕМІЗМІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ.....	86
Людмила РОЄНКО, Олена ГОРЛАТОВА, Світлана РЕДЬКО ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ЮРИДИЧНИХ ТЕКСТІВ.....	91
Lyubov SOROKA BOYACIOGLU CORPUS-CONTEXTUAL ANALYSIS OF THE LEXICAL ASPECT: SEMELFACTIVES VS ACHIVEMENTS.....	97
Лариса СУБОТА ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	102

Олеся ТАТАРОВСЬКА

МОДАЛЬНІСТЬ СТВЕРДЖЕННЯ ТА ЗАПЕРЕЧЕННЯ

В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ: ЛІНГВОПРАГМАТИЧНИЙ АСПЕКТ.....108

Алла ЦАПІВ

НАРАТИВНИЙ ГРИФОНАЖ ЯК ТЕХНІКА ТВОРЕННЯ ТЕКСТОВО-ГРАФІЧНИХ НАРАТИВІВ.....113

Lesya SHEVCHUK, Iryna SILIUTINA,

Yaroslava MOZGHOVA, Liudmyla VASYLKIVSKA

STRUCTURAL AND SEMANTIC ASPECTS IN THE ENGLISH TERMS

TRANSLATION RELATED TO TRANSPORT INDUSTRY.....119

Daria SHCHYPACHOVA

THEORETICAL BACKGROUND FOR THE CREATION AND CONDITIONS

FOR THE USE OF MODULAR TECHNOLOGY FOR FOREIGN LANGUAGE TRAINING

OF STUDENTS OF A TECHNICAL UNIVERSITY.....126

CONTENTS

<i>Nina BALKOVA</i>	
FEMALE EXPERIENCE OF RECLUSE TRAVEL IN NIJO'S "TOWAZUGATARI".....	3
<i>Kate BONDAR</i>	
PROSODIC PARAMETRES OF SCOTS REGIONAL VARIATION IN SCOTLAND.....	10
<i>Tetiana BUBLYK</i>	
THEMATIC GROUPS AS THE BASIS OF THE CONCEPTUAL CONTENT OF OSHO'S WORKS (INDIAN MYSTIC AND GURU OF NEOHINDUISM).....	16
<i>Svitlana GLADIO, Liliia TERESHCHENKO</i>	
CHALLENGES AND PERSPECTIVES OF DIGITALIZED COMMUNICATION.....	22
<i>Maryna HLUKHOVSKA, Iryna VINNICHENKO</i>	
EFFECTIVE TOOLS DEALING WITH PROBLEMS OF ADEQUATE ONLINE ASSESSMENT OF STUDENTS' FOREIGN LANGUAGE KNOWLEDGE IN HIGHER EDUCATION ESTABLISHMENTS.....	30
<i>Nataliia HOTSIA, Anna KOSENKO, Iryna BEZHENAR</i>	
LINGUISTIC MEANS OF EXPRESSING THE COMMUNICATIVE AND PRAGMATIC INTENTIONS OF FEMALE POLITICIANS.....	36
<i>Viktoriia HROMOVENKO</i>	
ANALYSIS OF THE HANDWRITING OF A LANGUAGE PERSONALITY IN ORDER TO DIAGNOSE MENTAL TRAITS (AS AN OBJECT OF MODERN LEGAL LINGUISTICS).....	42
<i>Svitlana DYSHLEVA, Yaroslava KHYZHUN</i>	
STRUCTURAL AND FUNCTIONAL CHARACTERISTICS OF AN ELLIPTIC SENTENCE IN ENGLISH LANGUAGE.....	49
<i>Nataliia KOVAL</i>	
AGE CORRELATES OF RHYTHM.....	55
<i>Olena KUVAROVA</i>	
FUNCTIONING OF ANTHROPNYMS IN THE STRUCTURE OF RUSSIAN EPISTOLARY VOCATIVE.....	66
<i>Svitlana NOHOVSKA</i>	
THEORETICAL AND METHODOLOGICAL APPROACHES TO THE ANALYSIS OF ADVERTISING TEXT IN MODERN LINGUISTIC AND TRANSLATION STUDIES.....	76
<i>Anna POHORILA</i>	
WAYS OF FORMATION OF NEOLOGISMS AND THEIR FUNCTIONS IN THE ENGLISH LANGUAGE.....	86
<i>Liudmyla ROIENKO, Olena HORLATOVA, Svitlana REDKO</i>	
THE PECULIARITIES OF LEGAL TEXTS TRANSLATION.....	91
<i>Lyubov SOROKA BOYACIOGLU</i>	
CORPUS-CONTEXTUAL ANALYSIS OF THE LEXICAL ASPECT: SEMELFACTIVES VS ACHIVEMENTS.....	97
<i>Larisa SUBOTA</i>	
INTERACTIVE METHODS OF TEACHING THE UKRAINIAN AS A FOREIGN LANGUAGE AT INSTITUTIONS OF HIGHER EDUCATION.....	102

Olesya TATAROVSKA

THE MODALITY OF AFFIRMATION AND NEGATION IN ENGLISH
AND UKRAINIAN: LINGUOPRAGMATIC APPROACH.....108

Alla TSAPIV

NARRATIVE GRIFFONAGE
AS A TECHNIQUE OF GRAPHIC NARRATIVES' CREATION.....113

Lesya SHEVCHUK, Iryna SILIUTINA,

Yaroslava MOZGHOVA, Liudmyla VASYLKIVSKA

STRUCTURAL AND SEMANTIC ASPECTS IN THE ENGLISH TERMS
TRANSLATION RELATED TO TRANSPORT INDUSTRY.....119

Daria SHCHYPACHOVA

THEORETICAL BACKGROUND FOR THE CREATION AND CONDITIONS
FOR THE USE OF MODULAR TECHNOLOGY FOR FOREIGN LANGUAGE TRAINING
OF STUDENTS OF A TECHNICAL UNIVERSITY.....126

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ

Випуск 15

Коректура • Ірина Миколаївна Чудеснова

Комп'ютерна верстка • Олена Сергіївна Данильченко

Формат 60x84/8. Гарнітура Times New Roman.
Папір офсет. Цифровий друк. Ум.-друк. арк. 15,81. Замов. № 0422/145. Наклад 300 прим.

Видавництво і друкарня – Видавничий дім «Гельветика»
65101, Україна, м. Одеса, вул. Інглєзі, 6/1
Телефон +38 (048) 709 38 69,
+38 (095) 934 48 28, +38 (097) 723 06 08
E-mail: mailbox@helvetica.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 6424 від 04.10.2018 р.